

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Διπλωματική Εργασία

**ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΩΗΝ
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ: ΟΗΕ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ**

ΖΑΧΑΡΙΑ ΕΙΡΗΝΗ

Πειραιάς, 2008

Αφιερώνεται στους γονείς μου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Ευχαριστίες

Στον καθηγητή Ήφαιστο Παναγιώτη οφείλω θερμές ευχαριστίες για την βοήθεια του στην διαμόρφωση του θέματος της παρούσας εργασίας, καθώς και για την συμβολή του σε αυτή κάνοντας επικοινωνιακές παρατηρήσεις και παρέχοντάς μου πολύτιμες συμβουλές επί του κειμένου. Ευχαριστώ επίσης τους καθηγητές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς, διότι χωρίς τις γνώσεις που μου παρείχαν τον ενάμισι αυτό χρόνο σπουδών δεν θα μπορούσα να ολοκληρώσω την παρούσα εργασία.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Προλογικό Σημείωμα.....σελ.6

Μέρος I

Κεφάλαιο 1: Το ζήτημα της «επέμβασης» στις διεθνείς σχέσεις.....σελ.9

1.1: Εισαγωγή.....σελ.9

1.2: Έννοια και περιεχόμενο.....σελ.9

1.3: Η νομική πλευρά.....σελ.12

1.4: Η πολιτική πλευρά.....σελ.14

1.5: Προβληματισμοί-Συμπεράσματα.....σελ.22

1.6: Σχολές Σκέψης και «Επέμβαση»-Επέμβαση των ΗΠΑ στο όνομα των δημοκρατικών αρχών(;).....σελ.25

Κεφάλαιο 2: Ο ρόλος του ΟΗΕ όταν κινδυνεύει η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια.....σελ.28

2.1: Εισαγωγή.....σελ.28

2.2: ΟΗΕ-Σκοποί και Αρχές.....σελ.28

2.3: Η ειρηνική διευθέτηση των διαφορών.....σελ.30

2.4: Το Συμβούλιο Ασφαλείας.....σελ.34

2.5: Αναβάθμιση του Συμβουλίου Ασφαλείας-Αίτια και Προτάσεις.....σελ.35

2.6: Ο ρόλος του ΟΗΕ στην μεταψυχροπολεμική εποχή.....σελ.38

2.7: Συμπεράσματα.....σελ.40

Μέρος II

Κεφάλαιο 3: Η επέμβαση στη Σερβία το 1999 και ο ρόλος του ΟΗΕ.....σελ.43

3.1: Εισαγωγή.....σελ.43

3.2: Σύντομη Ιστορική ανασκόπηση (1998-1999)-Η δράση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η Ε-Η πολιτική των ΗΠΑ.....σελ.43

3.3: Η στρατιωτική επέμβαση του NATO (Μάρτιος 1999)-Η «νομιμότητά»της και τα επιχειρήματα του NATO.....σελ.47

3.4: ...περί ανθρωπιστικής επέμβασης; Ο Νέος Επεμβατισμός.....σελ.53

3.5: Ο ρόλος του ΟΗΕ στην επέμβαση στη Σερβία το 1999-Η αναβάθμιση του θεσμού-Η ηγεμονική συμπεριφορά των ΗΠΑ.....σελ.61

3.6: Η Στάση των Μεγάλων Δυνάμεων (Γαλλία, Γερμανία, Μεγ.Βρετανία) στην κρίση του Κοσόβου.....σελ.71

3.7: Συμπεράσματα.....σελ.75

Μέρος III

Κεφάλαιο 4: Σχέση ΟΗΕ και Περιφερειακών Οργανισμών στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων.....σελ.77

4.1: Εισαγωγή.....σελ.77

4.2: Η Σχέση ΟΗΕ και Περιφερειακών Οργανισμών υπό τον Καταστατικό Χάρτη...σελ.78

4.3: Η ιστορική εξέλιξη της σχέσης ΟΗΕ και Περιφερειακών Οργανισμών-Σύμπραξη για την Ειρήνη.....σελ.82

4.4: Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ.....σελ.85

4.5: Συνεργασία ΟΗΕ και περιφερειακών οργανώσεων (Κεφάλαιο VIII του Χάρτη) στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων (NATO και ΕΕ).....σελ.89

4.6: Συνύπαρξη Πολυεθνικών και Ειρηνευτικών δυνάμεων στο Κόσοβο -(Πριν από το Σχέδιο Αχτισάρι).....σελ.94	σελ.94
α) Η Απόφαση 1244 (1999).....σελ.94	σελ.94
β) Η διεθνής στρατιωτική παρουσία στο Κόσοβο (KFOR).....σελ.96	σελ.96
γ) Η διεθνής πολιτική παρουσία (UNMIC).....σελ.99	σελ.99
4.7: Κριτική Εκτίμηση.....σελ.100	σελ.100

Κεφάλαιο 5: Το Σχέδιο Αχτισάρι...και η μονομερής ανακήρυξη της ανεξαρτησίας.....σελ.103

5.1: Εισαγωγή.....σελ.103	σελ.103
5.2: Η «Συνολική Πρόταση επίλυσης για το καθεστώς του Κοσόβου»-Το «Σχέδιο Αχτισάρι».....σελ.104	σελ.104
α) Η στρατιωτική παρουσία κατά το Σχέδιο Αχτισάρι.....σελ.105	σελ.105
β) Η πολιτική παρουσία κατά το Σχέδιο Αχτισάρι.....σελ.106	σελ.106
γ) Προβληματισμοί επί του Σχεδίου Αχτισάρι.....σελ.107	σελ.107
δ) Συμπεράσματα.....σελ.109	σελ.109
5.3: Η μονομερής ανακήρυξη της ανεξαρτησίας.....σελ.110	σελ.110
5.4: Η ασυμβατότητα της ανεξαρτητοποίησης του Κοσόβου με το διεθνές δίκαιο-Η ρωσική αντίδραση-μερικές διαπιστώσεις.....σελ.111	σελ.111

Επίλογος.....σελ.115

Βιβλιογραφία.....σελ.119

Παραρτήματα

- Πληροφορίες σχετικά με το Κοσοβοπέδιο.....σελ.127
- Χρονοδιάγραμμα γεγονότων.....σελ. 130
- Αποφάσεις Συμβουλίου Ασφαλείας.....σελ. 134

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το ζήτημα της «επέμβασης» έχει απασχολήσει το διεθνές δίκαιο και τις διεθνείς σχέσεις γενικότερα. Είναι ένα ζήτημα που έχει μελετηθεί από διεθνολόγους και νομικούς και σε όσο πιο πολύπλοκο εξελίσσεται το διεθνές σύστημα, τόσο πιο πολύ θα αποτελεί αντικείμενο επιστημονικής μελέτης, έρευνας και συζήτησης.

Σκοπός της παρούσας εργασίας δεν είναι η ανάδειξη ιστορικών στοιχείων ούτε η απεικόνιση της συναισθηματικής πλευράς του πολέμου στη Σερβία το Μάρτιο του 1999. Ουσιαστικά, εξετάζεται λεπτομερώς η έννοια της «επέμβασης» στις διεθνείς σχέσεις από νομική και πολιτική σκοπιά, ενώ τονίζονται ιδιαίτερα οι διαστάσεις που έχει λάβει αυτή στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο.

Ο βασικός προβληματισμός που τίθεται αρχικά είναι η διάσταση που λαμβάνει η ηγεμονική συμπεριφορά των ΗΠΑ, οι οποίες δρώντας στο όνομα των δημοκρατικών αρχών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επεμβαίνουν στο εσωτερικό των κρατών καταπατώντας τις βασικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Στη συνέχεια εξετάζεται ο ρόλος του ΟΗΕ όταν τίθεται σε κίνδυνο η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια και τονίζεται ιδιαίτερα ο ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο συνιστά το μόνο αρμόδιο όργανο που μπορεί να αποφασίσει την χρήση βίας προς αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας (σε αυστηρά εξαιρετικές περιπτώσεις). Έμφαση δίνεται στις αδυναμίες του ΟΗΕ και του Συμβουλίου Ασφαλείας, ενώ προτείνονται λύσεις για την αναβάθμισή τους, προς την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των προκλήσεων.

Στη συνέχεια εξετάζεται η επέμβαση του NATO στη Σερβία τον Μάρτιο του 1999 όπου προβάλλεται η πολιτική των ΗΠΑ στη συγκεκριμένη περίπτωση. Η «νομιμότητα» της στρατιωτικής επιχείρησης και τα επιχειρήματα του NATO περί «ανθρωπιστικού πολέμου» αποτελούν βασικά σημεία ανάλυσης στην παρούσα εργασία. Ταυτόχρονα, γίνεται μια προσπάθεια ανάδειξης των πραγματικών αιτιών που οδήγησαν στην ανάληψη της επιχείρησης και τονίζεται ο ρόλος του ΟΗΕ στη συγκεκριμένη κρίση.

Επιπλέον, εξετάζεται η σχέση του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων που έλαβαν χώρα στη περιοχή του Κοσόβου. Συγκεκριμένα, εξετάζονται το NATO και η ΕΕ ως περιφερειακοί οργανισμοί, βάσει του Κεφαλαίου VIII του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, και στη συνέχεια η συνεργασία του ΟΗΕ με τους περιφερειακούς οργανισμούς και κυρίως με το NATO. Η μελέτη της επέμβασης στη Σερβία βοηθάει στην κατανόηση της συνεργασίας αυτής, ενώ αναλύεται και το Σχέδιο Αχτισάρι, παρά το γεγονός ότι

δεν υλοποιήθηκε στην πράξη. Η ανάλυσή του γίνεται περισσότερο για να καταδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο θα περιοριζόταν ο ΟΗΕ σε ρόλο θεατή και την ευθύνη θα αναλάμβαναν οι περιφερειακοί οργανισμοί (NATO –ΕΕ) εκχωρώντας τους απεριόριστες αρμοδιότητες, διαιωνίζοντας με αυτό τον τρόπο την προβληματική κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο.

Τέλος, γίνεται μια αναφορά στις εξελίξεις του ζητήματος και συγκεκριμένα στην μονομερή ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου, έτσι ώστε να καταδειχθεί η μη νομιμότητα της πράξης αυτής και τα λάθη της διεθνούς κοινότητας από την αρχή του χειρισμού του ζητήματος μέχρι και σήμερα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΜΕΡΟΣ Ι

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ «ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ» ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

1.1: Εισαγωγή

Πριν από την ανάλυση του ζητήματος της «επέμβασης» στην Σερβία το Μάρτιο του 1999 και την εξέταση του ρόλου των διεθνών θεσμών σε αυτή τη περίπτωση, θα πρέπει να γίνει αναφορά στην έννοια και το περιεχόμενο της «επέμβασης». Πρόκειται για μια πολύπλοκη έννοια που απασχολεί το διεθνές δίκαιο μέχρι σήμερα και για αυτό το λόγο είναι χρήσιμη η εξέτασή της από δύο βασικές πλευρές: την νομική πλευρά και την πολιτική πλευρά. Η ανάλυση της ηθικής πλευράς της έννοιας αυτής είναι εξίσου χρήσιμη, αλλά στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν εξετάζεται καθώς δεν εξυπηρετεί τον σκοπό της παρούσας μελέτης. Τέλος, απαραίτητη κρίνεται και η αναφορά στις Σχολές σκέψης και στον τρόπο που αντιμετωπίζουν και κρίνουν την πρακτική της «επέμβασης».

1.2: Έννοια και περιεχόμενο

Θεωρείται δύσκολο να αποδοθεί η ακριβής έννοια της «επέμβασης¹» στην παγκόσμια πολιτική, καθώς πολλοί παράγοντες (στρατιωτικοί, πολιτικοί, ανθρωπιστικοί κτλ.) συμβάλλουν στη διαμόρφωση της έννοιας αυτής. Η «επέμβαση» (intervention) περιλαμβάνει εξαναγκαστικές ή μη-εξαναγκαστικές ενέργειες, οι οποίες γίνονται είτε με τη συναίνεση είτε όχι του κράτους κατά του οποίου πραγματοποιείται η «επέμβαση». Οι συγκεκριμένες ενέργειες παραβιάζουν την κυριαρχία του εν λόγω κράτους ή την ανεξαρτησία του. Βασικός στόχος της «επέμβασης» είναι ο προσδιορισμός της διεθνούς συμπεριφοράς ή των εσωτερικών υποθέσεων ενός κράτους και σκοπός της, η προώθηση των συμφερόντων εκείνου που επεμβαίνει ή της διεθνούς κοινότητας ή η επίδειξη ανθρωπιστικής αλληλεγγύης. Υποκείμενα της «επέμβασης» είναι συνήθως ένα άλλο κράτος ή ομάδα κρατών ή κάποιοι διεθνής οργανισμός.

Ο ορισμός της καθίσταται πολύπλοκος ενώ διαφοροποιείται από την έννοια του πολέμου με τον εξής τρόπο: «Ο πόλεμος συνίσταται στην οργανωμένη και συνήθως απεριόριστη χρήση στρατιωτικής βίας, με στόχο τον εξαναγκασμό της πλήρους υποταγής της βούλησης του αντιπάλου, δηλαδή την πλήρη επιβολή². Με άλλα λόγια, ο πόλεμος αφορά την οργανωμένη άσκηση βίας με στόχο την αλλαγή της πολιτικής ενός αντιπάλου ή την καταστροφή του. «Η

¹ Για το ζήτημα της επέμβασης βλ. Wight Martin, «*Πολιτική Δυνάμεων*», Ειρήνη, Αθήνα, 1994, σελ. 179-186. Gwyn Prins, «*The heart of war: on power, conflict and obligation in the twenty-first century*», London, Routledge, 2002, pg. 133-176. Bull Hedley, «*Intervention in World Politics*», Oxford University Press, New York, 1984, pg. 7-44.

² Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «*Διεθνής Επέμβαση*», Libro, Αθήνα, 2001, σελ. 17-19.

επέμβαση αφορά την, κατά κάποιο τρόπο, εξαναγκαστική προσπάθεια για την αλλαγή της εσωτερικής πολιτικής ισορροπίας ενός άλλου κράτους»³.

Σαφής καθίσταται και η διάκριση μεταξύ της επέμβασης στην ενδοκρατική έννομη τάξη όπου αποτελεί βασικό δικαίωμα των οργάνων του κράτους για την διαφύλαξη του συνόλου και για την διασφάλιση της ακεραιότητας και ανεξαρτησίας του κράτους, από την επέμβαση στη διακρατική τάξη πραγμάτων όπου αυτή σχετίζεται ως ένα μεγάλο βαθμό με την απουσία μιας παγκόσμιας ρυθμιστικής εξουσίας η οποία θα μπορούσε να ενεργήσει με θεμιτά μέσα και νομιμοποιημένα⁴.

Ωστόσο, ένας κοινά αποδεκτός ορισμός όσον αφορά την έννοια και το περιεχόμενο της «επέμβασης» δεν υπάρχει, παρά το γεγονός ότι δεν αποτελεί νέο φαινόμενο στις διεθνείς σχέσεις. Οι έννοιες επέμβαση, μη επέμβαση και εσωτερική δικαιοδοσία είναι από τις έννοιες εκείνες που συζητούνται εκτεταμένα στους κλάδους του Διεθνούς Δικαίου και των Διεθνών Σχέσεων, παραμένουν όμως ασαφείς.

Σύμφωνα με τον Martin Wight « η επέμβαση είναι ένα φαινόμενο της διεθνούς πολιτικής κατά το οποίο το διεθνές δικαίωμα συγκρούεται με το εθνικό συμφέρον και η διεθνής πολιτική τέμνεται με την εσωτερική. Η επέμβαση είναι ένα χαρακτηριστικός τρόπος με τον οποίο ο Επαναστατισμός προχωρά προς την εγκαθίδρυση της *civitas maxima*»⁵.

Από τον Δρ. Αλμπάνη, η επέμβαση κατηγοριοποιείται ως εξής: α) στρατηγική ή θεσμική επέμβαση, ανάλογα με τα κίνητρα και τους σκοπούς του επεμβαίνοντος, β) εξαναγκαστική ή μη εξαναγκαστική, ανάλογα με τη χρησιμοποίηση ή όχι βίας και γ) εξωτερική ή εσωτερική επέμβαση, ανάλογα με τον σκοπό ή τον στόχο της σε σχέση με το κράτος στο οποίο πραγματοποιείται (ο αεροπορικός βομβαρδισμός της Γιουγκοσλαβίας από το ΝΑΤΟ το 1999 αποτελούσε εσωτερική επέμβαση, διότι στόχευε στον επηρεασμό των εσωτερικών υποθέσεων της Γιουγκοσλαβίας)⁶.

Από πολιτική και νομική άποψη, οι «επεμβάσεις» που αναφέρονται παραπάνω νομιμοποιούνται με βάση τα όσα προβλέπονται στον Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και ιδιαίτερα στα κεφάλαια VI, VII και VIII. Η νομιμοποίησή τους δεν είναι πάντοτε δυνατή, ενώ πολλές φορές χαρακτηρίζονται ως «μέτρα για την προστασία της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας». Συχνά, οι εν λόγω διατάξεις του Χάρτη χρησιμοποιούνται καταχρηστικά και σε πολλές περιπτώσεις οι «επεμβάσεις» είναι παράνομες. Επιπλέον, προς νομιμοποίηση της επέμβασης

³ MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», Adelphi Paper 350, Oxford: Oxford University Press for the IISS, 2002.

⁴ Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*», Ποιότητα, Αθήνα, 1999, σελ. 330-335.

⁵ Wight Martin, «*Διεθνής Θεωρία, Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης*», Ποιότητα, Αθήνα, 1998, σελ 165.

⁶ Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «*Διεθνής Επέμβαση*», σελ. 17-22.

χρησιμοποιούνται καταχρηστικά και όροι όπως «ανθρώπινα δικαιώματα». Ωστόσο, σημειώνεται ότι η νομιμοποίηση της εσωτερικής επέμβασης προκαλεί πολλά προβλήματα και έντονες αμφισβητήσεις μέχρι και σήμερα⁷.

Από κάθε άποψη, πολιτική, νομική και ηθική, η «επέμβαση» αποτελεί παραβίαση της κρατικής κυριαρχίας και συμβάλλει στη θεσμική αμφισβήτησή της. «Η κρατική κυριαρχία είναι η θεμελιώδης αρχή πάνω στην οποία εδράζεται το διεθνές κανονιστικό σύστημα και πιο ειδικά το διεθνές δίκαιο, καθώς και η θεμελιώδης έννοια πάνω στην οποία θα στηριζόταν ένα πιθανό σύστημα συλλογικής ασφάλειας»⁸. Σημειωτέον ότι, ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας στόχο έχει την διαφύλαξη της κρατικής κυριαρχίας κατά των αναθεωρητικών συμπεριφορών και όχι την υπονόμευσή της.

Ουσιαστικά, «διεθνής επέμβαση σημαίνει ηγεμονική ή κάποιας άλλης μορφής υπέρβαση της αρχής της κρατικής κυριαρχίας. Η αρχή της μη επέμβασης σημαίνει πως η κυριαρχία των κρατών-μελών της διεθνούς κοινότητας δεν δικαιολογεί καμία παρέμβαση στο εσωτερικό τους από τρίτους παράγοντες εκτός της επικρατείας τους και ότι έχουν το δικαίωμα να ρυθμίζουν ελεύθερα τις εσωτερικές τους υποθέσεις»⁹.

Η αρχή της μη επέμβασης ισχύει στην εσωτερική δικαιοδοσία των κρατών (Άρθρο 2, παράγραφος 7 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών)¹⁰. Πρόκειται για μια αρχή που συνδέεται άρρηκτα με την αρχή της κυριαρχίας και ανεξαρτησίας, όπως εδραιώθηκε σταδιακά από το 1648 και έπειτα και με την αρχή της μη χρήσης ένοπλης βίας. Μια σειρά από ψηφίσματα του ΟΗΕ έχουν ενισχύσει την αρχή της μη επέμβασης, όπως η Διακήρυξη του 1965 για τη Μη Αποδοχή της Επέμβασης στα Εσωτερικά των Κρατών και η Διακήρυξη του 1970 για τις Φιλικές Σχέσεις. Η αρχή της μη επέμβασης συμπεριλήφθηκε και στις 10 Αρχές του Ελσίνκι (Τελική Πράξη του Ελσίνκι του 1975) που διέπουν τις διακρατικές σχέσεις¹¹.

⁷ Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «*Διεθνής Επέμβαση*», σελ. 22-25.

⁸ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*», σελ. 281. Ο Martin Wight αναφέρει ότι «η κυριαρχία ξεκίνησε ως θεωρία αιτιολόγησης του ότι ο Βασιλιάς ήταν απόλυτος κύριος στο εσωτερικό του νέου σύγχρονου Βασιλείου του. Μεταγενέστερα χρησιμοποιήθηκε σε σχέση με το εξωτερικό, για να αποτελέσει την αιτιολόγηση της ισότητας τέτοιου είδους ηγεμόνων της διεθνούς κοινότητας, ως μια θεωρία δηλαδή της κυριαρχίας του κράτους ή των κυρίαρχων κρατών». Ο Hans Morgenthau αναφέρει ότι η κυριαρχία είναι «η υπέρτατη νομική δικαιοδοσία ενός έθνους κράτους να επιβάλλει τον νόμο εντός καθορισμένων εδαφικών ορίων. Κατά συνέπεια, υποδηλώνει ανεξαρτησία ως προς την εξουσία οποιουδήποτε άλλου κράτους και ισότητα έναντι του διεθνούς δικαίου». Παρατίθενται στο Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*», σελ. 295.

⁹ Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*», Ποιότητα, Αθήνα, 1999, σελ. 327-328. Επίσης, στο Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «*Διεθνής Επέμβαση*», σελ. 25. Για την αρχή της μη επέμβασης βλ. McGoldrick Dominic, «*The principle of non-intervention: human rights*», στο Warbrick Colin, Lowe Vaughan, «*The United Nations and the Principles of International Law*», (επιμ), Routledge, 1999, pg. 85-108.

¹⁰ Το γνωστό domain reserve των κρατών. Παζαρτζή Φωτεινή, «*Η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση και το διεθνές δίκαιο*», Το Σ, τ., 4/2001.

¹¹ Ηρακλείδης Αλέξης, «*Διεθνής Κοινωνία, Ιστορία, δίκαιο, θεσμοί, διαχείριση ένοπλης βίας: Μια εισαγωγή*», Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005, σελ.244-246. Ο π., Παζαρτζή Φωτεινή, «*Η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση και το διεθνές δίκαιο*», Το Σ, τ., 4/2001.

1.3: Η νομική πλευρά

«Καμία διάταξη αυτού του Χάρτη δεν θα δίνει στα Ηνωμένα Έθνη το δικαίωμα να επεμβαίνουν σε ζητήματα που ανήκουν ουσιαστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους και δεν θα αναγκάζει τα Μέλη να υποβάλλουν τέτοια θέματα για ρύθμιση σύμφωνα με τους όρους αυτού του Χάρτη»¹². «Κάθε αντίθετη ερμηνεία με τη θέση πως το εσωτερικό καθεστώς ενός κυρίαρχου κράτους αποτελεί αποκλειστική υπόθεση της κοινωνίας του και κανενός άλλου παραπέμπει σε ποικίλων βαθμίδων διεθνιστικές, κοσμοπολίτικες και ηγεμονικές παραδοχές που αντιβαίνουν κάθετα όχι μόνο στο γράμμα και το πνεύμα του διεθνούς δικαίου, αλλά και στις οντολογικά θεμελιωμένες ηθικοκανονιστικές δομές»¹³.

«Η επέμβαση στο εσωτερικό ενός κυρίαρχου κράτους είναι ασύμβατη με τον πολιτικό πολιτισμό των διεθνών σχέσεων, που ορίζει ότι η μη επέμβαση είναι ζήτημα αρχής και όχι βαθμίδας»¹⁴. Αυτό σημαίνει ότι η επέμβαση στα εσωτερικά ζητήματα ενός κράτους είναι ασύμβατη με τις θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς δικαίου. «Το πρόβλημα της παραβίασης της κρατικής κυριαρχίας δεν αφορά ζητήματα βαθμίδας αλλά αρχής, η οποία αν παραβιαστεί αποδεδειγμένα κοχλάζουσες δυνάμεις που παραμονεύουν να δράσουν μόλις θιγεί η αξίωση συλλογικής ελευθερίας...Εξαιρέσεις στο ζήτημα της συλλογικής ελευθερίας μιας κυρίαρχης οντότητας όχι μόνο είναι διακαιακά αδιανόητες, αλλά αντιμετωπίζονται ως αντίθετες με τον οντολογικά θεμελιωμένο πολιτικό πολιτισμό των διεθνών σχέσεων»¹⁵.

Η αρχή της μη επέμβασης¹⁶ διατυπώνεται στο άρθρο 15 παρ. 8¹⁷ του Συμφώνου της ΚτΕ καθώς και στο άρθρο 2 παρ. 7¹⁸ του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Αποτελεί εθνικό κανόνα του διεθνούς δικαίου και προέκυψε με τον πολλαπλασιασμό των κυρίαρχων κρατών μετά τη λήξη του Α Παγκοσμίου Πολέμου και του Β Παγκοσμίου Πολέμου.

¹² Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ, Κεφάλαιο Ι, άρθρο 2, παρ. 7)

¹³ Ήφαιστος Παναγιώτης, « *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό*», τρίτη έκδοση, Ποιότητα, Αθήνα, 2004, σελ. 486.

¹⁴ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, « *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό*», σελ. 486-487.

¹⁵ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, « *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό*», σελ. 488.

¹⁶ Ο Talleyrand δήλωσε ότι «η μη επέμβαση είναι ένας πολιτικός και μεταφυσικός όρος που σημαίνει το ίδιο πράγμα με την επέμβαση». Παρατίθεται στο Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*», ό π., σελ. 332-333.

¹⁷ Παράγραφος 8 του άρθρου 15 του Συμφώνου της ΚτΕ : «Εάν ένα μέλος το ζητήσει και το Συμβούλιο αναγνωρίσει ότι η διαφορά αφορά ένα ζήτημα που το Διεθνές Δίκαιο αφήνει στην αποκλειστική δικαιοδοσία αυτού του μέλους, το Συμβούλιο θα το διαπιστώσει με έκθεση, χωρίς όμως να συστήσει καμία λύση».

¹⁸ Παράγραφος 7 του άρθρου 2 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, η οποία ισχύει σήμερα: «Καμία διάταξη αυτού του Χάρτη δε θα δίνει στα Ηνωμένα Έθνη το δικαίωμα να επεμβαίνουν σε ζητήματα που ανήκουν στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους και δεν θα αναγκάζει τα μέλη να υποβάλλουν τέτοια θέματα για ρύθμιση σύμφωνα με τους όρους αυτού του Χάρτη. Η αρχή αυτή δεν πρέπει να εμποδίζει την εφαρμογή των εξαναγκαστικών μέτρων που προβλέπονται από το Κεφάλαιο 7».

Ο τρόπος διατύπωσης της αρχής της μη επέμβασης ως έννοιας αυτόνομης από τη μη χρήση βίας (άρθρο 2 παρ.7), δεν προσδιορίζει με σαφήνεια το περιεχόμενο της επέμβασης. Συγκεκριμένα, απαγορεύει στα Ηνωμένα Έθνη να «επεμβαίνουν σε ζητήματα που ανήκουν ουσιαστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους», χωρίς να επεξηγεί το περιεχόμενο της λέξης «επεμβαίνουν». Το τελευταίο εδάφιο συνδέει την επέμβαση με τον εξαναγκασμό (η αρχή της μη επέμβασης δεν πρέπει να εμποδίζει την εφαρμογή των εξαναγκαστικών μέτρων που προβλέπονται από το Κεφάλαιο 7), οπότε κάθε κράτος δεν μπορεί να επικαλεστεί τη συγκεκριμένη αρχή εάν οι ενέργειες σε βάρος του αποτελούν μέτρο που αποφάσισε το Συμβούλιο Ασφαλείας με σκοπό τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και της ασφάλειας. Για την εφαρμογή του τελευταίου αυτού εδαφίου απαιτείται απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας σχετικά με το ότι οι ενέργειες συνιστούν απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια ή επίθεση¹⁹.

Όταν η αρχή της μη επέμβασης γίνεται αποδεκτή, αυτό σημαίνει ότι γίνεται αποδεκτή και η αρχή της κρατικής κυριαρχίας ως βασικός ρυθμιστής των σχέσεων μεταξύ των κρατών. Σημαίνει ότι και η αρχή της κρατικής κυριαρχίας και το δικαίωμα της εσωτερικής αυτοδιάθεσης πρέπει να διασφαλίζονται με κάθε τρόπο²⁰.

«Η επέμβαση είναι γενικότερα παράνομη, όταν χρησιμοποιεί μεθόδους επιβολής με τη βία, άμεσα με στρατιωτική δράση ή έμμεσα με την υποστήριξη ανατρεπτικών ενεργειών στο εσωτερικό άλλου κράτους»²¹.

Κάθε κράτος είναι κυρίαρχο και από μόνο του αρμόδιο να διευθετεί τις υποθέσεις στο εσωτερικό και εξωτερικό του περιβάλλον χωρίς την παρέμβαση εξωτερικών παραγόντων. Το γεγονός αυτό αποτελεί συνέπεια δύο θεμελιωδών εννοιών του διεθνούς δικαίου: της κρατικής κυριαρχίας²² και της ισότητας μεταξύ όλων των κρατών²³. Σύμφωνα με απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου, η αρχή της μη επέμβασης εμπλέκει το δικαίωμα κάθε κράτους να διαχειρίζεται τις εσωτερικές του υποθέσεις σύμφωνα με τις επιλογές του. Σύμφωνα με το Διεθνές Δικαστήριο, η αρχή της μη επέμβασης έχει υπογραμμιστεί σε πολλές από τις αποφάσεις του και σε ψηφίσματα διεθνών οργανισμών και τυγχάνει οικουμενικής εφαρμογής. Ωστόσο, το περιεχόμενο του άρθρου 2

¹⁹ Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «*Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού*», Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2001, σελ. 26-29.

²⁰ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*», σελ. 336.

²¹ Ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «*Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού*», σελ. 29.

²² Όπως αναφέρει ο Δρ. Ήφαιστος, «η κυριαρχία παραβιάζεται ποικιλόμορφα με διεθνή φαινόμενα, παράνομες στρατιωτικές εισβολές...αλλά διεθνοπολιτικά – ηθικοκανονιστικά δεν μπορεί να θεσμιστεί κάτι τέτοιο, επειδή απουσιάζουν τα οντολογικά και κοινωνικοπολιτικά κριτήρια προσδιορισμού των διεθνών νομιμοποιητικών και ηθικοπρακτικών προεκτάσεών τους» (Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό*», τρίτη έκδοση, Ποιότητα, Αθήνα, 2004, σελ.486.

²³ Η αρχή της κυρίαρχης ισότητας μεταξύ των κρατών εξαγγέλλεται από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (άρθρο 2 παρ. 1) καθώς και από την Διακήρυξη 2625 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών «περί των αρχών του διεθνούς δικαίου που αφορούν στις φιλικές σχέσεις και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών» (1970). (Ρούκουνας

παρ.7 καθίσταται ασαφές, όσον αφορά τα όρια μεταξύ επέμβασης και εσωτερικής δικαιοδοσίας. Από τη στιγμή όμως που το Συμβούλιο κρίνει ότι ένα ζήτημα συνιστά απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, από την εσωτερική δικαιοδοσία τοποθετείται στη διεθνή σφαίρα²⁴.

Σημειώνεται δε ότι «η επέμβαση όταν αναλύεται το πλαίσιο του διεθνούς δικαίου, αφορά την επέμβαση στο εσωτερικό των λιγότερο ισχυρών κρατών και ποτέ των μεγάλων δυνάμεων και μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας»²⁵. Σύμφωνα με τον Martin Wight, «αν η επέμβαση στα εξωτερικά ζητήματα μιας μεγάλης δύναμης είναι πιθανόν να δημιουργήσει πολεμική κρίση, η επέμβαση στα εσωτερικά της είναι μάλλον απίθανο να συμβεί»²⁶. Τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας άλλωστε διατηρούν το δικαίωμα άσκησης βέτο, οπότε μια τέτοια επέμβαση δεν μπορεί να νομιμοποιηθεί.

Η δικαιοσύνη στις διεθνείς σχέσεις ορίζεται εντελώς διαφορετικά από εκείνη στο εσωτερικό των κρατών. Δικαιοσύνη²⁷ στις διεθνείς σχέσεις σημαίνει συμμόρφωση με τις αρχές της μη επέμβασης, της διακρατικής ισοτιμίας και το δικαίωμα της εσωτερικής αυτοδιάθεσης²⁸. Οι αρχές αυτές αναφέρονται στο Κεφάλαιο I άρθρο 2 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ και διασφαλίζουν την ρύθμιση του άναρχου διεθνούς συστήματος. Οι αρχές όμως αυτές παραβιάζονται συνεχώς από τις μεγάλες δυνάμεις προς επίτευξη των συμφερόντων τους. Οι ηγεμονικές και αναθεωρητικές συμπεριφορές, οι διακρατικές διενέξεις οδηγούν σε συνεχή παραβίαση των παραπάνω αρχών, ενώ η δομή της διεθνούς τάξης δεν βοηθά την προώθηση της παγκόσμιας δικαιοσύνης. Εύστοχη είναι, λοιπόν, η θουκυδίδεια διαπίστωση ότι «ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύναμος υποχωρεί και προσαρμόζεται».

1.4: Η πολιτική πλευρά

Τα ερωτήματα γύρω από την πρακτική της «επέμβασης» είναι πολλά. Ερωτήματα όπως, κατά πόσο νομιμοποιημένη είναι (πχ. νατοϊκή δράση στο Κόσοβο), πώς δικαιολογείται και

Εμμανουήλ « Διεθνές Δίκαιο: Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου, τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου», τεύχος ά, Σάκκουλας, Αθήνα, 2004, σελ. 56-57).

²⁴ Ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», σελ. 30-34.

²⁵ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων», σελ. 328.

²⁶ Η άποψη του Martin Wight παρατίθεται στο Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων», σελ. 328.

²⁷ Κατά τον Hedley Bull, η δικαιοσύνη μπορεί να διακριθεί σε: α) διεθνή ή διακρατική δικαιοσύνη, η οποία αφορά στην παραχώρηση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στα κράτη και στα έθνη, β) ατομική ή ανθρώπινη δικαιοσύνη, η οποία αφορά σε δικαιώματα και σε υποχρεώσεις μεμονωμένων ατόμων και γ) κοσμοπολίτικη ή παγκόσμια δικαιοσύνη ως επιδίωξη της προώθησης του παγκόσμιου κοινού καλού. «Η δικαιοσύνη, σε οποιαδήποτε από τις μορφές της, είναι εφικτή μόνο μέσα σε ένα γενικό πλαίσιο τάξης». (Βλ. Bull, H., «Η Άναρχη Κοινωνία. Μελέτη της Τάξης στην Παγκόσμια Πολιτική», Ποιότητα, Αθήνα, 2001, σελ.125-130).

²⁸ «Οι βασικές και θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς δικαίου είναι: 1) Η διακρατική ισοτιμία, 2) Η μη παρέμβαση στο εσωτερικό των άλλων κρατών, 3) Η αποχή από τη χρήση βίας και απειλή χρήσης βίας στις διακρατικές σχέσεις, 4) Η ελεύθερη άσκηση εξωτερικής και εσωτερικής κυριαρχίας από όλα τα αναγνωρισμένα κράτη του διεθνούς συστήματος». Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, « Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», σελ. 489.

σε ποιες περιπτώσεις, ποια πρέπει να είναι τα όριά της, ποιος είναι ο στόχος της κάθε φορά; Πρόκειται για ερωτήματα που απαντώνται, ως ένα βαθμό, μέσα από τη μελέτη των διαστάσεων που έλαβε η πρακτική της επέμβασης στην προψυχροπολεμική περίοδο, κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου και στην μεταψυχροπολεμική περίοδο. Η ανάλυση που ακολουθεί είναι συνοπτική αλλά απαραίτητη προς κατανόηση της πρακτικής της «επέμβασης» στην παγκόσμια πολιτική.

Παρατηρώντας την πρακτική της επέμβασης στην προψυχροπολεμική περίοδο²⁹ και συγκεκριμένα κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο³⁰, υπάρχει μεν το ερώτημα κατά πόσο δικαιολογείται η ανάμειξη στο εσωτερικό ενός κράτους αλλά δεν τίθεται ζήτημα νομιμότητας αυτής της πράξης. Η διεθνής πολιτική στη συγκεκριμένη περίπτωση επικεντρωνόταν στην εξουσία και όχι στην αρχή. Γνωστή είναι η φράση του Θουκυδίδη ότι οι δυνατοί κάνουν ότι τους επιτρέπει η δύναμή τους και οι αδύναμοι το αποδέχονται.

Η πιο έντονη περίοδος επεμβάσεων στην ιστορία των ευρωπαϊκών κρατών ήταν το 1648, όταν ένα πλουραλιστικό σύστημα ανεξάρτητων κρατών άρχισε να αναδύεται εκτός της μεσαιωνικής Ευρώπης. Από το 1618 έως το 1648, η επέμβαση αφορούσε τον αγώνα ηγεμονίας ανάμεσα στη Γαλλία και τη Γερμανία και τη διαμάχη ανάμεσα στον Προτεσταντισμό και τον Καθολικισμό. Έτσι, παρατηρούνται συνεχείς επεμβάσεις κρατών στο εσωτερικό άλλων κρατών. Όπως και στον Πελοποννησιακό πόλεμο, η επέμβαση έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διεξαγωγή της διαμάχης για ηγεμονία. Αξίζει να σημειωθεί ότι και σε αυτή τη περίπτωση δεν υπήρχε αντίσταση στην πρακτική της επέμβασης. Η επέμβαση, εκείνη την περίοδο, μπορούσε να δικαιολογηθεί αναφορικά με τη θρησκεία (πχ. για την προώθηση των απόψεων μιας θρησκείας)³¹.

Η Γαλλική Επανάσταση έφερε ξανά στο προσκήνιο την διάσταση που μπορεί να λάβει η επέμβαση στα εσωτερικά ζητήματα των άλλων κρατών. Ο Brougham αποδέχεται την επέμβαση όταν υπάρχει επικείμενη απειλή για την αποκατάσταση της τάξης και της ασφάλειας. Για τις μεγάλες δυνάμεις (Αυστρία και Ρωσία), υπήρχε μια κανονιστική βάση για επέμβαση στο εσωτερικό των άλλων κρατών και δικαιολογούνταν σε σχέση με την ανάγκη να διατηρηθεί η τάξη και η σταθερότητα. Η Βρετανική κυβέρνηση ήταν αντίθετη με την πρακτική της επέμβασης και γιατί μια τέτοια πράξη ήταν αντίθετη με το βρετανικό δίκαιο και γιατί θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια παγκόσμια τυραννία.

Η έννοια της επέμβασης στις διεθνείς σχέσεις αποτέλεσε αντικείμενο έντασης ανάμεσα στον φιλελευθερισμό και τον συντηρητισμό. Ωστόσο, και οι δύο πλευρές την αποδέχτηκαν ως ένα χρήσιμο και νόμιμο εργαλείο για την επίτευξη των πολιτικών τους στόχων. Θα πρέπει να προστεθεί

²⁹ Ο π., MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», σελ. 19-20.

³⁰ Ο π., MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», σελ. 20-21.

και η νομιμότητα της επέμβασης έξω από το σύστημα των ευρωπαϊκών κρατών. Τα ευρωπαϊκά κράτη διατηρούσαν το δικαίωμα να επεμβαίνουν εκτός της Ευρώπης για την προστασία της ιδιοκτησίας τους και των πολιτών αλλά και η ανθρωπιστική παρέμβαση δεν θα μπορούσε να αγνοηθεί.

Το τέλος του Α Παγκοσμίου πολέμου έφερε σημαντικές αλλαγές στην έννοια της επέμβασης στη διεθνή πολιτική και γενικότερα στο κατά πόσο νόμιμη κρίνεται σε κάθε περίπτωση. Στην προψυχροπολεμική περίοδο, το πολιτικό συμφέρον ήταν εκείνο που κυριαρχούσε ως αιτία επέμβασης. Αποτέλεσε εργαλείο πολιτικής διαμάχης ανάμεσα στα κράτη και σε ομάδες κρατών. Με αυτή την έννοια ουσιαστικά αντικατέστησε τον πόλεμο³².

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου, δύο ισχυρές δυνάμεις και συγκεκριμένα οι ΗΠΑ και η Ρωσία βρίσκονται σε έντονη αντιπαράθεση και η κατοχή και μόνο των πυρηνικών όπλων εμποδίζει την διενέργεια πολέμου, καθώς κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε ολική καταστροφή. Όπως αναφέρει ο Mearsheimer αναπτύσσοντας τη θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού, «κατά τη διάρκεια μεγάλου μέρους του Ψυχρού πολέμου, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Σοβιετική Ένωση είχαν την ικανότητα να καταστρέψουν η μία την άλλη ως λειτουργικές κοινωνίες μέσα σε διάστημα ημερών, αν όχι ωρών»³³. «...τα κράτη που είναι εξοπλισμένα με πυρηνικά όπλα δεν τολμούν να επιτεθούν το ένα στο άλλο λόγω του φόβου της εξολόθρευσης»³⁴. Η επέμβαση χρησιμοποιήθηκε και από τις δύο ηγεμονικές δυνάμεις για την διατήρηση των σφαιρών τους επιρροής. «Η οικονομική και στρατιωτική υποστήριξη σε χώρες που ανήκαν στη σφαίρα επιρροής τους ουσιαστικά εδραίωνε την άμεση και έμμεση ανάμειξη των ΗΠΑ στις εσωτερικές και εξωτερικές υποθέσεις αυτών των χωρών»³⁵. Επιπλέον, η επέμβαση αποτέλεσε το μέσο επιδίωξης κερδών, κυρίως στις «γκρίζες ζώνες του τρίτου κόσμου»³⁶.

«Σύμφωνα με τους Robert O. Keohane και Joseph S. Nye, ο ηγεμονισμός ορίζεται ως η κατάσταση στην οποία ένα κράτος είναι τόσο ισχυρό, ώστε να είναι σε θέση να καθορίζει τους βασικούς κανόνες που ρυθμίζουν τις διακρατικές σχέσεις και να επιθυμεί να το κάνει. Εκτός από το ρόλο που διαδραματίζει στη διατήρηση ενός καθεστώτος, μπορεί επίσης να αναθεωρήσει τους ισχύοντες κανόνες, να προλάβει την υιοθέτηση αυτών στους οποίους αντιτίθεται ή να διαδραματίσει κυρίαρχο ρόλο στη δημιουργία νέων. Οι ΗΠΑ, διαθέτοντας ισχυρή στρατιωτική μηχανή και ανταγωνιστικούς συντελεστές ισχύος, ήταν η μόνη δύναμη που μπορούσε ως το 1989

³¹ Ο π., MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», σελ. 21-23.

³² Ο π., MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», σελ.23-32.

³³ Βλ. Mearsheimer J. John, «*Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*», Ποιότητα, Αθήνα, 2007, σελ.271.

³⁴ Βλ. ό.,π. Mearsheimer J. John, «*Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*», σελ. 271.

³⁵ Βλ. Χειλά Ειρήνη, «*Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες αντιλήψεις: Η Συμβολή του Παναγιώτη Παπαληγούρα*», Ηρόδοτος, Αθήνα, 2006, σελ. 83.

³⁶ Ο π., MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», σελ. 33-45. Επίσης, Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «*Διεθνής Επέμβαση*», σελ. 25-28.

να ανταγωνιστεί τη Σοβιετική Ένωση σε περιπτώσεις αντιμετώπισης πολύπλοκων αντιπαραθέσεων»³⁷.

Μελετώντας το κανονιστικό πλαίσιο που αφορά την επέμβαση, παρατηρούνται αντιφάσεις. Το διεθνές δίκαιο έχει μεν εγκαθιδρύσει ένα σύνολο κανόνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, γεγονός το οποίο πρέπει να σέβονται τα κράτη, αλλά ταυτόχρονα έχει αναπτύξει και ένα σύνολο κανόνων που περιορίζει το δικαίωμα των κρατών να χρησιμοποιούν τη βία. Η κανονιστική βάση που δικαιολογεί την επέμβαση διευρύνθηκε αλλά η επέμβαση στο όνομα των αρχών αποδείχτηκε μη νόμιμη. Αντίθετα, η επέμβαση προς όφελος των κυβερνήσεων, οποιαδήποτε κι αν είναι η συμπεριφορά τους απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα, παρέμεινε επιτρεπτή³⁸.

Κατά την διάρκεια του Ψυχρού πολέμου, η πρακτική της επέμβασης χρησιμοποιήθηκε από υπερδυνάμεις και μεγάλες δυνάμεις, από περιφερειακές δυνάμεις και από πολυμερείς οργανισμούς, έστω και περιορισμένα. Η ιστορία του Ψυχρού πολέμου χαρακτηρίζεται από έντονες επεμβάσεις από τις ΗΠΑ και ΕΣΣΔ στο εσωτερικό άλλων κρατών. Οι επεμβάσεις αυτές ήταν αποτέλεσμα του διπολικού ανταγωνισμού. Στην περιφέρεια το ρίσκο ήταν σαφώς μικρότερο. Η αξιοπιστία και το κύρος ήταν εκείνα που διακυβεύονταν και όχι τόσο τα ζητήματα ζωτικού στρατηγικού συμφέροντος. Καμία χώρα, ούτε οι ΗΠΑ ούτε η ΕΣΣΔ, δεν αντέδρασαν η μια στις επεμβάσεις της άλλης. Ωστόσο, οι επεμβάσεις τους οφείλονταν σε πολιτικούς παράγοντες και σε παράγοντες ατομικού συμφέροντος. Στόχος τους δεν ήταν η επίλυση κάποιας διαμάχης ή η υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στόχος ήταν το κέρδος σε αυτή την διπολική διαμάχη μέσα από την άσκηση εξουσίας σε τοπικές συγκρούσεις και στις εσωτερικές υποθέσεις σημαντικών κρατών ή η παρεμπόδιση τέτοιου κέρδους από την άλλη υπερδύναμη.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, επεμβάσεις έγιναν και από άλλες δυνάμεις, όπως η Κούβα, η οποία επενέβη στην Αφρική και στην Κεντρική Αμερική. Οι επεμβάσεις της Βρετανίας και της Γαλλίας, επίσης έπαιξαν σημαντικό ρόλο στον Ψυχρό πόλεμο. Πολλές φορές, μάλιστα, επρόκειτο για πολιτική συνεργασία με τις ΗΠΑ. Ωστόσο, η επέμβαση από τις Ευρωπαϊκές μεγάλες δυνάμεις, κατά τον Ψυχρό πόλεμο, δεν μπορεί να εξηγηθεί με όρους διπολισμού, καθώς επρόκειτο για μια διαδικασία αποαποικιοποίησης και για μια προσπάθεια επαναπροσδιορισμού των σχέσεων με τις πρώτες αποικίες. Οπότε, σε αυτές τις περιπτώσεις, η επέμβαση προχωρούσε ανεξάρτητα και αντίθετα με την αμερικάνικη πολιτική.

Βασικές πρακτικές επέμβασης, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου, έγιναν και από περιφερειακές δυνάμεις (η Αίγυπτος στην Υεμένη το 1962, το Βιετνάμ στην Καμπότζη το 1978, η Τανζανία στην Ουγκάντα το 1979). Και σε αυτές τις περιπτώσεις, η επέμβαση έλαβε σημαντικές

---

³⁷ Βλ. ό.π., Χειλά Ειρήνη, «Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες αναλήψεις: Η Συμβολή του Παναγιώ Παπαληγούρα», σελ. 83.

πολιτικές διαστάσεις. Επιπλέον, πολλές από αυτές τις επεμβάσεις, όπως αυτή της Τανζανίας στην Ουγκάντα το 1979, είχαν ανθρωπιστική χροιά. Όμως, ακόμα και σε αυτή τη περίπτωση, οι χώρες οι οποίες παρενέβησαν, δικαιολόγησαν την ενέργειά τους όχι σε σχέση με την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά αναφερόμενες στο δικαίωμά τους για αυτοάμυνα³⁹.

Τέλος, επεμβάσεις παρατηρούνται και από τη πλευρά των πολυμερών οργανισμών, οι οποίες όμως ήταν πάρα πολύ περιορισμένες. Ο διπολισμός και η αντιπαλότητα των δύο υπερδυνάμεων περιόρισε σε μεγάλο βαθμό τον παρεμβατικό ρόλο των Ηνωμένων Εθνών. Ο περιορισμένος ρόλος των Η.Ε. φάνηκε στην περίπτωση επέμβασης στο Κονγκό τον Ιούλιο του 1960 ως το 1964. Άλλες επεμβάσεις εκείνη την περίοδο παρατηρούνται από περιφερειακούς οργανισμούς (πχ. OAS, OAU).

Συμπερασματικά, όσον αφορά την πρακτική της επέμβασης κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου, ήταν κυρίως μονομερής και οφειλόταν στην επιδίωξη της απόκτησης ισχύος και σε άλλα συμφέροντα σε ένα άναρχο διπολικό σύστημα. Όπως προαναφέρθηκε, οι οργανισμοί έπαιξαν μικρό ρόλο στην πρακτική της επέμβασης αλλά θα πρέπει να προστεθεί ότι ενίσχυσαν τις αρχές της ανεξαρτησίας και της μη επέμβασης. Τέλος, αν και τα ανθρώπινα δικαιώματα βρίσκονταν στο επίκεντρο εκείνη τη περίοδο, τα πολιτικά συμφέροντα ήταν εκείνα που ώθησαν και οδήγησαν σε πρακτικές επέμβασης. Ωστόσο, πολλές επεμβάσεις εκείνη τη περίοδο είχαν σημαντικές και θετικές συνέπειες όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Όταν ο Ψυχρός πόλεμος πλησιάζει προς το τέλος του, αλλάζει και η πρακτική της επέμβασης από τις υπερδυνάμεις. Παρατηρείται και από τις δύο, και αρχικά από την ΕΣΣΔ, μια στροφή προς την αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης και γενικότερα μια προσπάθεια από την πλευρά τους να προωθήσουν τον ρόλο των Η.Ε. Έτσι, παρατηρείται μια έντονη κινητοποίηση του ΟΗΕ⁴⁰ για την αποκατάσταση της ειρήνης καθώς και ενίσχυση αυτής και της ασφάλειας⁴¹.

Κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο⁴² θα αναμενόταν λογικά μείωση των πρακτικών των επεμβάσεων. Άλλωστε, ο διπολισμός και η έντονη διαμάχη μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων δεν υφίσταται στο βαθμό που προϋπήρχε. Οι μονομερείς επεμβάσεις μειώνονται με εξαίρεση κάποια

---

³⁸ Ο π., MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», σελ. 47-48.

³⁹ Σημειώνεται ότι, το Συμβούλιο Ασφαλείας στην περίπτωση επέμβασης του Βιετνάμ στην Cambodia, δεν δικαιολόγησε την στρατιωτική επέμβαση ακόμη και στη βάση υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

⁴⁰ Με την υποστήριξη του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα Η.Ε. βοήθησαν στην διαπραγμάτευση αποχώρησης των Σοβιετικών δυνάμεων από το Αφγανιστάν το 1989 και των δυνάμεων του Βιετνάμ από την Καμπότζη το 1991-92.

⁴¹ Σχετικά με την πρακτική της επέμβασης ψυχροπολεμικά βλ. Ο π., MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», σελ. 33-48. Επίσης, Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «*Διεθνής Επέμβαση*», σελ. 25-31.

⁴² Σχετικά με την πρακτική της επέμβασης μεταψυχροπολεμικά βλ. Ο π., MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», σελ. 49-76. Επίσης, Haass Richard «*Intervention: the use of American Military Force in the Post- Cold War world*», Brookings Institution Press, Washington D.C., 1999, σελ. 1-19 και 173-179. Επίσης, Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*», υποσημ. 129 σελ. 342.

περιστατικά, όπως για παράδειγμα η επέμβαση των ΗΠΑ στον Παναμά το 1989 για την απομάκρυνση του Noriega.

Επιπλέον, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Ε. δραστηριοποιείται και ανταποκρίνεται σε κάθε απειλή της ειρήνης και της ασφάλειας με στόχο την επιβολή της και τη διατήρησή της. Παρατηρείται ότι οι αλλαγές αυτές επέφεραν αλλαγές και στις σχέσεις ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις καθώς και στην ίδια τη φύση του πολέμου. Ενώ ο διακρατικός πόλεμος σταδιακά εξαλείφεται με το τέλος του Ψυχρού πολέμου, οι πόλεμοι στο εσωτερικό των κρατών αυξάνονται, όπως και τα θύματα του πολέμου, ενώ ο αριθμός των μεταναστών είναι εξίσου σημαντικός.

Υπό αυτές τις συνθήκες, παρατηρείται έντονη κινητοποίηση κρατών, διακυβερνητικών οργανισμών και ΜΚΟ με στόχο την προσφορά βοήθειας και προστασίας μέσα στις ζώνες σύγκρουσης. Οπότε, διαπιστώνονται και σημαντικές αλλαγές, όσον αφορά στην πρακτική της επέμβασης. Συγκεκριμένα, εξαφανίζεται ο μονομερής παρεμβατισμός των μεγάλων δυνάμεων και πολυμερείς οργανισμοί αναλαμβάνουν έναν πιο παρεμβατικό ρόλο, με αποτέλεσμα να ανακύπτουν έντονα ερωτήματα για τις παραμέτρους της κρατικής κυριαρχίας, της αρχής της αυτοδιάθεσης, της νόμιμης χρήσης βίας.

Κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο, βασικό ζήτημα είναι η κατανόηση της έννοιας της κυριαρχίας. Το 1992, ο Boutros Boutros Ghali έθεσε ξεκάθαρα ότι αποκλειστική κυριαρχία ουσιαστικά δεν υπάρχει και κατέστησε σαφείς τους στόχους των Η.Ε, που δεν είναι άλλοι από την δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη κοινωνική πρόοδο και την ελευθερία, ενώ ο Kofi Annan το 1998 δήλωσε ξεκάθαρα την προστασία της κυριαρχίας των λαών που προβλέπεται από τον Χάρτη των Η.Ε. αλλά κυριαρχία σημαίνει και ευθύνη, όχι μόνο εξουσία. Κατά πόσο όμως οι δηλώσεις αυτές έχουν αντίκρισμα στον πραγματικό κόσμο; Μήπως αποτελούν προσπάθεια νομιμοποίησης της πρακτικής της επέμβασης;

Το γεγονός ότι αποκτάται κυριαρχία δεν σημαίνει καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας. Η συστηματική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα μπορούσε να υποβαθμίσει την κυριαρχία ενός κράτους και να μειώσει την επιβολή νομικής προστασίας ενάντια στην επέμβαση, κυρίως όταν η επέμβαση λαμβάνει χώρα υπό την αιγίδα ενός οργανισμού, ο οποίος είναι εξουσιοδοτημένος να χρησιμοποιεί τη βία σε πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως τα Η.Ε. σύμφωνα με το κεφάλαιο VII του Χάρτη.

Στο τέλος του Άρθρου 2 (7) του Χάρτη αναφέρεται ότι η επέμβαση στο εσωτερικό ενός κράτους δεν επηρεάζει την εφαρμογή του Κεφαλαίου VII, το οποίο αναφέρεται στα δικαιώματα και τις ευθύνες του Συμβουλίου Ασφαλείας στην περίπτωση απειλής της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Έτσι, παρατηρείται επέκταση της ερμηνείας «της απειλής της διεθνούς ειρήνης και

ασφάλειας», έτσι ώστε να αντιμετωπίζονται πιο αποτελεσματικά τα ανθρωπιστικά προβλήματα που εμφανίζονται στα κράτη. Αυτή η επέκταση της ερμηνείας ήταν λογική, κυρίως στην περίπτωση ενός πολέμου, καθώς μια ανθρωπιστική κρίση ή μια συστηματική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα προκαλούσε αναταραχές, γεγονός που θα επηρέαζε την ασφάλεια των γειτονικών κρατών.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας εξέδωσε πολλά ψηφίσματα που αφορούσαν τα δημοκρατικά δικαιώματα, τα ανθρωπίνια δικαιώματα και τους θεσμούς. Σε διάφορες περιπτώσεις, όπως στην περίπτωση της Βοσνίας, έκρινε νόμιμη τη χρήση βίας για την προστασία των μειονοτήτων στις ζώνες ασφαλείας, καθώς και ότι η ανθρωπιστική κρίση στη Ρουάντα αποτελούσε απειλή για την ειρήνη και ασφάλεια και δρώντας υπό το Κεφάλαιο VII προσέφερε προστασία στους πολίτες. Το Συμβούλιο Ασφαλείας έδρασε ανάλογα και σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις, υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη των Η.Ε.

Οπότε, επικρατεί μια αποδοχή της πρακτικής της επέμβασης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιπλέον, διαπιστώνεται ότι το χάσμα ανάμεσα στην αρχή της μη επέμβασης και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γίνεται ολοένα και μικρότερο μέσω ενός βαθμιαίου επαναπροσδιορισμού των παραμέτρων της κυριαρχίας.

Στην περίπτωση επέμβασης στο Ιράκ, πολλά μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας διατηρούσαν επιφυλάξεις για το περιεχόμενο του ψηφίσματος 688. Για παράδειγμα, το ψήφισμα 688 επιβεβαιώνει την κυριαρχία του Ιράκ, ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζει την επέμβαση στις εσωτερικές του υποθέσεις. Σημειωτέον ότι, τα Η.Ε. έπαιζαν έναν ιδιαίτερο ρόλο στις εσωτερικές υποθέσεις του Ιράκ.

Σε άλλες περιπτώσεις, όπως σε αυτή της Κροατίας και της Βοσνίας, δεν επρόκειτο για επεμβάσεις, καθώς και τα δύο κράτη συναινούσαν στην παρουσία και τον παρεμβατικό ρόλο των ξένων δυνάμεων. Η επέμβαση του ΝΑΤΟ στο Κόσοβο το 1999, δείχνει ακριβώς την ασάφεια στο ζήτημα της ανθρωπιστικής παρέμβασης. Συγκεκριμένα, οι νατοϊκές δυνάμεις δεν ζήτησαν την εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθώς ήταν βέβαιες ότι ένα τέτοιο ψήφισμα δεν θα γινόταν αποδεκτό από τη Ρωσία ή από την Κίνα. Χωρίς την εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας, σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη, μια τέτοια πράξη είναι αναμφισβήτητα παραβίαση του Χάρτη των Η.Ε. Από την άλλη, όταν η Ρωσία υπέβαλλε ψήφισμα που καταδίκασε τη δράση του ΝΑΤΟ καταψηφίστηκε από το Συμβούλιο.

Τα κράτη είναι μεν υποχρεωμένα να σέβονται και να τηρούν τον Χάρτη των Η.Ε., όμως ανεξάρτητα από αυτόν έχουν υποχρέωση απέναντι στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, όσον αφορά σε πληθυσμούς που πέφτουν θύματα πολέμου ή είναι ευάλωτοι σε γενοκτονίες. Ωστόσο, όταν το

Συμβούλιο Ασφαλείας δεν μπορεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικά σε τέτοιες καταστάσεις, τότε η επέμβαση χωρίς εντολή του Συμβουλίου κρίνεται νόμιμη. Υπό αυτή την έννοια, πολλά μέλη του Συμβουλίου θεωρούν ότι ακόμα και αν μια δραστηριότητα αντιτίθεται στις αρχές του Χάρτη, είναι νόμιμη όταν αφορά επείγουσα ανθρωπιστική βοήθεια, οπότε συνάδει με το διεθνές δίκαιο. Πολλοί έκριναν νόμιμη τη δράση του NATO, ενώ ήταν ουσιαστικά παράνομη.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω καθώς και άλλες περιπτώσεις επεμβάσεων, συμπεραίνεται ότι η αποδοχή, από τη μεριά της διεθνούς κοινωνίας, της επέμβασης δεν είναι τόσο ξεκάθαρη. Καταρχάς, η συναίνεση των κρατών παραμένει ιδιαίτερα σημαντική στις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, γεγονός που επηρεάζει το ζήτημα της κυριαρχίας. Επιπλέον, το Συμβούλιο δίνει έμφαση στη σπουδαιότητα των συνθηκών και ανάλογα αποφασίζει για το αν θα δώσει εντολή επέμβασης και στη συνέχεια τονίζει τον ξεχωριστό χαρακτήρα των επεμβάσεων που υποστήριξε σε μια δεδομένη στιγμή.

Μελετώντας την πρακτική της επέμβασης στη μεταψυχροπολεμική περίοδο πρακτικά, διαπιστώνεται ότι σε κάποιες περιπτώσεις οι περιφερειακοί οργανισμοί έπαιξαν σημαντικό ρόλο (πχ. το NATO στη Βοσνία). Σε άλλες περιπτώσεις, οι οργανισμοί λειτούργησαν ανεξάρτητα από τα Η.Ε. Ωστόσο, πολλές δραστηριότητες των παραπάνω οργανισμών εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας, με εξαίρεση την επέμβαση του NATO στο Κόσοβο.

Ένας πολυμερής παρεμβατισμός παρατηρείται τη δεκαετία του '90. Συγκεκριμένα, πολλές επιχειρήσεις επεμβάσεων και διατήρησης της ειρήνης παρατηρούνται στις αρχές της δεκαετίας αυτής. Οι πρακτικές επέμβασης για την προώθηση και διατήρηση της ειρήνης μειώθηκαν κατά την περίοδο 1994 έως το 1997. Ο ρόλος των Η.Ε. σε τέτοιου είδους αποστολές μειώθηκε, ενώ η δράση των περιφερειακών οργανισμών (πχ. NATO και ECOWAS) ενισχύθηκε. Στο τέλος της δεκαετίας, τα Η.Ε. επέστρεψαν δυναμικά σε μια προσπάθεια να επιλύσουν διαμάχες, όπως αυτή στη Sierra Leone ή αυτή στο Κονγκό.

Μια βασική διαπίστωση που προκύπτει από τα γεγονότα της μεταψυχροπολεμικής εποχής, είναι ότι οι επεμβάσεις δεν διαπράχθηκαν στο εσωτερικό μεγάλων δυνάμεων ή στο εσωτερικό κρατών με σημαντικά συμφέροντα , αλλά επρόκειτο για επεμβάσεις κατά μικρότερων κρατών. Συγκεκριμένα, έγιναν επεμβάσεις στον Κόλπο, στα Βαλκάνια, στη Σομαλία και στην Αϊτή, αλλά δεν έγιναν επεμβάσεις στην Τσετσενία, στο Κουρδιστάν ή στο Ισραήλ⁴³. Πρόσθετα, ενώ πριν το 1989 γίνεται συζήτηση για ηγεμονική επέμβαση, μετά το 1989 δίνεται έμφαση στην «διεθνή επέμβαση». Το γεγονός αυτό οφείλεται στην πτώση από θέση ισχύος της Σοβιετικής Ένωσης που άνοιξε τον δρόμο στην κυριαρχία των ΗΠΑ και στο διεθνές περιβάλλον και στα πλαίσια του ΟΗΕ.

---

⁴³ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων», σελ. 319-320.

1.5: Προβληματισμοί - Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ένας βασικός προβληματισμός που προκύπτει είναι ότι το δικαίωμα της διεθνούς κοινότητας να επεμβαίνει σε περιπτώσεις παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν μεν εύλογο αλλά δεν ήταν ξεκάθαρα τα όρια της επέμβασης και η νομιμότητά της. Ένας δεύτερος προβληματισμός αφορά το ποια δικαιώματα επιδέχονταν ή όχι επέμβαση. Μεγαλύτερη αποδοχή απολάμβανε η επέμβαση για την παρεμπόδιση και λήξη της συστηματικής παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου παρά η επέμβαση σε περίπτωση στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων. Ένας τρίτος προβληματισμός αφορά αν το δικαίωμα επέμβασης απαιτούσε συγκεκριμένη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Αν η πρακτική της επέμβασης περιβαλλόταν από συγκεκριμένες νόρμες, τότε θα αναμενόταν και η παγκόσμια εφαρμογή τους. Αλλά, υπήρξαν περιπτώσεις όπου τα κράτη δεν παρείχαν προστασία και τα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάστηκαν συστηματικά, ενώ δεν υπήρξε καμία διεθνής αντίδραση (πχ. η περίπτωση του Σουδάν το 1980, η γενοκτονία στη Ρουάντα το 1994).

Επιπλέον, με εξαίρεση τη Σομαλία, η πρακτική της επέμβασης έλαβε χώρα όπου τα παρεμβατικά κράτη είχαν αντιληφθεί ότι τα πολιτικά τους συμφέροντα θα επεκτείνονταν μέσω της στρατιωτικής δράσης αυτού του τύπου.

Στην περίπτωση του Ανατολικού Τιμόρ, το συμφέρον της Αυστραλίας για περιφερειακή σταθερότητα και η πίεση από την πολιτική κοινωνία υπονόμωσε την προθυμία του κράτους να παίξει σημαντικό ρόλο σε αυτή τη πολυμερή επέμβαση. Γενικότερα, η πρακτική της επέμβασης δεν λάμβανε χώρα εκεί όπου τα συμφέροντα ήταν ασήμαντα ή εντελώς ανύπαρκτα ή όταν το πολιτικό συμφέρον τάσσονταν ενάντια στην εισβολή.

Ο μείζων ρόλος του εθνικού συμφέροντος εξηγεί τις δραστηριότητες εκείνων που επεμβαίνουν αλλά και εκείνων που δεν αντιτίθενται σε αυτή. Ένα παράδειγμα σε αυτή την περίπτωση είναι η στάση της Ινδίας και της Κίνας απέναντι στην πρακτική ανάμειξης στις εσωτερικές υποθέσεις, οι οποίες θα αναμενόταν να αντιδράσουν έντονα στις ενέργειες στο Ιράκ το 1991, όμως κάτι τέτοιο δεν έγινε. Η στάση των χωρών αυτών ίσως να οφειλόταν στις συνθήκες της περιόδου εκείνης. Η Ινδία διαπραγματευόταν οικονομικές συμφωνίες με τις ΗΠΑ και δεν επιθυμούσε να αλλάξει αυτό το κλίμα διαπραγματεύσεων και η Κίνα επιζητούσε να ξεφύγει από τον απομονωτισμό στον οποίο είχε περιέλθει λόγω των γεγονότων στην Πλατεία Tienanmen το 1989. Φυσικά, ούτε αυτοί ήθελαν εμπόδια σε αυτή η προσπάθεια.

Αν και θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι υπήρχε μια φιλελεύθερη σταθεροποιητική λογική στις αποφάσεις για την άσκηση επέμβασης, θα ήταν νωρίς να ειπωθεί ότι οι κανονιστικές ιδέες είχαν αντικαταστήσει εκείνες του πολιτικού συμφέροντος στη λήψη των αποφάσεων για επέμβαση.

Αξιοσημείωτο της πρακτικής της επέμβασης είναι ότι, ενώ οι επεμβάσεις των μεγάλων δυνάμεων κατά τον Ψυχρό πόλεμο είχαν επικεντρωθεί σε ζώνες στην περιφέρεια των κεντρικών μπλοκ, τη δεκαετία του '90 η επέμβαση έλαβε χώρα σε περιοχές εκτός του δυτικού χώρου. Έτσι, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η πολυμερής επέμβαση είχε αντικαταστήσει τη μονομερή ως έναν τρόπο με τον οποίο οι μεγάλες δυνάμεις προσπαθούσαν να προωθήσουν τα συμφέροντά τους σε άλλους τομείς αν και τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων στη μεταψυχροπολεμική περίοδο ήταν πιο ρευστά.

Επιπλέον, αν και βασικό χαρακτηριστικό των επεμβάσεων στη μεταψυχροπολεμική περίοδο ήταν ο πολυμερής χαρακτήρας τους, οι μονομερείς επεμβάσεις δεν είχαν εκλείψει εντελώς. Μια περίπτωση ήταν οι πρακτικές επέμβασης της Γιουγκοσλαβίας για την υποστήριξη των Σερβικών μειονοτήτων στα κράτη της Κροατίας και της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης. Μια άλλη περίπτωση αφορά τη Ρωσική επέμβαση στη Μολδαβία, στη Γεωργία και στο Tajikistan. Μια τρίτη περίπτωση μονομερούς επέμβασης συνέβη στη Κεντρική Αφρική τη δεκαετία του '90, καθώς και η επέμβαση στη νότια και νοτιοδυτική Ασία την ίδια δεκαετία⁴⁴.

Παρατηρώντας τις παραπάνω περιπτώσεις, διαπιστώνονται τα εξής: πρώτον, το πρωταρχικό κίνητρο των παρεμβατικών κρατών ήταν το ζήτημα ισχύος και το πολιτικό ζήτημα. Επιζητούσαν να αλλάξουν τις εσωτερικές δομές σε βασικά κράτη για να επιτύχουν το συμφέρον τους ενάντια στο συμφέρον των αντιπάλων τους ή να παρεμποδίσουν τους τελευταίους να επιτύχουν παρόμοια κέρδη. Δεύτερον, τα στοιχεία κανόνων που κυριαρχούσαν στις συζητήσεις για τις δυτικές επεμβάσεις τη δεκαετία του '90 απουσίαζαν. Γενικότερα, οι παρεμβατικοί δρώντες δεν προσπάθησαν να δικαιολογήσουν τις ενέργειές τους σε σχέση με τους παγκόσμιους κανόνες. Τρίτον, οι υποστηρικτές των φιλελεύθερων κανόνων ανέχτηκαν τις ενέργειες αυτές, ενώ υποστηρίχθηκαν και από μεγαλύτερα δυτικά κράτη.

Η ύπαρξη διεθνικών ομάδων θεωρείται εξίσου σημαντική στην εξέλιξη της πρακτικής της επέμβασης της δεκαετία του '90. Ο αυξανόμενος ρόλος των μη κρατικών δρώντων έφερε στην επιφάνεια ερωτήματα για την κυριαρχία των κρατών σε ζητήματα επέμβασης. Επιπλέον, εξίσου σημαντικό είναι το κατά πόσο οι οργανισμοί αυτοί και οι δραστηριότητές τους ήταν μη κρατικοί. Οι ενέργειες των ομάδων αυτών, ως έναν βαθμό, βασίζονταν στην καλή θέληση των κρατών, στα

---

⁴⁴ Ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», σελ. 34- 42.

οποία και βασίζονταν. Οπότε, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι παρεμβατικές δραστηριότητες των παραπάνω ομάδων δεν αποτελούν σημαντική πρόκληση για την κυριαρχία των κρατών⁴⁵.

Βασικός προβληματισμός, όσον αφορά στο ζήτημα της επέμβασης, θα πρέπει να είναι οι διαστάσεις που λαμβάνει σε κάθε περίπτωση και κυρίως αν είναι νόμιμη και σύμφυτη μια τέτοια ενέργεια με το διεθνές δίκαιο. Τα Η.Ε. έχουν το δικαίωμα να επεμβαίνουν στο εσωτερικό των κρατών; Πώς δικαιολογείται η επέμβαση στο Ιράκ τον Μάρτιο του 2003; Πώς δικαιολογείται η επέμβαση στη Σερβία το 1999 που αναλύεται διεξοδικά παρακάτω; Μήπως τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας εκμεταλλεύονται την ηγεμονική τους εξουσία και όρουν αυθαίρετα παραβαίνοντας το διεθνές δίκαιο και τις αρχές του;

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να παρεμβάλλουμε το εξής φαινόμενο και την επικρατούσα λογική για τις διεθνείς επεμβάσεις στην μεταψυχροπολεμική εποχή: «Καθοριστικό στοιχείο της μεταψυχροπολεμικής διεθνούς κοινωνίας είναι η εδραίωση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας μέσω της διάδοσης των δημοκρατικών αρχών. Στο όνομα λοιπόν της εξάπλωσης της δημοκρατίας και της επικράτησης μιας διεθνικής αρχής σε μια ετερογενή διακρατική κοινωνία ακόμα και η χρήση βίας αποκτά νομιμοποιητική ισχύ. Πώς όμως αυτό είναι εφικτό σε μια κοινωνία, της οποίας κύρια χαρακτηριστικά είναι η άνιση κατανομή της ισχύος, η ανισότητα μεταξύ των μελών της και η έλλειψη κοινής αντίληψης περί διεθνούς ηθικής και δικαιοσύνης; Σε αυτή την περίπτωση, η επικυριαρχία που επιδιώκει να επιβάλλει μονομερώς μια μεγάλη δύναμη σε βάρος μικρότερων κρατών, που ανήκουν στην ενδοχώρα της, εκδηλώνεται με την περιφρόνηση θεμελιωδών κανόνων συμπεριφοράς, οι οποίοι ανέκαθεν συνέβαλαν στην επιβίωση της διακρατικής τάξης. Ένα από τα παραδείγματα της διεθνούς πρακτικής είναι η επεμβατική πολιτική των ΗΠΑ στα κράτη της Κεντρικής Αμερικής και της Καραϊβικής επί προεδρίας Roosevelt. Αυτή η επεμβατική πολιτική ερχόταν σε αντίθεση με τις αρχές και τους κανόνες που οι ίδιες οι ΗΠΑ διακήρριζαν»⁴⁶.

Το ερώτημα που τίθεται επομένως είναι: μήπως πίσω από την επιδίωξη των διεθνών επεμβάσεων για ειρήνη, σταθερότητα και για διάδοση δημοκρατικών αρχών βρίσκονται ηγεμονικοί στόχοι και συμφέροντα; Προφανώς, η απάντηση είναι θετική στο συγκεκριμένο ερώτημα και αυτό προέκυψε από την πρακτική ανάλυση που έγινε παραπάνω ανά περίοδο.

Οι θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς δικαίου είναι σύμφυτες με την ίδια την ύπαρξη των κρατών. Μία από αυτές τις αρχές είναι και η μη επέμβαση. Σύμφωνα με το Κεφάλαιο Ι, Άρθρο 2 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ ισχύουν τα εξής: άρθρο 2.1: αρχή της κυριαρχίας ισότητας, άρθρο 2.2: ειρηνική επίλυση των διαφορών, άρθρο 2.3: αποχή από χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας και της πολιτικής ανεξαρτησίας άλλων κρατών, άρθρο 2.7: «Καμία διάταξη αυτού του

⁴⁵ Ο π., MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», σελ.77-84.

Χάρτη δεν θα δίνει το δικαίωμα στα Η.Ε. να επεμβαίνουν επί ζητημάτων που ανήκουν ουσιαστικά στην εσωτερική διαδικασία οποιουδήποτε κράτους και δεν θα αναγκάζει τα Μέλη να υποβάλλουν τέτοια θέματα για ρύθμιση σύμφωνα με τους όρους αυτού του Χάρτη. Η Αρχή αυτή δεν πρέπει να εμποδίζει την εφαρμογή των εξαναγκαστικών μέτρων που προβλέπονται στο Κεφάλαιο 7».

Σύμφωνα με το Κεφάλαιο 7, άρθρο 39 « Το Συμβούλιο Ασφαλείας θα αποφαινεται αν υπάρχει απειλή για την ειρήνη, διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική ενέργεια και θα κάνει συστάσεις ή θα αποφασίζει ποια μέτρα θα λαμβάνονται σύμφωνα με τα άρθρα 41 και 42⁴⁷ για να αποκατασταθεί η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια».

Από τα παραπάνω άρθρα συμπεραίνεται ότι, «σε κάθε περίπτωση, όταν πραγματικά κινδυνεύει η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια, απαιτείται να εξαντλούνται όλα τα μέσα πριν από τη χρήση βίας, να γίνεται σεβαστή η ακεραιότητα του κράτους εναντίον του οποίου ενδεχομένως θα ληφθούν μέτρα, να μην επηρεάζονται οι εσωτερικές καθεστωτικές επιλογές και να μην προκαλούνται ζημιές μεγαλύτερες από τα οφέλη αυτών των μέτρων»⁴⁸.

Τέλος, σύμφωνα με τον Δρ. Ήφαιστο, «η μη επέμβαση είναι ζήτημα αρχής και όχι βαθμίδας, ενώ ο ΟΗΕ και το Διεθνές Δίκαιο είναι θεσμοί τάξης και όχι θεσμοί διακρατικής ή ενδοκρατικής δικαιοσύνης. Το διεθνές σύστημα είναι κρατοκεντρικό, καθεστώς του οποίου είναι η κρατική κυριαρχία. Ο ΟΗΕ αποσκοπεί στη στήριξη της κυριαρχίας- ανεξαρτησίας και το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει αρμοδιότητα αποκατάστασης της διαταραχθείσας τάξης και όχι προσδιορισμού κριτηρίων ενδοκρατικής ή διακρατικής δικαιοσύνης. Η επέκταση των αρμοδιοτήτων του Συμβουλίου Ασφαλείας πέραν ζητημάτων διεθνούς τάξης υπονομεύει τα θεμέλια του οντολογικά θεμελιωμένου καθεστώτος κυριαρχίας»⁴⁹.

1.6: Σχολές Σκέψης και «Επέμβαση» - Επέμβαση των ΗΠΑ στο όνομα των δημοκρατικών αρχών (:)

Οι ΗΠΑ, από τη στιγμή που αναδεικνύονται σε μεγάλη δύναμη παρεμβαίνουν στο διεθνές σύστημα όπου διαδραματίζουν βασικό ρόλο. Ο Θίοντορ Ρούζβελτ υποστήριξε ότι η Αμερική είναι μια χώρα με σημαντικά συμφέροντα που δεν περιορίζονται μόνο στο δυτικό ημισφαίριο και ότι η στάση της προς τον κόσμο και η παρέμβασή της στο διεθνές σύστημα πρέπει να είναι καθοριστική. Ο Ρούζβελτ όμως ήταν πιστός ακόλουθος της ισχύος και του εθνικού συμφέροντος και όχι του

⁴⁶ Βλ. Χειλά Ειρήνη, «Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες αντιλήψεις: Η Συμβολή του Παναγιώτη Παπαληγούρα», Ηρόδοτος, Αθήνα, 2006, σελ. 81-82.

⁴⁷ Τα άρθρα 41 και 42 περιγράφουν κλιμακωτές αποφάσεις και ενέργειες που αρχίζουν από οικονομικά μέτρα μέχρι και άσκηση βίας πάντοτε όμως υπο το πρίσμα συγκεκριμένων διαδικασιών που – αφού προηγηθεί διαμεσολάβηση κτλ- θα βρίσκονται υπο την διαρκή επίβλεψη του Συμβουλίου Ασφαλείας, της Επιτροπής του Στρατιωτικού Επιτελείου...»

⁴⁸ Βλ. Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», Αθήνα, Ποιότητα, 2004, γ' έκδοση, σελ. 501.

⁴⁹ Βασισμένο σε διάλεξη του Δρ. Ηφαιστού που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του ΜΠΣ: Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών κατά το ακαδημαϊκό έτος 2006-2007.

διεθνούς δικαίου και των αξιών. Αντίθετα, ο Γούντροου Ουίλσον (ουίλσονιανισμός) υπήρξε υποστηρικτής εφαρμογής των αξιών της Αμερικής σε όλον τον κόσμο. Βασική του θέση ήταν ότι η ασφάλεια και η ελευθερία της Αμερικής ήταν συνδεδεμένες με την ασφάλεια και την ελευθερία όλου του κόσμου⁵⁰.

Ο Ουίλσον θεωρείται ο πιο σημαντικός εκφραστής του αμερικάνικου ιδεαλισμού⁵¹, ενώ θεωρούσε ότι βασική αποστολή των ΗΠΑ είναι η καθοδήγηση του κόσμου σύμφωνα με τις αρχές που τις διέπουν και εκείνοι που θα δώσουν το παράδειγμα για ελευθερία, ειρήνη, ισότητα και πάνω απ'όλα για δημοκρατία. Με τη λογική αυτή δημιουργήθηκε και η Κοινωνία των Εθνών, με στόχο την εδραίωση της ειρήνης σε όλο τον κόσμο. Στη βάση των αρχών του Ουίλσον οικοδομήθηκε και ο ΟΗΕ⁵².

Ο ιδεαλισμός υποστηρίζει τον παρεμβατισμό και ακόμη και μεταψυχροπολεμικά η επιρροή του ουίλσονιανού ιδεαλισμού στις ΗΠΑ είναι αισθητή. «Ο λαός των ΗΠΑ σήμερα αποδέχεται τον διεθνή παρεμβατισμό μόνο όταν βασίζεται στην προάσπιση των ηθικών αρχών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να νομιμοποιούν τις διεθνείς παρεμβάσεις επικαλούμενες τις αμερικάνικες αξίες και αρχές»⁵³.

Οι φιλελεύθεροι ιδεαλιστές υποστηρίζουν τις στρατιωτικές επεμβάσεις με την προϋπόθεση ότι γίνονται για την προώθηση των δημοκρατικών αρχών και των αμερικανικών αξιών. Οι συντηρητικοί ρεαλιστές υποστηρίζουν τις επεμβάσεις όταν αφορούν μόνο ζητήματα ασφάλειας και προώθηση των αμερικάνικων συμφερόντων. Οι φιλελεύθεροι ιδεαλιστές υποστηρίζουν ότι η προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων πρέπει να γίνεται μόνο μέσω των διεθνών οργανισμών (NATO, ΟΗΕ), ενώ απορρίπτουν την αρχή της κρατικής κυριαρχίας, βάσει της οποίας η ανάμειξη στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών είναι παράνομη. Βασικά παραδείγματα επεμβάσεων αποτελούν οι περιπτώσεις της Σομαλίας, της Αιθίης, της Βοσνίας και του Κοσσυφοπεδίου. Πίεση για παρέμβαση υπήρξε και στις περιπτώσεις της Λιβηρίας, του Σουδάν, της Ρουάντα, του Ζαΐρ και του Ανατολικού Τιμόρ. Φορέας των παρεμβάσεων αυτών, ο ΟΗΕ και το NATO, το οποίο αποτελεί πλέον βασικό όργανο άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Ωστόσο οι ρεαλιστές διαφωνούν με την τακτική των ΗΠΑ και των συλλογικών οργάνων ασφαλείας και

⁵⁰ Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, «Η Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα», Ποιότητα, Αθήνα, 2000, σελ. 28-29. Για μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις βλ. Κουσκουβέλης Ηλίας, «Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις», Ποιότητα, Αθήνα, 2005.

⁵¹ Για τον αμερικάνικο ιδεαλισμό βλ. Κώνστας Δημήτρης και Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος «Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και Μεταβολή», Ι. Σιδέρης, τόμος ά, Αθήνα, 2002, σελ. 154-159.

⁵² Ο π., Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, «Η Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα», σελ. 30-33. Επίσης, Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, «Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002», Ποιότητα, Αθήνα, 2002, σελ. 389-391.

⁵³ Ο π., Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, «Η Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα», σελ. 34. Ο Δρ. Αρβανιτόπουλος αναφέρει ως παράδειγμα «την προσπάθεια της κυβέρνησης Μπους να δικαιολογήσει τον πόλεμο του Περσικού Κόλπου όχι μόνο ως προσπάθεια διαφύλαξης των ζωτικών πηγών πετρελαίου,

άμυνας, καθώς δεν υπάρχουν, κατά τη γνώμη τους, συγκεκριμένοι πολιτικοί στόχοι και συγκεκριμένη στρατηγική. Υποστηρίζουν δε ότι οι ΗΠΑ με αυτό τον τρόπο θα εμπλακούν σε πολλές διαμάχες χωρίς να μπορούν να επιβάλλουν την ειρήνη⁵⁴.

«Από την πλευρά των ρεαλιστών, ο Χένρι Κίσινγκερ επισημαίνει ότι ο αμερικάνικος παρεμβατισμός σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων επί Κλίντον σηματοδότησε «την κατάρρευση της βεσφαλιανής έννοιας της μη επέμβασης», δηλαδή της αμοιβαίας αναγνώρισης της κυριαρχίας των κρατών με την οποία τερματίστηκαν οι ευρωπαϊκοί θρησκευτικοί πόλεμοι του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα (συνθήκη της Βεσφαλίας, 1648) και με βάση την οποία οικοδομήθηκε το νεότερο διεθνές σύστημα των κυρίαρχων κρατών»⁵⁵.

Σύμφωνα με το ρασιοναλιστικό επιχείρημα (η τάξη προηγείται της δικαιοσύνης) για την αναγκαιότητα ύπαρξης μιας ηγεμονικής τάξης, στην κορυφή των επεμβατικών δραστηριοτήτων στην μεταψυχροπολεμική εποχή βρίσκονται οι ΗΠΑ. Όλες οι θεωρητικές προσεγγίσεις αποδέχονται ότι η απουσία μιας παγκόσμιας ρυθμιστικής εξουσίας οδηγεί στην πρακτική της επέμβασης, η οποία «καθίσταται ασύμφορη όσο μεγαλύτερη είναι η αναρχία και η προσήλωση στην κρατική κυριαρχία»⁵⁶.

«Η ρασιοναλιστική – νεοφιλελεύθερη αιτιολόγηση της διεθνούς επέμβασης συγκλίνει με τη ρεαλιστική εάν η τελευταία προβάλλεται από τη σκοπιά ενός ηγεμονικού κράτους. Όταν πρόκειται για μη ηγεμονικό κράτος που επιδιώκει τη διατήρηση των συσχετισμών ή την αλλαγή τους υπέρ των συμφερόντων του σε περιφερειακό επίπεδο, απορρίπτει το νεοφιλελεύθερο- ρασιοναλιστικό επιχείρημα και το ρεαλιστικό και χρησιμοποιεί τις αιτιολογήσεις του πολιτικού ρεαλισμού από τη σκοπιά του κράτους το οποίο υπερασπίζεται την αρχή της μη επέμβασης»⁵⁷.

Οι πολιτικοί ρεαλιστές είναι επιφυλακτικοί, όσον αφορά την αναγκαιότητα και τη νομιμότητα των επεμβάσεων. Και στο ζήτημα της επέμβασης βασίζονται στην αναρχία, τον ρόλο της κατανομής ισχύος, την ισορροπία ισχύος ενώ, βασικό τους επιχείρημα είναι ότι τα κράτη είναι αυτόνομοι δρώντες και η επέμβαση παραβιάζει ή καταργεί την αυτονομία τους.

Οι νεοφιλελεύθεροι και οι κονστρουκτιβιστές θεωρούν αναγκαίες τις διεθνείς επεμβάσεις λόγω της αλλαγής του χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος, της αλλαγής της έννοιας της

αλλά και ως αντίδραση στην καταπάτηση της διεθνούς έννομης τάξης από το Ιράκ. Επίκληση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έγινε και στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας.

⁵⁴ Ο π., Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, «Η Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα», σελ. 34-37.

⁵⁵ Ο π., Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, «Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002», σελ. 394.

⁵⁶ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων», σελ. 360-361.

⁵⁷ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων», σελ. 362.

ασφάλειας στον διεθνή χώρο, των πολλαπλών πολιτικών φαινομένων που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό των κρατών και θέτουν σε κίνδυνο τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια⁵⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΟΗΕ ΟΤΑΝ ΚΙΝΔΥΝΕΥΕΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

2.1: Εισαγωγή

Στην πρώτη δεκαετία του '90 οι ΗΠΑ προσπαθούν να νομιμοποιήσουν τις επεμβάσεις τους μέσω των διεθνών οργανισμών και κυρίως μέσω του ΟΗΕ. Στην πορεία η εκτέλεση και νομιμοποίηση των επεμβάσεων καθίσταται δύσκολη με αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να ασκούν πιέσεις στις άλλες μεγάλες δυνάμεις και να τις αναγκάζουν να ακολουθούν μια εντελώς αντίθετη τακτική από αυτή που ορίζει ο ΟΗΕ πάνω στο ζήτημα της επέμβασης, παρακάμπτοντας την γνώμη και τους κανονισμούς του Συμβουλίου Ασφαλείας, πόσο μάλλον τις θεμελιώδεις αρχές του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. Ποίος είναι τελικά ο ρόλος των διεθνών θεσμών και πιο συγκεκριμένα του ΟΗΕ όταν τίθεται σε κίνδυνο η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια; Ο ΟΗΕ ως το βασικότερο συλλογικό όργανο ασφαλείας έχει υπονομευτεί ως θεσμός από τις μεγάλες δυνάμεις ή στέκεται «δυναμικός φρουρός» μπροστά σε κάθε απειλή της διεθνούς ειρήνης; Μήπως ο ρόλος του ΟΗΕ έχει εξαλειφθεί μέσα από τις πρακτικές επεμβάσεων των ΗΠΑ «στο όνομα των δημοκρατικών αρχών και αξιών»; Μήπως η ύπαρξή του είναι πλέον εικονική στο διεθνές σύστημα, όσον αφορά τουλάχιστον τον τομέα της ασφαλείας και της ειρήνης ή καθίσταται αναγκαία για την συμβίωση των κρατών στο άναρχο διεθνές σύστημα; Πρόκειται για ερωτήματα που έχουν απασχολήσει και απασχολούν την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία, ενώ παρακάτω γίνεται μια προσπάθεια να δοθούν απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα.

2.2: ΟΗΕ⁵⁹ – Σκοποί και Αρχές

Ο λόγος που γίνεται αναφορά στους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ είναι για να αποδειχθεί η βασικότερη αιτία της εγκαθίδρυσής του και όχι απλά για να παρατεθούν στο παρόν κείμενο. Για να αποδειχθεί ότι απώτερος στόχος του Οργανισμού αυτού είναι η παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια.

⁵⁸ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*», σελ. 363-370.

⁵⁹ Σύμφωνα με τον Δρ. Ήφαιστο πρόκειται για «μια διεθνή κανονιστική δομή που αφορά τις σχέσεις μεταξύ κυρίαρχων κρατών και του οποίου κύρια αποστολή είναι η διασφάλιση της πολιτικής κυριαρχίας των μελών του στη βάση των θεμελιωδών αρχών του διεθνούς δικαίου – της μη επέμβασης, της διακρατικής ισοτιμίας και του δικαιώματος της εσωτερικής αυτοδιάθεσης». Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό*», σελ. 173. Για την ανάλυση του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ βλ. Π. Νάσκου Περράκη, «*Το δίκαιο των διεθνών οργανισμών: το σύστημα των Η Ε, ΟΗΕ – ειδικευμένες οργανώσεις*», Σάκκουλας, Αθήνα, 2005.

Ο ΟΗΕ αποτελεί το βασικότερο συλλογικό όργανο της διεθνούς ασφάλειας. Διαθέτει μια πιο σύνθετη δομή από την Κοινωνία των Εθνών και πιο εξελιγμένη σε σύγκριση με πρότερους οργανισμούς στη διεθνή σκηνή. Αν και οι κυβερνήσεις δεν παραχωρούν εύκολα τις κυρίαρχες αρμοδιότητές τους σε διεθνείς οργανισμούς, τους θεωρούν ολοένα και πιο απαραίτητους για τη διαχείριση των σχέσεων μεταξύ τους. Έτσι, τα νέα έθνη-κράτη επιδιώκουν την ένταξή τους στον ΟΗΕ, ενώ οι μεγάλες δυνάμεις δεν επιθυμούν την αποχώρησή τους από αυτόν και τον θεωρούν χρήσιμο και απαραίτητο καθώς μέσω αυτού ακούγεται η φωνή τους και έρχονται σε επαφή με άλλα κράτη. Ο ΟΗΕ (όπως και η Κοινωνία των Εθνών) αντιπροσώπευε πρωταρχικά τις αρχές και τις ιδέες που ήταν αποδεκτές από τις μεγάλες δυνάμεις, αλλά ο Καταστατικός Χάρτης συζητήθηκε από ένα σύνολο κρατών και οι μικρές δυνάμεις κατάφεραν να επιφέρουν βασικές αλλαγές στις προτάσεις των ισχυρών κρατών⁶⁰. Ο ΟΗΕ αρχικά έδωσε μεγαλύτερη ελπίδα απ'ότι η Κοινωνία των Εθνών αλλά στην πορεία η εικόνα αλλάζει, γεγονός που διαπιστώνεται παρακάτω.

Ο Χάρτης ορίζει έξι υπηρεσίες ως τα κύρια όργανα των Ηνωμένων Εθνών. Συγκεκριμένα, την Γενική Συνέλευση⁶¹, το Συμβούλιο Ασφαλείας, το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο (ECOSOC), το Συμβούλιο Κηδεμονίας, την Γραμματεία και το Διεθνές Δικαστήριο⁶². Εδώ, θα μας απασχολήσει το Συμβούλιο Ασφαλείας, του οποίου ο ρόλος αναλύεται παρακάτω.

Το Κεφάλαιο VI του Χάρτη αναφέρεται στις μεθόδους ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών, ενώ το Κεφάλαιο VII διευκρινίζει τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται σε πιο σοβαρές καταστάσεις όπως απειλές κατά της ειρήνης, διατάραξη της ειρήνης και εχθροπραξίες. Σε άλλο κεφάλαιο αναφέρεται ο ρόλος που πρέπει να παίξουν οι περιφερειακοί οργανισμοί για την διατήρηση της ειρήνης⁶³.

---

⁶⁰ A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «*Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα*», Gutenberg, Αθήνα, 2006, σελ. 13-17, 82-83.

⁶¹ Στο έργο της Γενικής Συνέλευσης συμπεριλαμβάνεται και η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας για τη διατήρηση της ειρήνης και ασφάλειας, η συζήτηση των προβλημάτων που αναφέρονται στην διατήρηση των παραπάνω, η υποβολή συστάσεων προς τις κυβερνήσεις καθώς και η λήψη δράσης (βάσει της απόφασης «Ενωμένοι δια την Ειρήνη», την οποία πήρε η Γενική Συνέλευση τον Νοέμβριο του 1950) εάν το Συμβούλιο Ασφαλείας, λόγω μη ομοφωνίας των μονίμων μελών του, δεν κατορθώνει να ενεργήσει σε μια δεδομένη περίπτωση, στην οποία υπάρχει απειλή εναντίον της ειρήνης, παραβίασή της ή απρόκλητη επίθεση. Η Γενική Συνέλευση είναι εξουσιοδοτημένη να επιλαμβάνεται αμέσως του θέματος και να προβαίνει σε συστάσεις προς τα μέλη για τη λήψη συλλογικών μέτρων περιλαμβανομένης της χρήσης ενόπλων δυνάμεων όπου αυτό απαιτείται για την διατήρηση ή αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Βλ. Π. Νάσκου Περράκη, «*Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών, Η Θεσμική Διάσταση*», Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002, σελ.103-105. Επίσης, ό π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «*Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα*», σελ. 91-96.

⁶² Ό π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «*Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα*», σελ.91.

⁶³ Ό π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «*Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα*», σελ 85. Διατήρηση ειρήνης (peace-keeping): προϋποθέτει την επιτόπια ανάπτυξη δυνάμεων του ΟΗΕ με τη συγκατάθεση όλων των ενδιαφερόμενων μερών. Οι ειρηνευτικές δυνάμεις κανονικά περιλαμβάνουν στρατιωτικό και/ ή αστυνομικό, συχνά δε και πολιτικό προσωπικό του Οργανισμού. Η διατήρηση της ειρήνης συνιστά μια τεχνική που διευρύνει τις δυνατότητες τόσο για την αποτροπή των συγκρούσεων όσο και για την αποκατάσταση της ειρήνης. (Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, «*Οδηγός για την ειρήνη: προληπτική διπλωματία, αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης*», Νέα Υόρκη, ΟΗΕ, 1992, σελ. 11-12).

Στο Προοίμιο του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών εκφράζονται τα ιδανικά των λαών και οι σκοποί τους. Ανάμεσα σε αυτούς τους σκοπούς αναφέρεται και ο εξής: «Ημείς οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών, ... να ενώσουμε τις δυνάμεις μας για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας...»⁶⁴. Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι και οι υπόλοιποι σκοποί σχετίζονται άμεσα με την διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Χάρτη πρωταρχικός σκοπός του ΟΗΕ είναι η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Προς επίτευξη αυτού του σκοπού, λαμβάνονται από τον Οργανισμό μέτρα για την πρόληψη και την αποτροπή των απειλών κατά της διεθνούς ειρήνης. Τα μέτρα αυτά είναι συλλογικά και αφορούν την καταστολή επιθετικών ενεργειών, ενώ βασικός στόχος είναι η διευθέτηση των διαφορών μεταξύ των κρατών με ειρηνικά μέσα και σύμφωνα με τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου. Βασικός σκοπός είναι και οι φιλικές σχέσεις μεταξύ των κρατών που θα βασίζονται στον σεβασμό της αρχής των ίσων δικαιωμάτων και της αυτοδιάθεσης των λαών⁶⁵.

Στο άρθρο 2 του Χάρτη προβλέπονται μια σειρά από αρχές σύμφωνα με τις οποίες ενεργεί ο Οργανισμός. Βασική αρχή είναι αυτή της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών έτσι ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια. Επιπλέον, η απαγόρευση απειλής ή χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις, η υποχρέωση των κρατών μελών του ΟΗΕ να υπακούν στις αρχές για την εξασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας, η μη επέμβαση του ΟΗΕ σε ζητήματα που ανήκουν στην εσωτερική δικαιοδοσία των κρατών⁶⁶.

Παρατηρείται λοιπόν, ότι η βασική αιτία ύπαρξης του ΟΗΕ είναι η διαφύλαξη της παγκόσμιας ειρήνης μέσα σε ένα άναρχο σύστημα αποτελούμενο από κράτη, τα οποία ως βασικό στόχο έχουν την μεγιστοποίηση της ισχύος τους και την επίτευξη των συμφερόντων τους, οπότε η διατάραξη της ειρήνης είναι πάντοτε πιθανή. Βάσει των σκοπών και των αρχών του, που αναφέρθηκαν παραπάνω, η συνύπαρξη των κρατών καθίσταται ευκολότερη, ενώ ευνοείται και η ανάπτυξη των καλύτερων σχέσεων μεταξύ τους. Το ερώτημα που προκύπτει είναι κατά πόσο αυτό ισχύει στην πράξη και κατά πόσο τελικά συνεισφέρει ο Οργανισμός αυτός στην διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης.

2.3: Η ειρηνική διευθέτηση των διαφορών

Ο ΟΗΕ είναι μεν ένας πολύ-λειτουργικός οργανισμός αλλά το βασικότερο καθήκον του είναι, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η διαφύλαξη της παγκόσμιας ειρήνης. Ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην ειρηνική διευθέτηση των διαφορών προς αποφυγή της διεθνούς βίας, ενώ το σύνολο των σκοπών του Οργανισμού ενισχύουν την επιθυμία αποφυγής του πολέμου. Οι οργανισμοί, γενικότερα, τονίζουν την υποχρέωση των κρατών

⁶⁴ Προοίμιο Χάρτη ΟΗΕ: <http://www.un.org/aboutun/Charter>

⁶⁵ Χάρτης ΟΗΕ, Κεφάλαιο Ι, «Σκοποί και Αρχές», άρθρο 1: <http://www.un.org/aboutun/Charter>

μελών να απέχουν από τη χρήση βίας ή από την απειλή χρήσης βίας και να επιλύουν τις διαφορές τους με ειρηνικά μέσα. Τα μέσα αυτά αναφέρονται στα καταστατικά κείμενα λεπτομερώς. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στον Καταστατικό Χάρτη αμέσως μετά την αναφορά των σκοπών, της ιδιότητας του μέλους και την οργάνωση ακολουθεί το κεφάλαιο για την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών. Με αυτό τον τρόπο αποδεικνύεται το ενδιαφέρον των συντακτών του κειμένου αυτού για τις διαδικασίες της ειρηνικής διευθέτησης⁶⁷.

Η πυρηνική απειλή, η πιθανότητα χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής, η απειλή εξάπλωσης των πυρηνικών και χημικών όπλων, οι εμφύλιοι και περιφερειακοί πόλεμοι που λαμβάνουν χώρα ολόένα και πιο συχνά, υπογραμμίζουν την ανάγκη προώθησης των ειρηνικών μέσων για την διευθέτηση των διαφορών.

Η αρχή της επίλυσης των διεθνών διαφορών με ειρηνικά μέσα αποτελεί θεμελιώδη αρχή του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και εξαγγέλλεται στα άρθρα 1 και 2 του Χάρτη. Το άρθρο 1 παρ. 1 ορίζει ότι σκοπός των Ηνωμένων Εθνών είναι «η με ειρηνικά μέσα και σύμφωνα με τις αρχές της δικαιοσύνης και του διεθνούς δικαίου διευθέτηση ή επίλυση διαφορών ή καταστάσεων διεθνούς χαρακτήρα που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διατάραξη της ειρήνης». Το άρθρο 2 παρ. 3 απαιτεί από όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ «να ρυθμίζουν τις διεθνείς διαφορές τους με ειρηνικά μέσα έτσι ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια, καθώς και η δικαιοσύνη»⁶⁸.

Σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, όλα τα κράτη, και όχι μόνο τα κράτη- μέλη των Ηνωμένων Εθνών, είναι υποχρεωμένα να επιλύουν τις μεταξύ τους διαφορές αποκλειστικά με ειρηνικά μέσα. Θεωρητικά, η πρακτική αυτή αποτελεί ένα μεγάλο βήμα στα πλαίσια του Οργανισμού αν και πρακτικά δεν εφαρμόζεται από όλες τις χώρες.

Σημειώνεται ότι, η αρχή της ειρηνικής επίλυσης των διεθνών διαφορών συμπληρώνεται από μια άλλη θεμελιώδη αρχή: την απαγόρευση χρήσης βίας ή απειλής χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις (άρθρο 2 παρ. 4 του Χάρτη των ΗΕ)⁶⁹. Η αρχή της μη χρήσης βίας ή απειλής χρήσης βίας συμπληρώνεται από το σύστημα συλλογικής ασφάλειας των ΗΕ (Κεφάλαιο VII του Χάρτη). Ο σκοπός του συστήματος συλλογικής ασφάλειας είναι ο ακόλουθος: σε περίπτωση που

⁶⁶ Χάρτης ΟΗΕ, Κεφάλαιο I, «Σκοποί και Αρχές», άρθρο 2: : <http://www.un.org/aboutun/Charter>

⁶⁷ Ο π., Α. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ. 140-142. Επίσης, Ρούκουνας Εμμανουήλ, «Μερικές γενικές παρατηρήσεις για τα Ηνωμένα Έθνη», στο Σταυρινάκη Τίνα, «Η κρίση του ΟΗΕ», (επιμ.), Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005, σελ. 34-36.

⁶⁸ Τα συγκεκριμένα άρθρα παρατίθενται στο άρθρο του Οικονομίδη Π. Κωνσταντίνου, «Η υποχρέωση επίλυσης των διεθνών διαφορών» στο Μπουραντώνης Δ., Χριστοδουλίδης Θ., επιμ., «Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταπυρηνολογικής εποχής», Σιδέρης, Αθήνα, 1998, σελ. 263-264.

⁶⁹ Ο π., Ρούκουνας Εμμανουήλ « Διεθνές Δίκαιο: Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου, τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου», σελ. 45-47. Επίσης, ο π., στο άρθρο του Οικονομίδη Π. Κωνσταντίνου, «Η υποχρέωση επίλυσης των διεθνών διαφορών» στο Μπουραντώνης Δ., Χριστοδουλίδης Θ., επιμ., «Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταπυρηνολογικής εποχής», Σιδέρης, Αθήνα, 1998, σελ. 264.

χρησιμοποιηθεί βία παρά την απαγόρευση, τότε το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει την υποχρέωση να επαναφέρει τη νομιμότητα, χρησιμοποιώντας όλα τα αναγκαία μέτρα κατά του κράτους που παρανόμησε, ακόμη και την ένοπλη βία⁷⁰.

Το Κεφάλαιο VI του Χάρτη με τον τίτλο «ειρηνική διευθέτηση των διαφορών» περιλαμβάνει όλες τις ενέργειες στις οποίες προβαίνει το Συμβούλιο Ασφαλείας για την επίλυση μιας διαφοράς, η οποία μπορεί να απειλήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Το άρθρο 33 του Χάρτη θέτει τη διαδικασία που θα πρέπει να ακολουθείται, προκειμένου να μπορέσουν τα αντιμαχόμενα μέρη να επιλύσουν την διαφορά τους με ειρηνικό τρόπο⁷¹.

Για την επίλυση της διαφοράς ενεργούνται πρώτα διαπραγμάτευση, έρευνα, μεσολάβηση, συνδιαλλαγή, διαιτησία, δικαστικός διακανονισμός, προσφυγή σε τοπικές οργανώσεις ή διευθετήσεις ή άλλα ειρηνικά μέσα της επιλογής τους⁷². Το Συμβούλιο Ασφαλείας καλεί τα αντιμαχόμενα μέρη να επιλέξουν ένα από τα παραπάνω μέσα για την επίλυση της διαφοράς τους⁷³. Επίσης, μπορεί να επιλαμβάνεται μιας διαφοράς σε οποιοδήποτε στάδιο της εξέλιξής της και να συνιστά στα κράτη την ειρηνική διευθέτησή της⁷⁴. Σε περίπτωση που δεν επιλυθεί η διαφορά με κάποιον από τους παραπάνω τρόπους, τότε ένα από τα εμπλεκόμενα μέρη, ή κάθε άλλο μέλος των Ηνωμένων Εθνών ή του Συμβουλίου Ασφαλείας, μπορεί να παραπέμψει το ζήτημα στο Συμβούλιο Ασφαλείας ή στη Γενική Συνέλευση⁷⁵.

Τα ειρηνικά μέσα τα οποία καλούνται να χρησιμοποιήσουν τα μέρη αποφασίζονται με συμφωνία των μερών, χωρίς την ανάμειξη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Σε περίπτωση που η κατάσταση κλιμακωθεί και φτάσει στο σημείο να απειληθεί η διεθνής ειρήνη, τότε το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να συστήσει βοηθητικά όργανα ή επιτροπές έρευνας έτσι ώστε να διερευνηθεί η κατάσταση. Στην πράξη, τα κράτη-μέλη λύνουν τις διαφορές τους μέσω των τοπικών οργανώσεων ή μέσω της μεσολάβησης του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ ή μέσω της διαπραγμάτευσης⁷⁶.

⁷⁰ Ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ 183-187. Επίσης, Σισιλιάνου Λίνος – Αλέξανδρος, «Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας», Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 2003.

⁷¹ Χάρτης ΟΗΕ, Κεφάλαιο VI, «Ειρηνική Διευθέτηση των Διαφορών», (άρθρα 33-38): <http://www.un.org/aboutun/Charter>

⁷² Ο π., Π. Νάσκου Περράκη, «Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών, Η Θεσμική Διάσταση», σελ. 120. Επίσης, ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ. 142. Επίσης, ο π., στο άρθρο του Οικονομίδη Π. Κωνσταντίνου, «Η υποχρέωση επίλυσης των διεθνών διαφορών» στο Μπουραντώνης Δ., Χριστοδουλίδης Θ., επιμ., «Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταμυχοπολεμικής εποχής», Σιδέρης, Αθήνα, 1998, σελ. 270-278.

⁷³ Άρθρο 33 του Καταστατικού Χάρτη. Αναλυτικά για τα ειρηνικά μέσα διευθέτησης των διαφορών βλ. ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ. 143-145.

⁷⁴ Άρθρο 36 του Καταστατικού Χάρτη.

⁷⁵ Ο π., Π. Νάσκου Περράκη, «Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών, Η Θεσμική Διάσταση», σελ. 120. Επίσης, ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ. 142.

⁷⁶ Ο π., Π. Νάσκου Περράκη, «Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών, Η Θεσμική Διάσταση», σελ. 120-121.

Το Κεφάλαιο VII του Χάρτη περιλαμβάνει τις διατάξεις που ορίζουν την δράση του Οργανισμού σε περίπτωση απειλής της ειρήνης ή επιθετικών πράξεων. Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 39-51 του Χάρτη, το Συμβούλιο Ασφαλείας, κρίνει αν υπάρχει απειλή κατά της ειρήνης ή διατάραξη της ή επιθετική πράξη και προβαίνει στις ανάλογες συστάσεις ή αποφασίζει για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αποκατάσταση της ειρήνης. Κανένα άλλο όργανο δεν έχει το δικαίωμα να λάβει τέτοιου είδους πρωτοβουλία. Εάν το Συμβούλιο Ασφαλείας διαπιστώσει ότι υπάρχει απειλή τότε πράττει τις ανάλογες ενέργειες που προβλέπονται⁷⁷.

Συμπερασματικά, η ελεύθερη επιλογή των μέσων από τα κράτη για την επίλυση της διαφοράς τους αποτελεί μειονέκτημα στα πλαίσια του Χάρτη των ΗΕ. Οι μεγάλες δυνάμεις, ωστόσο, υποστηρίζουν την τακτική αυτή. Σύμφωνα με τον Δρ. Οικονομίδη Κ., «...τα κράτη θα πρέπει να συνάπτουν συμφωνίες προκαταβολικά για την επιλογή των μέσων που θα χρησιμοποιήσουν προς επίλυση των διαφορών τους. Σήμερα, η πράξη δείχνει ότι η υποχρέωση επίλυσης των διεθνών διαφορών αναγνωρίζεται απλά ως υποχρέωση χρησιμοποίησης μέσων, η οποία εφαρμόζεται με μεγάλη ελαστικότητα»⁷⁸. Ωστόσο, δεν πρέπει να αγνοείται η πρόοδος που έχει σημειωθεί στο σύστημα επίλυσης των διαφορών των ΗΕ. Πρόοδος που οφείλεται στη Δήλωση της Μανίλας του 1982⁷⁹ και σε αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ, βάσει των οποίων αποσαφηνίστηκαν πολλά σημεία της συγκεκριμένης αρχής.

«Σε κάθε περίπτωση, όταν πραγματικά κινδυνεύει η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια, απαιτείται να εξαντλούνται όλα τα μέσα πριν από τη χρήση βίας, να γίνεται σεβαστή η ακεραιότητα του κράτους εναντίον του οποίου ενδεχομένως θα ληφθούν μέτρα, να μην επηρεάζονται οι εσωτερικές καθεστωτικές επιλογές και να μην προκαλούνται ζημιές μεγαλύτερες από τα οφέλη αυτών των μέτρων»⁸⁰.

---

⁷⁷ Ο π., Π. Νάσκου Περράκη, «*Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών, Η Θεσμική Διάσταση*», σελ. 120-124. Αποκατάσταση ειρήνης (peace-making): η δραστηριότητα που οδηγεί τα αντιμαχόμενα μέρη στη σύναψη συμφωνίας, κατά κύριο λόγο με ειρηνικά μέσα που προβλέπει κυρίως το Κεφ VI του Χάρτη του ΟΗΕ. (ό π., Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, «*Οδηγός για την ειρήνη: προληπτική διπλωματία, αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης*», σελ. 11-12.)

⁷⁸ Ο π., στο άρθρο του Οικονομίδη Π. Κωνσταντίνου, «*Η υποχρέωση επίλυσης των διεθνών διαφορών*» στο Μπουραντώνης Δ., Χριστοδουλίδης Θ., επιμ., «*Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*», Σιδέρης, Αθήνα, 1998, σελ.283.

⁷⁹ Ο π., στο άρθρο του Οικονομίδη Π. Κωνσταντίνου, «*Η υποχρέωση επίλυσης των διεθνών διαφορών*» στο Μπουραντώνης Δ., Χριστοδουλίδης Θ., επιμ., «*Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*», Σιδέρης, Αθήνα, 1998, σελ. 264 και 283.

⁸⁰ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό*», σελ. 501.

2.4: Το Συμβούλιο Ασφαλείας⁸¹

Η αναφορά στο Συμβούλιο Ασφαλείας, το βασικότερο όργανο του ΟΗΕ, δεν γίνεται για την απλή παράθεση της σύνθεσης και λειτουργίας του, αλλά για να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό και πώς αυτό συμβάλλει στην διασφάλιση της ειρήνης και της ασφάλειας στο παγκόσμιο χώρο.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει την κύρια ευθύνη της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας σύμφωνα με τις αρχές και τους σκοπούς του ΟΗΕ. Αποτελείται από δεκαπέντε μέλη αλλά μόνο τα πέντε από αυτά είναι μόνιμα. Συγκεκριμένα, η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία, οι ΗΠΑ, η Κίνα και η Ρωσία⁸². Η μονιμότητα των κρατών αυτών προβληματίζει έντονα τα υπόλοιπα κράτη και κυρίως τα μικρότερα κράτη, αφού δύσκολα ακούγεται η φωνή τους στα πλαίσια του Οργανισμού. Στα πλαίσια της αναδιάρθρωσής του, συζητείται η αύξηση των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας χωρίς δικαίωμα veto⁸³.

Κάθε μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας έχει μια ψήφο. Όταν λαμβάνονται αποφάσεις για θέματα ουσίας, απαιτούνται 9 ψήφοι, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι ψήφοι των 5 μόνιμων μελών. Πρόκειται για τον κανόνα της «Ομοφωνίας των Μεγάλων Δυνάμεων», το δικαίωμα αρνησικυρίας (veto), το οποίο έχουν ασκήσει πολλές φορές τα μόνιμα μέλη. Σύμφωνα με τον Χάρτη, όλα τα μέλη του ΟΗΕ αποδέχονται και εκτελούν τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας⁸⁴.

Όσον αφορά τα καθήκοντα και τις εξουσίες του, είναι εξουσιοδοτημένο να εξετάζει τις διαφορές που μπορούν να οδηγήσουν σε σύγκρουση μεταξύ των μελών του. σε περίπτωση απειλής κατά της ειρήνης, συστήνει στα αντιμαχόμενα μέρη να διευθετήσουν το ζήτημα με ειρηνικά μέσα. Σε ορισμένες περιπτώσεις αναλαμβάνει το ίδιο να μεσολαβήσει για την συνδιαλλαγή των αντιμαχόμενων μερών. Ακόμη, μπορεί να καθορίσει τις αρχές για την ειρηνική διευθέτηση. Σε περίπτωση που τα κράτη οδηγηθούν σε σύρραξη, το Συμβούλιο Ασφαλείας υποχρεούται να τη σταματήσει αμέσως. Μπορεί να αποφασίσει την επιβολή οικονομικών κυρώσεων, την λήψη μέτρων εξαναγκασμού κ.α. Σε ορισμένες περιπτώσεις στέλνει ειρηνευτικές δυνάμεις⁸⁵ για την μείωση των εντάσεων⁸⁶.

Βασικές εξουσίες του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι η επίβλεψη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, σύμφωνα με τους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ που αναφέρθηκαν παραπάνω, η

⁸¹ Ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2001, σελ. 192-197. Κεφάλαιο V, άρθρα 23-32, Κεφάλαιο VI άρθρα 33-38, Κεφάλαιο VII άρθρα 39-51, Κεφάλαιο VIII άρθρα 52-54, Κεφάλαιο XII άρθρα 76 και 82-84. Επίσης, τα άρθρα 1,2,4-7,10-12,15,18,20,65,93,94,96-99,106,108, και 109 του Χάρτη και τα άρθρα 4,7-15,35,41 και 69 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου.

⁸² Ο π., Π. Νάσκου Περράκη, «Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών, Η Θεσμική Διάσταση», σελ.107.

⁸³ Ανάμεσα στα υποψήφια κράτη είναι η Ιαπωνία, η Γερμανία, η Νιγηρία, η Βραζιλία και η Ινδία.

⁸⁴ Ο π., Π. Νάσκου Περράκη, «Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών, Η Θεσμική Διάσταση», σελ. 108.

⁸⁵ Ειρηνευτικές δυνάμεις όπως η UNIFIL, η ειρηνευτική δύναμη για το Λίβανο, η UNMOGIP, η στρατιωτική ομάδα παρατηρητών στην Ινδία και το Πακιστάν, η UNFICYP για την Κύπρο.

⁸⁶ Ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ. 97-100.

διενέργεια ανακρίσεων για τις διαφορές που μπορεί να οδηγήσουν σε σύγκρουση, η υπόδειξη λύσεων των διαφορών αυτών, μεθόδων και όρων για τη διευθέτησή τους, η διαπίστωση ύπαρξης απειλής εναντίον της ειρήνης ή απρόκλητης επίθεσης και η σύσταση των μέτρων που πρέπει να ληφθούν σε αυτές τις περιπτώσεις. Επιπλέον, το Συμβούλιο Ασφαλείας ζητά από τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν μέτρα και κυρώσεις (εκτός της χρήσης βίας), για την πρόληψη κάποιας απρόκλητης επίθεσης, ενώ λαμβάνει και το ίδιο στρατιωτικά μέτρα εναντίον εκείνου που επιτίθεται απρόκλητα⁸⁷.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι, το Συμβούλιο Ασφαλείας για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των κρίσεων, βρίσκεται σε συνεχή λειτουργία ώστε να μπορεί να συγκληθεί σε κάθε επείγουσα στιγμή. Αυτό σημαίνει ότι η ευθύνη του είναι μείζονος σημασίας για την διασφάλιση της τάξης στο διεθνές σύστημα. Τα ερωτήματα που τίθενται στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι τα εξής: ποια η ουσία ύπαρξης του Συμβουλίου Ασφαλείας όταν οι μεγάλες δυνάμεις και συγκεκριμένα τα μόνιμα μέλη του αγνοούν την εξουσία του και το κανονιστικό του πλαίσιο; ποια η σκοπιμότητα λειτουργίας του όταν αυτό έχει πλέον καταστεί «εργαλείο» στα χέρια της κυρίαρχης αμερικανικής υπερδύναμης; μήπως το εν λόγω όργανο θα πρέπει να αναβαθμιστεί; Σαφώς και είναι βασική η ύπαρξη και λειτουργία του Συμβουλίου Ασφαλείας στα πλαίσια του ΟΗΕ. Αλλά μήπως θα πρέπει να προβούν τα κράτη στην ουσιαστική του αναβάθμιση, κυρίως λόγω των αλλαγών που έχουν σημειωθεί στο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον; μήπως θα πρέπει να μειωθεί κατά κάποιο τρόπο η εξουσία που διαθέτουν τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας;

Πρόκειται για ερωτήματα που είναι δύσκολο να απαντηθούν, διότι η σημερινή πρακτική των μεγάλων δυνάμεων αποδεικνύει ότι ακόμη και αν τεθούν νέοι όροι και κανονισμοί, ακόμη και αν επανεξεταστούν οι βασικές αδυναμίες του οργάνου αυτού στο σημερινό διεθνές περιβάλλον, οι μεγάλες δυνάμεις και κυρίως οι ΗΠΑ έχουν την ικανότητα και την αποφασιστικότητα να προβούν σε κάθε είδους «επεμβατική» πρακτική προς υλοποίηση των στόχων τους. Οπότε, ο ρόλος και η δραστηριότητα του εν λόγω οργάνου αυτόματα υπονομεύονται και το Συμβούλιο Ασφαλείας περιθωριοποιείται.

2.5: Αναβάθμιση⁸⁸ του Συμβουλίου Ασφαλείας -Αίτια και προτάσεις

Οι μεγάλες δυνάμεις, που επικράτησαν έναντι του Άξονα, στόχο είχαν ένα δυναμικό Συμβούλιο Ασφαλείας, ως το κορυφαίο όργανο του ΟΗΕ. Στόχος του εν λόγω οργάνου ήταν, όπως και σήμερα, η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, αλλά η αστυνόμευση της διεθνούς τάξης ήταν ευθύνη των μεγάλων δυνάμεων. Δηλαδή, για την αντιμετώπιση των απειλών της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και για την εξεύρεση λύσεων σε κάθε διαφωνία υπεύθυνες ήταν οι μεγάλες δυνάμεις. Στο τότε διεθνές περιβάλλον ίσως οι λύσεις να ήταν διαφορετικά αδύνατες. Το βασικό στοιχείο είναι ότι οι μεγάλες δυνάμεις, βάσει της βαρύτητας της ευθύνης, θα έπρεπε να

⁸⁷ Ο π., Π. Νάσκου Περράκη, «*Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών, Η Θεσμική Διάσταση*», σελ. 109-110.

⁸⁸ Για την μεταρρύθμιση του Συμβουλίου Ασφαλείας βλ. Bourantonis Dimitris, «*The history and politics of UN Security Council reform*», London: Routledge, 2005, pg. 69-86. Edward C Luck, «*UN Security Council: practise and promise*», London: Routledge, 2006, pg. 111-126.

έχουν ισχυρές θέσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας⁸⁹, τουλάχιστον έτσι θεωρήθηκε ότι έπρεπε να είναι. Ίσως στο στοιχείο αυτό οφείλεται η σημερινή αυξημένη επιρροή των μεγάλων δυνάμεων στο εν λόγω όργανο, και γενικότερα η άγνοια που δείχνουν στην εξουσία του και στους κανόνες του.

Στην αρχή το Συμβούλιο Ασφαλείας μπόρεσε να επιβάλλει τον κυρίαρχο ρόλο του αλλά στη συνέχεια ο Ψυχρός Πόλεμος δεν βοήθησε στο να διατηρηθεί η συνεργασία μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, που ήταν απαραίτητη για την αποτελεσματική δράση του οργάνου. Γενικότερα, κατά τη διάρκεια της ιστορίας του ΟΗΕ, το κύρος του Συμβουλίου Ασφαλείας έχει γνωρίσει αρκετές διακυμάνσεις. Κατά τη δεκαετία του '50 ήταν ιδιαίτερα αποδεκτό από τα κράτη λόγω της συχνής άσκησης βέτο και της χρήσης του οργάνου ως αρένας προπαγάνδας μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Αργότερα, η απογοήτευση για την αποτελεσματικότητά του ενισχύθηκε, με αποτέλεσμα να γίνουν κάποιες προσπάθειες για την ενίσχυση της Γενικής Συνέλευσης. Τη δεκαετία του '60 ενδυναμώθηκε, κατά κάποιο τρόπο, αλλά στη πορεία η αναποτελεσματικότητά του ενισχύθηκε και πάλι⁹⁰.

Μεταψυχροπολεμικά, το Συμβούλιο Ασφαλείας αποτελεί «εργαλείο» στα χέρια της αμερικανικής υπερδύναμης. Η αναδιάρθρωσή του καθίσταται απαραίτητη για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του ρόλου του ΟΗΕ σε ζητήματα διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, αλλά για κάτι τέτοιο απαιτείται η συμφωνία των μελών του Οργανισμού. Το Συμβούλιο Ασφαλείας θα πρέπει να διαρθρωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι ικανό να αντιμετωπίσει τις διεθνείς κρίσεις που λαμβάνουν χώρα στο σημερινό διεθνές περιβάλλον.

Ανάμεσα στα αίτια της αναδιάρθρωσής του είναι η μη προσαρμογή του Συμβουλίου Ασφαλείας στην νέα κατάσταση της αύξησης των κρατών μελών του Οργανισμού, η οποία προέκυψε από την διαδικασία της αποαποικιοποίησης και τη διάλυση του ανατολικού συνασπισμού. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των κρατών μελών αυξήθηκε από 51 σε 112 το 1965⁹¹ και σήμερα ο αριθμός αυτός έχει φτάσει τα 192 κράτη μέλη. Παρατηρείται, επομένως, ότι αυξάνονται μεν τα μέλη του ΟΗΕ αλλά η σύνθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας παραμένει αμετάβλητη από το 1965⁹².

Επιπλέον, η σημερινή σύνθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας ανταποκρίνεται περισσότερο στην ψυχροπολεμική τάξη πραγμάτων και όχι στη σύγχρονη πραγματικότητα. Με λίγα λόγια, η σύνθεσή του καμία σχέση δεν έχει με τη νέα κατανομή ισχύος και με τις νέες εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στο διεθνές περιβάλλον. Οι μόνιμες θέσεις καταλαμβάνονται από τις νικήτριες

⁸⁹ Ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ.97.

⁹⁰ Ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ.99-100.

⁹¹ Όταν πραγματοποιήθηκε η πρώτη και μοναδική διεύρυνση του Συμβουλίου Ασφαλείας από 11 σε 15 μέλη.

⁹² Άρθρο του Μπουραντώνη Δημήτρη και Τσάκωνα Παναγιώτη, «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε αναζήτηση της παγκόσμιος ειρήνης και ασφάλειας» στο Μπουραντώνης Δ., Χριστοδουλίδης Θ., επιμ., «Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής», Σιδέρης, Αθήνα, 1998, σελ.50-51.

χώρες του ΄Β Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ ταυτόχρονα απολαμβάνουν και το δικαίωμα άσκησης βέτο. Το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Σοβιετική Ένωση απώλεσαν μεγάλο μέρος της ισχύος τους ενώ οι ηττημένες χώρες του ΄Β Παγκοσμίου Πολέμου, οι οποίες σύμφωνα με τα άρθρα 53 (1) και 107 του Καταστατικού Χάρτη παραμένουν «εχθρικά κράτη», δηλαδή η Γερμανία και η Ιαπωνία, απέκτησαν ισχύ που τους δίνει το δικαίωμα να απαιτούν την ένταξή τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας ως μόνιμα μέλη⁹³.

Η άνοδος στην εξουσία του Gorbachev και αργότερα του Yeltsin και η αλλαγή πλεύσης στην εξωτερική πολιτική της Ρωσίας με βασικό στόχο την αναβάθμιση του ρόλου του ΟΗΕ και την προσέγγιση με τις δυτικές δυνάμεις έθεσε τέλος στην αντιπαράθεση Ανατολής- Δύσης. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την «ομηρία» του Συμβουλίου Ασφαλείας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου. Ωστόσο, δημιουργήθηκε το υπόβαθρο για συνεργασία, η οποία καθίσταται απαραίτητη για να λειτουργήσει αποτελεσματικά το εν λόγω όργανο. Τα μόνιμα μέλη προσπάθησαν να ενωθούν ξανά στα πλαίσια του ΟΗΕ, ενώ το Συμβούλιο Ασφαλείας άρχισε να παρεμβαίνει σε διεθνείς κρίσεις⁹⁴, να εκτελεί περισσότερες ειρηνευτικές επιχειρήσεις, να λαμβάνει περισσότερες αποφάσεις. Η συνεργασία μεταξύ των μόνιμων μελών φάνηκε στην κρίση του Περσικού Κόλπου, το 1990. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, τα ίδια τα Κράτη μέλη να αρχίσουν πλέον να αναζητούν την μεταρρύθμιση του οργάνου⁹⁵.

Αναδιάρθρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας σημαίνει προσεχτική, επομένως περιορισμένη αύξηση των μόνιμων και μη μόνιμων μελών, έτσι ώστε να αποφευχθεί η δυσκαμψία του οργάνου, όσον αφορά τη λήψη των αποφάσεων. Το ζήτημα είναι ότι ο Καταστατικός Χάρτης δεν προβλέπει κριτήρια επιλογής νέων μόνιμων μελών. Προφανώς, θα πρέπει να είναι κράτη με ισχυρή στρατιωτική δύναμη που θα είναι και διατεθειμένα να τη διαθέσουν στον Οργανισμό, καθώς και με οικονομική δύναμη, έτσι ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις οικονομικές απαιτήσεις του Οργανισμού. Τέτοια κράτη είναι η Γερμανία και η Ιαπωνία⁹⁶. Πρόκειται για ένα πλαίσιο διαπραγματεύσεως κατά την περίοδο 1995 με 1997 το οποίο δεν απέδωσε λόγω ασυμφωνίας των μόνιμων μελών σε καίρια ζητήματα. Μια περαιτέρω προσπάθεια για την αναδιάρθρωση του οργάνου έγινε την περίοδο 1997 με 2000 με το σχέδιο Razali⁹⁷, το οποίο απορρίφθηκε.

⁹³ Ο π., Άρθρο του Μπουραντώνη Δημήτρη και Τσάκωνα Παναγιώτη, «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε αναζήτηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας», σελ. 51.

⁹⁴ Όπως σε αυτές της Νικαράγουα, του Ελ Σαλβαδόρ, της Καμπότζη και της Ναμίμπια.

⁹⁵ Άρθρο Μπουραντώνη Δημήτρη και Μαγκλιβέρα Κ., «Η Αναδιάρθρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας: Επισκόπηση της διαπραγματευτικής διαδικασίας» στο Δίπλα Χαριτίνη, Δούση Εμμανουέλλα, «Εξήντα Χρόνια από την Ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών», επιμ., Σιδέρης, Αθήνα, 2007, σελ. 17-19.

⁹⁶ Η Ιαπωνία είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος χρηματοδότης του προϋπολογισμού του ΟΗΕ μετά τις ΗΠΑ. Η Γερμανία συνεισφέρει ποσοστό επί του προϋπολογισμού που είναι κοντά στο μέσο όρο συνεισφοράς των πέντε μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ο π., Άρθρο του Μπουραντώνη Δημήτρη και Τσάκωνα Παναγιώτη, «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε αναζήτηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας», σελ. 52-53.

⁹⁷ Ο π., Άρθρο Μπουραντώνη Δημήτρη και Μαγκλιβέρα Κ., «Η Αναδιάρθρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας: Επισκόπηση της διαπραγματευτικής διαδικασίας», σελ. 32-34.

Βασική παράμετρος ως προς την αναδιάρθρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι ο περιορισμός του δικαιώματος αρνησικυρίας, το οποίο απολαμβάνουν τα πέντε μόνιμα μέλη και σίγουρα δεν έχουν πρόθεση να αποδεχθούν κάτι τέτοιο. Η πλήρης κατάργηση του συγκεκριμένου δικαιώματος θα αποφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα, με συνέπεια την αντίδραση των μόνιμων μελών, τα οποία πιθανόν να πάψουν να στηρίζουν τον οργανισμό και να οδηγηθεί σε αποτυχία. Όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά οι Μπουραντώνης και Τσάκωνας, η διευκρίνηση του πεδίου εφαρμογής του δικαιώματος αυτού θα είχε θετικά αποτελέσματα ως προς τον περιορισμό του⁹⁸. Σημαντική είναι και η περαιτέρω συνεργασία του Συμβουλίου Ασφαλείας με τα κράτη μέλη εκτός αυτού, τα οποία εμπλέκονται σε ζητήματα που εξετάζονται από αυτό⁹⁹.

Ωστόσο, η θεσμική μεταρρύθμιση είναι ένα περίπλοκο και δύσκολο πολιτικό εγχείρημα. Παρά τις διαπραγματεύσεις που έχουν λάβει χώρα, η μεταρρύθμιση του οργάνου αναβάλλεται συνεχώς. Ο Γενικός Γραμματέας Kofi Annan έκανε μια προσπάθεια να διατηρήσει το θέμα της θεσμικής μεταρρύθμισης ψηλά στην ατζέντα του Οργανισμού, εισάγοντας προς συζήτηση δύο μεταρρυθμιστικά σχέδια, τα οποία παραμένουν από το 2005 στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων¹⁰⁰. Η αναβλητικότητα ως προς την υλοποίηση της μεταρρύθμισης του οργάνου, προκαλεί αμφισβήτηση των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο σύμφωνα με τον Χάρτη έχει την κύρια ευθύνη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας¹⁰¹.

2.6: Ο ρόλος του ΟΗΕ στην μεταψυχροπολεμική εποχή¹⁰²

Ο κύριος προβληματισμός του ΟΗΕ, ως το βασικό συλλογικό όργανο ασφαλείας, είναι με ποιον τρόπο θα κατορθώσει να ασκήσει την εξουσία του σε κράτη τα οποία στην προσπάθειά τους να διατηρήσουν και να ενισχύσουν την κρατική τους κυριαρχία παραμερίζουν τους θεσμούς και αγνοούν τους περιορισμούς που αυτοί θέτουν. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι τα μικρά κράτη εντάσσονται στους διεθνείς θεσμούς για να ακουστεί η φωνή τους απέναντι στα μεγάλα κράτη και για να διαφυλάξουν μέσα από τους ισχύοντες κανόνες των θεσμών τα συμφέροντά τους και την κρατική τους κυριαρχία. Οι μεγάλες δυνάμεις εντάσσονται στους διεθνείς θεσμούς για να έχουν την δυνατότητα να ελέγχουν τα άλλα κράτη, να μπορούν να τα περιορίζουν και για να νομιμοποιούν τις παράνομες πράξεις τους σε βάρος των μικρότερων κρατών. Εύστοχη είναι η

⁹⁸ Οι Μπουραντώνης και Τσάκωνας αναφέρονται στη διάκριση ανάμεσα σε ζητήματα διαδικασίας και σε ζητήματα ουσίας. Προτείνουν δε μια νέα πρακτική αρνησικυρίας, το veto της συνδυασμένης ψήφου (combined-vote veto). Οπότε, θα απαιτούνται περισσότερες της μιας αρνητικές ψήφοι από τα μόνιμα μέλη για να παρεμποδίσουν τη λήψη απόφασης από το Συμβούλιο Ασφαλείας.

⁹⁹ Ο π., Άρθρο του Μπουραντώνη Δημήτρη και Τσάκωνα Παναγιώτη, «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε αναζήτηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας», σελ. 53.

¹⁰⁰ Ο π., Άρθρο Μπουραντώνη Δημήτρη και Μαγκλιβέρα Κ., «Η Αναδιάρθρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας: Επισκόπηση της διαπραγματευτικής διαδικασίας», σελ. 34-37.

¹⁰¹ Άρθρο Υφαντής Κώστας, «Η νέα έννοια της Ασφάλειας και οι Προκλήσεις μεταρρύθμισης του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών», στο Δίπλα Χαριτίνη, Δούση Εμμανουέλλα, «Εξήντα Χρόνια από την Ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών», επιμ., Σιδέρης, Αθήνα, 2007, σελ. 113-129.

¹⁰² Χειλά Ειρήνη, «Ο Ρόλος της Μεσολάβησης στο Χειρισμό Κρίσεων», Σιδέρης, Αθήνα, 1999, σελ.56- 80. Για την θεωρητική προσέγγιση βλ. ο π., Άρθρο του Μπουραντώνη Δημήτρη και Τσάκωνα Παναγιώτη, «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε αναζήτηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας», σελ. 44-47.

θουκιδίδια διαπίστωση, ότι ο ισχυρός επιβάλλεται στον αδύναμο και αυτός υποχωρεί. Οι πρακτικές της μεταψυχροπολεμικής περιόδου φανερώσουν την αδυναμία του Οργανισμού να αντιμετωπίσει τις νέες εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον, κυρίως όταν αυτό παραμερίζεται από τις μεγάλες δυνάμεις και καθίσταται «εργαλείο» τους.

Την περίοδο εκείνη παρατηρείται υπερβολική επεμβατική δραστηριότητα στη βάση ιδιοτελών κριτηρίων. Τα ηγεμονικά κράτη εκμεταλλεύονται την θέση και την εξουσία που κατέχουν στη διεθνή κοινότητα. Το γεγονός αυτό ήταν εμφανές και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου, όταν το διεθνές σύστημα πολώθηκε εξαιτίας της σύγκρουσης των μεγάλων δυνάμεων και κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο, όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας μετατράπηκε «σε ευκαιριακό μηχανισμό ανακατανομής ισχύος και συμφερόντων».¹⁰³

Ο Martin Wight αναφέρεται στην αναποτελεσματικότητα του ΟΗΕ με σκέψεις που διατύπωσε πριν το 1989¹⁰⁴. «Ο ΟΗΕ με τη μορφή που συγκροτήθηκε μετά τον ΄Β Παγκόσμιο Πόλεμο είναι καταδικασμένος να είναι ηγεμονικού χαρακτήρα ή να είναι αναποτελεσματικός»¹⁰⁵. «Οι διεθνείς θεσμοί είναι θεσμοί τάξης και όχι δικαιοσύνης και υπο συνθήκες ύπαρξης αιτιών πολέμου μπορούν να αποδειχτούν σημαντικοί μόνο για το διακρατικό δίκαιο ως απόρροια μη αμφιλεγόμενων διατάξεων περί κυριαρχικής τάξης όπως αυτές καταγράφονται στις Συνθήκες. Όταν η αξίωση αλλαγής προέρχεται από ένα μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας...τότε οι διεθνείς θεσμοί χάνουν την αποτελεσματικότητά τους»¹⁰⁶.

Βάσει της λειτουργίας του ΟΗΕ, μετά το 1945, «οι διεθνείς θεσμοί είναι χώρος συνάντησης και συνομιλίας των αντιμαχόμενων ή των συνεργαζόμενων και στη χειρότερη περίπτωση- εάν τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας συμφωνούν ή συναινούν στη βάση πελατειακών συναλλαγών- εξαρτημένη μεταβλητή που μετατρέπεται σε μέσο ηγεμονικής επιβολής υπέρ των γεωπολιτικών συμφερόντων μιας ή περισσότερων ισχυρών και ηγεμονικών δυνάμεων»¹⁰⁷. Παραδείγματα που αποδεικνύουν την παραπάνω σκέψη είναι η περίπτωση της Σερβίας τη δεκαετία του '90, η επέμβαση των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας στο Ιράκ τον Μάρτιο του 2003.

Κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο, το διεθνές σύστημα και οι κανόνες που διέπουν τη λειτουργία του ισχύουν μόνο για τα αδύναμα κράτη. Η πρακτική των μεγάλων δυνάμεων την περίοδο αυτή αποδεικνύει ότι όταν μια μεγάλη δύναμη παραβιάζει το διεθνές δίκαιο, κανείς δεν

¹⁰³ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων», σελ. 374.

¹⁰⁴ Ο π., Wight Martin, «Διεθνής Θεωρία, Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης», σελ. 42-49.

¹⁰⁵ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων», σελ. 383.

¹⁰⁶ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», σελ. 495.

¹⁰⁷ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», σελ. 495. Αναφέρει χαρακτηριστικά ο Κονδύλης «Η έσχατη πραγματικότητα συνίσταται από υπάρξεις, άτομα ή ομάδες που αγωνίζονται για την αυτοσυντήρησή τους και μαζί, αναγκαστικά, για τη διεύρυνση της ισχύος τους. Γι' αυτό συναντώνται ως φίλοι ή ως εχθροί και αλλάζουν φίλους και εχθρούς ανάλογα με τις ανάγκες του αγώνα για την αυτοσυντήρησή τους και τη διεύρυνση της ισχύος τους» (παρατίθεται στο Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», σελ. 18).

μπορεί να κάνει τίποτα. Ποιες οι αντιδράσεις όταν από αυτές τις δυνάμεις παραβιάζονται οι καταστατικοί όροι των διεθνών θεσμών; Προφανώς καμία αντίδραση. Οπότε προκύπτει το ερώτημα αν πράγματι το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει εισάγει τελικά την ηγεμονική λογική. «Οι ρυθμίσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας δημιουργούν θεσμικές προϋποθέσεις συλλογικής ηγεμονικής αυθαιρεσίας, επειδή προβλέπουν πως εάν και όταν τα μόνιμα μέλη συμφωνούν, δύνανται να προχωρήσουν σε διασταλτικές ερμηνείες των διεθνών προβλημάτων και να επεμβαίνουν κατά άλλων μελών του ΟΗΕ»¹⁰⁸.

Ποια δύναμη τελικά θα μπορούσε να εξισορροπήσει την στρατιωτική, οικονομική και τεχνολογική υπεροχή των ΗΠΑ στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο; Ποια δύναμη θα μπορούσε να εξαναγκάσει τις ΗΠΑ να διαβουλεύονται και να μην ενεργούν μονομερώς; Ίσως κάποιες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να το πράξουν μελλοντικά αλλά όχι όλες. Μέχρι τότε δεν υπάρχει άλλη λύση από τον σεβασμό της διεθνούς νομιμότητας¹⁰⁹.

2.7: Συμπεράσματα

Παραπάνω εξετάστηκε αρχικά ο ΟΗΕ ως το βασικότερο συλλογικό όργανο ασφαλείας. Αν και η βασικότερη αιτία ύπαρξης αυτού του θεσμού είναι η διαφύλαξη της παγκόσμιας ειρήνης, το άναρχο διεθνές σύστημα σε συνδυασμό με τα αίτια πολέμου¹¹⁰, την επιδίωξη των κρατών για μεγιστοποίηση της ισχύος τους και την επίτευξη των συμφερόντων τους, δεν αφήνουν περιθώρια για αποτελεσματική δράση του θεσμού αυτού. Η διατάραξη της ειρήνης είναι πάντοτε πιθανή και το έργο του ΟΗΕ δυσχεραίνεται ολοένα και περισσότερο. Η δράση του βασικότερου οργάνου του, του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθίσταται απαραίτητη για την διασφάλιση της ειρήνης και της ασφάλειας στο διεθνή χώρο, αλλά προσκρούει στις αποφάσεις των μόνιμων μελών του, που δεν είναι άλλα από πέντε μεγάλες δυνάμεις, οι οποίες εκμεταλλεύονται τη μονιμότητά τους στο εν λόγω όργανο και το δικαίωμα veto που διαθέτουν. Η όποια προσπάθεια αναβάθμισης του οργάνου αυτού δεν είναι αρκετή αν πρώτα το όργανο αυτό δεν διευρυνθεί, έτσι ώστε να υπάρχει μια ισορροπία μεταξύ των κρατών και να ακούγεται και η φωνή των μικρότερων κρατών.

Για την κατανόηση του ρόλου του ΟΗΕ στην μεταψυχροπολεμική περίοδο αναλύεται παρακάτω διεξοδικά η επέμβαση στη Σερβία το 1999 και εξετάζεται ο ρόλος του ΟΗΕ στην περίπτωση αυτή. Μέσα από την περιπτώσιολογική μελέτη γίνεται περισσότερη κατανοητή η κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα ο ΟΗΕ, ενώ γίνονται αντιληπτές και οι αδυναμίες του θεσμού αυτού σε ένα διεθνές σύστημα που γίνεται ολοένα και περισσότερο πολύπλοκο.

¹⁰⁸ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», σελ. 311.

¹⁰⁹ Άρθρο Αλιβιζάτος Νίκος, «Δικαίωμα Παρέμβασης και Δικαιώματα Ανθρώπου» στο Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσμο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», επιμ. Παπαζήσης, Αθήνα, 1999, σελ. 18.

¹¹⁰ Για τα αίτια πολέμου βλ. ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό».

Ερωτήματα, όπως ποιος τελικά ήταν ο χαρακτήρας αυτού του πολέμου (ανθρωπιστικός κτλ.), ποια η λογική επέμβασης του ΝΑΤΟ παρά την αντίθετη γνώμη του Συμβουλίου Ασφαλείας, ποιες οι αντιδράσεις του συλλογικού συστήματος ασφαλείας, ποιος ο ρόλος των διεθνών θεσμών και αν ο λόγος για τον οποίο δημιουργήθηκαν ωφελεί τη διεθνή κοινότητα και πολλά άλλα ερωτήματα που απασχολούν την διεθνή βιβλιογραφία απαντώνται ως έναν βαθμό μέσα από την μελέτη της επέμβασης στη Σερβία. Οι συνέπειες του πολέμου αυτού ταλαιπωρούν μέχρι σήμερα το λαό της Σερβίας. Ωστόσο, στόχος της συγκεκριμένης ανάλυσης δεν είναι η ανάδειξη της συναισθηματικής πλευράς του πολέμου αλλά η ανάδειξη του βαθμού αποτελεσματικότητας του ΟΗΕ, του Συμβουλίου Ασφαλείας, ως κύριου οργάνου του, της ηγεμονικής λογικής των ΗΠΑ και της στάσης των άλλων μεγάλων δυνάμεων απέναντι σε αυτές και στη λογική τους.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΪΑΣ

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗ ΣΕΡΒΙΑ ΤΟ 1999 ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΟΗΕ

3.1: Εισαγωγή

Η επέμβαση στη Σερβία το 1999 αναδεικνύει τον ρόλο του ΟΗΕ στη συγκεκριμένη περίπτωση, προηγουμένως όμως θα πρέπει να γίνει αναφορά στην ιστορική εξέλιξη του ζητήματος που τίθεται στην περιοχή της Σερβίας, έτσι ώστε να γίνουν κατανοητά τα αίτια και οι αφορμές της επέμβασης του ΝΑΤΟ στη περιοχή. Παρακάτω, εξετάζεται η νομιμότητα και ο χαρακτήρας της επέμβασης, ενώ γίνεται μια προσπάθεια να αναδειχθεί ο ρόλος του ΟΗΕ στη συγκεκριμένη κρίση.

Επιπλέον, τονίζονται ιδιαίτερα τα χαρακτηριστικά της πολιτικής των ΗΠΑ και της ηγεμονικής τους συμπεριφοράς απέναντι στον αδύναμο. Η θουκυδίδεια διαπίστωση ότι ο ισχυρός επιβάλλεται στον αδύναμο και αυτός υποχωρεί είναι προφανής στη περίπτωση της επέμβασης στη Σερβία. Τέλος, γίνεται αναφορά στη στάση των μεγάλων δυνάμεων (Γαλλία, Γερμανία, Μεγάλη Βρετανία) στην όλη κρίση από όπου συμπεραίνεται η αδυναμία της Ευρώπης να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη πολιτική για τα Βαλκάνια που θα συνέβαλε στην σταθεροποίηση και ενσωμάτωσή τους στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

3.2: Σύντομη ιστορική ανασκόπηση (1998-1999)¹¹¹- Η Δράση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε.- Η πολιτική των Η.Π.Α

Η επέμβαση στη Σερβία είναι η τέταρτη ανθρωπιστική επέμβαση του Κλίντον, διαφορετικής κλίμακας από τις προηγούμενες τρεις¹¹², καθώς αποτέλεσε τη δεύτερη μεγαλύτερη στρατιωτική επιχείρηση από την εποχή του Βιετνάμ¹¹³.

Αρχικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι το Κοσσυφοπέδιο¹¹⁴ (Kosovo-Metohija ή Kosova) αμέσως μετά το θάνατο του Τίτο το 1980 έγινε πεδίο σύγκρουσης του Αλβανικού και του Σερβικού εθνικισμού. Στο πλαίσιο της Ομόσπονδης Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, το

¹¹¹ Το Χρονολόγιο με τα σημαντικότερα γεγονότα που σχετίζονται με την κρίση στο Κοσσυφοπέδιο βρίσκεται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας. Για την ιστορία του Κοσόβου (οι απαρχές) βλ. Vickers Miranda, «*Between Serb and Albanian: a history of Kosovo*», Hurst & Co, 1998. Malcolm Noel, «*Kosovo: a short history*», London: Papermac, 1998. Ger Duijzngs, «*Religion and the politics of identity in Kosovo*», London, Hurst, 2000, pg. 1-27. Διβάνη Λένα, «*Κόσοβο: Το χρονικό ενός προαναγγελέντος θανάτου*», Το Σ, τχ. 4/2001.

¹¹² Η πρώτη ανθρωπιστική επέμβαση έγινε στη Σομαλία το 1993, η δεύτερη στην Αϊτή το 1994 και η τρίτη στη Βοσνία.

¹¹³ Η πρώτη ήταν στον Περσικό Κόλπο το 1991.

¹¹⁴ Πρόκειται για την λιγότερο ανεπτυγμένη περιοχή της Γιουγκοσλαβίας, με πληθυσμό στις αρχές της δεκαετίας 1990, 1,8 εκατομμύρια κατοίκους, από τους οποίους ποσοστό 80% περίπου Αλβανικής καταγωγής, ποσοστό 10% περίπου Σερβικής καταγωγής και ποσοστό 10% περίπου προερχόμενο από άλλες εθνότητες της Γιουγκοσλαβίας. Πρόκειται για έναν χώρο με ιδιαίτερη εθνική και ιστορική σημασία για τους Σέρβους. Αποτελεί χώρο στον οποίο η Αλβανική πλειοψηφία του πληθυσμού διεκδικούσε από πολλά χρόνια πριν την εθνική της αυτονομία. Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «*Διεθνής Επέμβαση*», σελ. 131.

Κοσσυφοπέδιο ήταν αυτόνομη περιοχή αλλά το αίτημα της Αλβανίας να καταστεί το Κοσσυφοπέδιο Δημοκρατία της Ομόσπονδης Γιουγκοσλαβίας δεν έγινε αποδεκτό από το Βελιγράδι. Κατά τη δεκαετία του 1980 η εχθρότητα κατά της Σερβικής μειονότητας του Κοσσυφοπεδίου ήταν έντονη, γεγονός που προκάλεσε εντάσεις του Σερβικού εθνικισμού στο Κοσσυφοπέδιο και στη Σερβία. Το Βελιγράδι κατάργησε την αυτονομία του Κοσσυφοπεδίου το 1989 και το έθεσε υπό τον έλεγχο της Σερβίας. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την αντίδραση των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου, ενώ δημιουργήθηκε ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσσυφοπεδίου (UCK), του οποίου η δράση ήταν ιδιαίτερα έντονη κατά των Σέρβων¹¹⁵. Η κρίση του Κόσοβο ξέσπασε τον Φεβρουάριο του 1998. Ο Αλβανικός Απελευθερωτικός Στρατός ξεκίνησε ένοπλη εξέγερση κατά της Σερβίας με στόχο την απόσχιση του Κόσοβο. Όμως, δεν είχε το δικαίωμα να αποσχιστεί επειδή δεν αποτελούσε ομόσπονδη δημοκρατία¹¹⁶. Η περίπτωση του Κοσόβου ήταν μια λανθάνουσα διένεξη¹¹⁷ πριν εξελιχθεί σε κρίση. Η σύγκρουση που πραγματοποιήθηκε είναι ουσιαστικά η σύγκρουση ανάμεσα στις αλυτρωτικές τάσεις των δύο λαών που είχε ως σκοπό την προσάρτηση της επαρχίας είτε στην Ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας, είτε στην Αλβανία. Γι' αυτό λοιπόν τον λόγο οι αντιμαχόμενες πλευρές οι οποίες είναι οι αλβανόφωνοι του Κοσόβου και οι Σέρβοι του Κοσόβου είχαν την υποστήριξη των χωρών τους.

Ο Κλίντον αρχικά ήταν ενάντια στον Αλβανικό Απελευθερωτικό Στρατό. Η στάση του άλλαξε το καλοκαίρι του 1998, καθώς η Σερβία αντεπιτέθηκε επιτυχώς. Η κυβέρνηση Κλίντον θεωρούσε ότι ο Μιλόσεβιτς θα έδιωχνε τον αλβανικό πληθυσμό από το Κόσοβο, έτσι ώστε να αλλάξει η δημογραφία της περιοχής. Πράγματι, αυτή ήταν η επιθυμία του Μιλόσεβιτς, αλλά εξαιτίας της ενδεχόμενης στρατιωτικής επέμβασης του ΝΑΤΟ, δεν προχωρούσε προς πραγματοποίηση του σκοπού του. Όταν στις αρχές του 1999 διαπιστώθηκε ότι το ΝΑΤΟ θα πραγματοποιούσε επέμβαση, τότε μόνο υλοποίησε τον στόχο του (την εθνοκάθαρση)¹¹⁸.

¹¹⁵ Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», σελ. 131-132. Επίσης, ο π., Haass Richard «*Intervention: the use of American Military Force in the Post- Cold War world*», σελ. 164-167.

¹¹⁶ Ο π., Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, «*Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002*», σελ. 397. Ο Δρ. Παπασωτηρίου αναφέρει στην υποσημείωση 47, σελ. 397 ότι « σύμφωνα με τη διαδικασία της διάλυσης της παλαιάς Γιουγκοσλαβίας, όπως διαμορφώθηκε από την Ε.Κ/Ε.Ε (Επιτροπή Μπαντιντέρ) το 1991, το Κόσοβο δεν είχε δικαίωμα απόσχισης, επειδή δεν αποτελούσε ομόσπονδη δημοκρατία. Η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας στηρίχθηκε στο ότι η σοσιαλιστική ομοσπονδία είχε συνταγματικά τη μορφή της ομοσπονδιακής ένωσης κυρίαρχων κρατών. Όταν η ένωση κλονίστηκε, η διεθνής κοινότητα αναγνώρισε την κάθε ομόσπονδη δημοκρατία ως ανεξάρτητο κράτος, εφόσον είχε εκφραστεί πλειοψηφία υπέρ της ανεξαρτησίας σε προηγούμενο δημοψήφισμα. Το Κόσοβο είναι μέρος της Σερβίας και δεν υπόκειται στη διαδικασία αυτή. Βλ. και άρθρο Μπρεδής Α., «*Η Απόσχιση του Κοσσυφοπεδίου και το Διεθνές Δίκαιο*», στο ο π., Ντάλης Σωτήρης «*Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ*», σελ. 111-114.

¹¹⁷ Η διένεξη αυτή, κατά την οποία οι σχέσεις δύο κρατών βρίσκονται σε διάσταση σε μια λανθάνουσα μορφή, δηλαδή δεν εκδηλώνονται είτε γιατί παρουσιάζουν μικρή δυναμική που δεν μπορεί να ανατρέψει τους συσχετισμούς δυνάμεων όπως έχουν διαμορφωθεί, είτε γιατί δεν είναι στις προτεραιότητες των χωρών να ασχοληθούν με το συγκεκριμένο θέμα, ονομάζεται λανθάνουσα διένεξη (Αναλυτικά για τις μορφές διενέξεων βλ. Βαρβαρούσης Π., «*Στρατηγική των Παιγνίων, Συνεργασία και Σύγκρουση στις Διεθνείς Σχέσεις*», Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 212-214).

¹¹⁸ Ο π., Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, «*Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002*», σελ. 398-399. Επίσης, Πεσμαζόγλου Στέφανος, «*Κόσοβο, η διττή ύβρις: επιτήρηση και τιμωρία*», Πατάκης, Αθήνα, 2000, σελ. 74-77. Επίσης, Χατζηπροδρομίδης Λεωνίδας, Παπασαραντόπουλος Πέτρος, «*Η δολοφονία της Γιουγκοσλαβίας*», Παρατηρητής, Αθήνα, 1999, σελ. 388-392.

Οι συνεχείς συγκρούσεις του Αλβανικού και του Σερβικού εθνικισμού στο Κοσσυφοπέδιο, η ανυποχώρητη στάση του Προέδρου της Γιουγκοσλαβίας Slobodan Milosevic και η αποσχιστική επιθετικότητα του UCK δημιούργησαν μια εκρηκτική κατάσταση στη περιοχή του Κοσσυφοπεδίου. Οι συγκρούσεις μεταξύ του Γιουγκοσλαβικού στρατού και του UCK το 1998 είχαν σαν αποτέλεσμα την ολική καταστροφή. Ο αριθμός των νεκρών και των προσφύγων αυξανόταν ραγδαία¹¹⁹.

Το 1998 το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών έλαβε τρεις αποφάσεις εξαιτίας της κατάστασης στο Κοσσυφοπέδιο. Με την απόφαση 1160¹²⁰ (31 Μαρτίου 1998) κάλεσε τις δύο πλευρές να απόσχουν από τη χρήση βίας και να αναζητήσουν πολιτική λύση, απαγόρευσε την αποστολή όπλων στη Γιουγκοσλαβία ή στο Κοσσυφοπέδιο και ζήτησε από την Εισαγγελία του Ειδικού Δικαστηρίου Εγκλημάτων Πολέμου να συλλέξει πληροφορίες για ενδεχόμενη διάπραξη αδικημάτων που ενέπιπταν στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Με την απόφαση 1199¹²¹ (23 Σεπτεμβρίου 1998) το Συμβούλιο Ασφαλείας διαπίστωνε την επιδείνωση της κατάστασης στη περιοχή, την εκτεταμένη χρήση βίας σε βάρος αμάχων, τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον τεράστιο αριθμό προσφύγων. Με την απόφαση αυτή καλούσε και πάλι τις δυο πλευρές να απόσχουν από τη χρήση βίας, να σεβαστούν τα ανθρωπίνια δικαιώματα και να αναζητήσουν πολιτική λύση. Με την απόφαση 1203¹²² (24 Οκτωβρίου 1998) ζήτησε για ακόμη μια φορά από τις δυο πλευρές τα ίδια πράγματα αφού διαπίστωσε την κρίσιμη κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο. Βασική ήταν η Απόφαση 1239¹²³ της 14^{ης} Μάη 1999, καθώς προετοίμασε σε πολιτικό και νομικό πλαίσιο το έδαφος για την έκδοση της Απόφασης 1244.

Η Κίνα και η Ρωσία, τα δύο από τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, υποστήριξαν ότι το Κοσσυφοπέδιο αποτελεί αποκλειστικά εσωτερική υπόθεση της Γιουγκοσλαβίας και απείλησαν με αρνησικυρία κάθε απόφαση που θα προέβλεπε τη λήψη μέτρων σε βάρος της. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το Συμβούλιο Ασφαλείας να μην μπορέσει να λάβει μέτρα σύμφωνα με τις δυνατότητες που του παρέχει ο Χάρτης και απλά έμεινε στις αποφάσεις που εξέδωσε. Οι συγκεκριμένες αποφάσεις είναι ουσιαστικές καθώς αναγνωρίζουν ότι ένα κράτος μπορεί να χρησιμοποιήσει περιορισμένη βία για την αποκατάσταση της τάξης στο εσωτερικό του και οποιαδήποτε υπέρβαση των ορίων θέτει σε κίνδυνο τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Επιπλέον, το Συμβούλιο Ασφαλείας αποδέχτηκε ότι οι διαφορές πρέπει να επιλύονται με διάλογο και όχι με την

¹¹⁹ Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», σελ. 132-133. Επίσης, Γιαλλουρίδης Χρ., Κεφαλά Β.Δ., «Κόσσοβο: Η Εικόνα του Πολέμου», Σιδέρης, 2001, Αθήνα, σελ. 19-23.

¹²⁰ <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/090//23/PDF/N9809023.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας.

¹²¹ <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/279/96/PDF/N9827996.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας.

¹²² <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/321/21/PDF/N9832121.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας.

¹²³ <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/143/75/PDF/N9914375.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας.

προσφυγή στη βία και σε περίπτωση εσωτερικής σύγκρουσης σε ένα κράτος υπάρχει πάντοτε ζήτημα ανθρωπιστικής βοήθειας, δηλαδή ανθρωπιστικής επέμβασης¹²⁴.

Βασικό είναι να αναφερθεί ότι το πρόβλημα χειρίστηκαν εξ αρχής οι ΗΠΑ με την «Ομάδα Επαφής», το G-8¹²⁵ και το NATO ενώ κάποιες φορές επενέβη και ο ΟΑΣΕ¹²⁶. Οι ΗΠΑ επεσήμαναν την κρίση στο Κοσσυφοπέδιο ήδη από το τέλος της δεκαετίας του 1980, τόνιζαν τους κινδύνους που εγκυμονούσε η κατάσταση στη περιοχή για την ειρήνη και την ασφάλεια και δημιουργούσαν ένα κλίμα επέμβασης. «Η πολιτική των ΗΠΑ στην υπόθεση του Κοσσυφοπεδίου, που είχε ως ιδεολογική βάση έναν κοσμοπολίτικο φιλελευθερισμό και μια φιλελεύθερη αντίληψη για τον ρόλο των ΗΠΑ στον σύγχρονο κόσμο, εξυπηρέτησε συγκεκριμένα συμφέροντα και γεωπολιτικές θεσμικές και επικοινωνιακές επιδιώξεις των ΗΠΑ, μεταξύ των οποίων σημαντική θέση είχε η προώθηση συγκεκριμένης πολιτικής και πολιτισμικής αντίληψης σε ένα περιβάλλον παγκοσμιοποίησης»¹²⁷.

Το NATO είχε την πρόθεση να επέμβει στρατιωτικά από τον Ιούνιο του 1998 μετά την έναρξη των συγκρούσεων μεταξύ Σέρβων και Αλβανών. Ως κύρια αιτιολογία πρόβαλλε ανθρωπιστικούς λόγους και την ασφάλεια στην περιοχή. Ωστόσο, ούτε οι εκκλήσεις των Ηνωμένων Εθνών, ούτε οι απειλές του NATO για επέμβαση, ούτε και οι μεσολαβητικές προσπάθειες επέφεραν κάποιο αποτέλεσμα.

Μετά από πολλές διαπραγματεύσεις, πιέσεις και υποχωρήσεις πραγματοποιείται στις 6 Φεβρουαρίου 1999 στο Ραμπουγιέ της Γαλλίας διάσκεψη με στόχο την υπογραφή συμφωνίας για πολιτική επίλυση της κρίσης. Οι συνομιλίες απέβησαν άκαρπες, εφόσον οι εκπρόσωποι των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου υπέγραψαν το κείμενο της συμφωνίας αλλά δεν το υπέγραψαν οι Σέρβοι. Το γεγονός αυτό θεωρήθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά και από άλλες δυτικές χώρες που συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις, ως απόδειξη της αδιαλλαξίας του Μιλόσεβιτς, πράγμα που οδήγούσε στο συμπέρασμα ότι δεν υπήρχε άλλη διέξοδος από την ένοπλη επέμβαση. Με την διάσκεψη να οδηγείται σε αδιέξοδο άνοιξε ο δρόμος για την εξαναγκαστική επέμβαση του NATO τον Μάρτιο του 1999¹²⁸. «Οι Ηνωμένες Πολιτείες πήραν την πρωτοβουλία να προστατεύσουν έναν καταπιεσμένο πληθυσμό (την εθνική ομάδα των Αλβανών), που

¹²⁴ Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», σελ. 134.

¹²⁵ Για το G-8 βλ. Kirton John, Stefanova Radoslava, «The G-8, the United Nations and conflict prevention», Aldershot: Ashgate, 2004.

¹²⁶ Για τον ΟΑΣΕ βλ. <http://www.osce.org>

¹²⁷ Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», σελ. 136.

¹²⁸ Ο π., Γιαλλουρίδης Χρ., Κεφαλά Β.Δ., «Κόσοβο: Η Εικόνα του Πολέμου», σελ.29. Επίσης, ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», σελ. 138.

θεωρούνταν ότι απειλούνταν με γενοκτονία, από ένα αποκαλούμενο κράτος «παρία» (την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας)»¹²⁹.

3.3: Η Στρατιωτική Επέμβαση του NATO (Μάρτιος 1999)- Η «νομιμότητά» της και τα επιχειρήματα του NATO

Στις 24 Μαρτίου 1999, το NATO άρχισε αεροπορικό βομβαρδισμό Σερβικών στρατιωτικών και πολιτικών στόχων στο Κοσσυφοπέδιο και γενικότερα στο έδαφος της Γιουγκοσλαβίας. Οι βομβαρδισμοί διήρκεσαν μέχρι τις 3 Ιουνίου 1999, οπότε οι Σέρβοι ανακοίνωσαν ότι αποδέχονται τους όρους του Ραμπουγιέ και τις προϋποθέσεις που είχαν τεθεί από το G-8, το οποίο είχαν χρησιμοποιήσει οι ΗΠΑ για να υποκαταστήσουν το Συμβούλιο Ασφαλείας¹³⁰. Οι απώλειες αμάχων και στρατιωτικών πολλές, ενώ η φρίκη του πολέμου είναι αδύνατο να περιγραφεί με λόγια.

Ο Αμερικανός Πρόεδρος Μπιλ Κλίντον τον χαρακτήρισε ως ανθρωπιστικό πόλεμο. Ήταν ένας πόλεμος εκτός των ορίων της ευθύνης του NATO και χωρίς προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας¹³¹. Πρώτον, θέλησε να επιβεβαιώσει την σοβαρότητα των σκοπών του NATO. Ο δεύτερος λόγος ήταν η προσπάθειά του να προστατέψει τους κατοίκους της περιοχής από τις σερβικές δυνάμεις που είχαν ξεκινήσει πολεμικές επιχειρήσεις στην περιοχή. Ο τελευταίος λόγος ήταν η αποτροπή της αποσταθεροποίησης, η οποία θα προκαλείτο από τις επιχειρήσεις των σερβικών δυνάμεων σε περίπτωση που οι τελευταίες εκδιώκοντας του αλβανόφωνους θα προκαλούσαν τη δυναμική επέμβαση της Αλβανίας για την προστασία των ομογενών της αλλά και των Σκοπίων τα οποία περιλαμβάνουν μεγάλη αλβανική μειονότητα. Αυτές οι επεμβάσεις θα οδηγούσαν σε μια αποσταθεροποίηση και έναν πόλεμο ανεξέλεγκτο που ίσως έπληγχε και τα ελληνικά συμφέροντα στην περιοχή. Οι λόγοι όμως που προέβαλλε ο Κλίντον δεν επιβεβαιώθηκαν και στην πράξη καθώς στην πορεία των βομβαρδισμών οι θέσεις που επλήγησαν ήταν αυτές των στρατιωτών του Απελευθερωτικού Στρατού από λάθη των νατοϊκών δυνάμεων καθώς και πολλοί άμαχοι. Όσο για την αποσταθεροποίηση που προσπάθησαν να αποτρέψουν, ουσιαστικά την δημιούργησαν οι βομβαρδισμοί αφού ακόμη και τα Σκόπια βρισκονταν σε κατάσταση πολέμου αλλά αποσταθεροποίηση δημιουργήθηκε κυρίως, μετά τον πόλεμο. Αυτό διότι ενισχύθηκαν οι αλυτρωτικές τάσεις των αλβανοφώνων για ένωση με την Αλβανία και με την ελπίδα για περαιτέρω στήριξη από τους δυτικούς. Ο UCK συνέχισε να χτυπά σερβικούς στόχους ακόμη και μετά τον τερματισμό των βομβαρδισμών και ήταν έτοιμος να χτυπήσει και την FYROM¹³².

¹²⁹ Άρθρο Tiryakian Edward, «Η εμπλοκή τρίτων στην εθνική σύγκρουση: η περίπτωση του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο», στο Κουβερτάρης, Ρουδομετωφ, Κουτσούκης, «Τα Νέα Βαλκάνια: από την κρατική αποσύνθεση στην προοπτική της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Ζητήματα γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής», επιμ., Ηρόδοτος, Αθήνα, 2006, σελ. 305.

¹³⁰ Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», σελ. 139. Επίσης, Gow James, «The Serbian Project and its Adversaries, a tragedy of war crimes», Hurst & Company, London, 2003, pg. 286-293.

¹³¹ Ο π., Γιαλλουρίδης Χρ., Κεφαλά Β.Δ., «Κόσοβο: Η Εικόνα του Πολέμου», σελ. 30.

¹³² Για τις συνέπειες και τους λόγους επέμβασης του NATO στη Γιουγκοσλαβία βλ. Βερέμης Θάνος, Τζιαμπίρης Αρ., «Συνέπειες του Πολέμου στο Κόσοβο», στο Ντόκος Π. Θάνος, Πιέρρος Τ. Φίλιππος, «Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπέδιου», επιμ, Σιδέρης, Αθήνα, 2000, σελ. 23-34.

Η νέα γενιά χαράζει τα όρια» εξήγγειλε ο Τόνι Μπλερ «αγωνιζόμενη για αξίες, για έναν νέο διεθνισμό, στα πλαίσια του οποίου η στυγνή καταπίεση ολόκληρων εθνοτικών ομάδων δεν θα είναι πλέον ανεκτή και οι υπεύθυνοι ανάλογων εγκλημάτων δεν θα ξέρουν που να κρυφτούν»¹³³. «Ο Michael Ignatieff τον αποκάλεσε «εικονικό πόλεμο»: έναν πόλεμο του οποίου η παράδοση πραγματικότητα παίχτηκε έξω από τις χώρες των οποίων η τεχνολογική παντοδυναμία έπαιξε με επιδεξιότητα στα χέρια των επικίνδυνων πολιτικών πολιτισμών»¹³⁴.

Στις αρχές Ιουνίου του 1999, έπειτα από βομβαρδισμούς 78 ημερών¹³⁵, το G-8 παρουσίασε ένα κείμενο στην Κυβέρνηση του Βελιγραδίου, το οποίο περιείχε όλες τις προϋποθέσεις για την επίτευξη συμφωνίας. Η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας αποδέχτηκε το κείμενο αυτό, ενώ το Συμβούλιο Ασφαλείας εξέδωσε την απόφαση 1244¹³⁶ της 10ης Ιουνίου 1999, βάσει της οποίας τερματίστηκε ο πόλεμος και προβλέπει μεταξύ άλλων ότι το Κόσοβο θα παραμείνει υπό τη σερβική κυριαρχία¹³⁷.

Ποια η εικόνα του NATO μετά από την επίθεση αυτή; ποια ήταν τα πραγματικά κίνητρα της επέμβασης αυτής; πώς δικαιολογείται η προσφυγή στη βία; Καταρχάς, η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία του NATO επανειλημμένα τόνιζε στον Μιλόσεβιτς¹³⁸ πέντε όρους τους οποίους θα έπρεπε να αποδεχθεί. Πρώτον, την παύση κάθε στρατιωτικής δράσης, δεύτερον, την απόσυρση όλων των σερβικών στρατιωτικών, αστυνομικών και παραστρατιωτικών δυνάμεων από το Κόσοβο, τρίτον, την ανάπτυξη μιας διεθνούς στρατιωτικής δύναμης, τέταρτον, την επιστροφή όλων των προσφύγων και την πρόσβαση ανθρωπιστικής βοήθειας στη περιοχή και πέμπτον, ένα πλαίσιο

¹³³ Chomsky Noam, «Μια νέα γενιά χαράζει τα όρια: Κοσσυφοπέδιο, Ανατολικό Τιμोर και τα κριτήρια της Δύσης», Scripta, Αθήνα, 2001, σελ. 9.

¹³⁴ Michael Ignatieff, παρατίθεται στο ό π., Άρθρο Tiryakian Edward, «Η εμπλοκή τρίτων στην εθνική σύγκρουση: η περίπτωση του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο», σελ. 307.

¹³⁵ Μητραλιάς Γ., «Το φιάσκο της νέας τάξης πραγμάτων», Οικονομικός Ταχυδρόμος, Φ 20 (2350), 20/5/99, σελ. 38.

¹³⁶ Η Απόφαση 1244 της 10ης Ιουνίου 1999 αποσκοπεί στη δημιουργία των όρων για μία πολιτική λύση στην "κρίση" του Κοσόβου. Σε πολιτικό επίπεδο αυτή η Απόφαση βρίσκεται στα όρια μεταξύ της νομιμοποίησης της επιβολής των όρων του NATO και της νομιμοποίησης εκ των υστέρων της στρατιωτικής πίεσεως που ασκήθηκε από το NATO. Σε νομικό, όμως, επίπεδο η Απόφαση 1244 επικύρωσε τη συμφωνία της Ομάδας G-8, των κυριότερων μελών του NATO και της Ρωσίας, όσον αφορά τις αρχές επίλυσης της κρίσης, και την αποδοχή τους από τη Γιουγκοσλαβία, όπως αυτό καταγράφεται στην Απόφαση. Επιβεβαιώνει τη δέσμευση όλων των κρατών για την κατοχύρωση της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Γιουγκοσλαβίας, αλλά, ταυτόχρονα, επαναλαμβάνει την αναφορά -που υπήρχε και στις προηγούμενες Αποφάσεις- για επιδίωξη ουσιαστικής αυτονομίας και αυτοδιοικήσεως της Περιοχής του Κοσόβου. Με την Απόφαση προβλέπεται η ανάπτυξη μιας "στρατιωτικής παρουσίας" (security presence), και μιας "πολιτικής παρουσίας" (civil presence, UNMIK), η οποία θα οργανώσει μία "ενδιάμεση Διοίκηση" (Interim Administration) η οποία, πέραν της, ανθρωπιστικού περιεχομένου, αποστολής της, θα εγκαθιδρύσει και θα επιβλέψει την ανάπτυξη "προσωρινών δημοκρατικών θεσμών αυτοδιοίκησης". Για το περιεχόμενο της Απόφασης 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας, βλ. <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/P/DF/N9917289.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας.

¹³⁷ Ο π., Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, «Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002», σελ. 400-401. Επίσης, ό π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», σελ. 140. Επίσης, Ντάλης Σωτήρης, «Η Γιουγκοσλαβία στη Μετα-Μιλόσεβιτς Εποχή: τα νέα πολιτικά και οικονομικά δεδομένα», Σιδέρης, Αθήνα, 2002, σελ. 354-356.

¹³⁸ Για την πολιτική του Μιλόσεβιτς στη Σερβία βλ. Thomas Robert, «Serbia under Milosevic, Politics in the 1990s», Hurst & Company, London, 1999 και Pavlowitch Stevan, «Serbia: the history behind the name», Hurst & Company, London, 2002.

πολιτικής οργάνωσης για το Κόσοβο, στη βάση των Συμφωνιών του Ραμπουγιέ¹³⁹. Η συμφωνία που ολοκληρώθηκε μεταξύ 3 και 10 Ιούνη και με την οποία οι γιουγκοσλαβικές δυνάμεις αποσύρθηκαν από το Κόσοβο ικανοποίησαν το ΝΑΤΟ¹⁴⁰.

Το ΝΑΤΟ πρόβαλλε ως κίνητρο της στρατιωτικής επέμβασης ανθρωπιστικούς λόγους, αλλά η επίθεσή του χωρίς προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας αποδεικνύει ότι, ως το κύριο συλλογικό όργανο άμυνας, έχασε το κύρος και την αξιοπιστία του. Το ΝΑΤΟ έχει υιοθετήσει τη λεγόμενη «νέα στρατηγική αντίληψη» της συμμαχίας. Κανείς δεν έχει ορίσει επακριβώς τον όρο αυτό, αλλά όλοι οι αναλυτές συμφωνούν ότι το ΝΑΤΟ καλείται να: α) αυτοανακηρυχθεί σε «παγκόσμιο χωροφύλακα» που επεμβαίνει σε περιφερειακές κρίσεις, β) περιορίσει τυχόν αναζωπύρωση της ρωσικής επιθετικότητας, και γ) να διατηρήσει την αμερικανική στρατηγική ηγεμονία στην Ευρώπη χωρίς να επιτρέψει αυτόνομη ευρωπαϊκή άμυνα και εξωτερική πολιτική¹⁴¹. Σύμφωνα με αυτή τη «νέα στρατηγική αποστολή», το ΝΑΤΟ νομιμοποιείται να αναλάβει νέες αποστολές πέρα από αυτές που ορίζει το άρθρο 5 της συμμαχίας και εκτός των ορίων δράσης της συμμαχίας (άρθρο 6)¹⁴².

Ο Αμερικανός Πρόεδρος Μπιλ Κλίντον και το Υπουργείο Εξωτερικών δήλωσαν ότι οι λειτουργίες της συγκεκριμένης επέμβασης των Ηνωμένων Πολιτειών/ ΝΑΤΟ ήταν μια επιβεβλημένη «ηθική προσταγή» για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας με σκοπό την παρεμπόδιση μιας ανθρώπινης καταστροφής, η προστασία των εθνικών συμφερόντων των ΗΠΑ σε ένα στρατηγικό σημείο της Ευρώπης, όπου οι ΗΠΑ έχουν παλαιούς και νέους συμμάχους που θα μπορούσαν να «καταβροχθιστούν» σε έναν σημαντικό πόλεμο και η διατήρηση της αξιοπιστίας του ΝΑΤΟ¹⁴³. Επρόκειτο όμως για ανθρωπιστικό πόλεμο; Σίγουρα, ήταν ζήτημα εθνικού συμφέροντος αλλά πώς δικαιολογείται ο χαρακτηρισμός της επέμβασης αυτής ως ανθρωπιστική με την παράλληλη χρήση βίας και καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων; Πρόκειται για ερωτήματα που αφορούν τον χαρακτήρα και τη φύση αυτού του πολέμου και θα απαντηθούν παρακάτω. Περαιτέρω, σε ποια αξιοπιστία του ΝΑΤΟ αναφέρθηκαν από τη στιγμή που μέσα από την επέμβαση αυτή έχασε το κύρος του ως συλλογικό όργανο άμυνας; ποια τα πραγματικά κίνητρα της επέμβασης του ΝΑΤΟ;

¹³⁹ Χολέβας Κ., «Το ΝΑΤΟ απειλεί πάλι τους Σέρβους», Οικονομικός Ταχυδρόμος, Φ 12 (2342) 25/3/99, σελ. 34.

¹⁴⁰ Υφαντής Κώστας, «Η Βαλκανική Εμπειρία του ΝΑΤΟ», στο Ντόκος Π. Θάνος, Πιέρρος Τ. Φίλιππος, «Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου», επιμ. Σιδέρης, Αθήνα, 2000, σελ. 157-158.

¹⁴¹ Άρθρο Παπαγελάς Αλέξης, «Γιατί τους Σέρβους; Τι κρύβεται πίσω από την αμερικανική παρέμβαση;», στο ό π., Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», σελ. 145-146. Επίσης, ό π., Πεσμαζόγλου Στέφανος, «Κόσοβο, η διττή ύβρις: επιτήρηση και τιμωρία», σελ. 90-115.

¹⁴² Το άρθρο 5 δηλώνει ότι τα μέλη του ΝΑΤΟ θα συνδράμουν αλλήλους εάν ένα ή περισσότερα μέλη δεχθούν επίθεση-επιδρομή στην επικράτειά τους, ενώ το άρθρο 6 ορίζει επακριβώς τα γεωγραφικά όρια δράσης της συμμαχίας. Άρθρο Ευρυβιάδης Μάριος, «Το ΝΑΤΟ και το Φάντασμα», στο ό π., Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», σελ. 32-34.

¹⁴³ Ο π., Άρθρο Tiryakian Edward, «Η εμπλοκή τρίτων στην εθνική σύγκρουση: η περίπτωση του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο», σελ. 311.

Καταρχάς, το 1999 επρόκειτο να χαρακτηριστεί ως έτος εορτασμού της πεντηκοστής επετείου από τη βορειοατλαντική συνθήκη, η οποία καθιέρωσε το NATO ως αμυντική οργάνωση. Το ζήτημα όμως εκείνη την περίοδο ήταν εάν το NATO έπρεπε να συνεχίσει να υπάρχει, δεδομένου ότι δεν υπήρχε πλέον ο λόγος ύπαρξής του. Δηλαδή, η Σοβιετική Ένωση ως στρατιωτική απειλή για την επιβίωση των δυτικών δημοκρατιών. Κατά την περίοδο 1998-1999, το NATO επεκτάθηκε ανατολικά με σκοπό να φέρει στη συμμαχία τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες. Η Ρωσία αντέδρασε στην ανατολική επέκταση του NATO, ενώ πολλοί στη Δύση υποστήριξαν την αντίδραση αυτή. Οπότε, «η επίθεση του NATO στη Σερβία είχε ως λανθάνουσα λειτουργία να αποδείξει στη Ρωσία ότι το NATO δεν επεδίωκε επιθετική δραστηριότητα ενάντια στη Ρωσία, αλλά μόνο να διατηρήσει τη σταθερότητα σε μια επικίνδυνη ζώνη της Ευρώπης μακριά από τα ρωσικά σύνορα...Ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο επέτρεψε στο NATO να ανακαλύψει ξανά τον εαυτό του ως απαραίτητη ευρωπαϊκή ειρηνοποιό οργάνωση»¹⁴⁴.

Ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου, ήταν σημαντικός για να καταδειχθεί στον ισλαμικό κόσμο ότι οι ΗΠΑ και οι δυτικοί σύμμαχοί τους θα μπορούσαν να πάρουν την πλευρά ενός ισλαμικού πληθυσμού σε μια σύγκρουση με έναν ορθόδοξο χριστιανικό πληθυσμό. Το μήνυμα που επιθυμούσαν να περάσουν στον ισλαμικό κόσμο ήταν ότι η θρησκεία δεν θα στεκόταν εμπόδιο στις ανθρωπιστικές ανησυχίες της Δύσης¹⁴⁵.

Επιπλέον, είναι γνωστό ότι οι Ευρωπαίοι, στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, υποστήριξαν πως η ασφάλεια της Ευρώπης θα έπρεπε να γίνει περισσότερο υπόθεση ευρωπαϊκή και όχι υπόθεση του αμερικανικού στρατού, είτε μέσω του NATO είτε μέσω της ΔΕΕ. Αναμφισβήτητα, ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου κατέδειξε στους δυτικούς συμμάχους αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, την στρατιωτική δύναμη και την τεχνολογική πρόοδο της Αμερικής¹⁴⁶. Οπότε, άξιζε «να παραμένει κανείς πελάτης της αμερικανικής στρατιωτικής τεχνολογίας και οι ΗΠΑ να συνεχίζουν να χρηματοδοτούν το NATO»¹⁴⁷.

Το NATO επικαλείται τους ανθρωπιστικούς λόγους αλλά όπως αποδεικνύεται από τα παραπάνω, τα κίνητρα ήταν εντελώς διαφορετικά. Πίσω από αυτά κρύβονται και πολλά άλλα

---

¹⁴⁴ Ο π., Άρθρο Tiryakian Edward, «*Η εμπλοκή τρίτων στην εθνική σύγκρουση: η περίπτωση του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο*», σελ. 314-315. Επίσης, Χεϊλά Ειρήνη, Αθανασόπουλος Άγγελος, «*Εθνοτική Σύγκρουση και ανθρωπιστική επέμβαση: η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου*», (επιμ.) στο ό π., Κουβερτάρης, Ρουδομέτωφ, Κουτσούκης, «*Τα Νέα Βαλκάνια: από την κρατική αποσύνθεση στην προοπτική της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Ζητήματα γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής*», σελ. 634. Gerald B. Solomon, «*The NATO enlargement debate, 1990-1997: blessings of liberty*», Westport, Conn: Praeger, 1998, pg. 99-101.

¹⁴⁵ Ο π., Άρθρο Tiryakian Edward, «*Η εμπλοκή τρίτων στην εθνική σύγκρουση: η περίπτωση του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο*», σελ. 316.

¹⁴⁶ Άρθρο Καζάκος Πάνος, «*Δύναμη εναντίον Θεσμών*», στο ό π., Ντάλης Σωτήρης «*Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ*», σελ. 56.

¹⁴⁷ Ο π., Άρθρο Tiryakian Edward, «*Η εμπλοκή τρίτων στην εθνική σύγκρουση: η περίπτωση του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο*», σελ. 316. Επίσης, ό π., Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, «*Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002*», σελ. 400.

κίνητρα για την στρατιωτική βία στο Κόσοβο¹⁴⁸. Ο Δρ. Υφαντής αναφέρει ορισμένα από αυτά: «η αποτυχία των διαπραγματεύσεων στο Ραμπουγιέ, η πιθανή επικράτηση της άποψης περί αυτονομίας του Κοσόβου, η αρνητική διάθεση της Δύσης όσον αφορά την υποδοχή μεγάλου αριθμού προσφύγων και πολλές άλλες αιτίες οδήγησαν στην απόφαση του ΝΑΤΟ να προσφύγει στη στρατιωτική βία και μάλιστα σε συνθήκες όπου δεν υπήρχε συμφωνία για τη νομιμότητα της επιχείρησης»¹⁴⁹. Πώς είναι δυνατόν να γίνεται λόγος για ανθρωπιστική επέμβαση από τη στιγμή που χρησιμοποιήθηκε βία από την πλευρά του ΝΑΤΟ; Δεν υπάρχει επέμβαση που γίνεται για ανθρωπιστικούς λόγους και αυτός που την κάνει να βομβαρδίζει κυρίως αυτούς που προσπαθεί να σώσει. Πιο πιθανός λόγος για την επέμβαση θα μπορούσε να είναι το πλούσιο υπέδαφος του Κοσσυφοπεδίου αλλά ίσως και η προσπάθεια μεγαλύτερης διαίρεσης της Γιουγκοσλαβίας ώστε να δημιουργηθούν μικρά κρατίδια χωρίς εθνική συνοχή που δεν θα μπορούν να αντιδράσουν σε οποιαδήποτε μελλοντική παρέμβαση στην περιοχή.

Ωστόσο, θα πρέπει να αναφερθεί ότι πράγματι οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράχθηκαν από τις σερβικές δυνάμεις στο Κοσσυφοπέδιο ήταν μαζικές, συστηματικές και αφορούσαν σε θεμελιώδη δικαιώματα του αλβανικού πληθυσμού (το δικαίωμα στη ζωή, η απαγόρευση βασανιστηρίων κτλ.). Αλλά το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, είχε αναγνωρίσει τη σοβαρότητα της κατάστασης και την ανθρωπιστικής κρίσης που λάμβανε χώρα στη περιοχή με την έκδοση των σχετικών αποφάσεων (1160,1199,1203)¹⁵⁰.

Αν και οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας (1199,1160,1203) χαρακτήρισαν το πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου «ζήτημα διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας», σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι νομιμοποιούν μια εξαναγκαστική επέμβαση, όπως η επέμβαση του ΝΑΤΟ τον Μάρτιο του 1999. Πέρα των επιχειρημάτων του ΝΑΤΟ, μόνο το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών είναι αρμόδιο να αποφασίσει την παρέμβαση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν υπήρξε απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας για επέμβαση στη Σερβία, οπότε για μια ακόμα φορά αποδεικνύεται η περιθωριοποίηση των θεσμών από τον ισχυρό. Για την αποτελεσματικότητα των θεσμών στην επέμβαση αυτή θα γίνει λόγος παρακάτω.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται για «διασταλτική ερμηνεία των διεθνών κανόνων», η οποία θέτει σε αμφισβήτηση τη νομιμότητα της εν λόγω στρατιωτικής επέμβασης του ΝΑΤΟ, μετατρέποντας την επιχειρηματολογία του «σε σχοινοβασία μεταξύ των κανόνων δικαίου και του πολιτικού του συμφέροντος» εφόσον αντιπαρέρχεται : το ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν είχε

¹⁴⁸ Μαρίνος Γιάννης, «Κάποιες εν ψυχρώ διαπιστώσεις για τον πόλεμο στη Σερβία», Οικονομικός Ταχυδρόμος, Φ 19 (2349), 13/5/99, σελ. 8-10. Επίσης, Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, «Η μεταψυχροπολεμική πολιτική των ΗΠΑ στα Βαλκάνια», σημειώσεις στα πλαίσια του μαθήματος «Τα Βαλκάνια στο μεταψυχροπολεμικό σύστημα», Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 2008, (Η Εξάμηνος).

¹⁴⁹ Ο π., Άρθρο Υφαντής Κώστας, «Η Βαλκανική Εμπειρία του ΝΑΤΟ», σελ. 158-159.

¹⁵⁰ Ο π., Γιαλλουρίδης Χρ., Κεφαλά Β.Δ., «Κόσοβο: Η Εικόνα του Πολέμου», σελ. 159.

εκδώσει σχετική απόφαση, που να νομιμοποιεί τη χρήση βίας, υποστηρίζοντας ότι ο σκοπός της επίθεσης, δηλαδή η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και η παραβίασή τους, βάσει των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, αποτελούσαν επαρκείς παράγοντες νομιμοποίησης¹⁵¹. Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό καθώς υπάρχει μεγάλη διαφορά και μεγάλη απόσταση ανάμεσα στην αναγνώριση μιας κατάστασης και στην στρατιωτική επέμβαση. Απέχουν πολύ το ένα από το άλλο.

Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα, δύο από τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα οποία διαθέτουν το δικαίωμα αρνησικυρίας, η Ρωσία και η Κίνα, καταδίκασαν την επέμβαση ως επιθετική πράξη, οπότε αν η πρόταση για στρατιωτική δράση είχε τεθεί σε ψηφοφορία στο Συμβούλιο Ασφαλείας δεν θα γινόταν αποδεκτή¹⁵². Βασικό είναι και το γεγονός ότι ένας από τους στόχους του πολέμου ήταν καθαρά πολιτικός και συγκεκριμένα η πτώση του Μιλόσεβιτς. Ωστόσο, για τον σκοπό αυτό επλήγησαν πολιτικοί στόχοι, ώστε να εξαναγκασθεί η Σερβία σε εσωτερικές πολιτικές αλλαγές, γεγονός που αποτελεί ανάμειξη στα εσωτερικά του κράτους και παραβίαση του δικαίου του πολέμου για την προστασία των αμάχων¹⁵³.

Οι υποστηρικτές της νατοϊκής επίθεσης θεωρούν ότι οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ δεν είναι δυνατόν να γίνουν «παγκόσμιοι χωροφύλακες», οπότε παρεμβαίνουν όταν τίθεται σε κίνδυνο η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια και όταν παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η άποψη αυτή δεν μπορεί με κανέναν τρόπο να αποτελέσει νομιμοποιητική βάση για επέμβαση σε ένα κράτος, καθώς δεν καθορίζονται τα όρια της δράσης αυτής, ούτε οι στόχοι της, αλλά δεν υπάρχουν και συγκεκριμένα κριτήρια για μια τέτοια δράση. Η διεθνής κοινότητα δεν είναι δυνατόν να αποδεχτεί τη νομιμότητα τέτοιων επεμβάσεων, καθώς εξυπηρετούν καθαρά πολιτικούς στόχους¹⁵⁴.

Ποια η φύση και ο χαρακτήρας αυτού του πολέμου; Επρόκειτο για έναν πόλεμο «εν ονόματι αρχών και αξιών», όπως τον αποκάλεσαν ο Τόνι Μπλέρ και ο Βάσλαβ Χάβελ; Επρόκειτο για μια ανθρωπιστική επέμβαση, όπως επικαλέστηκαν το ΝΑΤΟ και οι ΗΠΑ; Ή επρόκειτο για μια στρατιωτική, μη νομιμοποιημένη επέμβαση στο όνομα των εθνικών συμφερόντων των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ; Μήπως πρόκειται για ένα νέο είδος επεμβατισμού; ποια είναι τα κριτήρια διεξαγωγής ενός ανθρωπιστικού πολέμου; πότε νομιμοποιείται ένα κράτος ή μια ομάδα κρατών, όπως το ΝΑΤΟ, να παρεμβαίνουν στα εσωτερικά ενός άλλου κράτους, οπότε κρίνουν ότι τίθεται σε κίνδυνο η ειρήνη και η ασφάλεια ή ότι καταπατώνται τα ανθρώπινα δικαιώματα;

¹⁵¹ Σισιλιάνου Λίνος- Αλέξανδρος, «Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας», Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 2003, σελ. 230-235. Επίσης, ό π., Χειλά Ειρήνη, Αθανασόπουλος Άγγελος, «Εθνοτική Σύγκρουση και ανθρωπιστική επέμβαση: η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου», (επιμ.) στο Κουβερτάρης, Ρουδομετωφ, Κουτσούκης, «Τα Νέα Βαλκάνια: από την κρατική αποσύνθεση στην προοπτική της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Ζητήματα γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής», σελ. 631-632. Σκορδάς Χ. Αχιλλέας, «Η χρήση βίας από το ΝΑΤΟ κατά της Γιουγκοσλαβίας: Ελληνική Εξωτερική πολιτική και διεθνής νομιμότητα στην ζώνη του λυκόφωτος», Το Σ, τ. 4/2001.

¹⁵² Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», σελ. 134. Επίσης, ό π., Χειλά Ειρήνη, Αθανασόπουλος Άγγελος, «Εθνοτική Σύγκρουση και ανθρωπιστική επέμβαση: η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου», σελ. 633.

¹⁵³ Ο π., Γιαλλουρίδης Χρ., Κεφαλά Β.Δ., «Κόσσοβο: Η Εικόνα του Πολέμου», σελ.160.

3.4: ...περί ανθρωπιστικής επέμβασης; Ο Νέος Επεμβατισμός

Η ανθρωπιστική επέμβαση (humanitarian intervention) θα μπορούσε να οριστεί ως εξής: «απειλή ή χρήση βίας διαμέσου κρατικών συνόρων από ένα κράτος (ή ομάδα κρατών) με σκοπό την πρόληψη ή τον τερματισμό εκτεταμένων και σοβαρών παραβιάσεων των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων από άλλων από τους υπηκόους του επεμβαίνοντος κράτους, χωρίς την έγκριση του κράτους στην επικράτεια του οποίου ασκείται βία»¹⁵⁵. Η ανθρωπιστική επέμβαση μπορεί να λάβει όλες τις μορφές «επέμβασης» που γνωρίζει το διεθνές δίκαιο, όπως διακοπή διπλωματικών σχέσεων, οικονομικός αποκλεισμός κ.λ.π., συνήθως όμως πραγματοποιείται manu militari¹⁵⁶.

Ο Χάρτης του ΟΗΕ δεν περιέχει καμιά αναφορά στην ανθρωπιστική επέμβαση ως εξαίρεσης στον κανόνα περί αποχής από τη χρήση βίας. Η κρατούσα θεωρία συγκλίνει στη μη αναγνώριση της νομιμότητας της μονομερούς ανθρωπιστικής επεμβάσεως, στηριζόμενη στο ισχύον δίκαιο. Εχουν όμως προβληθεί επιχειρήματα που τείνουν στην σχετικοποίηση της αρχής της απαγόρευσης χρήσης βίας σε περιπτώσεις κατάφορων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η θεωρία που επιχειρεί να θεμελιώσει τη νομιμότητα της ανθρωπιστικής επεμβάσεως στηρίζεται σε μια συσταλτική ερμηνεία του άρθρου 2.4 του Χάρτη, προβάλλοντας το επιχειρήμα ότι ο κανόνας δεν απαγορεύει όλες τις μορφές βίας, αλλά μόνον αυτές που απευθύνονται κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας ενός κράτους. Πάντως, μια τέτοια ερμηνεία δεν προκύπτει από τις προπαρασκευαστικές εργασίες, από τις οποίες διαφαίνεται ότι οι φράσεις "εδαφική ακεραιότητα", "πολιτική ανεξαρτησία" εισήχθησαν για να ενισχύσουν τον απόλυτο χαρακτήρα της απαγορεύσεως, παρά για να επιτρέψουν ενδεχόμενες εξαιρέσεις.

Ξεφεύγοντας από το αυστηρό πλαίσιο του άρθρου 2.4, μια άλλη επιχειρηματολογία στηρίζεται στην προβολή της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως θεμελίωσης μιας εξαίρεσεως που επιτρέπει την χρήση βίας σε εξαιρετικές περιπτώσεις κατάφορων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Υποστηρίζεται λοιπόν ότι η αρχή της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που εντάσσεται στους σκοπούς του Χάρτη του ΟΗΕ (βλ. άρθρα 1 παρ. 3, 55, 56) αποτελεί κανόνα ίσης αξίας με την αρχή της απαγόρευσης της χρήσης βίας, ο οποίος θα πρέπει να προτάσσεται της απαγόρευσης χρήσης βίας και να επιτρέπεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

¹⁵⁴ Ο π., Γιαλλουρίδης Χρ., Κεφαλά Β.Δ., «Κόσοβο: Η Εικόνα του Πολέμου», σελ. 160-161.

¹⁵⁵ Ο π., Χελιά Ειρήνη, Αθανασόπουλος Άγγελος, «Εθνοτική Σύγκρουση και ανθρωπιστική επέμβαση: η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου», (επιμ.), σελ. 610. Επίσης, ό π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», σελ. 126-128. Για τον ορισμό της ανθρωπιστικής επέμβασης βλ. Λιακόπουλος Ι. Δημήτρης, «Το Δίκαιο στην Ανθρωπιστική Επέμβαση», Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001, σελ. 12-20. Popovski Vesselin, «The concept of humanitarian intervention», στο Siani – Davies Peter, «International intervention in the Balkans since 1995», London: Routledge, 2003, pg. 42-56.

¹⁵⁶ Περράκης Στέλιος, «Περί Ανθρωπιστικής Επέμβασης: Δίκαιο ή Πολιτική», στο ό π., Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», σελ. 159.

Αυτές οι ερμηνείες του Χάρτη που θα επέτρεπαν κατ'εξαίρεση την προσφυγή στη βία αντικρούονται από το μεγαλύτερο μέρος της επιστήμης που θεωρεί τον κανόνα του άρθρου 2.4 ως θεμελιώδη κανόνα του διεθνούς δικαίου ο οποίος δεν επιδέχεται εξαιρέσεις άλλες από αυτές που προβλέπονται από τον Χάρτη. Εάν, αναμφίβολα, κάθε κράτος έχει δικαίωμα αντιδράσεως σε σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ειδικά, η αντίδραση αυτή πρέπει να κινείται μέσα στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου, το οποίο απαγορεύει τη μονομερή χρήση βίας. Όπως έχει τονίσει και το ΔΔΧ, "η προσφυγή στη βία δεν αποτελεί το κατάλληλο μέσο προστασίας ή επιβολής του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων"¹⁵⁷.

Ο Χάρτης στο Προοίμιο και στο άρθρο 1(3) εφιστά την προσοχή στα δικαιώματα του ανθρώπου και στο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η κυρίαρχη πραγματικότητα των διεθνών σχέσεων μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου. Εξαιτίας της πραγματικότητας αυτής προκύπτει και το ζήτημα του νέου επεμβατισμού. Ο ρόλος του ΟΗΕ αντιμετωπίζεται και εξετάζεται διαφορετικά, ενώ ανακύπτουν αρκετά ηθικοφιλοσοφικά προβλήματα για την φύση των διεθνών σχέσεων. Κατά την ψυχροπολεμική περίοδο, όπως αναφέρει ο James Mayall, η αποδοχή της κρατικής κυριαρχίας δεν ευνοούσε τις ανθρωπιστικές επεμβάσεις, ενώ η εδαφική ακεραιότητα των κρατών αποτελούσε βασική προτεραιότητα της διεθνούς κοινότητας. Με το τέλος του διπολισμού αυτό που παραμένει είναι η διάσταση ανάμεσα σε στρατηγικά και ανθρωπιστικά συμφέροντα καθώς και η αλλοίωση του ειρηνευτικού θεσμού με στοιχεία επιβολής της ειρήνης. Το ανθρωπιστικό συμφέρον χρησιμοποιήθηκε ως άλλοθι για την προώθηση των στρατηγικών συμφερόντων των Μεγάλων Δυνάμεων, ενώ προκλήθηκαν ανθρωπιστικές καταστροφές από τη διαστρέβλωση του ειρηνευτικού θεσμού¹⁵⁸.

Κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο, η εδραίωση οικουμενικών αρχών και αξιών με σκοπό την αναδιαμόρφωση της διεθνούς κοινωνίας, συνδέεται με την εμφάνιση του νεοουίλισανισμού. Βασικό εργαλείο προώθησης των αρχών αυτών η ανθρωπιστική επέμβαση. Έτσι, η παρεμβατική πρακτική των ΗΠΑ αποκτά μια ιδεαλιστική διάσταση ήδη από τις αρχές του 20ου αιώνα. Ωστόσο, οι μονομερείς επεμβάσεις των ΗΠΑ περιθωριοποιούν τον ρόλο των διεθνών θεσμών, καθώς αποτελούν εμπόδιο στην επιδίωξη των συμφερόντων τους¹⁵⁹.

Ο πρώην Γενικός Γραμματέας των Η.Ε. Boutros-Boutros Ghali αναφέρει σε Έκθεση που συνέταξε προς το Συμβούλιο Ασφαλείας το 1992, όσον αφορά τη «νέα νοοτροπία επεμβατισμού» που χαρακτηρίζει την μεταδιπολική περίοδο (1991-94), ότι «Τα έθνη και οι λαοί του ΟΗΕ είναι κατά

¹⁵⁷ Ο π., Παζαρτζή Φωτεινή, «Η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση και το διεθνές δίκαιο», Το Σ, τ., 4/2001. Μπρεδήμας Αντώνης, «Μετά την κρίση του Κοσσυφοπέδιου τι; μια *de lege ferenda* προσέγγιση της ανθρωπιστικής επέμβασης», Το Σ, τ., 4/2001.

¹⁵⁸ Μακρής Σπύρος, «Πολιτικά και Διεθνολογικά: Μελέτες για τη δημοκρατία, την εξωτερική πολιτική, την άμυνα, τη στρατηγική και τη διεθνή ασφάλεια με έμφαση στην ελληνική περίπτωση», Ειδική Εκδοτική, Αθήνα, 2003, σελ. 134-135.

¹⁵⁹ Ο π., Χειλά Ειρήνη, «Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες αντιλήψεις: Η Συμβολή του Παναγιώ Παπαληγούρα», σελ. 255.

κάποιο τρόπο, πιο τυχεροί από εκείνους της ΚτΕ. Μας δίδεται μια δεύτερη ευκαιρία να δημιουργήσουμε τον κόσμο που οραματίζεται ο Χάρτης μας...Με το τέλος του Ψυχρού πολέμου έχουμε απομακρυνθεί από το χείλος της ανοιχτής αντιπαράθεσης που απειλούσε τον κόσμο και πολύ συχνά παρέλυε τον Οργανισμό μας»¹⁶⁰. Η δεύτερη ευκαιρία στην οποία αναφέρεται ο Boutros-Boutros Ghali είναι οι «ειρηνευτικές αποστολές δεύτερης γενιάς». Ορισμένες σχολές σκέψης εξομοιώνουν τις ειρηνευτικές αποστολές με την ανθρωπιστική επέμβαση, ενώ άλλες θεωρούν λάθος την εξομοίωση αυτή¹⁶¹.

Μια σειρά από συγκρούσεις στη μεταψυχροπολεμική εποχή, προκάλεσε έντονο προβληματισμό για τον χαρακτήρα, τους όρους και τις συνέπειες των ανθρωπιστικών επεμβάσεων στη διεθνή κοινωνία. «Η νέα μορφή επεμβατισμού των αρχών της δεκαετίας του '90 και η ηθική τους αιτιολόγηση από κρατικούς δρώντες διεύρυνε το χάσμα μεταξύ των ιδεαλιστικών διακηρύξεων με καντιανές αναφορές και της πολιτικής δράσης βασιζόμενης στην ισχύ, στο δίκαιο του ισχυρού, στα κονσέρτα δυνάμεων»¹⁶².

Στον διάλογο περί ανθρωπιστικής επέμβασης, βρίσκονται σε αντίθεση οι απόψεις των αλληλέγγυων και των πλουραλιστών (γκροτιανοί). Οι πλουραλιστές θεωρούν ότι η ανθρωπιστική επέμβαση συνιστά παραβίαση της κυριαρχίας, της μη επέμβασης και της μη χρήσης βίας. Απορρίπτουν την επέμβαση, εκτός και αν βοηθάει στην προώθηση ενός συμφέροντος της ανθρωπότητας. Οι αλληλέγγυοι από την άλλη, υποστηρίζουν την ανάπτυξη κανόνων που θα συμβιβάσουν τάξη και δικαιοσύνη, ώστε τα κράτη να ενδιαφέρονται για την ασφάλεια όλων των ανθρώπων¹⁶³. Οι πλουραλιστές αντιλαμβάνονται την έννοια της επέμβασης στα πλαίσια της πολιτικής της ισχύος (η επέμβαση μπορεί να νομιμοποιηθεί μόνο σε περιπτώσεις ισορροπίας της ισχύος), σε αντίθεση με τους αλληλέγγυους, οι οποίοι βλέπουν την έννοια της κυριαρχίας υπό το φως μιας διευρυμένης αντίληψης της διεθνούς κοινότητας, με την εκπλήρωση ορισμένων ηθικών δεσμεύσεων, που απορρέουν από μια παγκόσμια ανθρωπιστική κουλτούρα¹⁶⁴.

Είναι προφανές ότι ο τρόπος με τον οποίο είναι δομημένο το διεθνές σύστημα δεν βοηθά την προώθηση της παγκόσμιας δικαιοσύνης. Ο Hedley Bull τονίζει ότι η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τίθεται σε προτεραιότητα, «επειδή είναι πολιτική ορισμένων κρατών να τα θίξουν...Η διεθνής τάξη δεν παρέχει κάποια γενική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

---

¹⁶⁰ Boutros-Boutros Ghali, παρατίθεται στο ό π., Μακρής Σπύρος, «Πολιτικά και Διεθνολογικά: Μελέτες για τη δημοκρατία, την εξωτερική πολιτική, την άμυνα, τη στρατηγική και τη διεθνή ασφάλεια με έμφαση στην ελληνική περίπτωση», σελ. 130.

¹⁶¹ Ο π., Μακρής Σπύρος, «Πολιτικά και Διεθνολογικά: Μελέτες για τη δημοκρατία, την εξωτερική πολιτική, την άμυνα, τη στρατηγική και τη διεθνή ασφάλεια με έμφαση στην ελληνική περίπτωση», σελ. 130-135.

¹⁶² Ήφαιστος Π., παρατίθεται στο ό π., Χειλά Ειρήνη, «Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες αντιλήψεις: Η Συμβολή του Παναγή Παπαληγούρα», σελ. 257.

¹⁶³ Ο π., Μακρής Σπύρος, «Πολιτικά και Διεθνολογικά: Μελέτες για τη δημοκρατία, την εξωτερική πολιτική, την άμυνα, τη στρατηγική και τη διεθνή ασφάλεια με έμφαση στην ελληνική περίπτωση», σελ. 133-134.

¹⁶⁴ Ο π., Χειλά Ειρήνη, «Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες αντιλήψεις: Η Συμβολή του Παναγή Παπαληγούρα», σελ. 257-259.

πάρα μόνο επιλεκτική, η οποία δεν προσδιορίζεται από το περιεχόμενο της υπόθεσης, αλλά από τις παραξενιές της διεθνούς πολιτικής»¹⁶⁵.

Οι υποστηρικτές της επέμβασης υποστηρίζουν το δικαίωμα και την υποχρέωση των κρατών στην επέμβαση (*droit et devoir d'ingérence*) σε περίπτωση που ένας λαός καταδιώκεται στο εσωτερικό της χώρας του. Βάσει της άποψης αυτής, η έννοια της κυριαρχίας μεταλλάσσεται σε μεγάλο βαθμό. Οι υποστηρικτές της αρχής της μη επέμβασης θεωρούν απαραίτητη την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας σε τέτοιου είδους περιπτώσεις. Οι υποστηρικτές της ανθρωπιστικής επέμβασης χωρίς την εξασφάλιση σχετικής απόφασης του ΟΗΕ θέτουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την κατ'εξαίρεση επέμβαση με ανθρωπιστικά κριτήρια. Συγκεκριμένα, οι παραβιάσεις να είναι συστηματικές και μαζικές στα όρια της σκληρής καταπίεσης και της γενοκτονίας, να κινδυνεύει η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια, να έχουν εξαντληθεί όλα τα μέσα για ειρηνική επίλυση, να μην υπάρχει άλλο αποτελεσματικό μέσο για την εδραίωση της ειρήνης¹⁶⁶. Πώς είναι δυνατόν όμως να υφίσταται κάτι τέτοιο; Πώς είναι δυνατόν να νομιμοποιείται η επέμβαση με το πρόσχημα της ανθρωπιστικής σκοπιμότητας; Οι αυθαίρετες επεμβάσεις των Κλίντον και Μπους αποκαλούνται «ανθρωπιστικές» και νομιμοποιούνται με αυτό τον τρόπο; Τότε ποιος ο λόγος ύπαρξης του διεθνούς δικαίου και του ΟΗΕ; Τέτοιου είδους επιχειρήματα ανοίγουν παράθυρα αυθαιρεσίας με αποτέλεσμα το διεθνές δίκαιο να παραβιάζεται συστηματικά.

Αυτό που ισχύει είναι ότι, «όταν πραγματικά κινδυνεύει η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια, απαιτείται να εξαντλούνται όλα τα μέσα πριν από τη χρήση βίας, να γίνεται σεβαστή η ακεραιότητα του κράτους εναντίον του οποίου ενδεχομένως θα ληφθούν μέτρα, να μην επηρεάζονται οι εσωτερικές καθεστωτικές επιλογές και να μην προκαλούνται ζημιές μεγαλύτερες από τα οφέλη αυτών των μέτρων»¹⁶⁷. Δυστυχώς, το κόστος των συνεπειών της επέμβασης σε ανθρωπιστικό επίπεδο και τα προβλήματα που συνεπάγεται για τις κοινωνίες σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο είναι πολύ μεγαλύτερο συγκριτικά με τους στόχους που επιδιώκει.

Οι υποστηρικτές της νέας μορφής επεμβατισμού δεν υπολόγισαν σωστά τα διλήμματα, τους κινδύνους και το κόστος αυτής της πολιτικής. Θεωρούν ότι η διεθνής επέμβαση είναι αναγκαία, έτσι ώστε να εδραιωθεί μια νέα ανθρωπιστική τάξη. «Αυτή η νέα ανθρωπιστική τάξη, που εκφράζει τη μετεξέλιξη της αρχής της ανθρωπιστικής επέμβασης σε βασικό κανόνα της οργανωμένης διεθνούς κοινωνίας...εγείρει σοβαρά διλήμματα διεθνοπολιτικού και δικαιοδικού χαρακτήρα»¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Bull Hedley, παρατίθεται στο ό π., Χειλά Ειρήνη, «Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες αντιλήψεις: Η Συμβολή του Παναγή Παπαληγούρα», σελ. 258-259.

¹⁶⁶ Ο π., Ηρακλείδης Αλέξης, «Διεθνής Κοινωνία, Ιστορία, δίκαιο, θεσμοί, διαχείριση ένοπλης βίας: Μια εισαγωγή», σελ.252-254. Πρόκειται για άποψη του Δρ. Ηρακλείδη.

¹⁶⁷ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, « Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», σελ. 501.

«Η ανθρωπιστική επέμβαση, που δεν πρέπει να ταυτίζεται με τη σύγχρονη διεθνή θεσμική προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, λειτουργεί πέρα από προδιαγραφές συμβατικών κειμένων, λόγω της παραβίασης ορισμένων, θεμελιακού χαρακτήρα, δικαιωμάτων του ανθρώπου, ή μιας μεταχείρισης αντίθετης με τους νόμους της ανθρωπότητας»¹⁶⁹.

Η έννοια της ανθρωπιστικής επέμβασης αμφισβητήθηκε έντονα και στη θεωρία και στη πρακτική των διεθνών σχέσεων. «Το δικαίωμα επέμβασης στη σφαίρα της εσωτερικής δικαιοδοσίας ενός κυρίαρχου κράτους και η νομιμοποίησή του για ανθρωπιστικούς σκοπούς συνδέεται με ηθικά, νομικά και πολιτικά διλήμματα... Η αποδοχή ή η νομιμοποίηση του δικαιώματος επέμβασης, σηματοδοτεί μια νέα αντίληψη για τη διεθνή κοινωνία και τις αρχές περί ηθικής, τάξης και δικαιοσύνης, η οποία απέχει πολύ από τη βεσφαλική αντίληψη, όπως αυτή κυριάρχησε τους τελευταίους τέσσερις αιώνες, ενώ από την άλλη υπονομεύει τις όποιες πιθανότητες υπάρχουν για την ανάπτυξη μιας αντίληψης κοινωνικότητας...»¹⁷⁰.

Από νομική άποψη, θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι συντάκτες του Χάρτη δεν έδωσαν την απαραίτητη προσοχή για να νομοθετηθούν οι επιχειρήσεις της ανθρωπιστικής επέμβασης. Πολλοί συγγραφείς μάλιστα ανέπτυξαν θεωρίες για την νομιμότητά τους χωρίς την επίσημη άδεια των Ηνωμένων Εθνών. Αυτό αποδίδεται ως έναν βαθμό στη συνεχιζόμενη αποτυχία για μια συλλογική οργανωμένη επέμβαση από τον ΟΗΕ. Σύντομα, γίνεται φανερό η ένταση ανάμεσα στους δυο αρχικούς σκοπούς του Χάρτη: τη διατήρηση της ειρήνης και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αν και οι νομικές θεωρίες προσπάθησαν να επιδείξουν την νομιμότητα της ανθρωπιστικής επέμβασης, αυτό δεν κατέστη δυνατό¹⁷¹. Οι προϋποθέσεις για ανθρωπιστική επέμβαση είναι σαφείς και αναφέρθηκαν λεπτομερώς παραπάνω.

Ο κίνδυνος κατάχρησης των ανθρωπιστικών επεμβάσεων ήταν και εξακολουθεί να είναι μεγάλος. «Η ανθρωπιστική επέμβαση δεν είναι άλλο παρά η εξουσιοδότηση των πιο δυνατών κρατών να επεμβαίνουν στα πιο αδύναμα. Είναι ολοκληρωτικά ψευδαίσθηση να πιστεύουμε ότι ένα κράτος θέτει στη διάθεσή του οικονομικά και στρατιωτικά μέσα μόνο για ανθρωπιστικούς λόγους»¹⁷². Η ανθρωπιστική επέμβαση δεν αναγνωρίζεται γιατί μπορεί εύκολα κάποιος να την καταχραστεί. Ένα βασικό πρόβλημα που τίθεται είναι ότι τα Ηνωμένα Έθνη δεν μπορούν να ακολουθήσουν επεμβάσεις σε μεγάλη κλίμακα, έτσι τα κράτη αντικαθιστούν την Οργάνωση στην εκπλήρωση των επιχειρήσεων με όλες τις συνέπειες που επιφέρουν.

¹⁶⁸ Ο π., Χειλά Ειρήνη, «Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες αντιλήψεις: Η Συμβολή του Παναγή Παπαληγούρα», σελ. 272.

¹⁶⁹ Ο π., Περράκης Στέλιος, «Περί Ανθρωπιστικής Επέμβασης: Δίκαιο ή Πολιτική», σελ. 159.

¹⁷⁰ Ο π., Χειλά Ειρήνη, «Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες αντιλήψεις: Η Συμβολή του Παναγή Παπαληγούρα», σελ. 267.

¹⁷¹ Ο π., Λιακόπουλος Ι. Δημήτρης, «Το Δίκαιο στην Ανθρωπιστική Επέμβαση», σελ. 37-42. Επίσης, Μίχα Ελένη, «Η εφαρμογή του ανθρωπιστικού δικαίου στην πρώην Γιουγκοσλαβία» στο Διβάνη Λ, Σισυλιάνου Αλ, Σκόρδας Α., «Διεθνείς κρίσεις και παρέμβαση της διεθνούς οργανώσεως: Περσικός Κόλπος και τέως Γιουγκοσλαβία», (επιμ), Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 1994, σελ.393.

Οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπονομεύουν τη σημασία της κρατικής κυριαρχίας εφόσον στο όνομα φιλελεύθερων αξιών (ελευθερία, δημοκρατία, προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων), δικαιολογείται η παραβίαση θεμελιωδών κανόνων του διεθνούς δικαίου από μεμονωμένα κράτη ή ομάδες κρατών στο πλαίσιο μιας ανθρωπιστικής επέμβασης¹⁷³. Πρόκειται για «νέες δικαιιοπολιτικές αντιλήψεις, που πρυτάνευαν στη δεκαετία του 1990 με την σχεδόν αγαστή συνεργασία των πέντε μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, αλλά και άλλων, δυτικών και μη δυνάμεων...επέτρεψαν τη διαμόρφωση μιας νέας τάξης πραγμάτων στο διεθνές νομικοπολιτικό τοπίο και τα ζητήματα διατήρησης και επιβολής της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας»¹⁷⁴.

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου γίνεται συχνά στόχος παράνομων επεμβάσεων στο εσωτερικό κρατών, αλλά η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας μπορεί να θεωρηθεί νόμιμη ενέργεια εάν αυτή στοχεύει στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ανθρώπων που έχουν πληγεί, πέρα από κάθε πολιτικό αντάλλαγμα. Το Διεθνές Δικαστήριο υπενθύμισε την σκοπιμότητα και τις προϋποθέσεις της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας στην υπόθεση της Νικαράγουα¹⁷⁵. Ωστόσο, σημαντική είναι η διάκριση ανάμεσα στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και ανθρωπιστικής επέμβασης ως προς τις προϋποθέσεις νομιμότητας και τα έννομα αποτελέσματα, καθώς η έννοια της επέμβασης περιέχει το στοιχείο της επιβολής με τη βία και κατά συνέπεια ρυθμίζεται από τη γενική αρχή του άρθρου 2 παρ. 4 του Χάρτη. Οι δύο έννοιες ταυτίζονται, αφού η αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας μπορεί να εμπλακεί με επιχείρηση ανθρωπιστικής επέμβασης, όταν αυτό κριθεί απαραίτητο από τον φορέα που νομιμοποιείται να το αποφασίσει¹⁷⁶.

¹⁷² Ο π., Λιακόπουλος Ι. Δημήτρης, «*Το Δίκαιο στην Ανθρωπιστική Επέμβαση*», σελ. 303.

¹⁷³ Ο π., Χειλά Ειρήνη, Αθανασόπουλος Άγγελος, «*Εθνοτική Σύγκρουση και ανθρωπιστική επέμβαση: η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου*», (επιμ.), σελ. 628.

¹⁷⁴ Ο π., Περράκης Στέλιος, «*Περί Ανθρωπιστικής Επέμβασης: Δίκαιο ή Πολιτική*», σελ. 158.

¹⁷⁵ Για τη νομιμότητα της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας βλ. ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «*Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού*», σελ. 129-140. Σχετικά με την υπόθεση της Νικαράγουα σημειώνεται ότι, το Διεθνές Δικαστήριο υπενθύμισε στη συγκεκριμένη περίπτωση ότι η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας δεν είναι δυνατόν να αποτελεί πρόσχημα για να αποφευχθεί καταδίκη για επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις του κράτους και ότι η βοήθεια θα πρέπει να περιορίζεται στις περιστάσεις που οριοθετούνται στην πράξη από τη δράση του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού. Η βοήθεια θα πρέπει να παρέχεται χωρίς διακρίσεις. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι ΗΠΑ επιχείρησαν με τη βοήθεια που παρείχαν στους αντάρτες Contras να εξαναγκάσουν την κυβέρνηση της Νικαράγουα σε αλλαγή πολιτικής σε ζητήματα στα οποία κάθε κυρίαρχο κράτος έχει απόλυτη ελευθερία λήψης αποφάσεων. Η μονομερής παροχή βοήθειας αποτελούσε παραβίαση της αρχής της μη επέμβασης και σε καμία περίπτωση δεν μπορούσε να θεωρηθεί παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Το Δικαστήριο υπογράμμισε λοιπόν το εξής: *Αναμφίβολα, η παροχή βοήθειας αποκλειστικά ανθρωπιστικού χαρακτήρα σε άτομα ή στρατιωτικές δυνάμεις οποιασδήποτε πολιτικής τάσης ή επιδιώξεων δεν μπορεί να θεωρηθεί παράνομη επέμβαση αντίθετη προς το διεθνές δίκαιο.* (Ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «*Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού*», σελ. 129-130).

¹⁷⁶ Για την διάκριση μεταξύ ανθρωπιστικής βοήθειας και ανθρωπιστικής επέμβασης βλ. ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «*Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού*», σελ. 140-152.

Η επέμβαση στη Σερβία τον Μάρτιο του 1999 μπορεί να χαρακτηριστεί ανθρωπιστική επέμβαση ή πρόκειται για καθαρά στρατιωτική επέμβαση; Πώς αποδεικνύεται ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας αυτής της επέμβασης;

Καταρχάς, οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις του Κλίντον είχαν δυο σημαντικά χαρακτηριστικά. Πρώτον, ότι ήταν επιλεκτικές. Οι ΗΠΑ δεν μπορούν να επεμβαίνουν σε κάθε μέρος όπου παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αλλά, όταν η ανθρωπιστική επέμβαση είναι επιλεκτική, σύμφωνα με τον Κίσινγκερ «θα εκλαμβάνεται από τον υπόλοιπο κόσμο ως αυθαίρετη άσκηση της αμερικανικής κυριαρχίας και...ως ιδιοτελής υποκρισία»¹⁷⁷. Δεύτερον, ο Κλίντον δεν επιθυμούσε αμερικανικές απώλειες εξαιτίας των ανθρωπιστικών επεμβάσεων.

Στην περίπτωση του Κοσόβου¹⁷⁸ δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι οι αλβανοί Κοσοβάρους βρίσκονταν σε κίνδυνο από τις ενέργειες την κυβέρνησης Μιλόσεβιτς κατά τη δεκαετία του '90. Επρόκειτο για άρνηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και για ενθάρρυνση των σερβικών αγριοτήτων με σκοπό τον εκφοβισμό των αλβανών Κοσοβάρων, ώστε να τους εξαναγκάσουν σε μαζική έξοδο επιτρέποντας την ανεμπόδιστη σερβική επικράτηση. Παράλληλα, ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσόβου (KLA) κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες για την ανεξαρτησία του Κοσόβου με ποικίλες βίαιες προκλήσεις. Η σφαγή 40 πολιτών στην πόλη Racak¹⁷⁹ κοντά στη Πρίστινα θεωρήθηκε στην Ευρώπη και στην Ουάσιγκτον ως το τελευταίο κουδούνι προειδοποίησης και δημιούργησε μία κυρίαρχη αντίληψη ότι κάτι έπρεπε να γίνει άμεσα, ειδάλλως οι συνέπειες θα ήταν καταστροφικές τόσο για το μέλλον της Ευρώπης όσο και για την αξιοπιστία της ατλαντικής συμμαχίας. Σημειωτέον ότι, και η άλλη πλευρά, δηλαδή οι Αλβανοί, είχαν αποσχιστικά σχέδια και δεν έλειπαν και από αυτούς οι αντίστοιχες αγριότητες.

Η πλευρά υπεράσπισης της επέμβασης υποστήριξε ότι οι διπλωματικές προσπάθειες είχαν εξαντληθεί. Ο R.Holbrooke είχε επισκεφτεί επανειλημμένα το Βελιγράδι το 1998 και 1999 για να προτρέψει τον Μιλόσεβιτς να δεχτεί μία διπλωματική λύση. Η λύση αυτή περιελάμβανε : επέκταση της δύναμης διατήρησης της ειρήνης του NATO, ουσιαστική προσωρινή αυτονομία για την επαρχία του Κοσόβου και τέλος υποχρέωση να διενεργηθεί δημοψήφισμα σε τρία χρόνια. Το διπλωματικό αυτό πακέτο παρουσιάστηκε ως μη διαπραγματεύσιμο και απορρίφθηκε από τους Σέρβους, ενώ έγινε διστακτικά αποδεκτό από τους Κοσοβάρους (KLA). Η απόρριψη αυτής της πρότασης προσέφερε την πολιτική και νομική βάση για τη στρατιωτική δράση του NATO. Στην ουσία η προσφυγή στη στρατιωτική επέμβαση εμφανίστηκε αφού εξερευνήθηκαν όλες οι λογικές ευκαιρίες για ειρηνική διευθέτηση. Κάτω από αυτές τις περιστάσεις υποστηρίχθηκε ότι το να περιμένουν κι

¹⁷⁷ Kissinger Henry, παρατίθεται στο ό π., Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, « Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002», σελ. 394.

¹⁷⁸ Chesterman Simon, «Just War or Just Peace?: humanitarian intervention and international law», Oxford University Press, 2001, pg. 206-217.

¹⁷⁹ Ο π., Χατζηπροδρομίδης Λεωνίδα, Παπασαραντόπουλος Πέτρος, «Η δολοφονία της Γιουγκοσλαβίας», σελ. 388-389.

άλλο εκθέτουν τον ήδη διακινδυνευμένο πληθυσμό του Κοσόβου σε σοβαρούς κινδύνους και σε μία αμετάκλητη ζημιά η οποία μπορεί να αποφευχθεί με μία επιτυχή ανθρωπιστική επέμβαση.

Η πλευρά της μη-επέμβασης υποστηρίζει ότι η προσφυγή του NATO σε πόλεμο ήταν παράνομη χωρίς τη ρητή έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Απορρίπτει τις νομικές αξιώσεις ότι η επέμβαση του NATO δεν διακινδύνευε την εδαφική ακεραιότητα ή την πολιτική ανεξαρτησία της Γιουγκοσλαβίας και επομένως δεν απαγορεύεται από τον Χάρτη το ΟΗΕ. Απορρίπτει επίσης τον παράλληλο ισχυρισμό ότι το NATO ως συμμαχία δεν δεσμεύεται από το άρθρο 53 του Χάρτη γιατί δεν είναι μία «περιφερειακή οργάνωση» και η επιχείρησή του δεν ήταν μία «δράση επιβολής». Απορρίπτει το επιχείρημα ότι εξαντλήθηκαν τα κατάλληλα διπλωματικά μέσα τονίζοντας 1) τον αποκλεισμό της ρώσικης διπλωματικής συμμετοχής πριν από την προσφυγή του NATO σε πόλεμο, 2) την ακαμψία του Holbrooke στο Ramlouillet, και 3) την απουσία εμφανούς διπλωματικής προσπάθειας για προτροπή της Κίνας και της Ρωσίας να μετατρέψουν το veto σε αποχή στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Τέλος, υποστηρίζουν ότι μία εύκαμπτη διπλωματία στο πνεύμα του ψηφίσματος 1244 του ΟΗΕ θα έπρεπε να δοκιμαστεί και αν αποτύχαινε, τότε η προσφυγή στη δύναμη του NATO θα ήταν πιο λογική.

Η ανθρωπιστική βοήθεια του NATO έχει δεχθεί κριτική. Ανάμεσα σε άλλες και αυτή του Fisk, ο οποίος στην κριτική του για τη δράση του NATO αναφέρει ότι η Ατλαντική Συμμαχία απέτυχε σε όλα αυτά που καθόρισε να κάνει: απέτυχε να προστατεύσει τους Αλβανούς Κοσοβάρους από τα σερβικά πολεμικά εγκλήματα, απέτυχε να εκφοβίσει τον Μιλόσεβιτς, απέτυχε να αναγκάσει την απόσυρση των σερβικών στρατευμάτων από το Κόσοβο, παρέβη το διεθνές δίκαιο με το να επιτεθεί σε κυρίαρχο κράτος χωρίς επιδίωξη σχετικής εξουσιοδότησης από τον ΟΗΕ, σκότωσε εκατοντάδες αθώους σέρβους πολίτες, γι αυτό ο πόλεμος του NATO δεν μπορεί να θεωρηθεί ως λάθος, αλλά ως μία εγκληματική πράξη.

Απαραίτητο ήταν να αποτραπεί μία ανθρωπιστική καταστροφή υπό μορφήν φυλετικής εκκαθάρισης αλλά ήταν αδύνατο καθώς δεν ήταν διαθέσιμα τα κατάλληλα πολιτικά μέσα. Η απροθυμία για επιλογή άλλων μέσων που θα σήμαιναν και ανάληψη υλικών και ανθρώπινων δαπανών που θα προέκυπταν από την υιοθέτηση νομικά και ηθικά πιο αποδεκτής μορφής επέμβασης, υιοθετήθηκε και από κορυφαία ευρωπαϊκά κράτη που επέμειναν στη λύση του NATO .

Η επέμβαση του NATO στο Κόσοβο δεν ήταν ένας πόλεμος με τη συμβατική έννοια αλλά ένας πόλεμος που βασίστηκε σε μία αξίωση «ανθρωπιστικής επέμβασης»¹⁸⁰, άρα θα έπρεπε να έχει τη μορφή της περιορισμένης χρήσης ισχύος ειδικά όσον αφορά την πολιτική ζημιά και ιδιαίτερα όσον αφορά τον πληθυσμό που προστατευόταν. Αντιθέτως, ο βομβαρδισμός του NATO επέβαλε πολύ βαριές ζημιές, το αποτέλεσμα του οποίου δύσκολα συμβιβάζεται με τις ανθρωπιστικές

¹⁸⁰ Ο π., Chesterman Simon, «*Just War or Just Peace?: humanitarian intervention and international law*», pg. 7-13.

αξιώσεις. Η τακτική του NATO να ελαχιστοποιήσει τις ζημιές για τις δικές του δυνάμεις (απουσία θυμάτων από τη μεριά του NATO) μετατοπίζοντας τον κίνδυνο στους πολίτες της πρώην Γιουγκοσλαβίας με αποτέλεσμα την δολοφονία χιλιάδων πολιτών στη Σερβία και το Κόσοβο επίσης δεν συμβιβάζονται με τις ανθρωπιστικές αξιώσεις.

Ο Falk αναφέρει ότι η πρωτοβουλία του NATO στο Κόσοβο παρέχει ένα κακό προηγούμενο για την αξιολόγηση μελλοντικών αξιώσεων να αναλαμβάνει ανθρωπιστικές επεμβάσεις χωρίς την κατάλληλη έγκριση των Η.Ε., αλλά ίσως το «μάθημα του Κοσόβου» να αποτελέσει παράδειγμα στο μέλλον έτσι ώστε να αντιμετωπιστεί ο πόλεμος ως η τελευταία λύση και να υποστηριχθεί ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας μιας ανθρωπιστικής επέμβασης. Δυστυχώς, δεν αποδείχτηκε η άποψη του στη σημερινή πρακτική των ΗΠΑ, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον πρόσφατο πόλεμο στο Ιράκ. Επίσης, αναφέρει ότι πιθανόν στο μέλλον να χρηματοδοτηθούν ανεξάρτητες δυνατότητες επιβολής επιτρέποντας μία αποτελεσματική απάντηση σε ανθρωπιστικές καταστροφές με μία ελάχιστη γεωπολιτική επίβλεψη. Μία τέτοια προσέγγιση μπορεί να φανεί εξεζητημένη λαμβάνοντας υπόψη την εχθρότητα της Ουάσιγκτον στα Η.Ε., αλλά με την πάροδο του χρόνου αυτή η δυνατότητα θα σχετίζεται με την αποδοτικότητα και τη νομιμότητα της παγκόσμιας διακυβέρνησης¹⁸¹.

3.5: Ο Ρόλος του ΟΗΕ στην επέμβαση στη Σερβία το 1999- Η αναβάθμιση του θεσμού¹⁸²- Η ηγεμονική συμπεριφορά των ΗΠΑ

Η κατάσταση εσωτερικής αρρυθμίας που σταδιακά εξαπλώθηκε στην -άλλοτε- αυτόνομη Επαρχία του Κοσόβου οδήγησε το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ στη λήψη μέτρων, στα πλαίσια του Κεφ. VII του Χάρτη, για την αποκατάσταση της ειρήνης και της ασφάλειας στην περιοχή, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη διασφάλιση της επιστροφής των εξαναγκασθέντων σε βιαία μετακίνηση μειονοτικών στοιχείων του πληθυσμού. Πριν από τις νατοϊκές επιχειρήσεις, το Συμβούλιο Ασφαλείας εξέδωσε τις ακόλουθες αποφάσεις.

Με μία πρώτη Απόφασή του, την 1160 της 31 Μαρτίου 1998, το Συμβούλιο Ασφαλείας καταδίκασε τόσο την υπερβολική χρήση βίας εκ μέρους της Σερβικής αστυνομίας, όσο και τις τρομοκρατικές πράξεις του "απελευθερωτικού στρατού του Κοσόβου" και κάλεσε την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας να λάβει τα περαιτέρω απαραίτητα μέτρα για την ολοκλήρωση μιας πολιτικής λύσης. Κυρίως, όμως, η Απόφαση 1160 κατέγραψε, με βάση τις προτάσεις της "Ομάδας Επαφής" (Δηλώσεις της από 9.3. και 25.3. 1998), τις αρχές για μία λύση

¹⁸¹ Τα στοιχεία σχετικά με την αξιολόγηση της «ανθρωπιστικής» επέμβασης του NATO στη Σερβία αντλήθηκαν από: Falk Richard, «Kosovo, World Order and the Future of International Law», The American Journal of International Law, Vol. 93, No 4, 1999. Επίσης, Σπυρόπουλος Γεώργιος, «Η Ανθρωπιστική Επέμβαση στις διεθνείς σχέσεις: νεότερες ερμηνείες», Παπαζήσης, Αθήνα, 2000, σελ. 49-58.

¹⁸² <http://www.un.org/reform/peace-security.shtml#1>, <http://www.un.org/reform/responsibility.shtml>, <http://www.un.org/reform/humanitarian.shtml>, <http://www.un.org/reform/mgmt-reform.shtml>, <http://www.seetha.gr/seetha/item.asp?ReportID=364>

στο πρόβλημα του Κοσόβου. Η λύση έπρεπε να βασίζεται στην εδαφική ακεραιότητα της Γιουγκοσλαβίας και στα πολιτικά, νομικά και πολιτιστικά "standards" του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE). Στην Απόφαση προστίθεται ότι η λύση πρέπει να λαμβάνει υπόψη και τα δικαιώματα των αλβανών του Κοσόβου και εκφράζεται η υποστήριξη για ένα αναβαθμισμένο καθεστώς του Κοσόβου που θα περιλαμβάνει ουσιαστικά ευρύτερη αυτονομία και αυτοδιοίκηση¹⁸³. Στην παράγραφο 19 της απόφασης, όπου υπογραμμίζεται ότι «ελλείπει εποικοδομητικών εξελίξεων για την επίλυση του ζητήματος στο Κοσσυφοπέδιο θα εξετασθεί η δυνατότητα λήψης άλλων μέτρων». Βάσει αυτής, δεν προκύπτει ότι η απόφαση 1160 θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ενέχει σιωπηρή εξουσιοδότηση για χρήση βίας¹⁸⁴.

Η Απόφαση 1160 δεν περιείχε στοιχεία που να γεννούν ερωτήματα ως προς την πρόθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας να εξουσιοδοτήσει τα κράτη να χρησιμοποιήσουν βία κατά της Γιουγκοσλαβίας. Επιπλέον, το Συμβούλιο Ασφαλείας δήλωσε μεν ότι δρούσε με βάση το Κεφ. VII του Χάρτη και επέβαλε εμπάργκο όπλων, χωρίς όμως να χαρακτηρίσει την κατάσταση ως απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, όπως προβλέπει το άρθρο 39. Πιθανόν, η παράλειψη αυτή να έγινε σκόπιμα προκειμένου να καμφθούν οι επιφυλάξεις της Κίνας και της Ρωσίας, οι οποίες θεωρούσαν ότι επρόκειτο για εσωτερική υπόθεση της Γιουγκοσλαβίας που δεν συνιστούσε απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια¹⁸⁵.

Ακολούθησε η Απόφαση 1199 της 23 Σεπτεμβρίου 1998 με την οποία κλήθηκαν τα εμπλεκόμενα μέρη να εφαρμόσουν το διατακτικό της Απόφασης 1160 με την απειλή της λήψης πρόσθετων μέτρων¹⁸⁶. Η Ρωσία έκανε λόγο για αποσταθεροποίηση της περιοχής των Βαλκανίων κι της Ευρώπης σε περίπτωση μονομερούς επιβολής μέτρων και για μακροπρόθεσμες αρνητικές συνέπειες για το διεθνές σύστημα που στηρίζεται στον ΟΗΕ και στον κεντρικό του ρόλο. Η Κίνα δεν υποστήριζε την έντονη παρέμβαση του Συμβουλίου Ασφαλείας στην κρίση. «Τα δύο αυτά μόνιμα μέλη κατέστησαν σαφές ότι η διατήρηση της πρωτοβουλίας των κινήσεων από το Συμβούλιο Ασφαλείας, κατά τα οριζόμενα στις παραγράφους 16 και 17, αποτελούσε προϋπόθεση για τη μη άσκηση από μέρους τους του δικαιώματος της αρνησικυρίας»¹⁸⁷. Σημειώνεται ότι, οι ΗΠΑ έδωσαν διαφορετική ερμηνεία στην απόφαση. Η δήλωσή τους είχε ως εξής: «Ο σχεδιασμός των

¹⁸³ <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/090//23/PDF/N9809023.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας.

¹⁸⁴ Ο π., Σισιλιάνου Λίνος- Αλέξανδρος, «Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας», σελ. 257.

¹⁸⁵ Ο π., Σισιλιάνου Λίνος- Αλέξανδρος, «Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας», σελ. 256-257.

¹⁸⁶ <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/279/96/PDF/N9827996.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας.

¹⁸⁷ Ο π., Σισιλιάνου Λίνος- Αλέξανδρος, «Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας», σελ. 257-258.

στρατιωτικών επιχειρήσεων του NATO, για την περίπτωση που οι προσπάθειες του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν αποδώσουν, έχει σχεδόν ολοκληρωθεί»¹⁸⁸.

Μεταγενέστερα, η Απόφαση 1203 της 24^{ης} Οκτώβρη 1998 αρκέστηκε, στην ουσία, να επαναλάβει το αίτημα για πλήρη εφαρμογή των προηγούμενων Αποφάσεων¹⁸⁹.

Η Απόφαση 1239 της 14^{ης} Μαΐου 1999 ήταν εκείνη που προετοίμασε, σε πολιτικό και νομικό πλαίσιο, το έδαφος για την έκδοση της Απόφασης 1244. Με την Απόφαση 1239 καταγράφηκε, για πρώτη φορά, το θεσμικό πλαίσιο αναφοράς στην κατάσταση στο Κόσοβο, με παραπομπή στις διατάξεις του Χάρτη του ΟΗΕ, την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τα Διεθνή Σύμφωνα και Συμβάσεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τη Σύμβαση και το Πρωτόκολλο για το καθεστώς των προσφύγων, τη Σύμβαση της Γενεύης του 1949 με τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα, όπως και όλα τα άλλα κείμενα διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Κυρίως, όμως, επισημαίνει την ανθρωπιστική καταστροφή που έχει επισυμβεί στο Κόσοβο και αναφέρεται με έμφαση στις αρχές που υιοθετήθηκαν από τους Υπουργούς Εξωτερικών του Καναδά, Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ιαπωνίας, Ρωσικής Ομοσπονδίας, Ηνωμένου Βασιλείου και ΗΠΑ στις 6.5.1999 (S/1999/516) ως βάση πολιτικής επίλυσης της κρίσης.

Οι αρχές αυτές περιλαμβάνουν: α) την ανάπτυξη στο Κόσοβο αποτελεσματικής διεθνούς παρουσίας, πολιτικής και ασφαλείας, β) την εγκαθίδρυση στο Κόσοβο μιας προσωρινής διοικήσεως, γ) την επιστροφή όλων των προσφύγων και μετακινηθέντων προσώπων, δ) τη δρομολόγηση πολιτικής διαδικασίας για επίτευξη συμφωνίας για ουσιαστική αυτόνομη διακυβέρνηση του Κοσόβου, βάση των Συμφωνιών του Rambouillet και των αρχών κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και των άλλων κρατών της περιοχής και της αποστρατικοποίησης του "Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου" (KLA), ε) την οικονομική σταθεροποίηση της περιοχής, στ) την επιστροφή συμφωνημένου αριθμού σερβικών δυνάμεων για τη διατήρηση, μεταξύ άλλων, παρουσίας στα βασικά σημεία συνοριακών διελεύσεων¹⁹⁰.

Πριν προχωρήσουμε στην Απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας, θα πρέπει να αναφερθεί ότι οι παραπάνω αποφάσεις δεν νομιμοποιούν την στρατιωτική επέμβαση του NATO τον Μάρτιο 1999. Ο Δρ. Αλμπάνης αναφέρει χαρακτηριστικά, «το ζήτημα είναι...η όποια εξαναγκαστική αντιμετώπιση υπαρκτών προβλημάτων που ενδιαφέρουν τη διεθνή κοινότητα, να

¹⁸⁸ Ο π., Σισιλιάνου Λίνος- Αλέξανδρος, «Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας», σελ. 258.

¹⁸⁹ <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/321/21/PDF/N9832121.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας.

¹⁹⁰ <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/143/75/PDF/N9914375.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας.

γίνεται στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών και να μην αφήνεται στη διακριτική ευχέρεια που παρέχει η ισχύς στις μεγάλες δυνάμεις ή στα Σύμφωνα συλλογικής ασφάλειας, που σπεύδουν να καλύψουν το κενό που δημιουργούν οι λειτουργικές παθογένειες των Ηνωμένων Εθνών στην αντιμετώπιση διεθνών αναγκών ή απαιτήσεων, αποκομίζοντας ταυτόχρονα και το σχετικό όφελος όσον αφορά στα συμφέροντά τους»¹⁹¹.

Η Απόφαση 1244 (10 Ιουνίου 1999) υιοθετήθηκε μετά τη λήξη των βομβαρδισμών και την έναρξη απόσυρσης των στρατιωτικών δυνάμεων της Γιουγκοσλαβίας. Οι αρχές που εξετέθησαν παραπάνω της Ομάδας G-8 αποτέλεσαν και τη βάση διαμόρφωσης, στην Απόφαση 1244, του θεσμικού πλαισίου διαχείρισης της, άλλοτε, αυτόνομης Περιοχής του Κοσόβου. Η Απόφαση 1244 της 10ης Ιουνίου 1999 αποσκοπεί στη δημιουργία των όρων για μία πολιτική λύση στην "κρίση" του Κοσόβου. Σε πολιτικό επίπεδο αυτή η Απόφαση βρίσκεται στα όρια μεταξύ της νομιμοποίησης της επιβολής των όρων του NATO και της νομιμοποίησης εκ των υστέρων της στρατιωτικής πίεσως που ασκήθηκε από το NATO. Σε νομικό, όμως, επίπεδο η Απόφαση 1244 επικύρωσε τη συμφωνία της Ομάδας G-8, των κυριότερων μελών του NATO και της Ρωσίας, όσον αφορά τις αρχές επίλυσης της κρίσης, και την αποδοχή τους από τη Γιουγκοσλαβία, όπως αυτό καταγράφεται στην Απόφαση. Επιβεβαιώνει τη δέσμευση όλων των κρατών για την κατοχύρωση της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Γιουγκοσλαβίας, αλλά, ταυτόχρονα, επαναλαμβάνει την αναφορά -που υπήρχε και στις προηγούμενες Αποφάσεις- για επιδίωξη ουσιαστικής αυτονομίας και αυτοδιοικήσεως της Περιοχής του Κοσόβου¹⁹². Η συγκεκριμένη Απόφαση αναλύεται εκτενέστερα παρακάτω, καθώς αποτέλεσε την κύρια προσπάθεια για την εξεύρεση πολιτικής λύσης στην υπόθεση του Κοσόβου.

Με τις παραπάνω αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ αναδεικνύεται το έργο και η δράση του θεσμού στις περιπτώσεις που διαπιστώνει ότι τίθεται σε κίνδυνο η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια. Με τις αποφάσεις 1160,1199,1203,1239, αναγνωρίζει την κρίσιμη κατάσταση στη περιοχή, αλλά σε καμία περίπτωση, όπως τονίστηκε παραπάνω, δεν νομιμοποιεί μια στρατιωτική επέμβαση σε αυτή. Το NATO και οι ΗΠΑ προχωρούν σε μια επιχείρηση παρακάμπτοντας τους διεθνείς θεσμούς, και συγκεκριμένα τον ΟΗΕ, προβάλλοντας επιχειρήματα, που όπως αποδείχτηκε σε άλλη ενότητα, δεν ευσταθούν, προς επίτευξη των ατομικών τους συμφερόντων. Το NATO παραβίασε όλους τους κανόνες διεθνούς συμπεριφοράς με την κήρυξη ένοπλης επέμβασης, αγνοώντας τον «μόνο υπαρκτό διεθνή θεσμό»¹⁹³, που σε πραγματικά οριακές περιπτώσεις νομιμοποιείται και αποφασίζει για θέματα ειρήνης και πολέμου.

¹⁹¹ Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», σελ. 134-135.

¹⁹² <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN//N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας.

¹⁹³ Ο π., Πεσμαζόγλου Στέφανος, «Κόσοβο, η διττή ύβρις: επιτήρηση και τιμωρία», σελ. 271.

«Οι νατοϊκοί βομβαρδισμοί ανέτρεψαν το λεπτό σύστημα διεθνών ισορροπιών, το οποίο χάρη στο ΟΗΕ,...δίνει περιεχόμενο στην έννοια της διεθνούς νομιμότητας και προτεραιότητα στη διαφύλαξη της ειρήνης. Καθρέφτης της διεθνούς κοινότητας και όχι δικαστήριο ή μονοδιάστατη αποφασιστική αρχή, ο ΟΗΕ εκφράζει τη συνισταμένη της πολιτικής βούλησης των κρατών που τον αποτελούν...Η αδεξιότητα και αλαζονεία του ολοκληρωτικού πολέμου κατά της Γιουγκοσλαβίας υπέσκαψαν την αξιοπιστία της αντίληψης που καλλιεργείται στο πλαίσιο του ΟΗΕ, ότι η διεθνής κοινότητα –υπό προϋποθέσεις- έχει υποχρέωση παρέμβασης ακόμη και εντός των ορίων εθνικής κυριαρχίας μιας χώρας σε περιπτώσεις μαζικών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων προς ανακούφιση των δοκιμαζόμενων λαών. Μια τέτοια παρέμβαση προϋποθέτει την ωρίμανση άλλου είδους μεθοδεύσεων, πολιτικο-στρατιωτικού όσο και αυστηρά ειρηνευτικού χαρακτήρα, για τις οποίες μόνο ο ΟΗΕ διαθέτει την πείρα εκτέλεσης και την αρμοδιότητα χειρισμού¹⁹⁴.

Στην περίπτωση της Σερβίας τη δεκαετία του 1990, τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας με τις μεταξύ τους «πελατειακές συνεννοήσεις» συναίνεσαν στην πραγματοποίηση αυτού του πολέμου που με βίαιο και αυθαίρετο τρόπο προκάλεσε εδαφικές αλλαγές, άλλαξε την περιφερειακή κατανομή ισχύος και υπήρξε η αιτία για την μετακίνηση πολλών ανθρώπων και για την καταστροφή στη περιοχή. Πώς λειτούργησε στη συγκεκριμένη περίπτωση ο ΟΗΕ και το Συμβούλιο Ασφαλείας; Ο Δρ. Ήφαιστος αναφέρει ένα χαρακτηριστικό γεγονός, από το οποίο συνάγονται αρκετά συμπεράσματα. Όταν ο Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας ταξίδευε προς τη Νέα Υόρκη για να εκφράσει τη διαφωνία του για την εφαρμογή του ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας και για την ερμηνεία που έδιναν οι ΗΠΑ όσον αφορά την εφαρμογή του, επέστρεψε στη Μόσχα αφού το αεροσκάφος ανεφοδιάστηκε στον αέρα. Ο λόγος είναι προφανής. Τα μεταξύ τους συμφέροντα οδήγησαν τη Ρωσία σε υποχώρηση της αρχικής της θέσης και αναγκάστηκε να στηρίξει τις αμερικανικές επεμβατικές επιλογές, καθώς η οικονομία της εξαρτιόταν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και οι ΗΠΑ κατέχουν σημαντικό ρόλο στη διανομή των κονδυλίων του ΔΝΤ. Με αυτό τον τρόπο παραβιάζεται το γράμμα και πνεύμα του συστήματος συλλογικής ασφάλειας και βασικές αρχές του διεθνούς δικαίου¹⁹⁵. Αυτό που πέτυχε ουσιαστικά η Ρωσία (αλλά και η Κίνα) με τη στάση της, ήταν να διευκολύνει τις ΗΠΑ στην πραγμάτωση των σχεδίων τους και να ενισχύσει την επιδίωξη εξωθεσμικής αντιμετώπισης της κρίσης και επέκτασης του ρόλου του ΝΑΤΟ. Παράλληλα, κατέστησε ανέφικτη την άσκηση πίεσης από τα Ηνωμένα Έθνη με λήψη οικονομικών μέτρων και ελαττώθηκε ο χρόνος αναζήτησης λύσης χωρίς προσφυγή στη βία¹⁹⁶.

Βασικό συμπέρασμα είναι ότι «ο ΟΗΕ αποτελεί ουσιαστικά ένα χώρο συνάντησης και συνομιλίας των αντιμαχόμενων ή των συνεργαζόμενων... και εξαρτημένη μεταβλητή που

¹⁹⁴ Ζέπος Κώστας, «Επιστροφή στον ΟΗΕ», (επιμ), ό.π., Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», σελ. 35.

¹⁹⁵ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, « Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», σελ. 496.

¹⁹⁶ Ο π., Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», σελ. 135.

μετατρέπεται σε μέσο ηγεμονικής επιβολής υπέρ των γεωπολιτικών συμφερόντων μιας ή περισσότερων ισχυρών και ηγεμονικών δυνάμεων»¹⁹⁷.

«Ο μεγάλος χαμένος της επέμβασης στο Κοσσυφοπέδιο ήταν ο ΟΗΕ»¹⁹⁸. Τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας – οι μεγάλες δυνάμεις- υποβάθμισαν το ρόλο του Οργανισμού παρακάμπτοντας τους κανόνες και τις αρχές που τον διέπουν και τον κατέστησαν υποχείριο προς επίτευξη των συμφερόντων τους. Ο ΟΗΕ αποδείχτηκε αναποτελεσματικός στο χειρισμό της κρίσης, με αποτέλεσμα να χαθεί η εμπιστοσύνη σε αυτόν, όσον αφορά τη διαχείριση σε ζητήματα διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Ενώπιον των ισχυρών δυνάμεων «το Συμβούλιο Ασφαλείας ακυρώνεται, καθώς αυτές έχουν δικαίωμα άσκησης βίας στις αποφάσεις»¹⁹⁹. «Η θέσπιση του Συμβουλίου Ασφαλείας εισήγαγε την ηγεμονική λογική»²⁰⁰. Πώς είναι δυνατόν να ελεγχθούν μεγάλες δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ; Αφού ακόμη και στα πλαίσια των θεσμών όπου συμμετέχουν καταπατούν κάθε αρχή και κανόνα με στόχο την υλοποίηση των συμφερόντων τους.

«Πέρα του γεγονότος ότι τα προνόμια των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι δικαιοκράτη-ηθικοκανονιστικά καταχρηστικά και πηγή πολλών αιτιών πολέμου,...η άσκηση βίας ως διεθνής επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις ενός κυρίαρχου κράτους είναι ουσιαστικά ότι και το έγκλημα στην ενδοκρατική νομική τάξη πραγμάτων. Στο όνομα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας...διενέξεις εθνικού γίνεσθαι, όπως στην τέρως Γιουγκοσλαβία, αυθαίρετα ονομάστηκαν «γενοκτονία», για να αιτιολογήσουν τη χρήση καταχρηστικής, παράνομης, υπερβολικής και καταστροφικής άσκησης ηγεμονικής βίας»²⁰¹.

Το παράδειγμα της Σερβίας (όπως και οι κρίσεις της Βοσνίας, του Αφγανιστάν και του Ιράκ) δείχνει σε μεγάλο βαθμό την εκμετάλλευση από την ισχυρή στρατιωτική και οικονομική θέση των ΗΠΑ, έτσι ώστε τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα μη μόνιμα, οι διεθνείς θεσμοί, οι περιφερειακοί οργανισμοί να στηρίζουν την αμερικανική πρακτική, τους σκοπούς και το συμφέρον της «που εκλογικευόταν με επαναστατικό – ηγεμονικό τρόπο και μεταμφιεζόταν με κοσμοπολίτικες διακηρύξεις περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημοκρατίας και προστασίας των μειονοτήτων. Στην πορεία εξαφανίζονταν φωνές που καλούσαν σε περιορισμό της άσκησης βίας στο πνεύμα και στο

¹⁹⁷ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», σελ. 495.

¹⁹⁸ Ο π., Χειλά Ειρήνη, Αθανασόπουλος Άγγελος, «Εθνοτική Σύγκρουση και ανθρωπιστική επέμβαση: η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου», (επιμ.), σελ. 635.

¹⁹⁹ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», υποσημ. 85, σελ. 161.

²⁰⁰ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», σελ. 312.

²⁰¹ Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ο πόλεμος και τα αίτιά του, τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας», Ποιότητα, Αθήνα, 2002, σελ. 53.

γράμμα του διεθνούς δικαίου και κάθε άλλη πρόνοια που οι Καταστατικοί Χάρτες των διεθνών θεσμών προέβλεπαν σε τέτοιες περιπτώσεις»²⁰².

Είναι γεγονός ότι ο ΟΗΕ περιορίζεται σε αποφάσεις που απλά αναγνωρίζουν μια κατάσταση, ενώ πολλές από αυτές μένουν στα χαρτιά. Μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης θεωρεί ότι ο ΟΗΕ εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ισχυρών, ενώ τις περισσότερες φορές τίθεται στο περιθώριο από αυτούς. Η συμπεριφορά των ΗΠΑ με την εκβιαστική στάση (ή είστε μαζί μας ή διαφορετικά είστε εχθροί μας) και με την καταστρατήγηση των βασικών αρχών του Χάρτη του ΟΗΕ και του διεθνούς δικαίου θέτουν τον θεσμό στο περιθώριο. Ο ΟΗΕ, ως θεσμός στέκεται ανίκανος να δράσει μπροστά στον ισχυρό και η στάση του τον καθιστά αναποτελεσματικό και υπαίτιο για την μη αντιμετώπιση της κρίσης.

Η ηγεμονική συμπεριφορά των ΗΠΑ²⁰³ είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα, που ταλανίζει το σύγχρονο διεθνές σύστημα. Εκμεταλλεύονται τη θέση που κατέχουν στη διεθνή πολιτική και επιχειρούν μέσα από ηγεμονικές δράσεις να εδραιώσουν μια νέα «ηθικοκανονιστική» αντίληψη, η οποία θα τους επιτρέψει να αγνοήσουν βασικές αρχές, όπως είναι η κυριαρχία και η μη επέμβαση. Η αρχή της ισότητας που απορρέει από την κρατική κυριαρχία²⁰⁴ και την απολαμβάνουν όλα τα κράτη «καταδιώκεται» από ηγεμονικές συμπεριφορές. Όπως έδειξε η μονομερής επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο, οι ΗΠΑ, είτε οι σύμμαχοί τους συμφωνούσαν είτε όχι, προσπαθούσαν να αυτοεξαιρεθούν από κανόνες, διακηρύσσοντας τη σημασία της πολιτειακής αλλαγής στο εσωτερικό για την προώθηση της διεθνούς ειρήνης και σταθερότητας. Όταν η απόφαση για την άσκηση ανθρωπιστικής επέμβασης είναι ζήτημα ερμηνείας από ένα κράτος ή από ομάδα κρατών, τότε το δικαίωμα επέμβασης μπορεί να διέπεται από το εθνικό συμφέρον και όχι από το ανθρωπιστικό. Οπότε, «ο σεβασμός της ανθρωπίνης δικαισύνης μπορεί να αποτελεί το πρόσχημα άσκησης επεμβατικής πολιτικής, ενώ το δικαίωμα επέμβασης ενέχει τον κίνδυνο επιλεκτικών συμπεριφορών που όμως απέχει πολύ από την προώθηση του αιτήματος για εδραίωση της διεθνούς δικαιοσύνης»²⁰⁵.

Ο ΟΗΕ είναι προφανές ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό παράδειγμα συλλογικής ασφάλειας. «Ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας είναι εξ ορισμού αντι-ηγεμονικής

---

²⁰² Βασικό παράδειγμα στο οποίο αναφέρεται ο Δρ. Ήφαιστος είναι τα άρθρα 39-51 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, τα οποία προβλέπουν συγκεκριμένες προσεγγίσεις, όργανα και διαδικασίες, στο πλαίσιο των οποίων θα μπορούσε να ασκηθεί διεθνής βία, μόνο όταν εξαντληθούν όλα τα υπόλοιπα μέτρα. Στην περίπτωση της Σερβίας δεν έγιναν σεβαστές, όπως και σε άλλες περιπτώσεις. Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», σελ. 506-507.

²⁰³ Για την ηγεμονική συμπεριφορά των μεγάλων δυνάμεων βλ. ο π., Mearsheimer J. John, «Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων», Ποιότητα, Αθήνα, 2007, Nye Joseph, «Το παράδοξο της αμερικανικής δύναμης», Παπαζήσης, Αθήνα, 2003.

²⁰⁴ Ήφαιστος Παναγιώτης, «Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική, από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα» στο «Πεπωμένο του Έθνους», Οδυσσέας, Αθήνα, 1994, σελ. 101.

²⁰⁵ Ο π., Χειλά Ειρήνη, Αθανασόπουλος Άγγελος, «Εθνοτική Σύγκρουση και ανθρωπιστική επέμβαση: η περίπτωση του Κοσσυφοπέδιου», (επιμ.), σελ. 638.

υφής»²⁰⁶. Το γεγονός ότι το βασικότερο όργανό του, το Συμβούλιο Ασφαλείας, απαρτίζεται από μεγάλες δυνάμεις παίζει σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα του θεσμού. Οπότε, στο εσωτερικό του αντανακλώνται συσχετισμοί δυνάμεων, αντιθέσεις και συγκρούσεις συμφερόντων. Μπορεί μεν να αποτελεί διακυβερνητικό οργανισμό, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν επηρεάζεται από την παγκόσμια κοινή γνώμη και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που συνδέονται με το σύστημα του ΟΗΕ και συνέρχονται παράλληλα με τις παγκόσμιες διασκέψεις του²⁰⁷.

Ο ΟΗΕ, μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας, εξέδωσε τέσσερις αποφάσεις πριν από την στρατιωτική επέμβαση του ΝΑΤΟ, οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν την νομιμοποιούσαν. Αυτό όμως δεν εμπόδισε την Ατλαντική Συμμαχία να βομβαρδίσει τη περιοχή, παρά τη μη ύπαρξη σχετικής απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας που να εξουσιοδοτεί τη χρήση βίας. Ο ΟΗΕ καθόλη τη διάρκεια της επιχείρησης έπαιξε έναν δευτερεύοντα ρόλο και παραγκωνίστηκε σε έντονο βαθμό. Η θετική αλλαγή στη στάση του ΟΗΕ επέρχεται με την απόφαση 1244 που εξέδωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας, και η οποία αναλύθηκε παραπάνω. Με την απόφαση αυτή αναλαμβάνει τα ηνία και πάλι ο ΟΗΕ, έστω και καθυστερημένα. Η συμφωνία κατάπαυσης του πυρός και αποχώρησης των γιουγκοσλαβικών δυνάμεων από το Κοσσυφοπέδιο, η ανάθεση στον ΟΗΕ της πολιτικής διοίκησης της επαρχίας, η ανάθεση της ανθρωπιστικής βοήθειας στον UNHCR, οι δημοκρατικοί θεσμοί και η διενέργεια εκλογών υπό τον ΟΑΣΕ, η οικονομική και γενική ανασυγκρότηση υπό την Ε.Ε, αναδεικνύουν ένα νέο σχήμα επέμβασης της διεθνούς κοινότητας, περισσότερο συντονισμένο, καθώς θέτει την όλη προσπάθεια στον πολιτικό τομέα υπό ενιαία, διοίκηση (ονομαστικά τουλάχιστον) και ορίζει τον ΟΗΕ ως επικεφαλής οργανισμό²⁰⁸.

Το θέμα είναι πως ο ΟΗΕ ενεργοποιήθηκε καθυστερημένα και συγκεκριμένα αφού είχε λάβει πλέον χώρα ο καταστροφικός πόλεμος. Το αδιέξοδο στο οποίο βρέθηκε ο ΟΗΕ στο Κοσσυφοπέδιο, ο παραγκωνισμός του και η επανάληψη αυτού του φαινομένου στην περίπτωση του Ιράκ καταδεικνύουν την ανάγκη μεταρρυθμίσεων²⁰⁹ στον παγκόσμιο οργανισμό, ώστε να ανταποκριθεί στις προκλήσεις του μέλλοντος.

Ο ΟΗΕ ως θεσμός χρειάζεται υπεράσπιση από τις δυνάμεις της ειρήνης και της πρόοδου που αγωνίζονται για έναν διαφορετικό κόσμο. Η αναβάθμιση και ο εκδημοκρατισμός του καθίστανται αναγκαία, ενώ υπάρχουν αρκετές προτάσεις προς αυτή τη κατεύθυνση, όπως για

²⁰⁶ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ο πόλεμος και τα αίτιά του, τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας», σελ. 111.

²⁰⁷ Τριγάζης Πάνος, «Ηνωμένα Έθνη, Εξήντα Χρόνια μετά», στο ό π., Δίπλα Χαριτίνη, Δούση Εμμανουέλλα, «Εξήντα Χρόνια από την Ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών», (επιμ), σελ. 242.

²⁰⁸ Κωστάκος Γεώργιος, «Η παρουσία του ΟΗΕ και του ΟΑΣΕ στα Βαλκάνια», (επιμ), στο Ντόκος Π. Θάνος, Πιέρρος Τ. Φίλιππος, «Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου», σελ. 191-193.

²⁰⁹ Για τις μεταρρυθμίσεις στο πλαίσιο του ΟΗΕ βλ. Saksena KP, «Reforming the United Nations, the Challenge of relevance», Sage Publications, New Delhi/Newbury, Park/London, 1993, pg. 105-163. Muller W. Joachim, «The Reform of the United Nations», vol. 1, Oceana Publications Inc, New York, London, Rome, 1992, pg. 487-543. Lee M John, Robert von Pagenhardt, Stanley W Timothy, «To Unite our strength: Enhancing the United Nations Peace and Security System», University Press of America, 1992, pg. 53-66.

ενίσχυση των εξουσιών της Γενικής Συνέλευσης έναντι του ισχυρού Συμβουλίου Ασφαλείας, συνεργασία του θεσμού με περιφερειακούς οργανισμούς, διεύρυνση του Συμβουλίου Ασφαλείας με κριτήριο τη μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα, ενίσχυση των μέσων και μηχανισμών προληπτικής διπλωματίας²¹⁰.

Μείζονος σημασίας είναι η αναδιάταξη του ΟΗΕ²¹¹ σε επίπεδο θεσμών, λειτουργίας τους και πολιτικών. «Βασικό ζητούμενο είναι ένας Οργανισμός πιο αποτελεσματικός, με νομιμότητα στη δράση του, κοντά στις προσδοκίες των λαών για έναν κόσμο ειρήνης, δικαιοσύνης, ανάπτυξης, δημοκρατίας, δικαιωμάτων του ανθρώπου και αλληλεγγύης»²¹².

Πέρα από την θεσμική αναδιοργάνωση, σημαντική είναι και η αποτελεσματικότερη πολιτική και δράση του θεσμού. Σε κρίσιμους τομείς, όπως είναι η ανάπτυξη, η ειρήνη και συλλογική ασφάλεια, τα δικαιώματα του ανθρώπου και το κράτος δικαίου απαιτείται πολυμερής και πολύπλευρη δράση. Συγκεκριμένα, δράση στις προκλήσεις που απαντώνται σήμερα στα πλαίσια του διεθνούς συστήματος όπως: τήρηση του διεθνούς δικαίου, διευθέτηση διεθνών διαφορών, κρίση στο σύστημα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αντιμετώπιση «ασύμμετρων» απειλών, τρομοκρατία, οργανωμένο διασυνοριακό έγκλημα, ευθύνη για ανθρωπιστικές επεμβάσεις, εξάλειψη όπλων μαζικής καταστροφής, φτώχεια, μονομερής προσφυγή στη βία κλπ²¹³.

Στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο, απαιτείται ένας νέος Καταστατικός Χάρτης, «μια νέα συμφωνία κανονιστικού περιεχομένου η οποία θα επανακαθορίζει τους στόχους, την αρμοδιότητα και τον τρόπο παρέμβασης του Συμβουλίου Ασφαλείας στις διεθνείς διενέξεις, κρίσεις και συγκρούσεις»²¹⁴. Για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του ρόλου του ΟΗΕ σε ζητήματα διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας απαιτείται αναδιάρθρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας, η οποία αναλύθηκε σε προηγούμενη ενότητα. Επιπλέον, θα πρέπει να οριστεί με σαφήνεια η έννοια της απειλής του άρθρου 39²¹⁵, να καταστούν πιο ευδιάκριτα τα όρια εσωτερικής δικαιοδοσίας και επέμβασης του ΟΗΕ, να δοθεί προτεραιότητα στη πρόληψη των συγκρούσεων και να

²¹⁰ Ο π., Τριγιάζης Πάνος, «*Ηνωμένα Έθνη, Εξήντα Χρόνια μετά*», στο Δίπλα Χαριτίνη, Δούση Εμμανουέλλα, «*Εξήντα Χρόνια από την Ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών*», (επιμ), σελ. 243.

²¹¹ Μαγκλιβέρας Δ. Κωνσταντίνος, «*Η συζήτηση για την αναμόρφωση του ΟΗΕ: Μια ακόμη χαμένη ευκαιρία το Σεπτέμβριο του 2005*», στο Περράκης Στέλιος, «*60 χρόνια Ηνωμένα Έθνη: προκλήσεις και προοπτικές*», (επιμ), Σάκκουλας, Αθήνα, 2006, σελ. 47-60. Επίσης, το παράρτημα στο ίδιο βιβλίο.

²¹² Περράκης Ε. Στέλιος, «*Τα 60 χρόνια των Ηνωμένων Εθνών. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις για το μέλλον*», στο Περράκης Στέλιος, «*60 χρόνια Ηνωμένα Έθνη: προκλήσεις και προοπτικές*», (επιμ), σελ. 13.

²¹³ Ο π., Περράκης Ε. Στέλιος, «*Τα 60 χρόνια των Ηνωμένων Εθνών. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις για το μέλλον*», σελ. 14-15.

²¹⁴ Ο π., Άρθρο του Μπουραντώνη Δημήτρη και Τσάκωνα Παναγιώτη, «*Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε αναζήτηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας*», σελ. 48.

²¹⁵ Χάρτης ΟΗΕ, Κεφάλαιο VII, Άρθρο 39: «The Security Council shall determine the existence of any threat to the peace, breach of the peace, or act of aggression and shall make recommendations, or decide what measures shall be taken in accordance with Articles 4 and 42, to maintain or restore international peace and security».

επανεξεταστεί το σύστημα συλλογικής ασφάλειας του Οργανισμού²¹⁶. Τέλος, όπως ήδη επισημάνθηκε, θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια καθορισμού των ρόλων και καταμερισμού των ευθυνών μεταξύ ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών²¹⁷.

Η δημοκρατική ταυτότητα των κρατών- μελών (σεβασμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κράτος δικαίου, χρηστή διακυβέρνηση), η αλλαγή της σύνθεσης του Συμβουλίου Ασφαλείας με διεύρυνσή του για μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα και νομιμοποίηση, ο έλεγχος νομιμότητας των πράξεων και αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας (πχ. εξουσιοδοτήσεις προσφυγής στη βία), η εκ νέου οριοθέτηση του ρόλου και των αρμοδιοτήτων του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ και πολλές άλλες πρακτικές στα πλαίσια αναδιαμόρφωσης του Οργανισμού αποτελούν θεμελιώδεις προτάσεις²¹⁸ προς εκπλήρωση του στόχου αυτού.

Το έργο του ΟΗΕ κατακρίθηκε από πολλούς και συχνά απαξιώθηκε από τα κράτη. Πράγματι, οι υπαρκτές του αδυναμίες τον καθιστούν ανίκανο να αντισταθεί και να αντιμετωπίσει τις σημερινές προκλήσεις του διεθνούς περιβάλλοντος. Οι μεγάλες δυνάμεις καθοδηγούν την πορεία του θεσμού και αυτό καθιστά ακόμα πιο δύσκολη την πραγματοποίηση των στόχων του και την ανταπόκρισή του στο έργο για το οποίο οικοδομήθηκε. Όπως διαπιστώθηκε από τα παραπάνω, ο Οργανισμός έχει μακρά πορεία προς επίτευξη των στόχων του με τις κατάλληλες όμως μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό του. Ωστόσο, δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι το διεθνές σύστημα γίνεται ολοένα και περισσότερο πολύπλοκο και αυτό συνεπάγεται περισσότερες απειλές, οπότε καθίσταται πιο αναγκαία η παγκόσμια συνεργασία, ενώ αναμένεται ο ρόλος του ΟΗΕ να αυξηθεί περαιτέρω.

Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο του ΟΗΕ εξακολουθεί να αποτελεί μοναδική αναφορά για τη διεθνή νομιμότητα. Οι κανόνες του διεθνούς δικαίου παραμένουν σε ισχύ, έστω και αν η εφαρμογή τους δοκιμάστηκε στη πράξη, με την επέμβαση στο Κόσοβο, στο Ιράκ και αλλού²¹⁹. «Ο ΟΗΕ παραμένει ακόμη φάρος νομιμότητας και ελπίδας για τους λαούς»²²⁰. Η ύπαρξη του ΟΗΕ καθίσταται αναγκαία για την επιβίωση των κρατών, κυρίως των μικρότερων, και ως θεσμός, μέσα από την αναβάθμιση και τον εκδημοκρατισμό του, μπορεί να εξασφαλίσει έναν πιο δίκαιο, ειρηνικό και αλληλέγγυο κόσμο. Πρόκειται για μια εξέλιξη εξαιρετικά δύσκολη, καθώς τα αίτια πολέμου, η

²¹⁶ Ο πρώην Γενικός Γραμματέας Boutros Ghali αναφέρθηκε σχετικά: «Οι ένοπλες δυνάμεις που προβλέπει το άρθρο 43 ίσως να μην καταστούν ποτέ επαρκείς σε αριθμό ή εξοπλισμό για να αντιμετωπίσουν μια απειλή προερχόμενη από ισχυρό στρατό, σύγχρονα και βαριά εξοπλισμένο». (Παρατίθεται στο ό π., Άρθρο του Μπουραντώνη Δημήτρη και Τσάκωνα Παναγιώτη, «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε αναζήτηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας», σελ. 48.

²¹⁷ Πρόκειται για προτάσεις των επιστημόνων Μπουραντώνη Δημήτρη και Τσάκωνα Παναγιώτη, «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε αναζήτηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας», σελ. 48-50.

²¹⁸ Ο π., Περράκης Ε. Στέλιος, «Τα 60 χρόνια των Ηνωμένων Εθνών. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις για το μέλλον», σελ.15-20.

²¹⁹ Ο π., Περράκης Ε. Στέλιος, «Τα 60 χρόνια των Ηνωμένων Εθνών. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις για το μέλλον», σελ.12.

φύση του διεθνούς συστήματος, τα συμφέροντα των κρατών και πολλοί άλλοι παράγοντες στέκονται εμπόδιο στην επίτευξή της.

3.6: Η Στάση των Μεγάλων Δυνάμεων (Γαλλία, Γερμανία, Μεγάλη Βρετανία) στην κρίση του Κοσόβου

Από την ανάλυση που προηγήθηκε έγινε σαφές ότι σε όλη τη διάρκεια της νατοϊκής επέμβασης στη Σερβία, οι ΗΠΑ ήταν εκείνες που ηγήθηκαν του πολέμου και όχι οι Ευρώπη. Βέβαια, οι μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις και συγκεκριμένα η Μ. Βρετανία, η Γαλλία και η Γερμανία συμμετείχαν ενεργά αρχικά, αλλά στο σύνολο της η ΕΕ δραστηριοποιήθηκε σε δεύτερη φάση αναλαμβάνοντας και το κόστος της ανοικοδόμησης του Κοσόβου.

Οι τρεις μεγάλες δυνάμεις συμμετείχαν σε όλα τα στάδια της κρίσης στο Κόσοβο, σε διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο. Στις διαπραγματεύσεις στο Ραμππουγιέ και στο Παρίσι, υπό την αιγίδα της Ομάδας Επαφής συμμετείχαν και οι τρεις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Βασικό χαρακτηριστικό της στάσης τους ήταν η συναίνεσή τους στην αμερικανική πολιτική της χρήσης στρατιωτικής δύναμης σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του Μιλόσεβιτς με τα αιτήματα που είχαν διατυπωθεί στις παραπάνω διαπραγματεύσεις²²¹. Οι ηγέτες των κρατών δεν υποστήριξαν μόνο την αναγκαιότητα διεξαγωγής της πολιτικής των ΗΠΑ, αλλά διέθεσαν και στρατιωτικές δυνάμεις και μέσα προς υποστήριξη της επιχείρησης²²². Με την συνεισφορά τους, οι τρεις δυνάμεις επιθυμούσαν να προσδώσουν στον εαυτό τους έναν πρωτεύοντα ρόλο στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής άμυνας.

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι οι τρεις χώρες κρατούσαν την ίδια στάση, στην πορεία η Γαλλία άρχισε να αναζητά την ειρηνική επίλυση της κρίσης. Η Γαλλία, γενικότερα, δεν συμφωνούσε με την νομιμοποίηση της δράσης του NATO χωρίς την προηγούμενη εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Επομένως, η Γαλλία αλλάζει στάση και επιδιώκει την πραγματοποίηση του στόχου της μέσα από την συνεργασία της με την Ρωσία. Ανέπτυξε τις διπλωματικές της επαφές με τη Ρωσία και πρότεινε σχέδιο επίλυσης της κρίσης με αναβαθμισμένο ρόλο της ΕΕ και του ΟΗΕ²²³. Η στάση της Γαλλίας προκαλεί ερωτήματα, καθώς η αντίθετη πολιτική της από αυτή των ΗΠΑ, θα προκαλούσε την αντίδραση της ηγεμονικής δύναμης και αυτό το γνώριζαν οι διπλωματικοί κύκλοι

²²⁰ Για το μέλλον του ΟΗΕ βλ. Μουσουρής Σωτήρης, «Το μέλλον του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών: Φάρος ή Φύλλον Συκής», στο Σταυρινάκη Τίνα, (επιμ.), «Η κρίση του ΟΗΕ», Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 2005, σελ. 37-42.

²²¹ Χατζηαντωνίου Κατερίνα, «Η Στάση των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην Κρίση του Κοσόβου», στο ό π., Ντόκος Π. Θάνος, Πιέρρος Τ. Φίλιππος, «Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου», επιμ., σελ. 201-202.

²²² Η Γερμανία διέθεσε πάνω από 15 βομβαρδιστικά Tornado με 500 στρατιώτες που έλαβαν μέρος τις επιχειρήσεις κατά γιουγκοσλαβικών στόχων . Επιπλέον, 3000 στρατιώτες είχαν εγκατασταθεί στα Σκόπια και μια γερμανική φρεγάτα έπλεε στην Αδριατική. Η Γαλλία διέθεσε 60 βομβαρδιστικά αεροπλάνα, ενώ 2400 στρατιώτες είχαν αναπτυχθεί στα Σκόπια ενόψει μιας μελλοντικής ειρηνευτικής αποστολής στο Κόσοβο. Επιπλέον, διέθεσε ελικόπτερα PUMA, αναγνωριστικά και στρατιωτικοί της Γαλλικής αεροπορίας μετέβησαν στην Αλβανία για να βοηθήσουν τις ΗΠΑ. Η Μεγάλη Βρετανία διέθεσε 13000 στρατιώτες, υποβρύχια, αεροπλανοφόρα και αεροσκάφη Harrier και Tornado. (Βλ. παράρτημα στο ό π., Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», σελ. 193-200).

²²³ Ό π., Χατζηαντωνίου Κατερίνα, «Η Στάση των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην Κρίση του Κοσόβου», σελ. 205.

της χώρας. Ωστόσο, δεν ήταν μόνο η αλλαγή της στάσης της απέναντι στο ζήτημα του Κοσόβου. Η συνεργασία της με τον ισχυρότερο αντίπαλο των ΗΠΑ και μόνο θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τις σχέσεις ΗΠΑ- Γαλλίας.

Η Γαλλία δεν ήταν η μοναδική χώρα που άλλαξε στροφή στην πολιτική της, όσον αφορά το ζήτημα του Κοσόβου. Η Γερμανία αναζήτησε και αυτή τρόπο ειρηνικής διευθέτησης της κρίσης. Βασικό χαρακτηριστικό της Γερμανίας ήταν οι έντονες αντιδράσεις στο εσωτερικό της κατά των βομβαρδισμών, οι οποίες αυξάνονταν ολοένα και περισσότερο²²⁴. Η Γερμανία πρότεινε πολιτική λύση στο Κόσοβο με τη μεσολάβηση της Ρωσίας, ενώ στήριξε και αυτή την ανάληψη πρωτοβουλίας από τον ΟΗΕ.

Ωστόσο, θα πρέπει να αναφερθεί ότι μπορεί η Γαλλία και η Γερμανία να άλλαξαν στάση και να διαφοροποιήθηκαν από την στάση των ΗΠΑ, οι νατοϊκές επιχειρήσεις όμως συνεχίστηκαν. Καμία από τις δύο χώρες δεν αμφισβήτησε έμπρακτα την αναγκαιότητα της συνέχισης των βομβαρδισμών²²⁵.

Οι τριβές μεταξύ των δυνάμεων δεν άργησαν να φανούν, όταν σε κρίσιμα ζητήματα για τα οποία έπρεπε να ληφθούν αποφάσεις, οι θέσεις τους ήταν εντελώς αντίθετες. Βασικό σημείο της διαφωνίας τους ήταν η προοπτική ανάπτυξης χερσαίων δυνάμεων στο Κόσοβο. Η Βρετανία επέμενε στην επιλογή των χερσαίων επιχειρήσεων, ενώ η Γερμανία δεν την αποδεχόταν²²⁶. Αξίζει να σημειωθεί στην περίπτωση αυτή ότι τελικά η λύση δόθηκε μετά από τις διπλωματικές προσπάθειες μεσολαβητή της ΕΕ. Στην περίπτωση του Κοσόβου είναι σημαντικό το γεγονός ότι Ευρωπαίος ήταν αυτός που μεσολάβησε και όχι αμερικανός, όπως στην περίπτωση της Βοσνίας.

Η στάση των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων στην κρίση του Κοσόβου μεμονωμένα ήταν η εξής: **Μεγάλη Βρετανία**²²⁷: υποστήριξε την νατοϊκή επέμβαση και καθ'όλη τη διάρκεια των επιχειρήσεων δεν αμφισβήτησε τη νομιμότητα ή τη σκοπιμότητά τους. Επιπλέον, διέθεσε τις περισσότερες στρατιωτικές δυνάμεις και τα μέσα μετά τις ΗΠΑ. Η Μεγάλη Βρετανία επιθυμεί την διατήρηση καλών σχέσεων με τις ΗΠΑ, ενώ θεωρεί απαραίτητη την αμερικανική παρουσία στην Ευρώπη μέσω του ΝΑΤΟ. Πρόκειται για μια χώρα με «προσήλωση στην παράδοση και σταθερότητα στις επιλογές. Αυτό μεταφράζεται σε αποφυγή παλινδρομήσεων ως προς το στρατηγικό δόγμα,...ανάπτυξη ευρωπαϊκής ταυτότητας εντός του ΝΑΤΟ,...και εμμονή στη θέση ότι

²²⁴ Η πλειονότητα της κοινής γνώμης ήταν κατά της χερσαίας επέμβασης του ΝΑΤΟ. Αντιδράσεις σημειώθηκαν και εντός του Σοσιαλδημοκρατικού κόμματος. (Βλ. παράρτημα στο ό π., Ντάλης Σωτήρης «*Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ*», σελ. 193.

²²⁵ Ο π., Χατζηαντωνίου Κατερίνα, «*Η Στάση των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην Κρίση του Κοσόβου*», σελ.206.

²²⁶ Ο π., Χατζηαντωνίου Κατερίνα, «*Η Στάση των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην Κρίση του Κοσόβου*», σελ. 207-208.

²²⁷ Για την στρατηγική της Μεγάλης Βρετανίας τη δεκαετία του '90 βλ. Ήφαιστος Παναγιώτης, «*Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων: Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας*», Ποιότητα, Αθήνα, 2004, σελ. 270-275.

η επιβίωση της Ατλαντικής Συμμαχίας συνιστά ζωτικό βρετανικό συμφέρον»²²⁸. «Η κρίση στο Κόσοβο αντιμετωπίστηκε ως μια απαιτητική δοκιμή για την ικανότητα της Συμμαχίας και της Βρετανίας να χειρίζονται κρίσεις που προκύπτουν στην περιφέρεια της Ευρώπης»²²⁹. Τέλος, η Μεγάλη Βρετανία προσπάθησε με κάθε τρόπο να επηρεάσει τη διεθνή κοινή γνώμη κατά του Μιλόσεβιτς, προβάλλοντας τα εγκλήματά του κατά της ανθρωπότητας και διακηρύσσοντας τον ιερό σκοπό των βομβαρδισμών²³⁰.

Γαλλία: αν και επιδίωκε πάντα να κατέχει τον ηγετικό ρόλο στα ευρωπαϊκά δρώμενα, στην κρίση του Κοσόβου δεν τα κατάφερε και παρέμεινε σε δευτερεύοντα ρόλο. Επιθυμούσε την ενεργό εμπλοκή της στις νατοϊκές επιχειρήσεις, ενώ στην πορεία διεκδικούσε την ειρηνική διευθέτηση της κρίσης, γεγονός το οποίο προκάλεσε την αναμενόμενη αντίδραση των ΗΠΑ. Επιπλέον, αμφισβήτησε το δικαίωμα του NATO να αναλαμβάνει αποστολές χωρίς την προηγούμενη εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Πέρα όμως από αυτά, υποστήριξε τις ΗΠΑ, όσον αφορά τον κεντρικό ρόλο του NATO στη διεθνή δύναμη ασφαλείας και τις απαιτήσεις τους για συμμόρφωση του Μιλόσεβιτς προκειμένου να σταματήσουν οι βομβαρδισμοί²³¹. Η γαλλική πολιτική ήταν μετριοπαθής σε όλη τη διάρκεια της κρίσης. Με το τέλος του Ψυχρού πολέμου και με την εμφάνιση νέων προκλήσεων στο προσκήνιο, η παραδοσιακή γκωλική προσέγγιση αναθεωρείται. Ωστόσο, η Γαλλία με το να απορρίπτει το NATO και να διεκδικεί έναν ηγετικό ρόλο με την προώθηση της «Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ταυτότητας» οδηγήθηκε σε διεθνή απομόνωση. Στην πορεία, αυτό που επιδίωκε ήταν να βελτιώσει τις σχέσεις της με το NATO και να προωθήσει την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ταυτότητας με την ενίσχυση της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, αυτόνομα από το NATO αλλά όχι ανταγωνιστικά²³². Βέβαια, ο στόχος της δεν επιτεύχθηκε, καθώς η εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της ΕΕ αναπτύχθηκε εντός του ευρωατλαντικού πλαισίου. Ωστόσο, παρά τις διαφορετικές απόψεις Γαλλίας – ΗΠΑ πάνω σε πολλαπλά ζητήματα, η Γαλλία προσεγγίζει τις ΗΠΑ και συμμετέχει ενεργά στον πόλεμο του Κοσόβου. Και για τις δύο χώρες επρόκειτο για «ένα σημαντικό βήμα στις πολιτικοστρατιωτικές τους σχέσεις»²³³.

Γερμανία²³⁴: είναι δεδομένη η αφοσίωση της Γερμανίας στους αεροπορικούς βομβαρδισμούς, που αποτελούν την πρώτη ανάμειξη της χώρας σε πολεμική επιχείρηση από το

²²⁸ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, « Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων: Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας», σελ. 270-271.

²²⁹ Ο π., Χατζηαντωνίου Κατερίνα, «Η Στάση των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην Κρίση του Κοσόβου», σελ. 209.

²³⁰ Ο π., Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», παράρτημα, σελ. 196.

²³¹ Ο π., Χατζηαντωνίου Κατερίνα, «Η Στάση των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην Κρίση του Κοσόβου», σελ. 210-211.

²³² Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, « Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων: Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας», σελ. 283-288.

²³³ Ο π., Χατζηαντωνίου Κατερίνα, «Η Στάση των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην Κρίση του Κοσόβου», σελ. 212.

1945. Έτσι, απέδειξε ότι δεν αποτελεί μόνο οικονομική δύναμη αλλά διαθέτει και στρατιωτική ισχύ. Πρόκειται για τη δεύτερη μεγαλύτερη στρατιωτική παρουσία ευρωπαϊκής δύναμης στο Κόσοβο, μετά την Βρετανική. Η Γερμανία αντέδρασε έντονα στο ενδεχόμενο κλιμάκωσης των επιχειρήσεων και αποστολής χερσαίων δυνάμεων στη περιοχή. Η στάση αυτή οφειλόταν και στη μη νομιμοποίηση της νατοϊκής δράσης αλλά και στη στρατιωτική της εμπλοκή. Οπότε, όπως και η Γαλλία, προώθησε την ειρηνική διευθέτηση της κρίσης. Η Γερμανία κατάφερε να συμμετάσχει στην νατοϊκή επιχείρηση, με σημαντική στρατιωτική ισχύ χωρίς να κατηγορηθεί για εθνικισμό και милитарισμό, λόγω του βεβαρημένου παρελθόντος της. Επιπλέον, με την εμπλοκή της στις διαπραγματεύσεις και τις διαβουλεύσεις, με τις διπλωματικές επαφές της με τον ΓΓ του ΟΗΕ και τον μεσολαβητή της ΕΕ, κατάφερε να δημιουργήσει μια θετική εικόνα απέναντι στα άλλα κράτη, η οποία καμία σχέση δεν είχε με αυτή του παρελθόντος. Επρόκειτο πλέον για μια ισχυρή στρατιωτική δύναμη που δεν συνιστά απειλή για την ανθρωπότητα και για έναν αξιόπιστο μεσολαβητή, ικανού να συντονίσει τις προσπάθειες για την επίλυση της κρίσης²³⁵.

Είναι προφανές ότι οι τρεις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις έκαναν αισθητή την παρουσία τους καθ'όλη τη διάρκεια των επιχειρήσεων, προβάλλοντας την στρατιωτική τους ισχύ, τα συμφέροντά τους και την πάγια πολιτική τους στο ζήτημα του Κοσόβου. Κάθε μια από αυτές επεδίωξε να πρωτοστατήσει στη διαχείριση της κρίσης, είτε ερχόμενη αντιμέτωπη με τις ΗΠΑ, είτε διατηρώντας μια ανώτερη στάση προς επίτευξη των συμφερόντων της. Παρόλα αυτά, με εξαίρεση την Μεγάλη Βρετανία, η οποία ουδέποτε αμφισβήτησε τη νομιμότητα της νατοϊκής επέμβασης, οι υπόλοιπες χώρες δεν αμφισβήτησαν έμπρακτα την αναγκαιότητα της συνέχισης των βομβαρδισμών. Η νατοϊκή «ανθρωπιστική» επέμβαση έλαβε διαστάσεις άνευ προηγουμένου, με την συναίνεση και των τριών χωρών, με ηγέτη τις ΗΠΑ.

Ο Δρ Ιωακειμίδης αναφέρει ωστόσο, ότι «η Ευρώπη δεν σύρθηκε από τις ΗΠΑ στην πολεμική περιπέτεια»²³⁶. Δεν μπόρεσε αρχικά να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη πολιτική για τα Βαλκάνια που θα απέτρεπε την τραγωδία στο Κόσοβο και θα συνέβαλε στην σταθεροποίηση και ενσωμάτωσή τους στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα, ενώ ακολούθησε μια αποσπασματική πολιτική που ενίσχυε την αστάθεια. Η Ευρώπη δεν διέθετε τα μέσα για να αντιμετωπίσει την κρίση στο Κόσοβο, με αποτέλεσμα να ζητήσει την συνδρομή των ΗΠΑ. Η Γαλλία, η Βρετανία και άλλες χώρες, υποστήριξαν ότι αν οι ΗΠΑ δεν παρέμβαιναν, τότε θα κλόνιζαν την ενότητα της Ατλαντικής

²³⁴ Για την στρατηγική της Γερμανίας τη δεκαετία του '90 βλ. Ήφαιστος Παναγιώτης, «Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων: Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας», σελ. 264-270.

²³⁵ Ο π., Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», παράρτημα, σελ. 193. Επίσης, ο π., Χατζηαντωνίου Κατερίνα, «Η Στάση των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην Κρίση του Κοσόβου», σελ. 213-214.

²³⁶ Ιωακειμίδης Παναγιώτης, «Γιατί η Ευρώπη απέτυχε στη διαχείριση της κρίσης Κοσόβου-Γιουγκοσλαβίας», στο ο π., Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», σελ. 52.

Συμμαχίας. Ο Υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας (H. Vedrine) επεσήμανε το εξής: Οι ΗΠΑ με την επέμβασή τους «επέβαλαν την ηγεμονική τους κυριαρχία στη διαδικασία λήψης αποφάσεων...»²³⁷.

3.7: Συμπεράσματα

Η επέμβαση κατά της Σερβίας το 1999 αποτελεί παραβίαση του διεθνούς δικαίου. Είναι προφανές ότι οι διεθνείς θεσμοί παρακάμπτονται όπως και η αρχή της κρατικής κυριαρχίας, καθώς πρόκειται για επέμβαση στο εσωτερικό ενός κράτους. Είναι γεγονός ότι οι διεθνείς θεσμοί επηρεάζονται από την πολιτική των Μεγάλων δυνάμεων, αλλά οι Μεγάλες δυνάμεις δεν ενεργούν βάσει αυτών και των κανόνων τους. Όπως αναφέρει ο Δρ. Ήφαιστος, «η εμπειρία της Σερβίας το 1999 δείχνει πόσο βιαστικές και ανώριμες είναι ορισμένες προτάσεις στη θεωρία Διεθνών Σχέσεων οι οποίες παραγνωρίζουν τη διεθνή ετερότητα, τον κεντρικό ρόλο του κράτους-κρατικής κυριαρχίας και τους περιορισμούς διεθνών νομοπαραγωγικών διαδικασιών δικαιοκτικού χαρακτήρα»²³⁸.

Οι Μεγάλες δυνάμεις προβάλλουν σαν επιχείρημα τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις δημοκρατικές αρχές και επεμβαίνουν στο εσωτερικό των κρατών, νομιμοποιώντας με αυτό τον τρόπο την πρακτική τους και ισοπεδώνοντας τις βασικές αρχές του διεθνούς δικαίου (τις αρχές της μη επέμβασης, της διακρατικής ισοτιμίας και του δικαιώματος της εσωτερικής αυτοδιάθεσης).

Στην κρίση της Σερβίας ο ΟΗΕ έδρασε αναποτελεσματικά και καθυστερημένα, αναγνωρίζοντας απλά την κατάσταση στη περιοχή με αποφάσεις που εξέδωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας. Οι ΗΠΑ αγνόησαν τις αποφάσεις αυτές και επενέβησαν στη περιοχή δίχως την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Όποια και αν είναι τα επιχειρήματα που προβλήθηκαν από το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ δεν ευσταθούν, καθώς η επέμβαση στο εσωτερικό ενός κράτους δίχως σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας συνιστά παραβίαση του διεθνούς δικαίου, ακόμη και αν θίγονται οι δημοκρατικές αξίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Άλλωστε, και για το λόγο αυτό υπάρχει το Συμβούλιο Ασφαλείας, έτσι ώστε να ρυθμίζει τέτοιου είδους καταστάσεις. Οπότε, το επιχείρημα περί ανθρωπιστικού πολέμου δεν δύναται να γίνει αποδεκτό. Με την έκδοση της απόφασης 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας, ο ΟΗΕ καταφέρνει, έστω και καθυστερημένα, να θέσει την κατάσταση υπό τον έλεγχό του.

Παρά την αναποτελεσματικότητα και την αδράνεια του ΟΗΕ, είτε αυτά οφείλονται σε εσωτερικές αδυναμίες, είτε στην εξάρτησή του από τις Μεγάλες δυνάμεις, το θεσμικό πλαίσιο του ΟΗΕ εξακολουθεί να αποτελεί μοναδική αναφορά για τη διεθνή νομιμότητα. Όμως, η αναβάθμιση και ο εκδημοκρατισμός στο εσωτερικό του καθίστανται αναγκαίοι παράμετροι για την εξασφάλιση ενός ειρηνικού και αλληλέγγυου κόσμου.

²³⁷ Ο π., Ιωακείμης Παναγιώτης, «Γιατί η Ευρώπη απέτυχε στη διαχείριση της κρίσης Κοσόβου-Γιουγκοσλαβίας», στο ό π., Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», (επιμ), σελ. 51-55.

²³⁸ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων», επίμετρο.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΣΧΕΣΗ ΟΗΕ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

4.1: Εισαγωγή

Με την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, το διεθνές σκηνικό άλλαξε δραματικά, ενώ ο ΟΗΕ έπρεπε να απαλλαγεί από τις ψυχροπολεμικές καταστάσεις και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου. Ο ΟΗΕ έπρεπε να εκπληρώσει την βασική του αποστολή, που δεν ήταν άλλη από την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Για την εκπλήρωση της αποστολής του και δεδομένων των νέων συνθηκών που επικρατούσαν στο διεθνές περιβάλλον, καθίστατο αναγκαία η αποκατάσταση της σχέσης του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη²³⁹. Ο Ψυχρός πόλεμος δεν επέτρεψε σε αυτή τη σχέση να ολοκληρωθεί, καθώς είχε εμποδίσει την εφαρμογή των διατάξεων του Κεφαλαίου VIII. Σε αρκετές περιπτώσεις οι περιφερειακές οργανώσεις είχαν αντισταθεί στην επίλυση διαφορών σύμφωνα με το πνεύμα των διατάξεων του Χάρτη του ΟΗΕ²⁴⁰.

Οι νέες διεθνείς συνθήκες αναβίωσαν τη σχέση αυτή και από το 1990, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Ξαβιέ Περέζ ντε Κουεγιάρ τόνισε στην ετήσια έκθεσή του ότι «οι περιφερειακές συμφωνίες ή οργανισμοί μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων ασφαλείας», πράγμα που «προϋποθέτει την ύπαρξη της σχέσης μεταξύ ΟΗΕ και περιφερειακών συμφωνιών που προβλέπεται από το Κεφάλαιο VIII του Χάρτη»²⁴¹. Στη πορεία, ο Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι τόνισε τη σημασία των περιφερειακών οργανισμών όσον αφορά τη συνεισφορά τους στην αποστολή του ΟΗΕ και επισήμανε ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας φέρει μεν την πρωταρχική ευθύνη για τη διαφύλαξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, αλλά «η περιφερειακή δράση...σε συνεργασία με τον ΟΗΕ, θα μπορούσε όχι μόνο να ελαφρύνει το φορτίο

²³⁹ Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «*Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη*», στο ό π., Μπουραντώνης Δ., Χριστοδουλίδης Θ., επιμ., «*Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*», σελ. 207.

²⁴⁰ «*Η Συνθήκη της Κοινωνίας των Εθνών, στο άρθρο 21, τόνιζε την αξία των περιφερειακών συμφώνων για τη διαφύλαξη της ειρήνης. Ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ αφιερώνει το κεφάλαιο VIII στα περιφερειακά σύμφωνα ή οργανώσεις που ασχολούνται με θέματα σχετικά με τη διαφύλαξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, τα οποία μπορούν να αντιμετωπισθούν με περιφερειακή δράση σύμφωνα με τους σκοπούς και τις αρχές του Οργανισμού*». Βλ. ό π., Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, «*Οδηγός για την ειρήνη: προληπτική διπλωματία, αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης*», παρ. 60, σελ. 39 και Κεφάλαιο VIII, «*Regional Arrangements*», άρθρα 52-54: <http://www.un.org/aboutun/Charter>

²⁴¹ Javier Perez de Guellar, παρατίθεται στο ό π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «*Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη*», σελ. 207.

του Συμβουλίου, αλλά και να συμβάλει στην επίτευξη συμμετοχής, ομοφωνίας και εκδημοκρατισμού...»²⁴².

Επιπλέον, το 1991, η Γενική Συνέλευση με την Απόφασή της 46/58, ζήτησε από την Ειδική Επιτροπή για τον Χάρτη του ΟΗΕ και την Ενίσχυση του Ρόλου του Οργανισμού να εξετάσει τις προτάσεις σχετικά με την συνεργασία μεταξύ του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών. Με την Απόφασή της 49/57²⁴³, η Γενική Συνέλευση συνέστησε στους περιφερειακούς οργανισμούς να εξετάσουν τους τρόπους για την ανάπτυξη της συνεργασίας τους με τον ΟΗΕ, στους τομείς διατήρησης, αποκατάστασης και εδραίωσης της ειρήνης. Το Συμβούλιο Ασφαλείας έλαβε ανάλογη πρωτοβουλία, καλώντας τους περιφερειακούς οργανισμούς να ενισχύσουν τις δομές και αρμοδιότητές τους στον τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας²⁴⁴.

Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών δεν δίνει ακριβή ορισμό των «περιφερειακών συμφωνιών και οργανώσεων» (*accords et organismes regionaux*)²⁴⁵. Πρόκειται για ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα για το οποίο απαιτείται προσεχτική μελέτη και για αυτό το λόγο στο μέρος αυτό θα γίνει αρχικά μια προσπάθεια να αναδειχθεί η σχέση του ΟΗΕ με τους περιφερειακούς οργανισμούς από το ξεκίνημά της μέχρι την εξέλιξη που έλαβε στα πλαίσια των ειρηνευτικών επιχειρήσεων που έλαβαν χώρα μετά την επέμβαση στη Σερβία.. Στόχος της ανάλυσης αυτής είναι να αναδειχθεί η σύμπραξη του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών σε μια προσπάθεια να επιτευχθεί η αποτελεσματικότερη δράση της διεθνούς κοινότητας στον ευαίσθητο τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

4.2: Η Σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών υπό τον Καταστατικό Χάρτη

Ο ρόλος των περιφερειακών οργανισμών στον τομέα διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας δεν αναφέρεται μόνο στον καταστατικό χάρτη του ΟΗΕ. Στο άρθρο 21 του Συμφώνου της ΚΤΕ αναγνωρίζεται η σημασία των περιφερειακών οργανισμών στον τομέα αυτό. Ο Ουίνστον Τσώρτσιλ υποστήριζε την ίδρυση ενός οικουμενικού οργανισμού, του «Ανώτατου Παγκοσμίου Συμβουλίου», ο οποίος όμως θα είχε δευτερεύουσες αρμοδιότητες στο τομέα διατήρησης της διεθνούς ειρήνης, με το πρόσχημα ότι εκείνα μόνο τα κράτη που θίγονται από μια διαφορά ή επηρεάζονται από αυτή μπορούν να συμβάλλουν στη διευθέτηση της υπόθεσης. Ο Αμερικανός πρόεδρος Ρούζβελτ συμφωνούσε με την άποψη αυτή. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι κατά το χρόνο σύνταξης του Καταστατικού Χάρτη, οι δυνάμεις που ευνοούσαν την περιφερειοποίηση, ήταν αρκετά

²⁴² Ο π., Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, «Οδηγός για την ειρήνη: προληπτική διπλωματία, αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης», παρ. 64, σελ. 41.

²⁴³ Απόφαση 49/57: 9 Δεκεμβρίου 1994. Έφερε τον τίτλο «Διακήρυξη για την Εμπέδωση της Συνεργασίας μεταξύ των Ηνωμένων Εθνών και των Περιφερειακών Συμφωνιών ή Οργάνων στη Διατήρηση της Διεθνούς Ειρήνης και Ασφάλειας».

²⁴⁴ Ο π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη», 208.

²⁴⁵ Ο π., Σισιλιάνου Λίνος- Αλέξανδρος, «Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας», σελ. 278.

ισχυρές και δεν ήθελαν να συμβιβαστούν με τη δημιουργία περιφερειακών οργανισμών στα παγκόσμια πλαίσια.

Είναι, επίσης, γεγονός ότι και οι προτάσεις του Dumbarton Oaks αποσκοπούσαν στον υποδεέστερο ρόλο των περιφερειακών οργανισμών. Στη Διάσκεψη του Αγίου Φραγκίσκου, ο βασικός προβληματισμός των μελών της ήταν ο ρόλος των περιφερειακών οργανισμών και η σχέση τους με τον προτεινόμενο παγκόσμιο οργανισμό. Οπότε, υπήρχε από τη μία η ουιλιανή αντίληψη που ταύτιζε τον περιφερισμό με τις ανταγωνιστικές συμμαχίες, οι οποίες ευνοούσαν τον πόλεμο, και από την άλλη, ο φόβος ότι σε περίπτωση αναβάθμισης των περιφερειακών οργανισμών θα υπονομευόταν ο συγκεντρωτικός έλεγχος από τον παγκόσμιο οργανισμό επί των ανταγωνιστικών περιφερειακών συνασπισμών. Ωστόσο, πολλά κράτη της Λατινικής Αμερικής και οι αραβικές χώρες επιθυμούσαν την ενίσχυση του ρόλου των περιφερειακών οργανισμών στον τομέα της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών²⁴⁶.

Παρατηρείται, λοιπόν, μια διάσταση απόψεων²⁴⁷ μεταξύ των υποστηρικτών του οικουμενισμού και των οπαδών της περιφερειοποίησης. Συμφωνούν, ωστόσο, ότι το διεθνές σύστημα πρέπει να κινηθεί από την πρωτοκαθεδρία του κράτους-έθνους προς την μερική εκχώρηση της κρατικής κυριαρχίας σε μεγαλύτερους πολιτικούς σχηματισμούς. Αυτή η διάσταση απόψεων στον Άγιο Φραγκίσκο διευθετήθηκε με έναν συμβιβασμό, που διασφαλίζει μεν τη μερική αυτονομία των περιφερειακών οργανισμών, αλλά και την υπαγωγή τους στον ΟΗΕ όσον αφορά τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι, ο Χάρτης του ΟΗΕ αναγνώρισε «το φυσικό δικαίωμα ατομικής ή συλλογικής νόμιμης άμυνας», που αναφέρεται στο άρθρο 51, το οποίο μπορεί να ασκηθεί και μέσω περιφερειακών οργανισμών. Επρόκειτο για μια σημαντική παραχώρηση προς την αρχή του περιφερισμού.

Ο ρόλος και ο αρμοδιότητες των περιφερειακών οργανισμών και η ιεραρχική τους σχέση με τον ΟΗΕ αναφέρονται στο Κεφάλαιο VIII, το οποίο περιλαμβάνει τρία άρθρα (Άρθρα 52-54)²⁴⁸. Οι πιο σημαντικές αρχές του συγκεκριμένου Κεφαλαίου είναι: 1) οι περιφερειακοί οργανισμοί μπορούν να υπάρχουν προκειμένου να ασχολούνται με θέματα διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας τα οποία προσφέρονται για περιφερειακές ενέργειες και δράσεις υπό την προϋπόθεση ότι αυτές οι δραστηριότητες θα συνάδουν με τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών, 2) τα κράτη ενθαρρύνονται να επιλύουν τις διαφορές τους μέσω περιφερειακών οργανισμών, πριν τις υποβάλλουν στο Συμβούλιο Ασφαλείας, 3) το Συμβούλιο Ασφαλείας, μπορεί να χρησιμοποιεί τους

²⁴⁶ Ο π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη», σελ. 209. Ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ. 299-300.

²⁴⁷ Για την διαφωνία μεταξύ των υποστηρικτών του οικουμενισμού και των οπαδών της περιφερειοποίησης καθώς και για τα επιχειρήματα της κάθε πλευράς προς υποστήριξη των απόψεών τους βλ. ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ. 296-299.

περιφερειακούς οργανισμούς για τη διευθέτηση περιφερειακών διενέξεων, 4) καμία εξαναγκαστική ενέργεια δεν θα ασκείται από περιφερειακούς οργανισμούς δίχως την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας και 5) το Συμβούλιο Ασφαλείας θα έχει πλήρη ενημέρωση για τις δραστηριότητες οι οποίες αναλαμβάνονται ή σχεδιάζονται από περιφερειακούς οργανισμούς για τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας²⁴⁹.

Με τις παραπάνω διατάξεις, ο Χάρτης καθιερώνει τους περιφερειακούς οργανισμούς ως συντελεστές στην ειρηνευτική επίλυση των διαφορών, χωρίς να υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προσφεύγουν πρώτα σε αυτούς για την επίλυση μιας διαφοράς που θέτει σε κίνδυνο τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Βασικός σκοπός του άρθρου 52 ήταν «η λειτουργική σύζευξη τη ανάδειξης των περιφερειακών οργανισμών σε ένα θεσμικό forum πρώτου βαθμού για την επίλυση τοπικών διαφορών με τη διασφάλιση της προέχουσας αρμοδιότητας του Συμβουλίου Ασφαλείας να επιλαμβάνεται οποιασδήποτε διαφοράς που μπορεί να απειλήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, χωρίς διαδικαστικούς περιορισμούς, ακόμη και όταν αυτή έχει υποβληθεί και εκκρεμεί προς επίλυση σε έναν περιφερειακό οργανισμό»²⁵⁰.

Ο περιορισμός των περιφερειακών οργανισμών από τον Χάρτη είναι προφανής και στο άρθρο 52, που αναφέρθηκε παραπάνω, αλλά και στα υπόλοιπα άρθρα του Κεφαλαίου. Στο άρθρο 53 αναφέρεται ρητά η απαγόρευση των οργανισμών αυτών να αναλαμβάνουν εξαναγκαστική δράση χωρίς της εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Είναι προφανές ότι οι περιφερειακοί οργανισμοί υπάγονται στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ενώ η αυτονομία τους περιορίζεται σημαντικά με το άρθρο 54, το οποίο προβλέπει την υποχρέωση των οργανισμών να ενημερώνουν πλήρως το Συμβούλιο Ασφαλείας σχετικά με τις δραστηριότητες που αναλαμβάνουν ή σχεδιάζουν για τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας.

Οπότε, οι περιφερειακοί οργανισμοί αποτελούν βασικούς συντελεστές στον τομέα επίλυσης των διεθνών διαφορών των οποίων η φύση ή η εξέλιξη δεν απαιτεί την ανάμειξη του ΟΗΕ, καθώς και συντελεστές συλλογικής δράσης υπό την εποπτεία του Συμβουλίου Ασφαλείας. Πρόκειται για έναν ρόλο που «εκπληρώνεται στο πλαίσιο μιας συμπληρωματικής σχέσης που ερείδεται στη νομική και πολιτική υπεροχή του ΟΗΕ»²⁵¹.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι, στο Κεφάλαιο VIII δεν προσδιορίζεται ο νομικός χαρακτήρας των περιφερειακών οργανισμών, ενώ αναφέρονται ως «περιφερειακές συμφωνίες» ή

---

²⁴⁸Καταστατικός Χάρτης ΟΗΕ: Κεφάλαιο VIII, «Regional Arrangements», άρθρα 52-54: <http://www.un.org/aboutun/Charter>

²⁴⁹ Ο π., Π. Νάσκου Περράκη, «Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών, Η Θεσμική Διάσταση», σελ. 250-251.

²⁵⁰ Ο π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη», σελ.211.

²⁵¹ Ο π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη», σελ.211.

«περιφερειακά όργανα». Πρόκειται για μια σημαντική παράλειψη στο Χάρτη, που προκαλεί ερωτήματα για την ένταξη περιφερειακών ή υποπεριφερειακών οντοτήτων στη συμπληρωματική σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών. Ο Χάρτης, μάλιστα, δεν αναφέρεται μόνο στους υφιστάμενους περιφερειακούς οργανισμούς αλλά και σε μεταγενέστερους, των οποίων ο χαρακτήρας θα προσδιορίζονταν από την ανάλογη πολιτική συγκυρία. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι ο νομικός χαρακτήρας των περιφερειακών οργανισμών δεν προσδιορίζεται στον Χάρτη, παράλειψη σκόπιμη, προκειμένου να επιτραπεί στις κυβερνήσεις να ιδρύσουν όργανα για την ενίσχυση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, η πρόκληση ερωτημάτων και αμφισβητήσεων ήταν εμφανής²⁵². Ο Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «ο Χάρτης, σκοπίμως, δεν προσφέρει ακριβή ορισμό για τα περιφερειακά σύμφωνα και οργανώσεις, επιτρέποντας έτσι σε μια ομάδα κρατών να κινηθεί με ευελιξία για να αντιμετωπίσει θέματα που προσφέρονται για περιφερειακή δράση, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στη διαφύλαξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας»²⁵³.

Το ερωτήματα, λοιπόν, που τίθενται είναι τα εξής: Πώς προσδιορίζεται ένας οργανισμός ως περιφερειακός; Υπάρχει κάποιος αποδεκτός ορισμός της περιφέρειας; Λογικά, για να προσδιοριστεί ένας οργανισμός ως περιφερειακός θα πρέπει να συντίθεται από κράτη που βρίσκονται στην ίδια περιφέρεια, όπως αυτή προσδιορίζεται βάσει γεωγραφικών κριτηρίων. Η περιφέρεια όμως είναι μια σύνθετη έννοια και το γεωγραφικό στοιχείο δεν επαρκεί από μόνο του για να την προσδιορίσει. Σε μια προσπάθεια εννοιολόγησης του περιφερειακού οργανισμού, οι A. Leroy Bennett και James K. Oliver, τον ορίζουν ως εξής: «Περιφερειακός οργανισμός είναι ένα τμήμα του κόσμου το οποίο συνδέεται με μια κοινή ομάδα αντικειμενικών σκοπών και βασίζεται σε γεωγραφικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς, οικονομικούς και πολιτικούς δεσμούς, η δε επίσημη διάρθρωσή του προβλέπεται από επίσημες διακυβερνητικές συμφωνίες... Προορισμός ενός περιφερειακού οργανισμού είναι να απευθύνεται σε ιδιαίτερη κατηγορία κρατών το πεδίο δράσης των οποίων δεν είναι παγκόσμιο»²⁵⁴. Άλλοι ακαδημαϊκοί αναφέρουν ότι για να χαρακτηριστεί μια οργάνωση ως περιφερειακή θα πρέπει να έχει την δυνατότητα να συμβάλλει αποτελεσματικά στη διατήρηση, την αποκατάσταση και την εδραίωση της ειρήνης με τους μηχανισμούς και τις διαδικασίες που διαθέτει²⁵⁵. Πρόκειται όμως για έναν ορισμό πολύ γενικό, που δεν προσδιορίζει επακριβώς τα χαρακτηριστικά ενός περιφερειακού οργανισμού.

Είναι προφανές πως δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της περιφέρειας και συνακόλουθα των περιφερειακών οργανισμών. Το γεωγραφικό κριτήριο μεταβάλλεται ή αναιρείται

²⁵² Ο π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη», σελ. 211-212.

²⁵³ Ο π., Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, «Οδηγός για την ειρήνη: προληπτική διπλωματία, αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης», παρ. 61., σελ. 39.

²⁵⁴ Ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», σελ. 296.

²⁵⁵ Ο π., Σισιλιάνου Λίνος- Αλέξανδρος, «Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας», σελ. 281.

από άλλους παράγοντες, όπως τους πολιτισμικούς, οικονομικούς, πολιτικούς, ιδεολογικούς και ιστορικούς. Οπότε, κυριαρχεί η θέση ότι ο προσδιορισμός της περιφέρειας ποικίλλει ανάλογα με το ζήτημα που εξετάζεται²⁵⁶. Ωστόσο, το γεγονός ότι δεν έχει προσδιοριστεί επακριβώς η έννοια της περιφέρειας δημιουργεί προβλήματα και στην απόδοση ενός ορισμού για τον περιφερειακό οργανισμό και στο ζήτημα υπαγωγής του στο Κεφάλαιο VIII του Χάρτη.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό γεγονός είναι ότι, εξαιτίας αυτής της ρευστότητας που υπάρχει γύρω από την έννοια της περιφέρειας, ερωτήματα και αμφισβητήσεις προέκυψαν στο παρελθόν για το αν το NATO αποτελεί περιφερειακό οργανισμό. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία θεώρησαν ότι το NATO δεν αποτελεί περιφερειακή συμφωνία, αλλά συμμαχία αμοιβαίας ασφάλειας και άμυνας σύμφωνα με το άρθρο 51 της ιδρυτικής πράξης του ΟΗΕ. Επομένως, με αυτή τη λογική, δεν υπαγόταν στον έλεγχο του Συμβουλίου Ασφαλείας, όπως οι περιφερειακοί οργανισμοί, και μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως στρατιωτικός βραχίονας του ΟΗΕ, αν το απαιτούσαν οι περιστάσεις. Αυτή η άποψη περί μη υπαγωγής του NATO στο Κεφάλαιο VIII επικράτησε μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90²⁵⁷. Ο Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι στον «Οδηγό για την Ειρήνη», δεν ανέφερε το NATO μεταξύ των άλλων περιφερειακών οργανισμών παρά μόνο αφού έλαβαν χώρα διαπραγματεύσεις μεταξύ των μελών του NATO και κυρίως των ΗΠΑ, της Γαλλίας και της Βρετανίας. Υποστήριξε δε ότι ο όρος «περιφερειακές συμφωνίες ή όργανα» κατά το Κεφάλαιο VIII «περιλαμβάνει ενώσεις ή φορείς που έχουν ιδρυθεί με διεθνείς συνθήκες πριν ή μετά την ίδρυση του ΟΗΕ, περιφερειακές οργανώσεις αμοιβαίας ασφάλειας και άμυνας, οργανώσεις γενικότερης περιφερειακής ανάπτυξης ή συνεργασίας σε συγκεκριμένους οικονομικούς τομείς, καθώς και ομάδες που έχουν δημιουργηθεί για να αντιμετωπίσουν ένα συγκεκριμένο και επίκαιρο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα»²⁵⁸.

4.3: Η ιστορική εξέλιξη της σχέσης ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών-Σύμπραξη για την Ειρήνη

Κατά την περίοδο του Ψυχρού πολέμου, η συμβολή των περιφερειακών οργανισμών στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας ήταν περιορισμένη. Η αντιπαράθεση μεταξύ των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας έθεσε στο περιθώριο τους περιφερειακούς οργανισμούς, ενώ η έλλειψη των κατάλληλων μηχανισμών στο εσωτερικό τους, η αναξιπιστία ως προς την αποτελεσματικότητά τους και η αμφισβητούμενη αμεροληψία τους έστρεψαν τα κράτη προς τον ΟΗΕ για την επίλυση των διαφορών τους και όχι στους περιφερειακούς οργανισμούς των οποίων ήταν μέλη. Αντίθετα, οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση δεν ανέθεταν στον ΟΗΕ τις περιφερειακές διαφορές που σχετίζονταν με τα συμφέροντά τους, αλλά φρόντιζαν για την επίλυσή

²⁵⁶ Ο π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη», σελ. 212.

²⁵⁷ Ο π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη», σελ. 212-213.

²⁵⁸ Ο π., Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, «Οδηγός για την ειρήνη: προληπτική διπλωματία, αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης», παρ. 61., σελ. 39.

τους σένα θεσμικό πλαίσιο πολιτικά και νομικά πιο ασφαλές, στο οποίο ασκούσαν την επιρροή τους²⁵⁹. Τέτοιου είδους πρακτικές από τις μεγάλες δυνάμεις αποτελούν συχνό φαινόμενο έως και σήμερα, προς εξυπηρέτηση των ηγεμονικών τους συμφερόντων.

Είναι γεγονός ότι με τις πρακτικές τους αυτές οι δύο μεγάλες δυνάμεις υποβάθμισαν το ρόλο και την αξιοπιστία των περιφερειακών οργανισμών στον τομέα ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών, υποβιβάζοντας ταυτόχρονα και τον ΟΗΕ μέσω της αρνητικής επιρροής που επέφεραν στο Κεφάλαιο VIII του Χάρτη. Στις προηγούμενες ενότητες αναλύθηκε η συμπεριφορά των μεγάλων δυνάμεων απέναντι στο διεθνές δίκαιο και τους θεσμούς, οπότε δεν προκαλεί έκπληξη η ανάλογη συμπεριφορά τους και στους περιφερειακούς οργανισμούς, όταν μάλιστα αυτοί αποτελούσαν, κυρίως στο παρελθόν, μια ρευστή πραγματικότητα στο διεθνές σκηνικό.

Μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου, το διεθνές σκηνικό μεταβάλλεται. Βασική απειλή είναι η εθνοτική σύγκρουση και ενώ οι συγκρούσεις μεταξύ των κρατών μειώνονται, αυξάνονται εκείνες μεταξύ των αντιμαχόμενων δυνάμεων στο εσωτερικό τους. Επιπλέον, πολλαπλασιάζονται και οι συγκρούσεις εθνοτικού ή θρησκευτικού χαρακτήρα. Ωστόσο, η παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας επιχειρείται μέσω ή με την συνδρομή διεθνών οργανισμών περιφερειακής εμβέλειας, με αποστολή μια σύνθεση επιβολής μέτρων αποκατάστασης της ειρήνης ή και ανοικοδόμησης κράτους, κυρίως μετά από σύρραξη²⁶⁰. Η σχέση του ΟΗΕ με τους περιφερειακούς οργανισμούς λαμβάνει άλλη διάσταση και γίνεται περισσότερο δυναμική στον τομέα διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Οι περιφερειακοί οργανισμοί δεν ασχολούνται πλέον με τις ανταγωνιστικές σχέσεις των δύο μεγάλων δυνάμεων, ενώ δημιουργούνται οι προοπτικές της αναβάθμισης του ρόλου τους στον τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Τα πλεονεκτήματά τους σε σχέση με τον ΟΗΕ αποδεικνύουν την αναβάθμισή τους. Συγκεκριμένα, έχουν την δυνατότητα να κατανοούν καλύτερα τα αίτια μιας κρίσης, να εκτιμούν σε ποιο βαθμό τίθενται σε κίνδυνο τα συμφέροντα και τους παράγοντες που επιδρούν στην κλιμάκωση της κρίσης. Η ικανότητά τους αυτή οφείλεται στην γεωγραφική εγγύτητα. Οι επιπτώσεις της κρίσης γίνονται συνήθως αντιληπτές από τις χώρες που βρίσκονται κοντά στην περιοχή όπου λαμβάνει χώρα η κρίση, γεγονός που συνεπάγεται την παρέμβαση των απειλούμενων κρατών μελών του περιφερειακού οργανισμού για την ειρηνευτική επίλυση της διαφοράς. Τα πλεονεκτήματα των περιφερειακών οργανισμών, τα οποία είναι εμφανή στη μεταψυχροπολεμική περίοδο, αποτελούν μεν προσδιοριστικό στοιχείο της αναβάθμισής τους, αλλά πολλά μειονεκτικά

²⁵⁹Ο π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, *«Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα»*, σελ. 300. Ο π., Σισυλιάνου Λίνος- Αλέξανδρος, *«Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας»*, σελ. 278-282. Για την πρακτική των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης βλ. ο π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, *«Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη»*, σελ. 215.

²⁶⁰Περράκης Στέλιος, *«Σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των σύγχρονων ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη: Ποια τα συμπεράσματα για την ΕΕ;»* στο Περράκης Στέλιος, *«Παγκόσμια Διακυβέρνηση: Διεθνές Δίκαιο και διεθνείς σχέσεις στην αυγή του 21^{ου} αιώνα»*, (επιμ), Σάκκουλας, Αθήνα, σελ. 39-40.

στοιχεία παραμένουν, τα οποία δυσχεραίνουν την εκπλήρωση της αποστολής τους. Αντιπαλότητες μεταξύ των κρατών μελών που υφίστανται από πολλά χρόνια πριν, συγκρουόμενα εθνικά συμφέροντα, έλλειψη πόρων και γνώσης για την ανάληψη ειρηνευτικών επιχειρήσεων, μεροληπτική στάση κάποιων κρατών μελών με ένα από τα αντιμαχόμενα μέρη, χρησιμοποίηση των περιφερειακών οργανισμών για την προώθηση των συμφερόντων μιας περιφερειακής δύναμης και πολλά άλλα μειονεκτήματα²⁶¹ έχουν σαν αποτέλεσμα οι οργανισμοί αυτοί να χάνουν έδαφος και ο ΟΗΕ να έχει το προβάδισμα. Άλλωστε, πρόκειται για έναν οργανισμό με μεγαλύτερη αποδοχή της αποστολής του, με περισσότερους διαθέσιμους πόρους και μηχανισμούς λήψης αποφάσεων και με μεγαλύτερη εμπειρία στην ανάληψη ειρηνευτικών επιχειρήσεων.

Πολλά ιστορικά παραδείγματα²⁶² στο διεθνές περιβάλλον αποδεικνύουν ότι οι περιφερειακοί οργανισμοί δεν υπήρξαν ιδιαίτερα αποτελεσματικοί στον τομέα διατήρησης της διεθνούς ειρήνης. Ακριβώς για αυτό το λόγο έπρεπε να ενεργοποιηθούν περαιτέρω. Το Συμβούλιο Ασφαλείας παραμένει στην πρωταρχική του ευθύνη αλλά το έργο του ελαφρύνεται κατά κάποιο τρόπο από τους περιφερειακούς οργανισμούς με την ανάθεση σε αυτούς κάποιων αρμοδιοτήτων κατ'εξουσιοδότηση του ΟΗΕ²⁶³. Ωστόσο, μόνο το ΝΑΤΟ και η ΔΑΣΕ (ΟΑΣΕ) έδειξαν πρόθυμοι για την περαιτέρω ενεργοποίησή τους στον τομέα των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, ενώ άλλοι περιφερειακοί οργανισμοί δεν ήταν και τόσο θετικοί για μια μελλοντική συνεισφορά²⁶⁴.

Στις νέες διεθνείς συνθήκες είναι προφανές πως οι περιφερειακοί οργανισμοί από μόνοι τους είναι αδύναμοι, είτε λόγω των μειονεκτημάτων που προαναφέρθηκαν είτε λόγω του περιορισμού της αυτονομίας τους. Ο ΟΗΕ είναι μεν το κύριο συλλογικό όργανο ασφάλειας, αλλά δεν παύει να υστερεί όσον αφορά την ανταπόκρισή του στις νέες απειλές που εμφανίζονται στο διεθνές περιβάλλον. Οπότε, καθίσταται αναγκαία η σύμπραξή τους στον τομέα διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Την σύμπραξη μεταξύ ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών θα τη δούμε μέσα από τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις στην περιοχή του Κοσόβου. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Μπούτρος-Μπούτρος Γκάλι, η συνεργασία μεταξύ τους μπορεί να προσλάβει διάφορες μορφές, όπως, την

²⁶¹ Για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των περιφερειακών οργανισμών βλ. ό π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «*Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη*», σελ. 218-219.

²⁶² Για παράδειγμα, στην Αφρική, ο Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας απέτυχε να συμβάλει στον τερματισμό των εμφυλίων πολέμων στην Αγκόλα και την Αιθιοπία. Ο ΟΑΕ απέτυχε στις κρίσεις του Τσαντ και της Δυτικής Σαχάρας. Για άλλα παραδείγματα βλ. ό π., A. Leroy Bennett- James K. Oliver, «*Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα*», σελ. 308-309. Ό π., Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «*Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη*», σελ. 219.

²⁶³ Ό π., Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, «*Οδηγός για την ειρήνη: προληπτική διπλωματία, αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης*», παρ. 64, σελ.41.

²⁶⁴ Ο Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας, ο Οργανισμός των Αμερικανικών Κρατών και η Ένωση των Εθνών της Νοτιο-Ανατολικής Ασίας ήταν συγκρατημένοι για τη μελλοντική τους συμβολή. Ο Αραβικός Σύνδεσμος και η Ισλαμική Διάσκεψη αρνητικές σε μελλοντική συνεισφορά. (Muthiah Alagappa, «*Regional Institutions, the UN and*

κοινή ανάπτυξη αποστολών και τις κοινές επιχειρήσεις, τις διαβουλεύσεις για την ανταλλαγή απόψεων σχετικά με συγκρούσεις που προσπαθούν να επιλύσουν από κοινού, τη διπλωματική υποστήριξη, που σημαίνει ότι οι περιφερειακοί οργανισμοί υποστηρίζουν τον ΟΗΕ σε διπλωματικές πρωτοβουλίες και αντίστροφα και την επιχειρησιακή υποστήριξη, που σημαίνει παροχή στρατιωτικής βοήθειας από τους περιφερειακούς οργανισμούς στις ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ. Παράλληλα, αυτή η συνεργασία θα πρέπει να στηρίζεται σε κανόνες και αρχές, όπως η υπεροχή του ΟΗΕ, κατά τις διατάξεις του Χάρτη, η εδραίωση μηχανισμών διαβουλεύσεων, η σαφήνεια στον καταμερισμό εργασίας και η συνέπεια από τα κράτη μέλη των περιφερειακών οργανισμών²⁶⁵.

Θεωρητικά, η σύμπραξη ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών φαίνεται εφικτή. Το ζήτημα όμως είναι κατά πόσο επιτυχής είναι στην πρακτική. Δεν θα πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι οι δυνατότητές τους διαφέρουν σε σημαντικό βαθμό, όπως και η δομή τους και οι διαδικασίες λήψης των αποφάσεων στο εσωτερικό τους. Το ζήτημα γίνεται πιο περίπλοκο, όταν το NATO είναι εκείνο που εμπλέκεται σε μια κατάσταση ως περιφερειακός οργανισμός, στο βαθμό που μπορεί να θεωρηθεί ως περιφερειακός οργανισμός.

Η σχέση του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών μπορεί να καταδειχθεί στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων που έλαβαν χώρα μετά την επέμβαση του NATO στο Κόσοβο, το 1999. Ωστόσο, πριν προχωρήσουμε στην περιπτωσιολογική μελέτη της σχέσης αυτής, θα πρέπει να γίνει αναφορά στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ γενικότερα και στη συνεισφορά του NATO και της ΕΕ στο πλαίσιο αυτών. Στη συνέχεια, θα εξετασθεί περιπτωσιολογικά η σχέση του ΟΗΕ με το NATO στο πλαίσιο των επιχειρήσεων στο Κόσοβο.

4.4: Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ

Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών αναπτύχθηκαν στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Αποτέλεσαν την νέα τεχνική αντιμετώπισης των συγκρούσεων, καθώς το Συμβούλιο Ασφαλείας αδυνατούσε την εποχή εκείνη να κάνει χρήση των εκτεταμένων αρμοδιοτήτων που έχει σύμφωνα με το Χάρτη του ΟΗΕ για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Είναι γεγονός ότι, τα αντίθετα συμφέροντα των Μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και των συμμάχων τους, δεν επέτρεψαν στο όργανο αυτό να θέσει σε εφαρμογή το σύστημα της συλλογικής ασφάλειας που θεμελιώνεται στο Κεφάλαιο VII του Χάρτη. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, η ειρήνη και η ασφάλεια κάθε κράτους είναι ευθύνη όλων των κρατών, και το Συμβούλιο αποτελεί το όργανο που καλείται να υλοποιήσει το στόχο αυτό²⁶⁶.

---

international security» στο Muthiah Alagappa and Takashi Inoguchi, «*International security management and the United Nations*», Tokyo: United Nations, University Press, 1999, pg. 269-292).

²⁶⁵ Ο π., Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, «*Οδηγός για την ειρήνη: προληπτική διπλωματία, αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης*», σελ. 18. Ο π., Περράκης Στέλιος, «*Σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των σύγχρονων ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη: Ποια τα συμπεράσματα για την ΕΕ;*», σελ. 46.

²⁶⁶ Τελαλιάν Μαρία, «*Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις*», Το Σύνταγμα, τχ.4, 2001. «*Βάσει των άρθρων 39, 41 και 42 του Χάρτη, το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να παίρνει μέτρα*

Τα προβλήματα λειτουργίας του Συμβουλίου Ασφαλείας κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου δημιούργησαν την ανάγκη ανάπτυξης ενός νέου είδους ειρηνευτικής δράσης, που θα στηριζόταν στη συγκατάθεση των Κρατών μελών και στις συνεισφορές τους. Έτσι, αναπτύχθηκαν οι πρώτες ειρηνευτικές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών, γνωστές ως "Peacekeeping". Ωστόσο, ο Χάρτης του ΟΗΕ δεν κάνει ρητή αναφορά στις επιχειρήσεις αυτές. Οι επιχειρήσεις αυτές κατατάσσονται άλλοτε στο Κεφάλαιο VI (ειρηνική επίλυση των διαφορών) και, άλλοτε, στο Κεφάλαιο VII (μέτρα εξαναγκασμού) του Χάρτη, με βάση την υποχρεωτική ή μη φύση της απόφασης που τις συνέστησε. Άλλοι, θεωρούν ότι οι επιχειρήσεις αυτές δεν εμπίπτουν ούτε στο Κεφάλαιο VI, αλλά ούτε και στο Κεφάλαιο VII του Χάρτη, εφόσον δεν έχουν ως στόχο την επίλυση της διαφοράς στην οποία οφείλεται η σύγκρουση, αλλά ούτε και την καταστολή της επίθεσης ή την αποκατάσταση της ειρήνης. Οι τελευταίοι υποστηρίζουν ότι προορισμός των επιχειρήσεων αυτών είναι η στήριξη της ειρηνευτικής διαδικασίας, και η δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος για την επίτευξη και τη διατήρηση της ειρήνης. Θεωρούν δε ότι οι πρωτοβουλίες αυτές βρίσκονται ανάμεσα στο Κεφάλαιο VI και VII του Χάρτη, και τις αποκαλούν επιχειρήσεις του Κεφαλαίου VI και μισό ή VI bis²⁶⁷.

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ο αριθμός των ειρηνευτικών επιχειρήσεων των Ηνωμένων Εθνών αυξάνεται²⁶⁸, ενώ αναλαμβάνουν νέες πρωτοβουλίες, όπως την στήριξη της ανθρωπιστικής βοήθειας, την επίβλεψη εκλογών, την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη στήριξη οικοδόμησης της ειρήνης στο εσωτερικό των εμπολέμων κρατών. Πρόκειται για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις δεύτερης γενιάς ή για πολυδιάστατες (multidimensional) ή ευρύτερες (wider) ειρηνευτικές επιχειρήσεις ή για επιχειρήσεις υποστήριξης της ειρήνης (peace-support operations)²⁶⁹. Χαρακτηριστικό είναι δε το γεγονός ότι, στις αρχές της δεκαετίας του '90 το Συμβούλιο Ασφαλείας άρχισε να κάνει συχνή χρήση των εξουσιών του στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VII του Χάρτη με σκοπό την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και της ασφάλειας. Η εξέλιξη των ειρηνευτικών επιχειρήσεων οφείλεται και σε αυτό το γεγονός. Στη διαμόρφωση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων δεύτερης γενιάς συνέβαλλε και η ιδιομορφία των νέων συγκρούσεων της δεκαετίας του '90, οι οποίες είναι στην πλειοψηφία τους εθνοτικές ή φυλετικές συρράξεις. Αυτές προέκυψαν

εξαναγκαστικά εναντίον των κρατών μελών, εφόσον όμως αποφασίσει προηγουμένως ότι συντρέχει διατάραξη της ειρήνης και της ασφάλειας ή πράξη επίθεσης, και ότι οι περιστάσεις απαιτούν την επιβολή οικονομικών ή και στρατιωτικών κυρώσεων προκειμένου να διατηρηθεί η διεθνής ειρήνη. (Καταστατικός Χάρτης ΟΗΕ). Για τον ορισμό των ειρηνευτικών επιχειρήσεων βλ. Birger Heldt and Peter Wallenstein, «*Peacekeeping Operations: Global Patterns of Intervention and Success, 1948–2000*», Folke Bernadotte Academy Publications, pg. 3-5.

²⁶⁷ Ο π., Τελαλιάν Μαρία, «*Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις*». Επίσης, για τις γενιές των ειρηνευτικών επιχειρήσεων βλ. Brigitte Stern, την Εισαγωγή στο «*Peace-keeping operations: a guide to French Policies*», United Nations University Press, 1998, pg. 1-4.

²⁶⁸ Ο π., Birger Heldt and Peter Wallenstein, «*Peacekeeping Operations: Global Patterns of Intervention and Success, 1948–2000*», pg. 7-8 και 17-18.

²⁶⁹ Ο π., Brigitte Stern, την Εισαγωγή στο «*Peace-keeping operations: a guide to French Policies*», pg. 1-4. Mc Coubrey Hilaire, Morris Justin, «*Regional Peacekeeping in the Post-Cold War Era*», Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 2000, pg. 24-45.

κυρίως μετά την κατάρρευση των πρώην κομμουνιστικών καθεστώτων, αλλά και την αναβίωση των αιματηρών εμφυλίων πολέμων στην Αφρικανική Ήπειρο²⁷⁰.

Επρόκειτο ουσιαστικά για εσωτερικές διενέξεις, χωρίς τακτικό στρατό και κεντρική κυβέρνηση για να δώσει τη συγκατάθεσή της στην ανάπτυξη της ειρηνευτικής δύναμης ή να συνάψει συμφωνία κατάπαυσης των εχθροπραξιών. Επιπλέον, μερικοί εμφύλιοι πόλεμοι είναι ιδιαίτερα αιματηροί, καθώς διαπράττονται σοβαρά εγκλήματα κατά τη διάρκειά τους. Οπότε, ο ΟΗΕ έπρεπε να αναλάβει πολύπλοκη δράση, η οποία δεν ήταν ιδιαίτερα επιτυχής. Ωστόσο, οι επιχειρήσεις αυτές κατέδειξαν τις ελλείψεις και τα προβλήματα στο εσωτερικό των ειρηνευτικών δυνάμεων²⁷¹. Από την άλλη, «έδειξαν ότι η διεθνής κοινότητα είναι έτοιμη να επέμβει για την αποτροπή μιας ανθρωπιστικής καταστροφής μόνο όταν υπάρχουν στενά εθνικά συμφέροντα των αναπτυσσόμενων Κρατών»²⁷².

Το γεγονός ότι αναπτύχθηκαν οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις δεύτερης γενιάς δεν σημαίνει ότι εκείνες της πρώτης γενιάς δε παίζουν ακόμη σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ειρήνης. Όμως, το βασικό χαρακτηριστικό των επιχειρήσεων δεύτερης γενιάς είναι ότι «η νομική βάση για τη σύστασή τους είναι, κυρίως, το Κεφάλαιο VII του Χάρτη. Αυτό διευκολύνει την ανάπτυξή τους στο έδαφος του κράτους της σύγκρουσης ακόμα και χωρίς τη συγκατάθεση των αντιπάλων μερών»²⁷³. Ένα βασικό ερώτημα είναι κατά πόσο θα μπορούσαν οι ειρηνευτικές δυνάμεις να χρησιμοποιήσουν βία για την επιβολή της ειρήνης. Αν και ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ το 1992 είχε αναφερθεί σε μια τέτοια εξέλιξη στο πλαίσιο διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, η διεθνής πρακτική και οι εξελίξεις στη δεκαετία του '90 έδειξαν ότι για να πραγματοποιηθεί μια τέτοια καινοτομία έπρεπε να λάβουν χώρα θεσμικές και πολιτικές αλλαγές στο εσωτερικό του Οργανισμού. Είναι χαρακτηριστικό δε το γεγονός ότι αν και πολλά από τα αρνητικά στοιχεία του Ψυχρού πολέμου εξαλείφθηκαν, το σύστημα της συλλογικής ασφάλειας του Κεφαλαίου VII του Χάρτη, όπως αποδεικνύει η διεθνής πρακτική, δεν ενεργοποιήθηκε. Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός ότι αν και το Συμβούλιο Ασφαλείας επιθυμούσε να χρησιμοποιήσει τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ και για την διατήρηση της ειρήνης και για την επιβολή της, στη πορεία περιόρισε τη δράση τους στην επίβλεψη της ειρήνης²⁷⁴.

Ωστόσο, σήμερα, το Συμβούλιο Ασφαλείας παρέχει, μέσω του Κεφαλαίου 7 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, το απαραίτητο πλαίσιο με βάση το οποίο μια ειρηνευτική αποστολή δύναται να χρησιμοποιήσει όλα τα απαραίτητα μέσα για την προστασία των πολιτών και την αποφυγή βίας εναντίον προσωπικού του ΟΗΕ. Σήμερα ένας σημαντικός αριθμός αποστολών του ΟΗΕ λειτουργούν υπό το καθεστώς του Κεφαλαίου 7 του Χάρτη, ωστόσο, ο γενικός γραμματέας έχει

²⁷⁰ Ο π., Τελαλιάν Μαρία, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις».

²⁷¹ Ο π., Birger Heldt and Peter Wallenstein, «Peacekeeping Operations: Global Patterns of Intervention and Success, 1948–2000», pg. 9-11 και 19-21.

²⁷² Ο π., Τελαλιάν Μαρία, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις».

²⁷³ Ο π., Τελαλιάν Μαρία, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις».

²⁷⁴ Ο π., Τελαλιάν Μαρία, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις».

επανειλημμένα τονίζει ότι αυτή η νέα προσέγγιση δε θα πρέπει να μετατρέψει τον ΟΗΕ σε μια πολεμική μηχανή και η λειτουργία μιας επιχείρησης με χρήση του δικαιώματος χρήσης βίας που δικαιολογεί το Κεφάλαιο 7 θα πρέπει να είναι η τελευταία λύση στη λειτουργία μιας ειρηνευτικής επιχείρησης²⁷⁵.

Είναι γεγονός ότι μια από τις βασικές προτεραιότητες του ΟΗΕ είναι η βελτίωση των ειρηνευτικών επιχειρήσεων και η αποτελεσματικότερη λειτουργία τους²⁷⁶. Το 2000, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ ανέθεσε σε μια ομάδα να εξετάσει τις δραστηριότητες και τις αποδόσεις του οργανισμού σε θέματα διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και να προτείνει νέα μέτρα για την βελτίωση των μελλοντικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ. Από την ομάδα αυτή συντάχθηκε η έκθεση Brahimi²⁷⁷, η οποία περιέχει προτάσεις για τα παραπάνω θέματα. Μεταξύ άλλων, η έκθεση Brahimi αναφέρεται στις βασικές δραστηριότητες των ειρηνευτικών επιχειρήσεων {(πρόληψη των συγκρούσεων και εγκαθίδρυση της ειρήνης (conflict prevention - peace making), β) ειρηνευτικές αποστολές (peacekeeping), γ) οικοδόμηση της ειρήνης (peace-building)}, ενώ γίνεται διάκριση μεταξύ ειρηνευτικών επιχειρήσεων και μέτρων εξαναγκασμού κατά το Κεφάλαιο VII του Χάρτη. Η έκθεση περιλαμβάνει επίσης μια σειρά από προτάσεις για τη δυνατότητα έγκαιρης και αποτελεσματικής ανταπόκρισης σε κρίσεις, πεδίο στο οποίο τα Ηνωμένα Έθνη είχαν σημαντικές ελλείψεις στο παρελθόν. Ανάμεσα σε πολλές άλλες προωθημένες προτάσεις που αναφέρονται στην έκθεση είναι και το θέμα οικοδόμησης της ειρήνης (Peace-building). Πρόκειται για μια νέα δραστηριότητα των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, η οποία θεωρείται σημαντική για την αποκατάσταση της ειρήνης και την αποφυγή επαναλήψεως της σύγκρουσης στο μέλλον.

Η Έκθεση Brahimi υπόσχεται πολλά και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η πλειοψηφία των Κρατών μελών να προτιμά τον ΟΗΕ, και όχι μονομερώς τα Κράτη, για τον έλεγχο των πολυμερών ειρηνευτικών επιχειρήσεων για τη διατήρηση της ειρήνης. Οι επιχειρήσεις αυτές στηρίζονται στις αρχές του Χάρτη και για το λόγο αυτό συγκεντρώνουν την απαραίτητη για την αποτελεσματικότητά τους συναίνεση της διεθνούς κοινότητας. Το θέμα είναι αν τα κράτη είναι έτοιμα να δεχθούν έναν αναβαθμισμένο ΟΗΕ που θα μπορεί να παίζει αποφασιστικό ρόλο στον έλεγχο των συγκρούσεων και στη διατήρηση της ειρήνης. Ένα βασικό ερώτημα που προκύπτει είναι κατά πόσο θα καταφέρει να διατηρήσει το ρόλο του ο ΟΗΕ στις μελλοντικές δραστηριότητες επιβολής της ειρήνης. Οι περιφερειακοί οργανισμοί μπαίνουν στο παιχνίδι, δρώντας βέβαια κατόπιν εξουσιοδότησης του Συμβουλίου Ασφαλείας και το φαινόμενο παράκαμψης του ΟΗΕ είναι πολύ πιθανό.

²⁷⁵ Αθανάσιος Παναγιώτης, Οικονόμου Αναστάσιος, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ», (23-10-06), www.kathimerini.gr.

²⁷⁶ Karns Margaret, Mingst Karen, «Peacekeeping and the changing role of the UN: four dilemmas», στο Thakur Ramesh, Schnabel Albrecht, «United Nations Peacekeeping Operations, Ad hoc missions Permanent Engagement», United Nations, University Press, Tokyo, New York, Paris, 2001, pg. 215-237.

²⁷⁷ Για την έκθεση Brahimi βλ. Thakur Ramesh, Schnabel Albrecht, «From an Agenda for Peace to the Brahimi Report: towards a new era of UN peace operations?», στο Thakur Ramesh, Schnabel Albrecht, «United Nations Peacekeeping Operations, Ad hoc missions Permanent Engagement», United Nations, University Press, Tokyo, New York, Paris, 2001. pg. 238-255.

Παρακάτω εξετάζεται η σχέση ΟΗΕ- ΝΑΤΟ στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων όπου αποδεικνύεται η προβληματική σχέση δύο εντελώς διαφορετικών οργανισμών.

4.5: Συνεργασία ΟΗΕ και περιφερειακών οργανώσεων²⁷⁸ (Κεφάλαιο VIII του Χάρτη) στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων (ΝΑΤΟ-ΕΕ)

«Οικουμενισμός και περιφερισμός διαπλέκονται δυναμικά στο πεδίο της θεσμικής αντιμετώπισης της διεθνούς ασφάλειας και των ειρηνευτικών επιχειρήσεων»²⁷⁹. Αναπόφευκτη εξέλιξη αφού τα Ηνωμένα Έθνη αναγνωρίζουν τις αδυναμίες των ειρηνευτικών επιχειρήσεων και στην προσπάθειά τους να τις καταστήσουν πιο αποτελεσματικές, ζητούν την συνεργασία των περιφερειακών οργανώσεων. Ενεργοποιούνται έτσι για πρώτη φορά οι διατάξεις του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη που αφορά στη συμμετοχή των περιφερειακών οργανώσεων στη διευθέτηση των τοπικών συγκρούσεων²⁸⁰.

Η δράση, με βάση το Κεφάλαιο VII και VIII του Χάρτη, έφερε τους περιφερειακούς οργανισμούς στην επιφάνεια, η οποία με ευθύνη και σχετική εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας αφορά μέτρα επιβολής για την αποκατάσταση, διατήρηση και οικοδόμηση της ειρήνης, προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα και διάφορες κυρώσεις σε μέτωπα συγκρούσεων μετά από σύρραξη.

Η συνεργασία μεταξύ του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανώσεων αναπτύχθηκε ουσιαστικά στη μεταδιπολική περίοδο, έτσι ώστε να υλοποιηθούν οι στόχοι του Συμβουλίου Ασφαλείας στο πεδίο διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Έτσι, προέκυψε η συνεργασία μεταξύ του Συμβουλίου Ασφαλείας και των εν λόγω οργανώσεων (ΟΑΣΕ, Ε.Ε, Οργανισμός Αμερικανικών κρατών κ.λπ.)²⁸¹. Εδώ, θα εξεταστεί η σχέση ΟΗΕ-ΝΑΤΟ στα πλαίσια των μεταψυχροπολεμικών επιχειρήσεων και στη συνέχεια η Ε.Ε. ως περιφερειακός οργανισμός, καθώς και αυτή εμπλέκεται στις εξελίξεις στην περιοχή του Κοσόβου.

²⁷⁸ Ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», 152-173.

²⁷⁹ Ο π., Περράκης Στέλιος, «Σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των σύγχρονων ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη: Ποια τα συμπεράσματα για την ΕΕ;», σελ. 40.

²⁸⁰ Σύμφωνα με το Κεφάλαιο VIII του Χάρτη, το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να χρησιμοποιεί περιφερειακές συμφωνίες ή οργανώσεις για να επιβάλει μέτρα εξαναγκασμού, συμπεριλαμβανομένης και της απειλής ή της χρήσης στρατιωτικής βίας εναντίον ενός κράτους. Τα μέτρα, όμως, αυτά σύμφωνα με το άρθρο 53 του Χάρτη μπορούν να ληφθούν από τα σύμφωνα ή τις οργανώσεις αυτές μόνο μετά από ρητή εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η εξουσιοδότηση αυτή χορηγείται, αφού το Συμβούλιο Ασφαλείας διαπιστώσει προηγουμένως, σύμφωνα με το άρθρο 39 του Χάρτη, απειλή ή παραβίαση της ειρήνης ή πράξη επίθεσης. (Βλ. Καταστατικό Χάρτη ΟΗΕ <http://www.un.org/aboutun/Charter>).

²⁸¹ Ο π., Περράκης Στέλιος, «Σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των σύγχρονων ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη: Ποια τα συμπεράσματα για την ΕΕ;», σελ. 40-42.

NATO²⁸²: Σε προηγούμενη ενότητα εξετάστηκε συνοπτικά το ζήτημα υπαγωγής του NATO στο Κεφάλαιο VIII. «Η υπαγωγή του NATO στο σύστημα της συλλογικής νόμιμης άμυνας (άρθρο 51) θέτει ζήτημα χαρακτηρισμού της Ατλαντικής Συμμαχίας...ως περιφερειακού οργανισμού που εντάσσεται...κατά το πνεύμα, στο Κεφ. VIII...»²⁸³. Η μόνη οργάνωση που μπορούσε να προσφέρει αποτελεσματική βοήθεια στις πολύπλοκες μεταψυχροπολεμικές επιχειρήσεις ήταν το NATO, το οποίο διέθετε την απαραίτητη τεχνική και στρατιωτική υποδομή, αλλά και την πολιτική εξουσία για τη στήριξη των πρωτοβουλιών των Ηνωμένων Εθνών στο νέο διεθνές περιβάλλον.

Από την πλευρά του το NATO, στο πλαίσιο της αναζήτησης νέου ρόλου μετά την διάλυση της ΕΣΣΔ, είχε δηλώσει επανειλημμένως ότι ήταν έτοιμο να συνεργαστεί με τα Ηνωμένα έθνη και να στηρίξει τις ειρηνευτικές και άλλες επιχειρήσεις του ΟΗΕ, σε εκτέλεση σχετικών αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ωστόσο, οι σχέσεις ΟΗΕ –NATO διαμορφώθηκαν από το εξής στοιχείο: το NATO να στηρίζει τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις, ακόμη και αν λαμβάνουν χώρα εκτός περιοχής, υπό την αιγίδα των ΗΕ, καθώς και να επιβάλλει την ειρήνη και να ενεργεί αυτοτελώς, εκτός πεδίου Κεφ. VIII.

Η συνεργασία του ΟΗΕ με το NATO άρχισε κυρίως κατά την κρίση στην πρώτη Γιουγκοσλαβία, όπου το Συμβούλιο Ασφαλείας έλαβε μια σειρά αποφάσεων με τις οποίες εξουσιοδοτούσε τη συνεργασία των περιφερειακών οργανώσεων (στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν και το NATO, χωρίς όμως να γίνεται ειδική μνεία σ'αυτό) με την ειρηνευτική δύναμη του ΟΗΕ, την UNPROFOR. Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν σε εκείνη την περίπτωση, η ασάφεια σχετικών αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, όσον αφορά τη δράση του NATO, η έλλειψη ενιαίας και αποτελεσματικής εντολής και ελέγχου (command and control) των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, που δημιούργησε προβλήματα στην λειτουργία τους, κατέδειξαν την προβληματική σχέση ΟΗΕ και NATO²⁸⁴. Η κρίση στην πρώτη Γιουγκοσλαβία έκανε ιδιαίτερα εμφανής την αδυναμία του ΟΗΕ να ανταποκριθεί σε σοβαρές περιστάσεις, ενώ η σχέση ΟΗΕ – NATO κλονίσθηκε.

Οι δύο οργανισμοί διέφεραν σε ότι αφορά τους σκοπούς, τις δομές και τις αντιλήψεις τους στα θέματα ειρήνης και ασφάλειας, αλλά και σε σχέση με την τεχνική τους υποδομή και δυνατότητες. Τα πράγματα άλλαξαν με τη σύναψη της Συμφωνίας του Dayton (Γενική Συμφωνία

²⁸² Για την σχέση ΟΗΕ-NATO βλ. Καρακατσάνης Αναστάσιος, «Η Δυτική και Ευρωπαϊκή Διπλωματία στο Κόσσοβο και στην Παλαιστίνη υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: όψεις δημοκρατικής λειτουργίας διεθνών οργανισμών», <http://www.eliamep.gr/eliamep/files/>. Την ακόλουθη ιστοσελίδα: <http://www.nato.int/rev-pdf/9904-gr.pdf>. Ό π., Περράκης Στέλιος, «Σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των σύγχρονων ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη: Ποια τα συμπεράσματα για την ΕΕ;», σελ. 42-46. Ό π., Τελαλιάν Μαρία, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις». Ό π., Αθανάσινας Παναγιώτης, Οικονόμου Αναστάσιος, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ», (23-10-06), www.kathimerini.gr.

²⁸³ Ό π., Περράκης Στέλιος, «Σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των σύγχρονων ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη: Ποια τα συμπεράσματα για την ΕΕ;», σελ. 42-43.

²⁸⁴ Για τις νατοϊκές επιχειρήσεις στην πρώτη Γιουγκοσλαβία βλ. Leurdijk D., «The United Nations and NATO in Former Yugoslavia», Netherlands Atlantic Commission, The Hague, 1994.

Πλαίσιο για την Ειρήνη στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη). Οι νέες εξελίξεις στο πεδίο της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας προετοίμασαν και το έδαφος για τα γεγονότα στη περιοχή του Κοσόβου. Το NATO ενδυναμώθηκε και συστήνεται η Διεθνής Δύναμη Εφαρμογής (IFOR- διάδοχος δύναμη η SFOR), της οποίας τη σύσταση έπρεπε να εξουσιοδοτήσει το Συμβούλιο Ασφαλείας. Με την απόφαση 1031/1995, εξουσιοδότησε τη σύσταση της δύναμης αυτής και την υπαγωγή της υπό ενιαία διοίκηση και έλεγχο, τον οποίο ανέλαβε το NATO. Η απόφαση αυτή εξουσιοδοτούσε την ειρηνευτική δύναμη να λάβει μέτρα καταστολής για την εκπλήρωση του σκοπού της και για την προστασία των μελών της. Επρόκειτο για μία σημαντική αλλαγή στην πολιτική του ΟΗΕ στα θέματα των επιχειρήσεων επιβολής της ειρήνης. Σε κάθε περίπτωση, όμως, τα ανωτέρω δεν σήμαιναν ότι υπήρχε πρόθεση παράκαμψης των προϋποθέσεων εφαρμογής του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη, ιδίως δε της δυνατότητας των περιφερειακών οργανώσεων να λαμβάνουν μέτρα καταστολής μόνο βάσει σχετικής εξουσιοδότησης του Συμβουλίου Ασφαλείας (άρθρο 53 του Χάρτη).

Το NATO δεν θεώρησε ποτέ ότι αποτελεί μια περιφερειακή οργάνωση, αν και είχε δηλώσει την πρόθεσή του να στηρίξει ειρηνευτικές αποστολές μετά από εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Βέβαια, η ένοπλη επέμβαση του NATO στο Κόσοβο το 1999 δεν είχε εγκριθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Ακόμη και εκ των υστέρων, δεν υπήρξε σχετική έγκριση. Ωστόσο, δεν είναι μόνο η περίπτωση του Κοσόβου που έχει απασχολήσει το διεθνές δίκαιο. Χαρακτηριστικό είναι και το γεγονός ότι το NATO επεκτείνεται στη δράση του (πχ. Αφγανιστάν) και μετατρέπεται σε έναν συνασπισμό δυνάμεων για την αντιμετώπιση κρίσεων και τη διεκπεραίωση ειρηνευτικών αποστολών και πέραν της γεωγραφικής επικράτειας των κρατών μελών του. Πολλά ερωτήματα ανακύπτουν, λοιπόν, όσον αφορά τη δράση του NATO «χωρίς σύνορα». Το θέμα αυτό τέθηκε εκ νέου κατά την επεξεργασία της νέας στρατηγικής αντίληψης του NATO το 1999, στη Διάσκεψη Κορυφής της Ουάσινγκτον, και έφερε στην επιφάνεια τις διαφωνίες των μελών του γύρω από αυτό. Το ζήτημα είναι ότι η στρατιωτική αδυναμία που παρουσιάζει ο ΟΗΕ και η ανικανότητά του να εκτελεί τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, δεν πρέπει να επιτρέπουν στο NATO να αποκτά έναν εξωθεσμικό ρόλο που μετατρέπει τον οργανισμό σε «χωρίς σύνορα» ένοπλο δρώντα. Το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι υποχρεωμένο να υπαγάγει την δράση του NATO στο Κεφ. VIII που διέπει τη σχέση του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανώσεων. Επιπλέον, δεν θα πρέπει να αγνοείται η πάγια θέση των Ηνωμένων Εθνών: να χρησιμοποιήσουν, δηλαδή, μόνο την τεχνικο-υλική υποδομή του περιφερειακού αυτού οργανισμού (NATO) και να κρατήσουν για τον εαυτό τους τον πολιτικό έλεγχο και τις τελικές πολιτικές επιλογές σε σχέση με τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Αυτή ήταν άλλωστε και η αληθής πρόθεση αυτών που συνέταξαν το Χάρτη του ΟΗΕ, όταν προέβλεψαν στο Κεφάλαιο VIII τη δυνατότητα συνεργασίας με περιφερειακές οργανώσεις και διευθετήσεις.

Είναι πάντως γεγονός ότι το NATO αν και δεν θεωρεί ότι είναι περιφερειακή οργάνωση κατά το Κεφάλαιο VIII του Χάρτη, έχει αναπτύξει, μετά τη διάλυση του Ανατολικού Συνασπισμού ενεργό δράση στον τομέα των επιχειρήσεων ειρήνης, η οποία δεν εντάσσεται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του ως αμυντικού οργανισμού σύμφωνα με το Καταστατικό του. Από το 1992 και μετά το NATO ανέπτυξε το δικό του δόγμα για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις, τις οποίες χαρακτηρίζει ως *peace support operations*, και οι οποίες θεωρεί ότι καλύπτουν από δραστηριότητες πρόληψης των συγκρούσεων (*conflict prevention*), εμπέδωσης της ειρήνης (*peace-making*), ειρηνευτικών αποστολών (*peacekeeping*), οικοδόμησης της ειρήνης (*peace-building*), μέχρι και ενέργειες επιβολής της ειρήνης (*enforcement*) με στρατιωτικά μέσα σε περιοχή που βρίσκεται σε σύγκρουση κατά το Κεφάλαιο VII του Χάρτη. Μετά τον Πόλεμο της πρώην Γιουγκοσλαβίας αρχίζει να αναπτύσσεται η ιδέα της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ταυτότητας (συνάντηση Βερολίνου, Ιούνιος 1996), η οποία υλοποιείται με την καθιέρωση των *Combined Joint Tasks Forces (CJTF)*, της νέας στρατιωτικής δομής του οργανισμού, η οποία αποβλέπει στην αποτελεσματική διεξαγωγή των στρατιωτικών του επιχειρήσεων. Αυτές οι εξελίξεις οδήγησαν και στην επέμβαση του NATO στο Κόσοβο τον Μάρτιο του 1999.

Τελικά, ποιος είναι ο πραγματικός χαρακτήρας του NATO; Πρόκειται για έναν αμυντικό οργανισμό, όπως προκύπτει από το Καταστατικό του ή για έναν περιφερειακό οργανισμό που έχει «παρεξηγήσει» την έννοια των ειρηνευτικών αποστολών και δρα με τρόπο που έρχεται σε σύγκρουση με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη; Μια πρώτη απάντηση είναι ότι «το NATO αποτελεί *prima facie* περιφερειακή συμφωνία κατά το Κεφάλαιο VIII, και του οποίου οι καταστατικοί στόχοι βασίζονται στο άρθρο 51. Οπότε, όταν το NATO αναλαμβάνει δράση επιβολής της ειρήνης οφείλει να έχει την προηγούμενη εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αντίθετα, αν ενεργεί στο πλαίσιο των αμυντικών του προσανατολισμών, καλύπτεται από το άρθρο 51, μέχρι τη στιγμή που το Συμβούλιο Ασφαλείας λάβει τα πρόσφορα μέτρα σύμφωνα με τη διακριτική του ευχέρεια»²⁸⁵. Η άποψη αυτή ευσταθεί νομικά και θεωρητικά. Το ζήτημα είναι κατά πόσο ισχύει στη πράξη. Ένα άλλο ερώτημα που προκύπτει είναι το εξής: όταν εμπλέκεται το NATO ποια είναι η θέση του ΟΗΕ στις δραστηριότητες επιβολής της ειρήνης; Μήπως αποκτά δευτερεύοντα ρόλο, λόγω της στρατιωτικής και τεχνικής αδυναμίας που παρουσιάζει;

Η περίπτωση του Κόσοβου αντανακλά καλύτερα τη συνεργασία ΟΗΕ-NATO στο πλαίσιο των ειρηνευτικών επιχειρήσεων και εξετάζεται λεπτομερώς παρακάτω.. Προηγουμένως, όμως, θα πρέπει να εξετάσουμε την Ε.Ε ως περιφερειακό οργανισμό.

---

²⁸⁵ Ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «*Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού*», σελ. 166.

Ε Ε²⁸⁶: ανάμεσα στους περιφερειακούς οργανισμούς, η Ε.Ε είναι μοναδική. Αντιπροσωπεύει τη μεγαλύτερη πρόοδο προς την κατεύθυνση της υπέρβασης του έθνους, απέναντι σε οποιονδήποτε άλλον οργανισμό του είδους. Πρόκειται για μια λειτουργική οργάνωση που εξελίσσεται συνεχώς και υπάγεται στο Κεφ. VIII του Χάρτη. Η παρουσία της δε στη διαχείριση διεθνών κρίσεων είναι ιδιαίτερα εμφανής, είτε από μόνη της είτε σε συνεργασία με άλλες περιφερειακές οργανώσεις.

Στην αρχική φάση διεύρυνσης της Ένωσης, τα δεκαπέντε κράτη μέλη αποφάσισαν για την δράση αυτής στο πεδίο αντιμετώπισης ανθρωπιστικών²⁸⁷ και άλλων κρίσεων στην Ευρώπη. Η ΔΕΕ αποτέλεσε τον αμυντικό βραχίονα της Ένωσης, ενώ χαρακτηριστικό στοιχείο της πορείας της είναι η «ευρωπαϊκή αμυντική ταυτότητα», καθώς και η μετεξέλιξη της ΚΕΠΠΑ σε ΕΠΑΑ (Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας). Ωστόσο, η απόδοση της ΚΕΠΠΑ δεν υπήρξε ιδιαίτερα επιτυχής, όπως μαρτυρούν οι περιπτώσεις του Κοσσυφοπεδίου, της Βοσνίας κ.ά.

Αξίζει να αναφερθεί ότι, οι πολιτικές της ΕΕ, βάσει του «Ευρωπαϊκού Συντάγματος», συνάδουν με τις αρχές του Χάρτη και του διεθνούς δικαίου, καθώς «η Ένωση αποσκοπεί να προάγει την ειρήνη, τις αξίες της...», ενώ «συμβάλλει στην ειρήνη, την ασφάλεια...την αλληλεγγύη και τον αμοιβαίο σεβασμό των λαών...την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων...στην αυστηρή τήρηση και ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου και ιδίως στο σεβασμό των αρχών του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών» (άρθρο I.-3 παρ. 1-4). Ο στόχος αυτός αποτελεί το γνώμονα στην εξωτερική δράση της Ένωσης, με έμφαση στις αρχές του Χάρτη και του διεθνούς δικαίου (άρθρο III-292 παρ. 1).

Επιπλέον, η Ένωση έχει τη δυνατότητα να κάνει χρήση στρατιωτικών και μη μέσων, για να διασφαλίσει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, πάντοτε βάσει του Χάρτη του ΟΗΕ. Τέλος, στο προοίμιο του Συντάγματος αναφέρεται ότι ο «ΟΗΕ μπορεί να ζητά την συνδρομή της Ένωσης για την επείγουσα εφαρμογή των αποστολών που αναλαμβάνονται δυνάμει των Κεφαλαίων VII και VIII του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

Η ΕΕ αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς περιφερειακούς θεσμούς που παίζουν σημαντικό ρόλο στα δρώμενα στην περιοχή του Κοσσυφοπεδίου μέχρι σήμερα. Η Ευρωπαϊκή

²⁸⁶ Ο π., Περράκης Στέλιος, «Σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των σύγχρονων ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη: Ποια τα συμπεράσματα για την ΕΕ;» στο Περράκης Στέλιος, «Παγκόσμια Διακυβέρνηση: Διεθνές Δίκαιο και διεθνείς σχέσεις στην αυγή του 21^{ου} αιώνα», σελ. 49-59. Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων: Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας», σελ. 260-299. Για τον προβληματισμό περί «Ευρωπαϊκής Αμυντικής Ταυτότητας», Αρβανιτόπουλος Κ., Ήφαιστος Π., «Ευρωατλαντικές Σχέσεις», Ποιότητα, Αθήνα, 2003, κεφ. 4. Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «Νομική προσωπικότητα και αρμοδιότητες της ΕΚ/ΕΕ στο πεδίο των διεθνών σχέσεων», σελ. 447-507, Ιωακειμίδης Π., «Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της ΕΕ», σελ. 573-596, Μέργος Γεώργιος, «Η Αναπτυξιακή Πολιτική της ΕΕ», στο Κ. Στεφάνου, Α. Φατούρος, Θ. Χριστοδουλίδης (επιμ.), «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές», τ. Α, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2001, σελ. 565-566.

²⁸⁷ Ο π., Μέργος Γεώργιος, «Η Αναπτυξιακή Πολιτική της ΕΕ», στο Κ. Στεφάνου, Α. Φατούρος, Θ. Χριστοδουλίδης (επιμ.), «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές», τ. Α, σελ. 565-566.

Ένωση έχει ήδη αναλάβει την συνέχιση του έργου και τη σταδιακή αντικατάσταση των δυνάμεων του NATO καθώς και τη συμμετοχή στη διακυβέρνηση της χώρας μέσω αποστολής 2000 διοικητικού, στρατιωτικού και δικαστικού προσωπικού.

Βάσει του Σχεδίου Αχτισάρι, η ΕΕ αποκτά μεγαλύτερη ευθύνη καθώς το υφιστάμενο καθεστώς μετεξελίσσεται και παρατηρείται μετάθεση του κέντρου βάρους από τον ΟΗΕ στην ΕΕ και το NATO. Βάσει της απόφασης 1244, της είχε ανατεθεί απλά η οικονομική ανασυγκρότηση της περιοχής²⁸⁸. Σήμερα, με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσόβου, η ΕΕ διεκδικεί την περαιτέρω συμβολή της στο ζήτημα. Παρακάτω, εξετάζεται η βαρύτητα του έργου της Ένωσης στα πλαίσια του Σχεδίου Αχτισάρι, αλλά προηγουμένως θα πρέπει να εξετασθεί το καθεστώς του Κοσσυφοπέδιου πριν από το Σχέδιο Αχτισάρι και την μονομερή ανακήρυξη της ανεξαρτησίας.

4.6: Συνύπαρξη Πολυεθνικών και Ειρηνευτικών δυνάμεων στο Κόσοβο²⁸⁹ -(Πριν από το Σχέδιο Αχτισάρι)

α) Η Απόφαση 1244 (1999)

Η Απόφαση 1244 έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, ωστόσο, είναι χρήσιμη η εξέτασή της σε αυτή την ενότητα, καθώς σε σύγκριση με τις αποφάσεις που προηγήθηκαν, αυτή διέφερε σε μεγάλο βαθμό αφού ως στόχο είχε τη δημιουργία των όρων για μία πολιτική λύση στην "κρίση" του Κοσόβου.

Η απόφαση 1244 στηρίζεται σε δύο κείμενα: το ένα είναι η κοινή απόφαση των Υπουργών Εξωτερικών του G8 της 6^{ης} Μαΐου 1999 και το άλλο η πρόταση των εννέα σημείων που παρουσίασε ο απεσταλμένος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Φιλανδός πρωθυπουργός Μάρτιν Αχτισάρι μαζί με τον ειδικό απεσταλμένο του ρώσου προέδρου Βίκτορ Τσερνομίριν στο Βελιγράδι στις 2 Ιουνίου 1999. Ο γιουγκοσλάβος πρόεδρος Μιλόσεβιτς αποδέχτηκε την πρόταση συμφωνίας χωρίς όρους την 72^η μέρα των βομβαρδισμών. Το κείμενο έλαβε τη συναίνεση της Γιουγκοσλαβίας, του NATO και της Ρωσίας και αποτέλεσε τη βάση για την υιοθέτηση της απόφασης 1244 από το Συμβούλιο Ασφαλείας στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VII. Η απόφαση

²⁸⁸ Η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος χρηματοδότης με 2 εκατομμύρια ευρώ, τα οποία διανέμονται κυρίως μέσω του προγράμματος CARDS (Κοινοτική Βοήθεια για την Ανασυγκρότηση, τον Εκδημοκρατισμό και τη Σταθεροποίηση). Το Κοσσυφοπέδιο λαμβάνει το 70% της βοήθειας για την ανασυγκρότηση στα Δυτικά Βαλκάνια. Μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας το 1992, η ΕΕ αποφάσισε να υιοθετήσει μια σφαιρική προσέγγιση της περιφέρειας των Βαλκανίων μέσω της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης και της διαπραγμάτευσης των Συμφωνιών Σταθεροποίησης και Σύνδεσης. Στο μεταξύ, η ΕΕ εφαρμόζει μια ειδικότερη προσέγγιση για το Κοσσυφοπέδιο, στην οποία αποφασιστικό ρόλο διαδραματίζει ο Μηχανισμός Παρακολούθησης της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΜΠΔ). Ο ΜΠΔ προβλέπει μια κοινή τεχνική ομάδα εργασίας με μέλη από την UNMIC, την PISG (Προσωρινή Αυτοδιοίκηση) και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στόχος της οποίας είναι η στήριξη του Κοσσυφοπέδιου στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις του στο πνεύμα της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Ανασυγκρότηση (ΕΥΑ) διαχειρίζεται την οικονομική βοήθεια προς τη Σερβία-Μαυροβούνιο και το Κοσσυφοπέδιο. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων, Ενημερωτικό Σημείωμα για τα Μέλη, «Δημόσια ακρόαση Κοσσυφοπέδιο:πέντε χρόνια μετά», 25/01/05, Βρυξέλλες).

λήφθηκε στις 10 Ιουνίου 1999, σχεδόν ταυτόχρονα με τον τερματισμό των νατοϊκών επιχειρήσεων, με την αποχή της Κίνας²⁹⁰. Παρ'όλο που υιοθετήθηκε με 14 ψήφους υπέρ και μία μόνον αποχή, η απόφαση αυτή έγινε αντικείμενο εκτενούς συζήτησης στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Μεταξύ άλλων, η Απόφαση αυτή προέβλεπε την ανάπτυξη μιας "στρατιωτικής παρουσίας" (security presence), και μιας "πολιτικής παρουσίας" (civil presence, UNMIK), η οποία θα οργάνωνε μία "ενδιάμεση Διοίκηση" (Interim Administration) η οποία, πέραν της, ανθρωπιστικού περιεχομένου, αποστολής της, θα εγκαθίδρυε και θα επέβλεπε την ανάπτυξη "προσωρινών δημοκρατικών θεσμών αυτοδιοίκησης"²⁹¹.

«Αυτή η δομή, κατά περιεχόμενο, της εντολής εκ της Απόφασης 1244 μοιάζει να διαψεύδει τη ρητή δέσμευση για κυριαρχία (στην περιοχή) και εδαφική ακεραιότητα της Γιουγκοσλαβίας, ενώ αποστειρεί ταυτόχρονα τη Γιουγκοσλαβική Κυβέρνηση της ευχέρειας να προσδιορίσει το σχήμα διοίκησης που θα έχει το Κόσοβο στο μέλλον. Σε ακραία όρια εφαρμογής της, το Συμβούλιο Ασφαλείας έδωσε έγκριση για "διορθωτικής" φύσεως παρέμβαση στη γιουγκοσλαβική κυριαρχία:καθεστώς στρατιωτικής κατοχής και πολιτικής διοίκησης, έστω και στα πλαίσια διεθνούς εντολής»²⁹².

Είναι γεγονός ότι στο προοίμιο της απόφασης υπογραμμίζεται η βούληση των συντακτών να τηρηθεί το απαραβίαστο της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας σε ισορροπία προς την ανάγκη οργάνωσης αυτονομίας και αυτοδιοίκησης του Κοσόβου. Αποδείχτηκε όμως ότι το προοίμιο είχε καθαρά θεωρητικό χαρακτήρα, αφού η Γιουγκοσλαβία δεν είχε τον έλεγχο του εδάφους του Κοσσυφοπεδίου.

Σύμφωνα με τον Δρ. Σισιλιάνου, βασικό στοιχείο της Απόφασης 1244 (1999) ήταν «η σταδιακή μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από τη διεθνή στρατιωτική παρουσία στη διεθνή πολιτική παρουσία και από την τελευταία στις τοπικές αρχές, με απώτερο στόχο τη δημιουργία θεσμών και υποδομών που θα επέτρεπαν τη σταδιακή μείωση και την αποχώρηση των διεθνών δυνάμεων από την περιοχή»²⁹³. Ο στόχος όμως αυτός δεν επετεύχθη. Το «Σχέδιο Αχτισάαρι» προβλέπει και

---

²⁸⁹ Για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις στο Κόσοβο βλ. Nambiar Satish, «UN peacekeeping Operations in the former Yugoslavia, from UNPROFOR to Kosovo», στο Thakur Ramesh, Schnabel Albrecht, «United Nations Peacekeeping Operations, Ad hoc missions Permanent Engagement», pg. 167-181.

²⁹⁰ Ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», σελ. 308-311.

²⁹¹ <http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN//N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>. Βλ. παράρτημα παρούσας εργασίας. Ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», σελ. 308.

²⁹² Γιόκαρης Α., «Η "διεθνής πολιτική παρουσία" στο Κοσσυφοπέδιο: διεθνής ανθρωπιστική συνδρομή υπό διεθνή έλεγχο, εντολή διαχείρισης ή υποκατάσταση στοιχείων κυριαρχίας;», Το Σ (2001/4). Ο π., Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», σελ. 308-315.

²⁹³ Σισιλιάνου Λ. Α., «Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου», στο Περράκης Στέλιος, «Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», (επιμ), Σιδέρης, Αθήνα, 2008, σελ. 57-58.

αυτό ισχυρή διεθνή στρατιωτική και πολιτική παρουσία, ακολουθώντας ουσιαστικά τη λογική της απόφασης 1244.

Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός ότι η συγκεκριμένη απόφαση αποσιώπησε το ζήτημα της νομιμότητας της προηγηθείσας στρατιωτικής επέμβασης του NATO στην περιοχή και απλά περιορίστηκε στην εθνική κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Γιουγκοσλαβίας. Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, το θέμα του οριστικού καθεστώτος της επαρχίας αφέθηκε ανοιχτό. Ωστόσο, ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία της απόφασης 1244 είναι ότι ο ΟΗΕ αποκτά ουσιαστικές κυριαρχικές αρμοδιότητες, η άσκηση των οποίων κατατείνει - κατά το κείμενο της απόφασης - στην εγκαθίδρυση και την ανάπτυξη δημοκρατικών θεσμών στο Κοσσυφοπέδιο²⁹⁴.

Όπως προαναφέρθηκε, η Απόφαση 1244 προέβλεπε την εγκαθίδρυση μιας διεθνούς στρατιωτικής παρουσίας και μιας διεθνούς πολιτικής παρουσίας. Η εντολή της πρώτης ανατέθηκε στη Δύναμη του Κοσόβου (Kosovo Force- KFOR) υπό νατοϊκή διοίκηση και τις αρμοδιότητες της δεύτερης ανέλαβε η Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στο Κόσοβο (United Nations Mission in Kosovo-UNMIK). Επιπλέον, στον ΟΑΣΕ ανατέθηκαν καθήκοντα σχετικά με την οικοδόμηση της δημοκρατίας και στην ΕΕ η οικονομική ανασυγκρότηση της περιοχής. Τέλος, η UNHCR ανέλαβε το συντονισμό των ανθρωπιστικών δραστηριοτήτων²⁹⁵.

β) Η διεθνής στρατιωτική παρουσία στο Κόσοβο (KFOR)²⁹⁶

Πρόκειται για στρατιωτική επιχείρηση κατ'εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Με την απόφαση 1244²⁹⁷, το Συμβούλιο Ασφαλείας εξουσιοδότησε τα Κράτη μέλη του ΟΗΕ και τους «αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς» να εγκαθιδρύσουν «διεθνή παρουσία ασφαλείας» στο Κοσσυφοπέδιο κατά τους όρους της συμφωνίας με την κυβέρνηση της Γιουγκοσλαβίας, με όλα τα απαραίτητα μέσα για την εκπλήρωση της εντολής της. Οι «αρμόδιοι διεθνείς οργανισμοί» είναι ουσιαστικά το NATO, καθώς μόνο αυτός αναφέρεται στην προαναφερθείσα συμφωνία του Ιουνίου 1999.

Η στρατιωτική δύναμη έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει ένοπλη βία πέραν των ορίων της νόμιμης άμυνας για να πετύχει τους στόχους της. Αυτό δεν σημαίνει ότι η ένοπλη βία θα χρησιμοποιηθεί οπωσδήποτε ή ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί αδιακρίτως. Θα πρέπει να είναι απολύτως απαραίτητη για την εκτέλεση της εντολής της εξουσιοδοτούμενης στρατιωτικής δύναμης, δηλ. *in ultima ratio*. Φυσικά δεν πρέπει με κανένα τρόπο να παραβιάζονται οι θεμελιώδεις αρχές του ανθρωπιστικού δικαίου²⁹⁸.

²⁹⁴ Σισιλιάνου Λ. Α., «Η Στρατιωτική Δύναμη στο Κοσσυφοπέδιο (KFOR)», Το Σ, (2001/4).

²⁹⁵ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., « Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου», σελ. 57. Ο π. Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», σελ. 311.

²⁹⁶ Για τις δραστηριότητες της KFOR βλ. <http://www.nato.int/KFOR/>

²⁹⁷ Απόφαση 1244(1999), παρ. 7.

²⁹⁸ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., «Η Στρατιωτική Δύναμη στο Κοσσυφοπέδιο (KFOR)», Το Σ, (2001/4).

Οι αρμοδιότητες της KFOR συμφωνήθηκαν κατά τη συνάντηση της «Ομάδας των 8» στις 6 Μαΐου 1999 και αποτυπώθηκαν με μεγαλύτερη σαφήνεια στο έγγραφο το οποίο υποβλήθηκε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας στις 2 Ιουνίου. Οι αρμοδιότητες της πλέον καταγράφονται στην παράγραφο 9 της απόφασης 1244 (1999). Η πορεία εκτέλεσής τους αναφέρεται στις μηνιαίες εκθέσεις που υποβάλλονται στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Τα καθήκοντα της KFOR έχουν στρατιωτικό και αστυνομικό χαρακτήρα και τελούν σε συνάρτηση προς τις αρμοδιότητες της UNMIK και των διεθνών οργανισμών που δραστηριοποιούνται στο Κοσσυφοπέδιο, τους οποίους η πολυεθνική δύναμη καλείται να υποστηρίξει²⁹⁹.

Οι στρατιωτικές αρμοδιότητες³⁰⁰ αφορούν την αποτροπή νέων εχθροπραξιών, τη διατήρηση και την επιβολή εκεχειρίας και την εξασφάλιση της αποχώρησης από το Κοσσυφοπέδιο του γιουγκοσλαβικού στρατού, της αστυνομίας και των παραστρατιωτικών δυνάμεων. Η σημαντικότερη όμως αρμοδιότητα της KFOR ήταν η επιβολή των όρων της Βορειο-ατλαντικής Συμμαχίας. Ο αφοπλισμός του «Απελευθερωτικού στρατού του Κοσσυφοπεδίου» (UCK)³⁰¹ και των λοιπών παραστρατιωτικών ομάδων των αλβανοφώνων Κοσοβάρων αποτελεί ένα από τα πιο δύσκολα καθήκοντα της στρατιωτικής δύναμης. Η KFOR έχει αναλάβει επίσης το δύσκολο έργο του ελέγχου της εκκαθάρισης των ναρκοπεδίων, έως ότου η UNMIK μπορέσει να αναλάβει τη σχετική ευθύνη³⁰². Εδώ φαίνεται η συνεργασία μεταξύ της πολυεθνικής και της ειρηνευτικής δύναμης, καθώς ενώ κατά τα πρώτα στάδια της επιχείρησης η KFOR επέβλεπε μόνη της την εκκαθάριση των ναρκοπεδίων από τον UCK, στη συνέχεια συνεργάστηκε στενότερα με τον αρμόδιο συντονιστικό φορέα των Ηνωμένων Εθνών³⁰³.

Η απόφαση 1244 (1999) αναθέτει στην KFOR την τήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας έως ότου αναλάβει η UNMIK τις σχετικές αρμοδιότητες, προκειμένου να τις εκχωρήσει σταδιακά, με τη σειρά της, στις τοπικές αστυνομικές δυνάμεις. Για να επιτευχθεί ο τελικός αυτός στόχος, η KFOR, παράλληλα με την άσκηση των αστυνομικών καθηκόντων, συνέβαλε στη διαδικασία επιλογής προσωπικού για τη στελέχωση των τοπικών σωμάτων ασφαλείας, στην κατάρτιση πειθαρχικού κώδικα, καθώς και στη δημιουργία και τη λειτουργία αστυνομικής σχολής³⁰⁴. Ωστόσο, προβλήματα αντιμετωπίζει στους συνοριακούς ελέγχους που διενεργεί, με στόχο την πρόληψη παράνομης διακίνησης όπλων και πολεμικού υλικού από την Αλβανία και την

²⁹⁹ Ο π., Σισιλιάνου Λίνος- Αλέξανδρος, «Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας», σελ. 311. Επίσης, UN doc. S/1999/649.

³⁰⁰ S/Res. 1244(1999), παρ. 9 α και παρ. 6 του παραρτήματος 2 στην απόφαση.

³⁰¹ S/Res. 1244 (1999), παρ. 9 β) και παρ. 15. Για τη δράση της KFOR βλ. τις εκθέσεις δραστηριοτήτων S/2000/489, 26.5.2000, παρ. 3, S/2000/634, 28.6.2000, παρ. 5, S/2000/814, 18.8.2000, παρ. 8, S/2000/819, 21.9.2000, παρ. 8, S/2000/1024, 25.10.2000, παρ. 10, S/2000/1120, 27.11.2000, παρ. 6, S/2000/1246, 28.12.2000, παρ. 7.

³⁰² S/Res. 1244 (1999), παρ. 9 ε).

³⁰³ Βλ. τις παραπάνω εκθέσεις δραστηριοτήτων της KFOR, S/1999/868, παρ. 7 και S/1999/982, παρ. 4. Επίσης, την έκθεση δραστηριοτήτων της KFOR, S/2000/235, 21.3.2000, παρ. 7.

³⁰⁴ S/Res. 1244 (1999), παρ. 9 και παρ. 110). Επίσης, την έκθεση δραστηριοτήτων της KFOR, S/1999/1266, 20.12.1999, παρ. 12. Επίσης, την έκθεση δραστηριοτήτων της KFOR, S/2000/318, 17.4.2000, παρ. 10. Και τις εκθέσεις δραστηριοτήτων S/2000/634 (παρ. 10), S/2000/814 (παρ. 12).

ΠΓΔΜ, καθώς και την αντιμετώπιση των λεηλασιών, του λαθρεμπορίου και των εγκληματικών πράξεων στις παραμεθόριες περιοχές³⁰⁵.

Η προστασία των μειονοτήτων - κυρίως των Σέρβων της επαρχίας - αποτελεί μια από τις υψηλότερες προτεραιότητες της στρατιωτικής δύναμης. Όμως η KFOR αδυνατεί να αποτρέψει τις επιθέσεις κατά των Σέρβων, αν και στις εκθέσεις αναφέρεται ότι οι δυνάμεις της έχουν διαρκή παρουσία στις σερβικές πόλεις, τα χωριά και τα περίχωρα, ακόμη και σε συγκεκριμένα οικήματα³⁰⁶. Η συνεργασία μεταξύ της αλβανικής και της σερβικής κοινότητας καθίσταται ολοένα και περισσότερο αδύνατη, οπότε το ενδεχόμενο δημιουργίας μιας «πολυεθνικής» επαρχίας και της ειρηνικής συνύπαρξης των επιμέρους κοινοτήτων φαντάζουν απίθανα.

Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες συγκροτήθηκε η KFOR (μετά από μία σημαντικότερη θεσμική εκτροπή), της αποδίδουν μια ιδιαίτερη φυσιογνωμία. Ο πολυεθνικός χαρακτήρας της είναι προφανής αφού συμμετέχουν σε αυτή πολλά Κράτη μη μέλη του NATO, ευρωπαϊκά και μη, συμπεριλαμβανομένης και της Ρωσίας, γεγονός που δικαιολογεί ότι νομική βάση της εξουσιοδότησης του Συμβουλίου Ασφαλείας ήταν το Κεφάλαιο VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και όχι το Κεφάλαιο VIII το οποίο αναφέρεται στους «περιφερειακούς οργανισμούς». Πόσο μάλλον που το NATO αμφισβητείται ως «περιφερειακός οργανισμός» κατά την έννοια των άρθρων 52 και 53 του Χάρτη. Παρά την πολυεθνική σύνθεσή της, η KFOR ελέγχεται από το NATO. Έτσι, η παρουσία της Συμμαχίας στο έδαφος της πρώην Γιουγκοσλαβίας γίνεται περισσότερο εμφανής και ενισχύεται το νέο στρατηγικό δόγμα του NATO, το οποίο δύσκολα συμβιβάζεται νομικά προς την ιδρυτική Συνθήκη του 1949³⁰⁷.

Τις αρμοδιότητές της προσδιορίζει το Συμβούλιο Ασφαλείας και βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι συμπληρώνουν ουσιαστικά το έργο της UNMIC. Ορισμένες από τις εξουσίες της KFOR μεταβιβάζονται σταδιακά στη UNMIC, προκειμένου να ασκηθούν, σε μεταγενέστερο στάδιο, από τις τοπικές αρχές. Οι αποδόσεις των δραστηριοτήτων της KFOR αναφέρονται αναλυτικά στις εκθέσεις της. Από αυτές διαπιστώνεται ότι το έργο που έχει αναλάβει είναι ιδιαίτερα δυσχερές και σε πολλούς τομείς αδύνατο να υλοποιηθεί. Όπως διαπιστώθηκε το έργο της δυσχεραίνεται από την συμπεριφορά των κοινοτήτων, οι οποίες είναι αδύνατο να συνυπάρξουν.

Είναι γεγονός ότι χωρίς την ύπαρξη της πολυεθνικής αυτής δύναμης, η κατάσταση στη περιοχή θα είχε εκτροχιαστεί πολύ περισσότερο, αν και το εκρηκτικό κλίμα στην περιοχή δεν παύει να υπάρχει. Ωστόσο, από μόνη της δεν μπορεί να υλοποιήσει το έργο για το οποίο συστάθηκε και η ανάγκη ύπαρξης της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ καθίσταται απαραίτητη.

³⁰⁵ S/Res. 1244 (1999), παρ. 9 ζ) και τις εκθέσεις δραστηριοτήτων της KFOR, S/1999/868, παρ. 16, S/2000/634, παρ. 6-7, S/2000/814, παρ. 9-10, S/2000/1024, παρ. 11.

³⁰⁶ S/1999/1185, παρ. 3. Έκθεση δραστηριοτήτων της KFOR, S/2000/50, 25.1.2000, παρ.14, και την έκθεση δραστηριοτήτων S/2000/1246. S/2000/318, 17.4.2000, παρ. 15.

γ) Η διεθνής πολιτική παρουσία (UNMIC)³⁰⁸

Η Απόφαση 1244 εξουσιοδοτεί τον Γενικό Γραμματέα, με τη συνδρομή άλλων σχετικών διεθνών Οργανώσεων, να εγκαθιδρύσει μία διεθνή "πολιτική παρουσία" στο Κόσοβο, με σκοπό να λάβει μέτρα για την εγκατάσταση μιας "ενδιάμεσης διοίκησης" υπό την οποία ο λαός του Κόσοβου θα απολαμβάνει ουσιαστικής αυτονομίας στα πλαίσια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και η οποία θα ασκεί προσωρινή διοίκηση εγκαθιστώντας ταυτόχρονα και επιβλέποντας την ανάπτυξη προσωρινών δημοκρατικών θεσμών αυτοδιοίκησης, ώστε να εξασφαλίζονται συνθήκες για μία ειρηνική και κανονική ζωή σε όλους τους κατοίκους του Κοσσυφοπεδίου³⁰⁹.

Η κύρια ευθύνη της "διεθνούς πολιτικής παρουσίας" συνίσταται: α) στην εγκαθίδρυση, για όσο διάστημα θα εκκρεμεί μία τελική διευθέτηση, ουσιαστικής αυτονομίας και αυτοδιοίκησης, β) στην εκπλήρωση "βασικών" διοικητικών λειτουργιών, γ) στην οργάνωση και στην επίβλεψη της οργάνωσης προσωρινών θεσμών για δημοκρατική και αυτόνομη αυτοδιοίκηση, εκκρεμούσης της πολιτικής λύσεως, περιλαμβανομένων και εκλογών, δ) στη μεταφορά διοικητικών αρμοδιοτήτων στους προσωρινούς θεσμούς που θα οργανωθούν και σε όσους θα προκύψουν από την τελική πολιτική λύση, ε) στη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την επιστροφή των προσφύγων, στ) στην υποστήριξη της ανοικοδόμησης της βασικής υποδομής και άλλων οικονομικών τομέων³¹⁰.

Για τον έλεγχο της υλοποίησης των μέτρων για την εγκατάσταση της "διεθνούς πολιτικής παρουσίας" και την εκτέλεση της εντολής που της έχει ανατεθεί, η Απόφαση 1244 ζήτησε από τον Γενικό Γραμματέα, σε συνεργασία με το Συμβούλιο Ασφαλείας, να ορίσει έναν Ειδικό Εκπρόσωπο³¹¹. Τέλος, η "διεθνής πολιτική παρουσία", όπως και η στρατιωτική παρουσία ασφαλείας, θα παραμείνουν μέχρις ότου το Συμβούλιο Ασφαλείας λάβει μία διαφορετικού περιεχομένου απόφαση³¹².

Η UNMIC εκπληρεί, κυρίως, έργο οικοδόμησης της ειρήνης σε ένα ιδιαίτερα δύσκολο περιβάλλον και στην πράξη αντιμετώπισε πολλά και σοβαρά προβλήματα, χωρίς να λείπουν και οι επικρίσεις για τον τρόπο χειρισμού ορισμένων θεμάτων. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα της UNMIC είναι η ασφάλεια και η καταστολή της καθημερινής βίας. Η υπάρχουσα αστυνομική δύναμη της UNMIC που απαριθμεί 4.400 άτομα από 53 χώρες εξακολουθεί να μην επαρκεί για την

³⁰⁷ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., «Η Στρατιωτική Δύναμη στο Κοσσυφοπέδιο (KFOR)», Το Σ, (2001/4).

³⁰⁸ Για την UNMIC βλ. www.unmiconline.org. Επίσης, Natsis Ioannis, «UN in Kosovo: 1999-2005, an assessment of international administration» στην ιστοσελίδα www.eliamep.gr/eliamep/files

³⁰⁹ Σημείωση 10, Απόφαση 1244 Συμβουλίου Ασφαλείας (<http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>).

³¹⁰ Σημείωση 11, Απόφαση 1244 Συμβουλίου Ασφαλείας (<http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>).

³¹¹ Σημείωση 6, Απόφαση 1244 Συμβουλίου Ασφαλείας (<http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>).

³¹² Σημείωση 19, Απόφαση 1244 Συμβουλίου Ασφαλείας (<http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>).

αντιμετώπιση των φαινομένων βίας, και πολλές φορές υπάρχουν από κοινού επιχειρήσεις της αστυνομικής δύναμης με την KFOR. Η συνύπαρξη Σέρβων και Κοσοβάρων μέσω της δημιουργίας μιας πολυεθνοτικής κοινωνίας στο Κόσοβο δεν φαίνεται ότι μπορεί εύκολα να επιτευχθεί, και η ασφάλεια του σερβικού στοιχείου είναι ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που η επιχείρηση αυτή καλείται να αντιμετωπίσει³¹³.

Ωστόσο, προβληματισμό προκαλεί Έκθεση του Γενικού Γραμματέα των Η Ε όπου αναφέρεται το γεγονός ότι ο Ειδικός Εκπρόσωπος, ο οποίος ασκεί την εξουσία που έχει απονεμηθεί στην UNMIK, θα μπορεί στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του, να ανακαλεί ή να αναστέλλει υφιστάμενους νόμους, έτσι ώστε να εκτελέσει αποτελεσματικά την αποστολή του ή όταν οι υφιστάμενοι νόμοι είναι ασυμβίβαστοι με την εντολή και τους επιδιωκόμενους σκοπούς της ενδιάμεσης πολιτικής διοίκησης³¹⁴. Επιπλέον, ο Ειδικός Εκπρόσωπος, για την εκτέλεση των καθηκόντων του, θα μπορεί να εκδίδει νομοθετικές πράξεις με τη μορφή Κανονισμών³¹⁵. Ωστόσο, στην εντολή διαχείρισης δεν γίνεται λόγος για ανάκληση ή αναστολή των νόμων και ούτε μπορεί να δοθεί σχετική εξουσιοδότηση με μεταγενέστερη Έκθεση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ χωρίς ειδική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, η οποία και πάλι θα ήταν αμφισβητούμενης διεθνούς νομιμότητας εφόσον θίγει την κυριαρχία της Γιουγκοσλαβίας. Καμία αναφορά δεν υπάρχει και για την έκδοση Κανονισμών.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι οι εκδιδόμενοι Κανονισμοί της UNMIK προχωρούν σε συστηματική ανάκληση των επί μέρους στοιχείων της δικαϊκής οργάνωσης. Ενώ η κυριαρχία και η εδαφική ακεραιότητα επιβεβαιώθηκαν από την απόφαση 1244 (Προοίμιο, Νο 10 και § 8 του Παραρτήματος 2), εν τούτοις οι νόμοι και οι Κανονισμοί του Ομοσπονδιακού Κράτους δεν εφαρμόζονται -κατά παραβίαση της § 9 (d) της απόφασης. 1244. Είναι γεγονός ότι από το σύνολο των διοικητικών και νομοθετικών "μέτρων" αποδίδεται η εικόνα ενός κατ' επίφαση κυρίαρχου κράτους από το οποίο έχουν αφαιρεθεί οι πολιτικές, διοικητικές και νομοθετικές αρμοδιότητες ως προς τη διαχείριση μέρους της επικράτειάς του. Το Κόσοβο διοικείται, με διεθνή Εντολή από Ειδικό Εκπρόσωπο του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ, που συγκεντρώνει όλες τις εκτελεστικές, νομοθετικές και δικαστικές αρμοδιότητες τις οποίες και ασκεί βάσει μιας αόριστης -ως προς τα στοιχεία εξουσιοδότησης- Αποφάσεως και χωρίς έλεγχο νομιμότητας των αποφάσεών του³¹⁶.

4.7: Κριτική Εκτίμηση

Η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου αποτελεί ειδική περίπτωση συνύπαρξης πολυεθνικών και ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ. Η απόφαση 1244 είναι η μόνη απόφαση που επέτρεψε

³¹³ Ο π., Τελαλιάν Μαρία, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις», Το Σύνταγμα, τχ.4, 2001.

³¹⁴ Έκθεση του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ που υπεβλήθη στις 12.7.1999 (S/1999/779), Σημείωση 39.

³¹⁵ Έκθεση του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ που υπεβλήθη στις 12.7.1999 (S/1999/779), Σημείωση 41.

³¹⁶ Ο π., Γιόκαρης Α., «Η "διεθνής πολιτική παρουσία" στο Κοσσυφοπέδιο: διεθνής ανθρωπιστική συνδρομή υπό διεθνή έλεγχο, εντολή διαχείρισης ή υποκατάσταση στοιχείων κυριαρχίας;», Το Σ (2001/4).

την παράλληλη ανάπτυξη και την ταυτόχρονη συγκρότηση μιας ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ, και μιας πολυεθνικής δύναμης. Ο παραπληρωματικός χαρακτήρας των αρμοδιοτήτων τους και η ανάγκη συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ τους είναι εμφανείς στην εν λόγω απόφαση. Η KFOR καλείται να στηρίξει τις εργασίες της διεθνούς πολιτικής παρουσίας και να εγγυηθεί την προστασία και την ελευθερία διακίνησης της UNMIC, καθώς και όλου του προσωπικού των διεθνών οργανισμών που δραστηριοποιούνται στη περιοχή.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σταδιακή μεταβίβαση ορισμένων αρμοδιοτήτων της πολυεθνικής δύναμης στην ειρηνευτική δύναμη. Όπως προαναφέρθηκε, η KFOR αναλαμβάνει τη δημόσια τάξη και ασφάλεια ώσπου να μπορέσει να αναλάβει η UNMIC. Αντίστοιχα, η UNMIC καλείται να εγκαθιδρύσει και να εκπαιδεύσει τοπικές αστυνομικές δυνάμεις, στις οποίες θα εκχωρήσει σταδιακά τις αρμοδιότητες αυτές.

Είναι γεγονός ότι και οι δυο δυνάμεις αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες προς διεκπεραίωση του έργου τους. Πολλές από αυτές αναφέρθηκαν παραπάνω, όπως ο αφοπλισμός των παραστρατιωτικών αλβανόφωνων δυνάμεων, η προστασία των Σέρβων Κοσοβάρων και οι συνοριακοί έλεγχοι. Οπότε, η ανάγκη συνεργασίας μεταξύ της πολυεθνικής δύναμης και της διεθνούς πολιτικής παρουσίας κρίνεται απαραίτητη προς επίτευξη των στόχων για τον οποίο συστάθηκαν.

Είναι γεγονός ότι στη περιοχή λειτουργεί ένα σύνθετο σχήμα αλλά και μοναδικό στην πρακτική του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αποφασίζοντας την ανάπτυξη στο Κοσσυφοπέδιο διεθνούς πολιτικής και στρατιωτικής παρουσίας, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, το Συμβούλιο δραστηριοποίησε τον Οργανισμό σε μια υπόθεση στην οποία είχε περιθωριοποιηθεί με σημαντικά επακόλουθα για τη διεθνή νομιμότητα. Η ανάγκη προσφυγής στον ΟΗΕ ως μόνη διπλωματική διέξοδος για τον τερματισμό της ένοπλης σύρραξης αποδεικνύει ότι ο παγκόσμιος Οργανισμός αποτελεί αναντικατάστατο νομικοπολιτικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση διεθνών κρίσεων. Ωστόσο, όπως τόνισε ο Γενικός Γραμματέας σε σχέση προς την αποστολή των Ηνωμένων Εθνών, το εγχείρημα της ανασυγκρότησης της περιοχής είναι εξαιρετικά δύσκολο και τυχόν αποτυχία του κινδυνεύει να χρεωθεί για άλλη μια φορά στον ΟΗΕ και όχι στο NATO το οποίο είχε από την αρχή την πρωτοβουλία των κινήσεων.

Πέρα από τα παραπάνω, θα πρέπει ωστόσο να αναφερθεί ότι βάσει της απόφασης 1244 (1999) του Συμβουλίου Ασφαλείας, το Κόσοβο τελεί υπό διεθνή διοίκηση, το οποίο σημαίνει ότι η Σερβία ουσιαστικά δεν ασκεί πραγματική κυριαρχία στην εν λόγω επαρχία. Ταυτόχρονα, όμως, γίνεται αναφορά στην εν λόγω απόφαση για προσήλωση των κρατών μελών του ΟΗΕ στην κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και όλων των άλλων κρατών της περιοχής και για ουσιαστική αυτονομία και πραγματική αυτοδιοίκηση

του Κοσόβου³¹⁷. Πρόκειται για μια σοβαρή αντίφαση, καθώς η ύπαρξη της διεθνούς διοίκησης αναιρεί το περιεχόμενο της εν λόγω απόφασης. Συγκεκριμένα, διαψεύδεται η δέσμευση για κυριαρχία (στην περιοχή) και εδαφική ακεραιότητα της Γιουγκοσλαβίας, ενώ η Γιουγκοσλαβική Κυβέρνηση στερείται της ευχέρειας να προσδιορίσει το σχήμα διοίκησης που θα έχει το Κόσοβο στο μέλλον.

Αν και ο ΟΗΕ, βάσει της απόφασης 1244, αποκτά ουσιαστικές κυριαρχικές αρμοδιότητες με σκοπό την εγκαθίδρυση και την ανάπτυξη δημοκρατικών θεσμών στο Κοσσυφοπέδιο, το σύνθετο σχήμα KFOR, UNMIC, ουσιαστικά υποκαθιστά το φερόμενο ως «κυρίαρχο» Κράτος. Αν και στην Απόφαση τονίζεται ότι η πολιτική παρουσία θα πρέπει να διευκολύνει την πολιτική διαδικασία για τον καθορισμό του μελλοντικού καθεστώτος στο Κόσοβο, λαμβάνοντας υπόψη τις συμφωνίες του Ραμπουγιέ, μέσω των κανονισμών της δυσχεραίνει το εγχείρημα αυτό και αδρανοποιεί τους νόμους του κράτους. Εδώ προκύπτει το εξής ερώτημα: αν δεν υπήρχε η δομή αυτή στο Κόσοβο, δηλαδή η συνεργασία μεταξύ της πολυεθνικής και της ειρηνευτικής δύναμης, ποια θα ήταν η κατάσταση στη περιοχή; Δεν θα πρέπει να αγνοείται ότι ακόμη και με την ύπαρξη αυτών το κλίμα είναι ιδιαίτερα «θερμό» δεδομένων των σχέσεων μεταξύ των κοινοτήτων και η δημιουργία μιας «πολυεθνικής» επαρχίας φαντάζει αδύνατη.

Το Σχέδιο Αχτισάρι έρχεται το 2007 για να οριστικοποιήσει το καθεστώς του Κοσόβου, αλλά τα γεγονότα που ακολούθησαν ανατρέπουν την κατάσταση στη περιοχή και λαμβάνουν μια διάσταση, αναμενόμενη από πολλούς.

---

³¹⁷ S/RES.1244 (1999), 10.6.1999,παρ. 10,11 του προοιμίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΧΤΙΣΑΑΡΙ...ΚΑΙ Η ΜΟΝΟΜΕΡΗΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

5.1: Εισαγωγή

Μετά την επέμβαση του ΝΑΤΟ στη Σερβία, το 1999, το Κόσοβο, όπως διαπιστώθηκε παραπάνω, βρισκόταν υπό διεθνή πολιτική και στρατιωτική παρουσία. Οπότε, ουσιαστικά η Σερβία δεν ασκούσε την πραγματική κυριαρχία στην περιοχή του Κοσόβου. Ωστόσο, η απόφαση 1244 αναφέρεται στην «ουσιαστική αυτονομία» και «πραγματική αυτοδιοίκηση» του Κοσόβου και κάνει λόγο για την προσήλωση των Κρατών Μελών στην κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. Επιπλέον, «...η απόφαση έθετε ως σημείο αναφοράς τις Συμφωνίες του Ραμπουγιέ, οι οποίες αποσκοπούσαν στην αυτοδιοίκηση και την αυξημένη αυτονομία του Κοσόβου στο πλαίσιο, όμως, της πρώην Γιουγκοσλαβίας»³¹⁸.

Το περιεχόμενο της απόφασης 1244 είναι σαφές, ενώ όλα αυτά τα χρόνια αποτέλεσε τη βάση για την σταδιακή σταθεροποίηση της κατάστασης στην περιοχή. Η σταδιακή μεταβίβαση ορισμένων αρμοδιοτήτων της πολυεθνικής δύναμης στην ειρηνευτική δύναμη και από την τελευταία στις τοπικές αρχές, με απώτερο στόχο τη δημιουργία θεσμών και υποδομών που θα επέτρεπαν τη σταδιακή μείωση και την αποχώρηση των διεθνών δυνάμεων από την περιοχή αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της όλης προσπάθειας. Το ζήτημα όμως ήταν να βρεθεί μια καθοριστική λύση όσον αφορά το καθεστώς του Κοσόβου. Για πόσο η εν λόγω επαρχία θα βρισκόταν υπό διεθνή επιτήρηση, πότε θα πλησίαζε επιτέλους στο τέλος της η όλη διαδικασία μεταβίβασης αρμοδιοτήτων και για πόσο ακόμα θα κρατούσε το «θερμό» κλίμα μεταξύ Κοσοβάρων και Σέρβων; Η μη ύπαρξη ενός τελικού καθεστώτος προκαλούσε περαιτέρω αστάθεια στη περιοχή, δυσχεραίνοντας το έργο της πολυεθνικής και της ειρηνευτικής δύναμης.

Έτσι, στις 24 Οκτωβρίου του 2005, το Συμβούλιο Ασφαλείας υποστήριξε πρόταση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Κόφι Ανάν για έναρξη πολιτικής διαδικασίας με σκοπό την επίλυση του ζητήματος. Η απόφαση λήφθηκε κατόπιν περιεκτικής αναθεώρησης της προόδου της επαρχίας στην εφαρμογή σειράς προτύπων που είχαν οριστεί από τη διεθνή κοινότητα ως προϋπόθεση για έναρξη των διαπραγματεύσεων³¹⁹. Κατόπιν, ο πρώην πρόεδρος της Φινλανδίας Μάρτι Αχτισάρι διορίστηκε από τον Ανάν ως ειδικός απεσταλμένος του ΟΗΕ για την πολιτική διαδικασία καθορισμού του μελλοντικού καθεστώτος του Κοσσυφοπεδίου (14 Νοεμβρίου 2005). Έπειτα από

³¹⁸ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., « Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου», στο Περράκης Στέλιος, «Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», σελ. 55-56.

³¹⁹ Η αναθεώρηση διενεργήθηκε από τον ειδικό απεσταλμένο του Ανάν, το Νορβηγό διπλωμάτη Κάι Έιντε. Το Συμβούλιο Ασφαλείας σε δήλωσή του ανέφερε: «Το Συμβούλιο Ασφαλείας συμφωνεί με τη γενική αξιολόγηση του Πρεσβευτή Έιντε σύμφωνα με την οποία, σε πείσμα των προκλήσεων που εξακολουθεί να αντιμετωπίζει το Κοσσυφοπέδιο και η ευρύτερη περιοχή, ήλθε η ώρα να προχωρήσουμε στο επόμενο στάδιο».

πολλές διπλωματικές συναντήσεις, οι άμεσες συνομιλίες μεταξύ Σέρβων και Αλβανών αξιωματούχων του Κοσσυφοπεδίου ξεκίνησαν στις 20 Φεβρουαρίου του 2006στη Βιέννη. Ωστόσο, οι διαπραγματεύσεις δεν κατάφεραν να επιτύχουν συμφωνία, καθώς οι δύο πλευρές συνέχισαν να έχουν αντίθετες θέσεις: οι Κοσοβάροι με λύση «όχι λιγότερο από ανεξαρτησία» και οι Σέρβοι με λύση «κάτι περισσότερο από αυτονομία, κάτι λιγότερο από ανεξαρτησία»³²⁰.

Στις 26 Μαρτίου του 2007, ο Αχτισάρι παρουσίασε στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ τις προτάσεις του για λύση, προβλέποντας εκχώρηση διεθνώς επιτηρούμενης ανεξαρτησίας στο Κοσσυφοπέδιο. Η Αλβανική πλειοψηφία αποδέχθηκε το σχέδιο, ωστόσο απορρίφθηκε άμεσα από τη Σερβία, καλώντας για περαιτέρω διαπραγματεύσεις. Στηρίζοντας τη θέση του Βελιγραδίου, η Ρωσία παρακώλυσε απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας η οποία στήριζε τις προτάσεις του Αχτισάρι για τη λύση, ενώ συστάθηκε τρικόα ΕΕ-ΗΠΑ-Ρωσίας για να ηγηθεί τις νέες συνομιλίες μεταξύ Βελιγραδίου και Πρίστινας. Οι διαπραγματεύσεις ολοκληρώθηκαν στις 10 Δεκεμβρίου του 2007, για άλλη μια φορά χωρίς να επιτευχθεί συμφωνία. Τελικά, το Κοσσυφοπέδιο υιοθέτησε μονομερή διακήρυξη ανεξαρτησίας στις 17 Φεβρουαρίου του 2008, δεσμευόμενο να εφαρμόσει το Σχέδιο Αχτισάρι³²¹.

Παρακάτω, εξετάζεται λεπτομερώς το Σχέδιο Αχτισάρι και στη συνέχεια η «νομιμότητα» της μονομερούς διακήρυξης της ανεξαρτησίας.

5.2: Η «Συνολική πρόταση επίλυσης για το καθεστώς του Κοσόβου» - Το «Σχέδιο Αχτισάρι»³²²

Το Σχέδιο Αχτισάρι βασίζεται στους εξής άξονες: την ανεξαρτησία του Κοσόβου³²³ και την προσωρινή επιτήρησή του από τη διεθνή κοινότητα. Όπως αναφέρθηκε από τον Αχτισάρι, πρόκειται για μια πρόταση που αποσκοπεί στο να θέσει τα θεμέλια ενός μελλοντικού Κοσσυφοπεδίου, το οποίο θα είναι σταθερό και βιώσιμο. Αποτελεί συνεπώς «βιώσιμη επιλογή», «μοναδική λύση ενός μοναδικού προβλήματος» και δεν συνιστά προηγούμενο για τη διευθέτηση άλλων αντίστοιχων ζητημάτων στο μέλλον³²⁴.

³²⁰ Παρατίθεται στο Μπρεδήμας Α., «*Το μελλοντικό καθεστώς του Κοσόβου υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου*», στο Περράκης Στέλιος, «*Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα*», σελ. 13.

³²¹ Για λεπτομέρειες όσον αφορά την ροή των γεγονότων, βλ. Lombardi Ben, «*Kosovo and a unilateral declaration of independence*», The Defence Academy Journal, January 2008, pg. 8-9. Coppieters Bruno, «*Kosovo and the principles of just secession*», CEPS Policy Brief, No 146, Nov 2007.

³²² Για το Σχέδιο Αχτισάρι βλ. S/2007/168/Add.1, 26.3.2007. Επίσης, στην ακόλουθη ιστοσελίδα: www.unosek.org

³²³ Paul E.Gallis, «*Kosovo: Lessons Learned from Operation Allied Force*», CRS Report for Congress, Received through the CRS Web, November 19, 1999, pg. 9, 13.

³²⁴ Παρατίθεται στο ό π., Σισιλιάνου Α. Α., «*Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου*», στο Περράκης Στέλιος, «*Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα*», σελ. 53. Βλ επίσης Έκθεση Αχτισάρι, S/2007/168, παρ. 10 επ., παρ.15.

Το Σχέδιο Αχτισάαρι απομακρύνεται από τον βασικό άξονα της απόφασης 1244, που δεν ήταν άλλος από τη διατήρηση του Κοσόβου εντός των συνόρων της πρώην Γιουγκοσλαβίας, μια επιλογή που θα προκαλούσε την αποσταθεροποίηση της περιοχής των Βαλκανίων. Στα κεφάλαια 8-11 του Σχεδίου γίνεται αναφορά στη διεθνή επιτήρηση της περιοχής του Κοσόβου και συγκεκριμένα στον τομέα της ασφάλειας, τις αρμοδιότητες και τον ρόλο του Διεθνούς πολιτικού αντιπροσώπου, στην Αποστολή στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας και στη διεθνή στρατιωτική παρουσία. Στα πλαίσια του Σχεδίου το υφιστάμενο καθεστώς μετεξελισσεται, καθώς το κέντρο βάρους μετατίθεται από τον ΟΗΕ στο NATO και την ΕΕ³²⁵. Ενισχύεται, με λίγα λόγια, η επιρροή του NATO και της ΕΕ και μειώνεται ο ρόλος του ΟΗΕ.

Αν και το Σχέδιο Αχτισάαρι αποτέλεσε μια μοναδική βιώσιμη λύση, σε γενικές γραμμές ακολούθησε το σχήμα της Απόφασης 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθώς και αυτό προβλέπει διεθνή στρατιωτική και πολιτική παρουσία στη περιοχή³²⁶.

α) Η στρατιωτική παρουσία κατά το Σχέδιο Αχτισάαρι

Όσον αφορά την στρατιωτική παρουσία και συγκεκριμένα το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας και τις αρμοδιότητές της, αυτά αναφέρονται στο Παράρτημα XI του Σχεδίου. Βάσει του εν λόγω παραρτήματος, η στρατιωτική δύναμη τίθεται υπό την εξουσία του Συμβουλίου της Ατλαντικής Συμμαχίας και υπόκειται στη διεύθυνση και τον πολιτικό έλεγχο του οργάνου αυτού, μέσω της ιεραρχικής διοικητικής δομής του NATO³²⁷. Το καθεστώς υπό το οποίο λειτουργεί η διεθνής στρατιωτική παρουσία στα πλαίσια του Σχεδίου δεν παρουσιάζει σημαντική διαφορά από αυτό της KFOR. Βασικό χαρακτηριστικό είναι όμως το ότι η εποπτεία που ασκούσε το Συμβούλιο Ασφαλείας παύει να υφίσταται, ενώ δεν είναι απαραίτητες οι μηνιαίες εκθέσεις που υπέβαλλε η KFOR σε αυτό. Οπότε, είναι προφανές το ότι ο ρόλος του ΟΗΕ, όπως προαναφέρθηκε, μειώνεται σημαντικά.

Σύμφωνα με το άρθρο 2.1 του εν λόγω παραρτήματος, ο επικεφαλής της στρατιωτικής παρουσίας είναι ο μόνος αρμόδιος για την ερμηνεία και την εφαρμογή των διατάξεων του Σχεδίου που αφορούν τη στρατιωτική δύναμη και έχει τη δυνατότητα, χωρίς παρεμβάσεις τρίτων, να λαμβάνει οποιοδήποτε μέτρο κρίνει απαραίτητο, ακόμη και αυτό της χρήσης βίας, για την προστασία της δύναμης και την επίτευξη του έργου της³²⁸.

Επιπλέον, όπως και η KFOR, η διεθνής στρατιωτική παρουσία κατά το Σχέδιο Αχτισάαρι διαθέτει στρατιωτικές αλλά και αστυνομικές αρμοδιότητες. Όσον αφορά τις στρατιωτικές

³²⁵ Jeffrey Simon, «*Preventing Balkan Conflict: The role of Euroatlantic Institutions*», Strategic Forum, April 2007, No 226.

³²⁶ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., «*Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου*», στο Περράκης Στέλιος, «*Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα*», σελ. 53-58. Lombardi Ben, «*Great Game in the Balkans: the US, Europe, Russia and Kosovo*», Defence R & D Canada, Centre for Operational Research and Analysis, pg. iii-iv.

³²⁷ Παράρτημα XI του Σχεδίου Αχτισάαρι, άρθρο 1.8.

αρμοδιότητες, όπως και η KFOR, φροντίζει για την προστασία του Κοσόβου από κάθε εξωτερική απειλή, για την επιτήρηση των συνόρων, για την καταστροφή παράνομου οπλισμού και για τον έλεγχο του εναέριου χώρου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η διοίκηση του Σώματος Ασφαλείας του Κοσόβου, το οποίο ιδρύθηκε και εκπαιδεύτηκε από την KFOR, περνάει στη διεθνή στρατιωτική παρουσία που προβλέπει το Σχέδιο, μέχρι τη διάλυσή του³²⁹. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Δρ. Σισιλιάνος, «η στρατιωτική δύναμη που εγκαθιδρύει το εν λόγω Σχέδιο καλείται να αναδημιουργήσει εθνικό στρατό, με την ελπίδα ότι θα επιτύχει εκεί όπου η KFOR προφανώς απέτυχε». Βασικός στόχος της προσπάθειας αυτής είναι «η ένταξη του Κοσόβου στις ευρω-ατλαντικές δομές»³³⁰.

Όσον αφορά τις αστυνομικές αρμοδιότητές της, και αυτές συνάδουν με εκείνες της KFOR, όπως η σταθεροποίηση της κατάστασης στη περιοχή, η ελευθερία διακίνησης, η στήριξη της διεθνούς πολιτικής παρουσίας, η διευκόλυνση επιστροφής των προσφύγων και πολλές άλλες που αναφέρθηκαν σε προηγούμενη ενότητα³³¹.

Παραπάνω αναφέρθηκε ότι βασικό χαρακτηριστικό της απόφασης 1244 ήταν η σταδιακή μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από την πολυεθνική δύναμη στην ειρηνευτική δύναμη και από την τελευταία στις τοπικές αρχές, με απώτερο στόχο τη δημιουργία θεσμών και υποδομών που θα επέτρεπαν τη σταδιακή μείωση και την αποχώρηση των διεθνών δυνάμεων από την περιοχή. Το Σχέδιο Αχτισάρι αντίθετα αυξάνει τις αρμοδιότητες της διεθνούς στρατιωτικής δύναμης, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα μεταβίβασης αυτών στους τοπικούς θεσμούς και τις αρχές. Οπότε, η συνέχεια της διεθνούς στρατιωτικής παρουσίας είναι ορατή και η εξάρτηση από αυτή αμείωτη, καθώς από την KFOR περνάμε σε μια άλλη στρατιωτική παρουσία στα πλαίσια του Σχεδίου, η οποία ουσιαστικά συνεχίζει το έργο της πρώτης, με την διαφορά ότι ο έλεγχος που ασκείται σε αυτή από τον ΟΗΕ είναι ανύπαρκτος, καθώς ο ρόλος των Ηνωμένων Εθνών μειώνεται σημαντικά στα πλαίσια του Σχεδίου. Μήπως όμως αυτή η ανυπαρξία ελέγχου στη στρατιωτική δύναμη προκαλέσει περαιτέρω προβλήματα; Πριν εξετασθεί το ενδεχόμενο αυτό, θα πρέπει προηγουμένως να γίνει αναφορά στη διεθνή πολιτική παρουσία κατά το Σχέδιο Αχτισάρι.

β) Η πολιτική παρουσία κατά το Σχέδιο Αχτισάρι

Αν και βάσει της απόφασης 1244 το έργο της διεθνούς πολιτικής παρουσίας (UNMIC) κάποια στιγμή θα έφτανε στο τέλος του, βάσει του Σχεδίου Αχτισάρι η διεθνής πολιτική παρουσία ενισχύεται και δεν γίνεται λόγος για μελλοντική αποχώρησή της. Συγκεκριμένα, βάσει της απόφασης 1244, το Συμβούλιο Ασφαλείας ανέθετε ευρύτατες αρμοδιότητες στη πολιτική παρουσία

³²⁸ Παράρτημα XI, άρθρο 2.1.

³²⁹ Παράρτημα XI, άρθρα 1.1., 1.2., 2.2., 1.3., 1.4., 1.7.

³³⁰ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., «Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου», στο Περράκης Στέλιος, «Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», σελ. 61. Ο π., Jeffrey Simon, «Preventing Balkan Conflict: The role of Euroatlantic Institutions», Strategic Forum, April 2007, No 226.

³³¹ Παράρτημα XI, άρθρα 1.1., 1.2., 2.2.

και τον επικεφαλής της. Μια από τις βασικότερες αρμοδιότητες ήταν η επιτήρηση της μεταβίβασης των εξουσιών που διέθεταν οι προσωρινοί θεσμοί στους θεσμούς που θα εγκαθιδρύονταν στα πλαίσια της τελικής πολιτικής λύσης. Οπότε, με την εξεύρεση της τελικής πολιτικής λύσης, θα έπαυε και η ισχύς της διεθνούς πολιτικής παρουσίας, ενώ σταδιακά οι νατοϊκές στρατιωτικές δυνάμεις και άλλοι θεσμοί που δραστηριοποιούνταν στη περιοχή του Κοσόβου θα αποχωρούσαν. Βέβαια, η αποχώρησή τους προϋπέθετε τη δημιουργία βιώσιμων τοπικών θεσμών που θα είχαν τη δυνατότητα να ασκήσουν τα καθήκοντά τους αυτόνομα, κάτι που δεν επιτεύχθηκε. Γι'αυτό και το Σχέδιο Αχτισάαρι δεν προέβλεπε μελλοντική αποχώρηση της πολιτικής παρουσίας.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η διεθνής πολιτική παρουσία θα υπάγεται κυρίως στην ΕΕ³³², οπότε ο ρόλος των Ηνωμένων Εθνών απαλείφεται και εδώ. Συγκεκριμένα, ο Διεθνής Πολιτικός Αντιπρόσωπος δεν θα είναι Ειδικός Αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, αλλά Ειδικός Αντιπρόσωπος της ΕΕ. Αυτός δεν θα διορίζεται και δεν θα ελέγχεται από τον Γ Γ του ΟΗΕ και θα διευθύνει την Αποστολή στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας. Ο Διεθνής Πολιτικός Αντιπρόσωπος θα διορίζεται από μια «Ομάδα καθοδήγησης» μετά από συνεννόηση με την ΕΕ. Ο διορισμός του θα εγκρίνεται μεν από το Συμβούλιο Ασφαλείας, αλλά ο ρόλος του θα είναι καθαρά τυπικός. Η Ομάδα καθοδήγησης θα είναι εκείνη που θα καθορίζει τις κινήσεις του Αντιπροσώπου, τις εξουσίες και τις παρεμβάσεις του. Πώς είναι δυνατόν όμως το όργανο αυτό να ασκεί έλεγχο στο εν λόγω πρόσωπο, αφού ταυτόχρονα θα προεδρεύει εκείνος της συγκεκριμένης ομάδας; Πρόκειται για μια σοβαρή αντίφαση στα πλαίσια του Σχεδίου. Επιπλέον, ο Διεθνής Πολιτικός Αντιπρόσωπος θα λειτουργεί ως συντονιστικός φορέας όλων των διεθνών οργανισμών που θα συνεχίσουν να δραστηριοποιούνται στο Κόσοβο³³³.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι το Κόσοβο, βάσει του Σχεδίου Αχτισάαρι, παραμένει υπό τη διεθνή κηδεμονία, με την στρατιωτική και πολιτική παρουσία να εμπλέκονται στα ζητήματα εθνικής κυριαρχίας. Η βασική καινοτομία του Σχεδίου δεν είναι άλλη από τον παραμερισμό του ΟΗΕ και την ενίσχυση του ρόλου του NATO και της ΕΕ, ενώ περαιτέρω προβληματισμό προκαλούν οι αντιφάσεις που παρατηρούνται στο περιεχόμενο του Σχεδίου.

γ) Προβληματισμοί επί του Σχεδίου Αχτισάαρι

Όπως διαπιστώθηκε από τα παραπάνω, η διεθνής στρατιωτική και πολιτική παρουσία διαθέτουν πάρα πολλές αρμοδιότητες, οι οποίες υποτίθεται ότι θα έπρεπε να μειωθούν, έτσι ώστε να μεταβιβαστούν στις τοπικές αρχές και τους θεσμούς. Ίσως η ανυπαρξία αυτών να καθιστά απαραίτητη την παρουσία των παραπάνω για την καλύτερη ανάληψη ευθυνών και την πιο σωστή διαχείριση των καταστάσεων. Όμως, στο Σχέδιο αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι το Κόσοβο είναι

³³² Ο π., Jeffrey Simon, «*Preventing Balkan Conflict: The role of Euroatlantic Institutions*», Strategic Forum, April 2007, No 226.

³³³ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., «*Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου*», στο Περράκης Στέλιος, «*Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα*», σελ. 62-67.

υπεύθυνο για τη διαχείριση των εσωτερικών του υποθέσεων...για την ομαλή λειτουργία των δημόσιων αρχών, για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου...καθώς και για τη γενική ευημερία του λαού του»³³⁴. Σε τι είδους ανεξαρτησία και κυριαρχία αναφέρεται το Σχέδιο, όταν η στρατιωτική και πολιτική παρουσία έχουν ήδη πολλές αρμοδιότητες, έχουν την δυνατότητα να παρεμβαίνουν σε ζητήματα που ανάγονται στον σκληρό πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας και όλα αυτά χωρίς τον ουσιαστικό έλεγχο των τοπικών αρχών και των διεθνών οργανισμών. Αναφέρθηκε παραπάνω ότι ο ρόλος του ΟΗΕ, βάσει του Σχεδίου, μειώνεται σημαντικά, ενώ σε πολλές περιπτώσεις η παρουσία του είναι καθαρά τυπική.

Όσον αφορά την στρατιωτική δύναμη, η απουσία έλεγχου προβληματίζει, καθώς όλες οι αρμοδιότητές της αποτελούν πράξεις εθνικής κυριαρχίας. Πρώτον, αυτή η δύναμη ελέγχει και διευθύνει τη στρατιωτική δύναμη του Κοσόβου μέχρι να αυτονομηθεί και για το πότε θα γίνει αυτό, θα κριθεί από τη στρατιωτική παρουσία και τον Διεθνή Πολιτικό Αντιπρόσωπο και όχι από τις τοπικές αρχές. Δεύτερον, όπως ήδη αναφέρθηκε, ούτε ο επικεφαλής της στρατιωτικής παρουσίας ελέγχεται για τις αποφάσεις που λαμβάνει και κανένας δεν έχει το δικαίωμα να παρεμβαίνει στις αποφάσεις του, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ένοπλης βίας. Σημειωτέον ότι, αυτό συμβαίνει και με την KFOR, αλλά τουλάχιστον υποβάλλει μηνιαίες περιοδικές εκθέσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Τρίτον, η δράση της διεθνούς στρατιωτικής παρουσίας στο έδαφος του Κοσόβου είναι ελεύθερη, χωρίς περιορισμούς και έλεγχο. Το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν θα έχει δικαίωμα να ασκεί εποπτεία, όπως είναι υποχρεωμένο να κάνει σε άλλες πολυεθνικές δυνάμεις που συγκροτούνται για την αντιμετώπιση κρίσεων, αλλά ούτε και στο Συμβούλιο της Ατλαντικής Συμμαχίας που υποτίθεται ότι θα διευθύνει και θα ασκεί έλεγχο στη στρατιωτική δύναμη, θα υποβάλλει περιοδικές εκθέσεις.

Οπότε, η δράση της διεθνούς στρατιωτικής δύναμης, βάσει του Σχεδίου, θα υφίσταται πέρα από κάθε έλεγχο. Προφανώς, λάθη, παραλείψεις ή παραβιάσεις δεν θα μπορούν καν να προσβληθούν σε τοπικό δικαστικό όργανο, εφόσον η δύναμη θα απολαμβάνει προνομίων και ασυλιών, συμπεριλαμβανομένου του προνομίου της ετεροδικίας. Ο πολιτικός έλεγχος από το Συμβούλιο της Ατλαντικής Συμμαχίας επί της στρατιωτικής δύναμης καλύπτει ελάχιστα το κενό, αν και ο ρόλος αυτού είναι εικονικός.

Όσον αφορά τη διεθνή πολιτική παρουσία, έντονος προβληματισμός υπάρχει γύρω από τις εξουσίες που διαθέτει ο Διεθνής Πολιτικός Αντιπρόσωπος, ο οποίος επιτηρεί την εφαρμογή του Σχεδίου και ελέγχει τις τοπικές αρχές όσον αφορά την εφαρμογή των πολιτικών πτυχών του. Σε περίπτωση που διαπιστώσει ότι οι πράξεις των τοπικών αρχών αντίκεινται στο Σχέδιο έχει τη δυνατότητα να καταργήσει νόμους ή αποφάσεις των αρχών του Κοσόβου, αλλά και να υποβάλλει κυρώσεις. Οπότε, μπορεί να παρεμβαίνει ανενόχλητος στην άσκηση της νομοθετικής, εκτελεστικής

³³⁴ Παράρτημα ΙΧ του Σχεδίου Αχτισάρι, άρθρο 1.1.

και δικαστικής εξουσίας. Όπως προβλέπεται από το Σχέδιο, ο Διεθνής Πολιτικός Αντιπρόσωπος μπορεί να λάβει οποιαδήποτε μέτρα έτσι ώστε να εφαρμοστεί το Σχέδιο³³⁵.

Συνεπώς, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Δρ. Σισιλιάνος, «ο Διεθνής Πολιτικός Αντιπρόσωπος και γενικότερα η διεθνής πολιτική παρουσία θα μπορούν να παρεμβαίνουν δραστικά στο έργο της νομοθετικής εξουσίας-ιδίως με την κατάργηση νόμων-, στο έργο της εκτελεστικής εξουσίας –ιδίως με την κατάργηση αποφάσεων της διοίκησης, ...την επιβολή πειθαρχικών κυρώσεων-, καθώς και στο έργο της δικαιοσύνης- ιδίως με τον διορισμό ανώτατων δικαστικών λειτουργιών, την εξαφάνιση δικαστικών αποφάσεων...»³³⁶.

δ) Συμπεράσματα

Βάσει της απόφασης 1244, ο ΟΗΕ αποκτά ουσιαστικές κυριαρχικές αρμοδιότητες, η άσκηση των οποίων κατατείνει - κατά το κείμενο της απόφασης - στην εγκαθίδρυση και την ανάπτυξη δημοκρατικών θεσμών στο Κοσσυφοπέδιο. Η ειρηνευτική του δύναμη έρχεται σε επαφή και συνεννόηση με την στρατιωτική δύναμη προς επίτευξη των στόχων τους. Ο ΟΗΕ συνεργάζεται με περιφερειακούς οργανισμούς, όπως το ΝΑΤΟ, μέσω της ΚFOR, τον ΟΑΣΕ στον οποίο ανατέθηκαν καθήκοντα σχετικά με την οικοδόμηση της δημοκρατίας, την ΕΕ η οποία ανέλαβε την οικονομική ανασυγκρότηση της περιοχής και την UNHCR, η οποία μερίμνησε για τον συντονισμό των ανθρωπιστικών δραστηριοτήτων. Ο ΟΗΕ είναι παρών μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας και των εξουσιών που διαθέτει και ο ρόλος του ιδιαίτερα ενεργός. Η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου αποτελεί ειδική περίπτωση συνύπαρξης μιας πολυεθνικής δύναμης και μιας ειρηνευτικής επιχείρησης του ΟΗΕ. Η απόφαση 1244 είναι η μόνη απόφαση που επέτρεψε την παράλληλη ανάπτυξη και την ταυτόχρονη συγκρότηση μιας ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ, και μιας πολυεθνικής δύναμης. Ο παραπληρωματικός χαρακτήρας των αρμοδιοτήτων τους και η ανάγκη συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ τους είναι εμφανείς στην εν λόγω απόφαση και αναλύθηκαν παραπάνω.

Από την άλλη, το Σχέδιο Αχτισάρι εκτοπίζει εντελώς τον ΟΗΕ. Το ΝΑΤΟ και η ΕΕ αναλαμβάνουν την ευθύνη και ο ρόλος τους ενισχύεται σημαντικά. Όπως διαπιστώθηκε παραπάνω, δεν τους ασκείται κανένας έλεγχος από το Συμβούλιο Ασφαλείας, με αποτέλεσμα οι θεσμοί αυτοί να έχουν κάθε δυνατότητα να δρουν αυθαίρετα και ανεξέλεγκτα. «Η λύση που προτείνει το Σχέδιο Αχτισάρι αφενός μεν αφίσταται του διεθνούς δικαίου και της απόφασης 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας, στο μέτρο που οδηγεί στην απόσχιση του Κοσόβου, αφετέρου δε παρατείνει την εξάρτηση της περιοχής από τον διεθνή παράγοντα για απροσδιόριστο χρονικό

³³⁵ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., « Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου», στο Περράκης Στέλιος, «Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», σελ. 67-74.

³³⁶ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., « Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου», στο Περράκης Στέλιος, «Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», σελ. 75.

διάστημα»³³⁷. Η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από τις διεθνείς δυνάμεις στις τοπικές αρχές αποτυγχάνει, γεγονός που δεν επιτρέπει την αυτονόμηση της περιοχής. Οι πολυάριθμες αρμοδιότητες που παραχωρεί το Σχέδιο στις διεθνείς δυνάμεις, και συγκεκριμένα στο ΝΑΤΟ και τον ΟΗΕ, είναι περισσότερο πιθανό να αποσταθεροποιήσουν περαιτέρω την κατάσταση στο Κόσοβο.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Δρ. Περράκης, «Το πόρισμα Αχτισάρι προωθεί την ιδέα δημιουργίας ενός ιδιότυπου ανεξάρτητου κράτους, υπό διεθνή κηδεμονία, με χαρακτηριστικά που δεν συνάδουν με εκείνα που τυπικά ταυτοποιούν την πολιτική ανεξαρτησία και την εδαφική κυριαρχία ενός –ισότιμου με τα άλλα- κράτους. Περαιτέρω, η πρόταση παρακάμπτει τη θεμελιώδη αρχή της προηγούμενης συναίνεσης του κράτους, επιβάλλοντας μια νέα-και επικίνδυνη – άποψη για τη δυνατότητα μονομερούς απόσχισης λαού/εθνότητας/μειονότητας σε αντίθεση με το ισχύον διεθνές δίκαιο»³³⁸.

5.3: Η μονομερής ανακήρυξη της ανεξαρτησίας

Αν και το Σχέδιο Αχτισάρι παρουσιάστηκε από τον συντάκτη του ως «η μόνη βιώσιμη επιλογή», δεν υποστηρίχθηκε από την σερβική Βουλή³³⁹, γεγονός που αποδείκνυε την αδυναμία συμβιβασμού και την προοπτική επιβεβλημένης λύσης. Τα κόμματα ενωμένα εξέφρασαν έτσι την αντίθεσή τους σε μια λύση που διακηρύσσουν ότι παραβιάζει την εθνική κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Σερβίας ως αναγνωρισμένου κράτους διεθνώς. Η απόφαση αυτή της σερβικής Βουλής δηλώνει ότι το Σχέδιο του ΟΗΕ θέτει παράνομα τις βάσεις για την δημιουργία ενός νέου ανεξάρτητου κράτους στην επικράτεια της Σερβίας.

Η Ρωσία, η οποία με το ζήτημα του Κοσόβου βρήκε ευκαιρία να διαδραματίσει ξανά κεντρικό ρόλο στη διεθνή σκηνή, ταυτίστηκε με τη σερβική άποψη. Υποστηρικτές του Σχεδίου ήταν μόνο η Αλβανική πλειοψηφία, η ΕΕ³⁴⁰ και οι ΗΠΑ. Στηρίζοντας τη θέση του Βελιγραδίου, η Ρωσία παρακώλυσε απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας η οποία στήριζε τις προτάσεις του Αχτισάρι για τη λύση, ενώ συστάθηκε τρόικα ΕΕ-ΗΠΑ-Ρωσίας για να ηγηθεί τις νέες συνομιλίες μεταξύ Βελιγραδίου και Πρίστινας. Οι διαπραγματεύσεις ολοκληρώθηκαν στις 10 Δεκεμβρίου του 2007, για άλλη μια φορά χωρίς να επιτευχθεί συμφωνία. Τελικά, το Κοσσυφοπέδιο υιοθέτησε μονομερή διακήρυξη ανεξαρτησίας στις 17 Φεβρουαρίου του 2008, δεσμευόμενο να εφαρμόσει το Σχέδιο

³³⁷ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., «Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου», στο Περράκης Στέλιος, «Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», σελ. 75.

³³⁸ Περράκης Σ., «Το Κόσοβο στον δρόμο της ανεξαρτησίας...και μερικά μαθήματα για το μέλλον», στο Περράκης Στέλιος, «Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», σελ. 43.

³³⁹ Η σερβική Βουλή, στην πρώτη σύγκλησή της μετά τις βουλευτικές εκλογές του Ιανουαρίου, καταψήφισε το Σχέδιο με 255 ψήφους, έναντι 15 που ψήφισαν υπέρ. (Πηγή Associated Press).

³⁴⁰ Σέκερης Γιώργος, «Κόσοβο και Διεθνές Περιβάλλον», στο Περράκης Στέλιος, «Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», σελ. 135.

Αχτισάρι³⁴¹. Σημειωτέον ότι, η ανεξαρτησία του Κοσόβου αναγνωρίστηκε από τις ΗΠΑ, ενώ ένας αυξανόμενος αριθμός χωρών συνεχίζει να την αναγνωρίζει. Η Γαλλία, η Βρετανία, η Ιταλία, η Γερμανία, και η Τουρκία είναι από τα πρώτα κράτη που αναγνώρισαν την μονομερή ανακήρυξη της ανεξαρτησίας. Η Ρωσία και η Σερβία εξέφρασαν έντονα την αντίθεσή τους. Η Ρωσία έκανε λόγο για καταστροφή του συστήματος ασφαλείας Γιάλτα-Πότσδαμ και για διάλυση της σύγχρονης αρχιτεκτονικής διεθνούς ασφάλειας. Το ρωσικό ΥΠΕΞ ανέφερε συγκεκριμένα, «η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας από την Πρίστινα και η αναγνώρισή της από σειρά κρατών δεν ανταποκρίνονται στο υπάρχον διεθνές δίκαιο, υπονομεύουν τη σταθερότητα και την ασφάλεια στην επαρχία και την περιοχή των Βαλκανίων, εγκυμονούν επικίνδυνες συνέπειες για το σύστημα των διεθνών σχέσεων»³⁴².

Επομένως, το ζήτημα που τίθεται είναι κατά πόσο είναι συμβατή αυτή η μονομερής ανακήρυξη της ανεξαρτησίας με το διεθνές δίκαιο. Δικαιολογείται από το διεθνές δίκαιο η ανεξαρτητοποίηση του Κοσόβου;

5.4: Η ασυμβατότητα της ανεξαρτητοποίησης του Κοσόβου με το διεθνές δίκαιο – η ρωσική αντίδραση – μερικές διαπιστώσεις

Η ανεξαρτησία του Κοσόβου «αντιστοιχεί από νομική άποψη με την εξωτερική αυτοδιάθεση, η οποία οδηγεί κατά κανόνα και στην εσωτερική αυτοδιάθεση, δηλαδή στο δικαίωμα κάθε κράτους να αυτοκυβερνάται, επιλέγοντας το πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό του σύστημα»³⁴³. Το δικαίωμα εξωτερικής αυτοδιάθεσης, δηλαδή το δικαίωμα απόκτησης μονομερώς ανεξαρτησίας και κρατικής κυριαρχίας, ανήκει, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, κατά κύριο λόγο στους λαούς υπό αποικιακό ζυγό και σε ορισμένες περιπτώσεις, σε αυτούς που υπάγονται σε ένα ρατσιστικό καθεστώς (πχ. το απαρτχάιντ που εφάρμοσε η Ν. Αφρική εις βάρος του λαού της) και σε αυτούς που έχουν τεθεί υπό ένα καθεστώς ξένης κατοχής (πχ. ο λαός της Παλαιστίνης)³⁴⁴. Ωστόσο, οι αλβανικής καταγωγής Κοσοβάροι δεν ανήκουν σε καμία από τις παραπάνω

³⁴¹ Για λεπτομέρειες όσον αφορά την ροή των συγκεκριμένων γεγονότων, βλ. ό π., Lombardi Ben, «*Kosovo and a unilateral declaration of independence*», The Defence Academy Journal, January 2008, pg. 8-9.

³⁴² Για τα γεγονότα βλ. <http://www.e-tipos.com/>, <http://www.setimes.com>.

³⁴³ Οικονομίδης Κ., «*Η ασυμβατότητα της προτεινόμενης για το Κόσοβο λύσης*», στο Περράκης Στέλιος, «Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», σελ. 115. Περί αυτοδιάθεσης βλ. ό π., Ρούκουνας Εμμανουήλ «*Διεθνές Δίκαιο: Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου, τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου*», σελ. 56-58. Περί εξωτερικής και εσωτερικής αυτοδιάθεσης βλ. Chadwick Elizabeth, «*Self-determination, Terrorism and the International Humanitarian Law of armed conflict*», Martinus Nijhoff Publishers, 1996. Morag Goodwin, «*From Province to Protectorate to State? Speculation on the Impact of Kosovo's Genesis upon the Doctrines of International Law*», German Law Journal, Vol. 08, No. 01. Περί αυτοδιάθεσης βλ. Buchanan Allen, «*Justice, Legitimacy and Self-determination. Moral foundations for International Law*», Oxford University Press, 2004, pg. 331-409. Knop Karen «*Diversity and self-determination in International Law*», Cambridge University Press, 2002. Wellman Christopher, «*A theory of secession. The case for Political self-determination*», Cambridge University Press, 2005. Raju G. C. Thomas, «*Yugoslavia unraveled: Sovereignty, Self-determination, Intervention*», Lexington Books, 2003. Carley Patricia, «*Self-determination, Sovereignty, Territorial Integrity, and the Right to Secession*», United States Institute of Peace, Peaceworks No.7. First published March 1996.

³⁴⁴ Ό π., Μπρεδήμας Α., «*Το μελλοντικό καθεστώς του Κοσόβου υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου*», σελ. 20-21. Ό π., Οικονομίδης Κ., «*Η ασυμβατότητα της προτεινόμενης για το Κόσοβο λύσης*», σελ. 116.

περιπτώσεις, διότι από ότι διαπιστώθηκε σε προηγούμενες ενότητες, δεν υπήχθησαν ποτέ στην ιστορία υπό αποικιακό ή ρατσιστικό καθεστώς ή υπό καθεστώς ξένης κατοχής.

Σημειωτέον ότι, πέρα των παραπάνω λαών, σε όλους τους άλλους λαούς εφαρμόζονται οι θεμελιώδεις αρχές της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους, του απαραβίαστου του εδάφους του και της μη αλλαγής των συνόρων. Πρόκειται για αρχές που απαγορεύουν στους λαούς αυτούς να ασκήσουν μονομερώς το δικαίωμα εξωτερικής αυτοδιάθεσης. Οι αλβανικής καταγωγής Κοσοβάροι, από νομική άποψη, αποτελούν εθνική μειονότητα μέσα στο κράτος της Σερβίας. Οι εθνικές μειονότητες δεν έχουν το δικαίωμα εξωτερικής ή εσωτερικής αυτοδιάθεσης. Επομένως, η ανεξαρτησία του Κοσόβου δεν είναι από νομική άποψη σύμφωνη με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου και τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Σύμφωνα με τον Δρ. Οικονομίδη, πρόκειται για μια μη συμβατή με το διεθνές δίκαιο και επικίνδυνη πορεία που οδηγεί στην περαιτέρω αποσταθεροποίηση των Βαλκανίων, ενώ ο Ειδικός Απεσταλμένος των Ηνωμένων Εθνών Μ. Αχτισάρι έπρεπε να στραφεί προς μια λύση διευρυμένης αυτονομίας υπό την εγγύηση της ΕΕ³⁴⁵.

Την ίδια άποψη εκφράζουν και άλλοι επιστήμονες, όπως ο Δρ. Μπρεδήμας, ο οποίος υποστηρίζει μεταξύ άλλων ότι «η ενδεχόμενη αναγνώριση της ανεξαρτησίας του Κοσόβου από, κυρίως, δυτικά κράτη, θα ήταν προϊόν πολιτικών σκοπιμοτήτων και όχι έκφραση νομιμότητας»³⁴⁶. Σημειωτέον ότι, τα περισσότερα κράτη ήδη έχουν αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του Κοσόβου. Επιπλέον, προσθέτει ότι «η εδαφική αυτονομία είναι η πρέπουσα λύση για τη διευθέτηση του προβλήματος της αντίθεσης απόσχισης-ψυχολογικού χάσματος στο Κόσοβο». Η αυτονομία μπορεί να χρησιμεύσει στη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους (πχ. σερβική επαρχία της Βοϊβοντίνας), αλλά για να λειτουργήσει αποτελεσματικά θα πρέπει να υπάρξουν διεθνείς εγγυήσεις για τη διατήρηση της ενότητας ενός ομοσπονδιακού κράτους, που όταν αποτελείται από δύο ή τρία μέρη κινδυνεύει να διαλυθεί³⁴⁷.

Οι προτάσεις των επιστημόνων είναι λογικές αλλά η μονομερής ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσόβου είναι γεγονός. Η αναγνώρισή της δε, έχει πραγματοποιηθεί από τα περισσότερα κράτη με πρωτεργάτη τις ΗΠΑ και με τις σφοδρές αντιδράσεις της Ρωσίας και της Σερβίας. Η Σερβία, όπως προαναφέρθηκε, επιθυμούσε «κάτι λιγότερο από ανεξαρτησία, κάτι περισσότερο από αυτονομία». Μπορούσε να αποδεχτεί την αυτονομία, αλλά όχι την άμεση de jure απόσχιση. Οι Αλβανοκοσοβάροι από την άλλη επέμειναν στην θέση της ανεξαρτησίας, αφού ούτως ή άλλως είχαν και έχουν στο πλευρό τους τις ΗΠΑ. Η Ρωσία όμως για ποιο λόγο αντιδρά τόσο έντονα; Αντέδρασε και στο Σχέδιο Αχτισάρι και τώρα στην αναγνώριση της μονομερούς ανακήρυξης της ανεξαρτησίας. Είναι γεγονός ότι οι ΗΠΑ ελέγχουν από την αρχή το «παιχνίδι» στην περιοχή του Κοσόβου. Πρώτον, μέσω του ειδικού διαμεσολαβητή των Ηνωμένων

³⁴⁵ Ο π., Οικονομίδης Κ., «Η ασυμβατότητα της προτεινόμενης για το Κόσοβο λύσης», σελ. 117-120.

³⁴⁶ Ο π., Μπρεδήμας Α., «Το μελλοντικό καθεστώς του Κοσόβου υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου», σελ. 36.

Αχτισάρι και στη συνέχεια μέσω του πολιτικού διοικητή του Κοσσυφοπεδίου. Οι ΗΠΑ έρχονται αντιμέτωπες με τη Ρωσία όταν το ζήτημα φτάνει στο Συμβούλιο Ασφαλείας και συγκεκριμένα όταν ο Αχτισάρι παρουσίασε επισήμως το Σχέδιό του σε αυτό. Η Ρωσία παρουσιάζεται μέχρι σήμερα ο πιο δύσκολος συνομιλητής, δίνοντας την εντύπωση στις ΗΠΑ ότι αποσκοπούσε σε ανταλλάγματα. Έτσι, οι ΗΠΑ θεωρούσαν ότι η Ρωσία δεν θα ασκούσε βέτο και ότι το Σχέδιο θα εγκρινόταν. Η πραγματικότητα είναι ότι η Ρωσία επιθυμούσε να είναι μέσα στο «παιχνίδι». Είναι γεγονός ότι είχε χάσει την επιρροή της στα Βαλκάνια, ιδίως μετά την ανατροπή του καθεστώτος του Μιλόσεβιτς, οπότε με αφορμή το πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου εμφανίζεται και πάλι στη διεθνή σκηνή, εκμεταλλευόμενη τη θέση που κατέχει στο Συμβούλιο Ασφαλείας και διαδραματίζοντας πρωταγωνιστικό ρόλο στα δρώμενα. Η Ρωσία είναι μια χώρα που έχει επιστρέψει δυναμικά στο διεθνές σκηνικό και λόγω των αυξημένων τιμών της ενέργειας και λόγω των προκλήσεων που δέχεται από τις ΗΠΑ. Υποτίθεται ότι ο Ψυχρός πόλεμος είχε φτάσει στο τέλος του, αλλά όταν πρόκειται για δύο τέτοιες δυνάμεις, η κατάσταση που μπορεί να διαμορφωθεί στο διεθνές περιβάλλον είναι αβέβαιη. Δεν θα πρέπει να αγνοείται η επέκταση του ΝΑΤΟ στα ανατολικά αλλά ούτε και η εγκατάσταση της αμερικανικής αντιπυραυλικής ασπίδας στην ανατολική Ευρώπη. Επρόκειτο για δύο σημαντικές προκλήσεις από την πλευρά των ΗΠΑ, που προφανώς δεν θα άφηναν αδιάφορη την Ρωσία. Μέχρι σήμερα η Ρωσία αντιτίθεται στην ανεξαρτησία του Κοσόβου τονίζοντας τις συνέπειες αυτής στο διεθνές περιβάλλον³⁴⁸.

Όπως διαπιστώθηκε παραπάνω, το Κόσοβο είναι μια περιοχή που έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τους διεθνείς θεσμούς και το διεθνές δίκαιο. Ξεκινώντας από την εποχή του Μιλόσεβιτς, το βασικό ζήτημα που τίθεται είναι εκείνο των δικαιωμάτων των μειονοτήτων στα πλαίσια ενός αυταρχικού καθεστώτος. Στη πορεία τίθεται ζήτημα αυτοδιοίκησης-αυτοδιάθεσης στα πλαίσια ενός πολυεθνικού και πολυπολιτισμικού ομοσπονδιακού κράτους. Το 1999 η περιοχή μετατρέπεται σε πεδίο μονομερούς ένοπλης «ανθρωπιστικής επέμβασης του ΝΑΤΟ, ενώ στη συνέχεια τελεί υπό διεθνή διοίκηση (UNMIC) βάσει της απόφασης 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Στη συνέχεια αναζητείται λύση με το Σχέδιο Αχτισάρι, το οποίο προσκρούει στην αντίθεση της Ρωσίας και το οποίο προωθούσε την δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους, το οποίο έφερε χαρακτηριστικά που δεν συνάδουν με εκείνα που ταυτοποιούν την πολιτική ανεξαρτησία και την εδαφική κυριαρχία ενός κράτους. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών κατέληξαν σε αδιέξοδο και είναι σημαντικό το γεγονός ότι η διεθνής κοινότητα για πρώτη φορά θεωρεί ότι «εξαντλήθηκε η διαδικασία διαπραγμάτευσης για το μελλοντικό καθεστώς του Κοσσυφοπεδίου»³⁴⁹.

³⁴⁷ Ο π., Μπρεδήμας Α., «Το μελλοντικό καθεστώς του Κοσόβου υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου», σελ. 36-37.

³⁴⁸ Λυγερός Σταύρος, «Οι παρενέργειες της διαφανόμενης μονομερούς ανεξαρτητοποίησης του Κοσσυφοπεδίου και ο ρόλος της Αμερικανικής και Ρωσικής διπλωματίας» στο Περράκης Στέλιος, «Κόσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», σελ. 139-149. Για τις θέσεις της Ρωσίας βλ. Oksana Antonenko «Russia and the deadlock over Kosovo», Ifri Russia/NIS Center, July 2007, www.ifri.org. Για την πολιτική των ΗΠΑ στο συγκεκριμένο ζήτημα βλ. Woehrel Steven, «Kosovo's future status and US Policy», στην ακόλουθη ιστοσελίδα: http://www.pards.org/crs_country.

³⁴⁹ Ο π., Περράκης Σ., «Το Κόσοβο στον δρόμο της ανεξαρτησίας...και μερικά μαθήματα για το μέλλον», σελ. 39-44.

Όπως αναφέρει ο Δρ. Περράκης, με την ανεξαρτητοποίηση του Κοσόβου η διεθνής νομιμότητα θα υποστεί σοβαρό πλήγμα με αρνητικές συνέπειες για την εθνική κυριαρχία, την πολιτική ανεξαρτησία και την ακεραιότητα του κράτους. Η μονομερής ανεξαρτησία του Κοσόβου ήδη αναγνωρίζεται από τα περισσότερα κράτη και κυρίως την ΕΕ και η ευθύνη βαρύνει τα διεθνή όργανα και τους οργανισμούς, κυρίως την ΕΕ και τον ΟΗΕ. Ο ΟΗΕ ξεκίνησε το λάθος με την εγκαθίδρυση της διεθνούς διοίκησης (UNMIC), η οποία προετοίμαζε τον δρόμο για την ανεξαρτησία αλλά οδήγησε στον κατακερματισμό του διεθνούς δικαίου, καθώς ήρθε σε αντιπαράθεση με πολλούς από τους κανόνες του. Όπως εύστοχα αναφέρει ο Δρ. Περράκης, «η διεθνής κοινότητα δεν μπορεί ασυλλόγιστα να δημιουργεί και να προάγει κράτη, που εκ γενετής παρουσιάζουν λειτουργικά προβλήματα δόμησης (κυριαρχίας, ανεξαρτησίας κτλ.), βιωσιμότητας, οντότητες που προκαλούν τριβές με το ισχύον διεθνές δίκαιο, τα δικαιώματα του ανθρώπου³⁵⁰ και το κράτος δικαίου, με ανεξέλεγκτες συνέπειες για το μέλλον»³⁵¹.

Τέλος, αν και από πολλούς αναφέρθηκε ότι το Κόσοβο είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση³⁵² και πως δεν θα αποτελέσει προηγούμενο στις διεθνείς σχέσεις, τα πρόσφατα γεγονότα στην Αμπχαζία και τη Ν. Οσετία μαρτυρούν το αντίθετο.

---

³⁵⁰ Radeljic, Branislav, «Kosovo 1998-2008: Human Rights from War to Independence», MPRA Paper No. 8684, May 2008, (<http://mpra.ub.uni-muenchen.de/8684/>).

³⁵¹ Ο π., Περράκης Σ., «Το Κόσοβο στον δρόμο της ανεξαρτησίας...και μερικά μαθήματα για το μέλλον», σελ. 49-50. Για την ανεξαρτητοποίηση, τις συνέπειες και το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου βλ. Drago Flis, «Kosovo awaiting formal independence», στην ιστοσελίδα: http://pdc.ceu.hu/archive/00003177/03/flis_kosovo_independence. Ward Adam, «Kosovo's clouded future», Volume 12, Issue 10, December 2006 (www.iiss.org/stratcom). Wright Julian, «Lost in transition: finding a future for Kosovo», στην ακόλουθη ιστοσελίδα: <http://www.irpp.org/po/archive/feb06/wright.pdf>. Pedro Caldeira Rodrigues, «Kosovo: the Balkans' tip of the iceberg», στο Andre Barrinha, «Towards a global dimension: EU's conflict management in the neighborhood and beyond», Fundação Friedrich Ebert, pg. 113-130. Mei-Ling Chang, «State Sovereignty as Social Construct: A case study of Kosovo's pursuit of independence», SGIA Research Working Papers Series, Feb 2008.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μέσα από την εξέταση της έννοιας της «επέμβασης», όχι μόνο σημασιολογικά αλλά και περιπτωσιολογικά, ανά περιόδους διαπιστώθηκε η πολυπλοκότητά της αλλά και η ποικιλομορφία της. Από την προψυχροπολεμική περίοδο έως και την μεταψυχροπολεμική περίοδο, η επέμβαση έλαβε εντελώς διαφορετικές διαστάσεις και σήμερα έχει φτάσει σε τέτοιο στάδιο και έχει λάβει τέτοιες διαστάσεις που προβληματίζουν το διεθνές δίκαιο. Η επεμβατική πολιτική στο όνομα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της μεταψυχροπολεμικής εποχής με τις Μεγάλες δυνάμεις να κάνουν χρήση αυτής ανενόχλητες, νομιμοποιώντας την πρακτική τους αυτή μέσω του οργάνου του ΟΗΕ, του Συμβουλίου Ασφαλείας. Εκμεταλλευόμενες την ηγεμονική τους θέση στο διεθνές περιβάλλον και τη μονιμότητά τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας δρουν αυθαίρετα καταπατώντας βασικές αρχές του διεθνούς δικαίου, παραγκωνίζοντας και υποβαθμίζοντας το ρόλο του ΟΗΕ και των οργάνων του. Οι περιπτώσεις του Ιράκ και της Σερβίας που μελετάται εδώ, αποτελούν ορισμένες από εκείνες που μαρτυρούν την πραγματικότητα αυτή.

Αυτό που θα πρέπει να αποτυπωθεί είναι ότι, ««η μη επέμβαση είναι ζήτημα αρχής και όχι βαθμίδας, ενώ ο ΟΗΕ και το Διεθνές Δίκαιο είναι θεσμοί τάξης και όχι θεσμοί διακρατικής ή ενδοκρατικής δικαιοσύνης. Το διεθνές σύστημα είναι κρατοκεντρικό, καθεστώς του οποίου είναι η κρατική κυριαρχία. Ο ΟΗΕ αποσκοπεί στη στήριξη της κυριαρχίας- ανεξαρτησίας και το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει αρμοδιότητα αποκατάστασης της διαταραχθείσης τάξης και όχι προσδιορισμού κριτηρίων ενδοκρατικής ή διακρατικής δικαιοσύνης. Η επέκταση των αρμοδιοτήτων του Συμβουλίου Ασφαλείας πέραν ζητημάτων διεθνούς τάξης υπονομεύει τα θεμέλια του οντολογικά θεμελιωμένου καθεστώτος κυριαρχίας»³⁵³.

Αν και στη πρώτη δεκαετία του '90 οι ΗΠΑ νομιμοποιούσαν τις επεμβάσεις τους μέσω των διεθνών οργανισμών και κυρίως μέσω του ΟΗΕ, στην πορεία η νομιμοποίηση καθίστατο δυσχερής, με αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να ασκούν πιέσεις στις άλλες Μεγάλες δυνάμεις και να τις υποχρεώνουν να ασπάζονται την τακτική τους, παρακάμπτοντας τους κανονισμούς του Συμβουλίου Ασφαλείας. Με αυτό τον τρόπο, προκύπτουν διάφορα ερωτήματα και προβληματισμοί για τον ουσιαστικό ρόλο των διεθνών θεσμών και πιο συγκεκριμένα του ΟΗΕ όταν τίθεται σε κίνδυνο η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια. Ερωτήματα, όπως το αν η ύπαρξη του ΟΗΕ είναι εικονική στο διεθνές σύστημα ή καθίσταται αναγκαία για τη συμβίωση των κρατών στο άναρχο διεθνές σύστημα, ως έναν βαθμό απαντήθηκαν μέσα από τη μελέτη της «επέμβασης» του ΝΑΤΟ στη Σερβία τον Μάρτιο του 1999.

³⁵² Bruno Coppieters, «*The Recognition of Kosovo: Exceptional but not unique*», στο «*What is 'Just' Secession? (Is Kosovo Unique?)*», ESF WORKING PAPER NO. 28, Feb 2008.

³⁵³ Βασισμένο σε διάλεξη του Δρ. Ηφαίστου που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του ΜΠΣ: Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών κατά το ακαδημαϊκό έτος 2006-2007.

Βάσει του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, είναι γεγονός ότι ο θεσμός αυτός συστάθηκε για την διαφύλαξη της ειρήνης στο διεθνές σύστημα. Ωστόσο, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει είναι πολλαπλές. Ο οργανισμός υποχρεούται να δράσει μέσα σε ένα άναρχο σύστημα αποτελούμενο από κράτη, τα οποία ως βασικό στόχο έχουν την μεγιστοποίηση της ισχύος τους και την επίτευξη των συμφερόντων τους. Η διατάραξη της ειρήνης είναι πάντοτε πιθανή και τα όργανα της διεθνούς κοινότητας βρίσκονται συνεχώς σε εγρήγορση. Ο ΟΗΕ έχει σημειώσει σημαντικές αποτυχίες στον τομέα διατήρησης της ειρήνης και της ασφάλειας στο παγκόσμια σύστημα και αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ότι έχει καταλήξει να αποτελεί εξαρτημένη μεταβλητή στην ισχύ των Μεγάλων δυνάμεων. Το Συμβούλιο Ασφαλείας αναμφίβολα αποτελεί «εργαλείο» στα χέρια της αμερικανικής υπερδύναμης και οι Μεγάλες δυνάμεις έχουν μετατρέψει τον οργανισμό σε υποχείριό τους. Η αναδιάρθρωση του θεσμού στο σύνολό του καθίσταται αναγκαία, αλλά η όποια αλλαγή δεν θα είναι αρκετή αν δεν προηγηθεί η ευελιξία του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αυτό σημαίνει περιορισμένη αύξηση των μονίμων και μη μονίμων μελών, έτσι ώστε να εκπροσωπούνται όλα τα κράτη ανεξαρτήτου μεγέθους και δύναμης. Οποιαδήποτε άλλη καινοτομία πιθανόν να μην έχει νόημα αν δεν λάβει χώρα η διεύρυνση του οργάνου αυτού.

Μέσα από την μελέτη της επέμβασης του NATO στη Σερβία έγιναν κατανοητές οι αδυναμίες του ΟΗΕ, ως το συλλογικό όργανο ασφαλείας, ενώ έγινε περισσότερο κατανοητός ο ρόλος του σε τέτοιου είδους περιστάσεις. Επρόκειτο για μια καθαρά παράνομη πρακτική, που προβλήθηκε από το NATO και τις ΗΠΑ ως ανθρωπιστικός πόλεμος. Ωστόσο, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί νόμιμη η στρατιωτική επέμβαση του NATO στη Σερβία, καθώς το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν εξέδωσε σχετική απόφαση που να νομιμοποιεί τη χρήση βίας στη συγκεκριμένη περίπτωση. Το επιχείρημα του NATO και των ΗΠΑ ότι σκοπός της επίθεσης ήταν η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία παραβιάστηκαν επανειλημμένα στη περιοχή, δεν αποτελεί επαρκή παράγοντα νομιμοποίησης της πρακτικής τους. Από αυτή και μόνο την πρωτοβουλία αποδεικνύεται η περιθωριοποίηση των θεσμών από τον ισχυρό και η παράκαμψή τους προς επίτευξη των ουσιαστικών συμφερόντων της Μεγάλης δύναμης.

Αν και το Συμβούλιο Ασφαλείας αναγνώρισε την κρισιμότητα της κατάστασης στο Κόσοβο με την έκδοση των αποφάσεων 1160,1199,1203 και 1239, χωρίς όμως αυτές οι αποφάσεις να νομιμοποιούν την στρατιωτική επέμβαση του NATO, η Απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας αποτέλεσε την κύρια προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας για την εξεύρεση πολιτικής λύσης στην υπόθεση του Κόσοβου. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι ο ΟΗΕ περιορίζεται σε αποφάσεις που απλά αναγνωρίζουν μια κατάσταση, ενώ πολλές από αυτές μένουν στα χαρτιά. Μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης θεωρεί ότι ο ΟΗΕ εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ισχυρών, ενώ τις περισσότερες φορές τίθεται στο περιθώριο από αυτούς. Η συμπεριφορά των ΗΠΑ με την εκβιαστική στάση (ή είστε μαζί μας ή διαφορετικά είστε εχθροί μας) και με την καταστρατήγηση των βασικών αρχών του Χάρτη του ΟΗΕ και του διεθνούς δικαίου θέτουν τον θεσμό στο περιθώριο. Ο ΟΗΕ, ως θεσμός

στέκεται ανίκανος να δράσει μπροστά στον ισχυρό και η στάση του τον καθιστά αναποτελεσματικό και υπαίτιο για την μη αντιμετώπιση της κρίσης. Ο ΟΗΕ είναι προφανές ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό παράδειγμα συλλογικής ασφάλειας. «Ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας είναι εξ ορισμού αντι-ηγεμονικής υφής»³⁵⁴. Το γεγονός ότι το βασικότερο όργανό του, το Συμβούλιο Ασφαλείας, απαρτίζεται από μεγάλες δυνάμεις παίζει σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα του θεσμού. Οπότε, στο εσωτερικό του αντανακλώνεται συσχετισμοί δυνάμεων, αντιθέσεις και συγκρούσεις συμφερόντων.

Παρά την αναποτελεσματικότητα και την αδράνεια του ΟΗΕ, είτε αυτά οφείλονται σε εσωτερικές αδυναμίες, είτε στην εξάρτησή του από τις Μεγάλες δυνάμεις, παραμένει ακόμα φάρος νομιμότητας και ελπίδας για τους λαούς, ενώ η ύπαρξή του καθίσταται αναγκαία για την επιβίωση των κρατών, κυρίως των μικρότερων. Μέσα από την αναβάθμιση και τον εκδημοκρατισμό του μπορεί να επιτύχει το έργο του, που δεν είναι άλλο από την διασφάλιση της ειρήνης στο σημερινό διεθνές σύστημα.

Αξιόλογη είναι και η δράση των περιφερειακών οργανισμών, οι οποίοι σε συνεργασία με τον ΟΗΕ μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων (Κεφάλαιο VIII του Χάρτη). Το NATO και η ΕΕ, οι οποίοι εξετάστηκαν παραπάνω, αποτελούν περιφερειακούς οργανισμούς βάσει του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη του ΟΗΕ, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στα δρώμενα και στη διαμόρφωση του καθεστώτος του Κοσσυφοπεδίου.

Βάσει της Απόφασης 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας, εγκαθιδρύθηκαν μια διεθνή στρατιωτική παρουσία και μιας διεθνή πολιτική παρουσία. Η εντολή της πρώτης ανατέθηκε στη Δύναμη του Κοσόβου (Kosovo Force-KFOR) υπό νατοϊκή διοίκηση και τις αρμοδιότητες της δεύτερης ανέλαβε η Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στο Κόσοβο (United Nations Mission in Kosovo-UNMIK). Επιπλέον, στον ΟΑΣΕ ανατέθηκαν καθήκοντα σχετικά με την οικοδόμηση της δημοκρατίας και στην ΕΕ η οικονομική ανασυγκρότηση της περιοχής. Τέλος, η UNHCR ανέλαβε το συντονισμό των ανθρωπιστικών δραστηριοτήτων³⁵⁵.

Η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου αποτελεί ειδική περίπτωση συνύπαρξης μιας ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ και μιας πολυεθνικής δύναμης υπό νατοϊκή διοίκηση. Πρόκειται για μια δυναμική συνεργασία μεταξύ τους που στοχεύει στην μεταβίβαση αρμοδιοτήτων της πολυεθνικής δύναμης στην ειρηνευτική δύναμη και από αυτήν στις τοπικές αρχές. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι ο ΟΗΕ αποκτά επιτέλους ουσιαστικό ρόλο στη διευθέτηση του ζητήματος, έστω και μετά την αιματηρή επέμβαση του NATO στην περιοχή. Ο βασικός προβληματισμός έγκειται στο ότι

³⁵⁴ Ο π., Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ο πόλεμος και τα αίτιά του, τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας», σελ. 111.

³⁵⁵ Ο π., Σισιλιάνου Λ. Α., «Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου», σελ. 57. Ο π. Τσιτσελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», σελ. 311.

βάσει της Απόφασης 1244, το Κόσοβο τελεί υπό διεθνή διοίκηση, το οποίο σημαίνει ότι η Σερβία δεν ασκεί πραγματική κυριαρχία στην επαρχία. Ο ΟΗΕ αποκτά μεν ουσιαστικές κυριαρχικές αρμοδιότητες, αλλά το σύνθετο σχήμα KFOR, UNMIC υποκαθιστά το φερόμενο ως «κυρίαρχο» κράτος.

Αν και το Σχέδιο Αχτισάρι έρχεται το 2007 για να θέσει τα θεμέλια ενός σταθερού και βιώσιμου Κοσσυφοπεδίου, το περιεχόμενό του αντίκειται στις αρχές του διεθνούς δικαίου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι βάσει αυτού, το κέντρο βάρους μετατίθεται από τον ΟΗΕ στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ. Δηλαδή, ο ρόλος του ΟΗΕ είναι καθαρά εικονικός και οι περιφερειακοί οργανισμοί αναλαμβάνουν τα ηνία. Επιπλέον, βάσει του Σχεδίου αυτού, ο αρχικός σκοπός της Απόφασης 1244 περί σταδιακής μεταβίβασης αρμοδιοτήτων στις τοπικές αρχές παρακάμπτεται και οι αρμοδιότητες της στρατιωτικής και πολιτικής παρουσίας ενισχύονται, ενώ η εμπλοκή τους στα ζητήματα εθνικής κυριαρχίας είναι ιδιαίτερα έντονη, με αποτέλεσμα το εν λόγω Σχέδιο να μην οδηγεί σε μια τελική λύση όσον αφορά το καθεστώς του Κοσόβου.

Το Σχέδιο Αχτισάρι δεν υλοποιήθηκε και οι διαπραγματεύσεις ήταν λογικό να οδηγηθούν σε αδιέξοδο. Η μονομερής ανακήρυξη ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου ήταν αναπόφευκτη. Αν και αναγνωρίστηκε από τα περισσότερα κράτη με τις έντονες αντιδράσεις της Ρωσίας και της Σερβίας, δεν είναι σύμφωνη με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου και του Χάρτη του ΟΗΕ.

Είναι γεγονός ότι με την ανεξαρτητοποίηση του Κοσόβου πλήττονται οι έννοιες της εθνικής κυριαρχίας και της ακεραιότητας του κράτους. Όταν όμως τα λάθη ξεκινάνε από τον ίδιο τον θεσμό (πχ. εγκαθίδρυση διεθνούς διοίκησης στη περιοχή) πώς είναι δυνατόν να μην υπάρξει η κατάληξη αυτή; Και όταν διαπράττονται τα λάθη αυτά από το συλλογικό όργανο ασφαλείας πώς είναι δυνατόν να σταθεροποιηθεί η κατάσταση στα Βαλκάνια; Οι πολύχρονες διαπραγματεύσεις απέτυχαν, όπως και οι προσπάθειες του Ειδικού Απεσταλμένου των Ηνωμένων Εθνών Μάρτι Αχτισάρι, του οποίου το Σχέδιο παραβίαζε το διεθνές δίκαιο, και επήλθε η ανεξαρτητοποίηση του Κοσόβου μέσω της μη νομίμου οδού τελικά. Ποιες θα είναι οι συνέπειες για τα Βαλκάνια μετά από την εξέλιξη αυτή και ποιο το μέλλον της διεθνούς νομιμότητας; Τα πρόσφατα γεγονότα στην Αμπχαζία και τη Ν.Οσετία επαναφέρουν στις μνήμες όλων την δραματική κατάσταση του Κοσσυφοπεδίου, επιβεβαιώνοντας τις προβλέψεις των διεθνολόγων, ότι το παράδειγμα της νομιμοποίησης μιας de facto κατάστασης στο Κόσοβο μπορεί να επηρεάσει άλλες περιοχές με de facto καθεστώς όπως στην Αμπχαζία και τη Ν.Οσετία, και όπως φαίνεται τις επηρέασε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αλμπάνης Β. Ευστράτιος, «Διεθνής Επέμβαση», Libro, Αθήνα, 2001.

Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, «Η Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα», Ποιότητα, Αθήνα, 2000.

Αρβανιτόπουλος Κ., Ήφαιστος Π., «Ευρωατλαντικές Σχέσεις», Ποιότητα, Αθήνα, 2003.

Βαρβαρούσης Π., «Στρατηγική των Παιγνίων, Συνεργασία και Σύγκρουση στις Διεθνείς Σχέσεις», Παπαζήσης, Αθήνα.

Γιαλλουρίδης Χρ., Κεφαλά Β.Δ., «Κόσσοβο: Η Εικόνα του Πολέμου», Σιδέρης, 2001, Αθήνα.

Διβάνη Λ, Σισιλιάνου Αλ, Σκόρδας Α., «Διεθνείς κρίσεις και παρέμβαση της διεθνούς οργανώσεως: Περσικός Κόλπος και τέως Γιουγκοσλαβία», (επιμ), Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 1994: Μίχα Ελένη, «Η εφαρμογή του ανθρωπιστικού δικαίου στην πρώην Γιουγκοσλαβία».

Δίπλα Χαριτίνη, Δούση Εμμανουέλλα, «Εξήντα Χρόνια από την Ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών», επιμ., Σιδέρης, Αθήνα, 2007:

α) Μπουραντώνης Δημήτρης και Μαγκλιβέρας Κ., «Η Αναδιάρθρωση του Συμβουλίου Ασφαλείας: Επισκόπηση της διαπραγματευτικής διαδικασίας».

β) Τριγιάζης Πάνος, «Ηνωμένα Έθνη, Εξήντα Χρόνια μετά».

γ) Υφαντής Κώστας, «Η νέα έννοια της Ασφάλειας και οι Προκλήσεις μεταρρύθμισης του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών».

Ηρακλείδης Αλέξης, «Διεθνής Κοινωνία, Ιστορία, δίκαιο, θεσμοί, διαχείριση ένοπλης βίας: Μια εισαγωγή», Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005.

Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων», Ποιότητα, Αθήνα, 1999.

Ήφαιστος Παναγιώτης, «Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό», τρίτη έκδοση, Ποιότητα, Αθήνα, 2004.

Ήφαιστος Παναγιώτης, «Ο πόλεμος και τα αίτιά του, τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας», Ποιότητα, Αθήνα, 2002.

Ήφαιστος Παναγιώτης, «Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική, από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα» στο «Πεπρωμένο του Έθνους», Οδυσσέας, Αθήνα, 1994.

Ήφαιστος Παναγιώτης, « Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων: Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας», Ποιότητα, Αθήνα, 2004.

Κουβερτάρης, Ρουδομέτωφ, Κουτσούκης, «Τα Νέα Βαλκάνια: από την κρατική αποσύνθεση στην προοπτική της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Ζητήματα γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής», επιμ., Ηρόδοτος, Αθήνα, 2006.

α) Tiryakian Edward, «Η εμπλοκή τρίτων στην εθνική σύγκρουση: η περίπτωση του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο».

β) Χειλά Ειρήνη, Αθανασόπουλος Άγγελος, «Εθνοτική Σύγκρουση και ανθρωπιστική επέμβαση: η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου».

Κουσκουβέλης Ηλίας, «Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις», Ποιότητα, Αθήνα, 2005.

Κώνστας Δημήτρης και Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος «Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και Μεταβολή», Ι. Σιδέρης, τόμος ά, Αθήνα, 2002.

Λιακόπουλος Ι. Δημήτρης, «Το Δίκαιο στην Ανθρωπιστική Επέμβαση», Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001.

Μακρής Σπύρος, «Πολιτικά και Διεθνολογικά: Μελέτες για τη δημοκρατία, την εξωτερική πολιτική, την άμυνα, τη στρατηγική και τη διεθνή ασφάλεια με έμφαση στην ελληνική περίπτωση», Ειδική Εκδοτική, Αθήνα, 2003.

Μπουραντώνης Δ., Χριστοδουλίδης Θ., επιμ., «Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής», Σιδέρης, Αθήνα, 1998:

α) Μπουραντώνης Δημήτρης και Τσάκωνας Παναγιώτης, «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών σε αναζήτηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας».

β) Οικονομίδης Π. Κωνσταντίνος, «Η υποχρέωση επίλυσης των διεθνών διαφορών».

γ) Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «Η Σύμπραξη για την ειρήνη: η συνεργασία του ΟΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη».

Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, «Οδηγός για την ειρήνη: προληπτική διπλωματία, αποκατάσταση και διατήρηση της ειρήνης», Νέα Υόρκη, ΟΗΕ, 1992.

Νάσκου, Περράκη, «Το δίκαιο των διεθνών οργανισμών: το σύστημα των Η Ε, ΟΗΕ – ειδικευμένες οργανώσεις», Σάκκουλας, Αθήνα, 2005.

Ντάλης Σωτήρης «Η Κρίση στο Κόσοβο: Η Ελλάδα, η Διεθνής Κοινότητα και τα ΜΜΕ», επιμ, Παπαζήσης, Αθήνα, 1999:

α) Αλιβιζάτος Νίκος, «Δικαίωμα Παρέμβασης και Δικαιώματα Ανθρώπου».

β) Ευρυβιάδης Μάριος, «Το ΝΑΤΟ και το Φάντασμα».

γ) Ζέπος Κώστας, «Επιστροφή στον ΟΗΕ».

δ) Ιωακειμίδης Παναγιώτης, «Γιατί η Ευρώπη απέτυχε στη διαχείριση της κρίσης Κοσόβου-Γιουγκοσλαβίας».

ε) Καζάκος Πάνος, «Δύναμη εναντίον Θεσμών».

στ) Μπρεδήμας Α., «Η Απόσχιση του Κοσσυφοπεδίου και το Διεθνές Δίκαιο».

ζ) Παπαχελάς Αλέξης, «Γιατί τους Σέρβους; Τι κρύβεται πίσω από την αμερικανική παρέμβαση;».

η) Περράκης Στέλιος, «Περί Ανθρωπιστικής Επέμβασης: Δίκαιο ή Πολιτική».

θ) Παράρτημα (σελ. 193-200).

Ντάλης Σωτήρης, «Η Γιουγκοσλαβία στη Μετα-Μιλόσεβιτς Εποχή: τα νέα πολιτικά και οικονομικά δεδομένα», Σιδέρης, Αθήνα, 2002.

Ντόκος Π. Θάνος, Πιέρρος Τ. Φίλιππος, «Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου», επιμ, Σιδέρης, Αθήνα, 2000:

Βερέμης Θάνος, Τζιαμπήρης Αρ., «Συνέπειες του Πολέμου στο Κόσοβο».

Κωστάκος Γεώργιος, «Η παρουσία του ΟΗΕ και του ΟΑΣΕ στα Βαλκάνια».

Υφαντής Κώστας, «Η Βαλκανική Εμπειρία του ΝΑΤΟ».

Χατζηαντωνίου Κατερίνα, «Η Στάση των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην Κρίση του Κοσόβου».

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, «Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002», Ποιότητα, Αθήνα, 2002.

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, «Η μεταψυχροπολεμική πολιτική των ΗΠΑ στα Βαλκάνια», σημειώσεις στα πλαίσια του μαθήματος «Τα Βαλκάνια στο μεταψυχροπολεμικό σύστημα», Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 2008, (Η Εξάμηνο).

Περράκης Στέλιος, «Παγκόσμια Διακυβέρνηση: Διεθνές Δίκαιο και διεθνείς σχέσεις στην αυγή του 21^{ου} αιώνα», (επιμ), Σάκκουλας, Αθήνα: Περράκης Στέλιος, «Σχέση ΟΗΕ και περιφερειακών οργανισμών στο πλαίσιο των σύγχρονων ειρηνευτικών επιχειρήσεων υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη: Ποια τα συμπεράσματα για την ΕΕ;».

Περράκης Στέλιος, «Κόσσοβο, ανατρέποντας τη διεθνή δικαιοταξία: αυτοδιάθεση και απόσχιση εθνοτήτων στον 21^ο αιώνα», (επιμ), Σιδέρης, Αθήνα, 2008:

α) Λυγερός Σταύρος, «Οι παρενέργειες της διαφαινόμενης μονομερούς ανεξαρτητοποίησης του Κοσσυφοπέδιου και ο ρόλος της Αμερικανικής και Ρωσικής διπλωματίας».

β) Μπρεδήμας Α., «Το μελλοντικό καθεστώς του Κοσόβου υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου».

γ) Οικονομίδης Κ., «Η ασυμβατότητα της προτεινόμενης για το Κόσσοβο λύσης».

δ) Περράκης Σ., «Το Κόσσοβο στον δρόμο της ανεξαρτησίας...και μερικά μαθήματα για το μέλλον».

ε) Σέκερης Γιώργος, «Κόσσοβο και Διεθνές Περιβάλλον».

στ) Σισιλιάνου Λ. Α., « Η Διεθνής Επιτήρηση του Κοσόβου».

Περράκης Στέλιος, «60 χρόνια Ηνωμένα Έθνη: προκλήσεις και προοπτικές», (επιμ), Σάκκουλας, Αθήνα, 2006:

α) Μαγκλιβέρας Δ. Κωνσταντίνος, «Η συζήτηση για την αναμόρφωση του ΟΗΕ: Μια ακόμη χαμένη ευκαιρία το Σεπτέμβριο του 2005;»,

β) Περράκης Ε. Στέλιος, «Τα 60 χρόνια των Ηνωμένων Εθνών. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις για το μέλλον»,

γ) παράρτημα.

Περράκης Στέλιος, Ιωάννου Εμμανουήλ, «Τα Ηνωμένα Έθνη στον 21^ο αιώνα», (φάκελος σημειώσεων), Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 2006.

Πεσμαζόγλου Στέφανος, «Κόσσοβο, η διττή ύβρις: επιτήρηση και τιμωρία», Πατάκης, Αθήνα, 2000.

Ρούκουνας Εμμανουήλ « Διεθνές Δίκαιο: Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου, τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου», τεύχος ά, Σάκκουλας, Αθήνα, 2004.

Σισιλιάνου Λίνος – Αλέξανδρος, «Η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για χρήση βίας», Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 2003.

Σπυρόπουλος Γεώργιος, «Η Ανθρωπιστική Επέμβαση στις διεθνείς σχέσεις: νεότερες ερμηνείες», Παπαζήσης, Αθήνα, 2000.

Σταυρινάκη Τίνα, «Η κρίση του ΟΗΕ», (επιμ), Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005:

α) Μουσούρης Σωτήρης, «Το μέλλον του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών: Φάρος ή Φύλλον Συκής».

β) Ρούκουνας Εμμανουήλ, «Μερικές γενικές παρατηρήσεις για τα Ηνωμένα Έθνη».

Στεφάνου Κ., Α. Φατούρος, Θ. Χριστοδουλίδης (επιμ.), «Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές», τ. Α, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2001:

α) Ιωακειμίδης Π., «Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της ΕΕ»

β) Μέργος Γεώργιος, «Η Αναπτυξιακή Πολιτική της ΕΕ»

γ) Χριστοδουλίδης Θεόδωρος, «Νομική προσωπικότητα και αρμοδιότητες της ΕΚ/ΕΕ στο πεδίο των διεθνών σχέσεων».

Τσισελίκης Κωνσταντίνος, «Επιβάλλοντας την ειρήνη: η νομιμότητα των στρατιωτικών επεμβάσεων και τα όρια του ανθρωπισμού», Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή 2001.

Χατζηπροδρομίδης Λεωνίδα, Παπασαραντόπουλος Πέτρος, «Η δολοφονία της Γιουγκοσλαβίας», Παρατηρητής, Αθήνα, 1999.

Χειλά Ειρήνη, «Διεθνής Κοινωνία, Διαχρονικές και Σύγχρονες αντιλήψεις: Η Συμβολή του Παναγή Παπαληγούρα», Ηρόδοτος, Αθήνα, 2006.

Χειλά Ειρήνη, «Ο Ρόλος της Μεσολάβησης στο Χειρισμό Κρίσεων», Σιδέρης, Αθήνα, 1999.

Bull, H., «Η Αναρχη Κοινωνία. Μελέτη της Τάξης στην Παγκόσμια Πολιτική», Ποιότητα, Αθήνα, 2001.

Chomsky Noam, «Μια νέα γενιά χαράζει τα όρια: Κοσσυφοπέδιο, Ανατολικό Τίμορ και τα κριτήρια της Δύσης», Scripta, Αθήνα, 2001.

Leroy A. Bennett - James K. Oliver, «Διεθνείς Οργανισμοί: Αρχές και Προβλήματα», Gutenberg, Αθήνα, 2006.

Mearsheimer J. John, «Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων», Ποιότητα, Αθήνα, 2007.

Nye Joseph, «Το παράδοξο της αμερικανικής δύναμης», Παπαζήσης, Αθήνα, 2003.

Wight Martin, «Πολιτική Δυνάμεων», Ειρήνη, Αθήνα, 1994.

Wight Martin, «Διεθνής Θεωρία, Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης», Ποιότητα, Αθήνα, 1998.

Εκθέσεις δραστηριοτήτων KFOR : S/2000/489, 26.5.2000, παρ. 3, S/2000/634, 28.6.2000, παρ. 5, S/2000/814, 18.8.2000, παρ. 8, S/2000/819, 21.9.2000, παρ. 8, S/2000/1024, 25.10.2000, παρ. 10, S/2000/1120, 27.11.2000, παρ. 6, S/2000/1246, 28.12.2000, παρ. 7. S/2000/235, 21.3.2000, παρ. 7. S/1999/1266, 20.12.1999, παρ. 12. S/2000/318, 17.4.2000, παρ. 10. S/2000/634 (παρ. 10), S/2000/814 (παρ. 12).S/Res. 1244 (1999), παρ. 9 ζ) S/1999/868, παρ. 16, S/2000/634, παρ. 6-7, S/2000/814, παρ. 9-10, S/2000/1024, παρ. 11.S/1999/1185, παρ. 3. S/2000/50, 25.1.2000, παρ.14, S/2000/1246. S/2000/318, 17.4.2000, παρ. 15.

Έκθεση του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ που υπεβλήθη στις 12.7.1999 (S/1999/779).

Έκθεση Αχτισάρι: S/2007/168

Έκθεση Brahimi: A/55/305-S/2000/809.

Αποφάσεις Συμβουλίου Ασφαλείας:

α)1160(S/RES/1160,1998):<http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>,<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/090//23/PDF/N9809023.pdf?OpenElement>.Βλ.παράρτημα.

β)1199(S/RES/1199,1998):<http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>,<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/279/96/PDF/N9827996.pdf?OpenElement>.Βλ.παράρτημα.

γ)1203(S/RES/1203,1998):<http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>,<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/321/21/PDF/N9832121.pdf?OpenElement>.Βλ.παράρτημα.

δ)1239(S/RES/1239,1999):<http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>,<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/143/75/PDF/N9914375.pdf?OpenElement>.Βλ.παράρτημα.

ε)1244(S/RES/1244,1999):<http://www.un.org/Docs/scres/1999/sc99.htm>,<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>.Βλ.παράρτημα.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων, Ενημερωτικό Σημείωμα για τα Μέλη, «Δημόσια ακρόαση Κοσσυφοπέδιο:πέντε χρόνια μετά», 25/01/05, Βρυξέλλες.

Διαλέξεις του Δρ. Ηφαίστου Π. που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια του ΜΠΣ: Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών κατά το ακαδημαϊκό έτος 2006-2007.

Ελληνική Αρθρογραφία

Γιόκαρης Α., «Η “διεθνής πολιτική παρουσία” στο Κοσσυφοπέδιο: διεθνής ανθρωπιστική συνδρομή υπό διεθνή έλεγχο, εντολή διαχείρισης ή υποκατάσταση στοιχείων κυριαρχίας;», Το Σ (2001/4).

Διβάνη Λένα, «Κόσοβο: Το χρονικό ενός προαναγγελθέντος θανάτου», Το Σ, τχ. 4/2001.

Μαρίνος Γιάννης, «Κάποιες εν ψυχρώ διαπιστώσεις για τον πόλεμο στη Σερβία», Οικονομικός Ταχυδρόμος, Φ 19 (2349), 13/5/99, σελ. 8-10.

Μητραλιάς Γ., «Το φιάσκο της νέας τάξης πραγμάτων», Οικονομικός Ταχυδρόμος, Φ 20 (2350), 20/5/99, σελ. 38.

Μπρεδήμας Αντώνης, «Μετά την κρίση του Κοσσυφοπέδιου τι; μια *de lege ferenda* προσέγγιση της ανθρωπιστικής επέμβασης», Το Σ, τ., 4/2001.

Παζαρτζή Φωτεινή, «Η μονομερής ανθρωπιστική επέμβαση και το διεθνές δίκαιο», Το Σ, τ., 4/2001.

Σισιλιάνου Λ. Α., «Η Στρατιωτική Δύναμη στο Κοσσυφοπέδιο (KFOR)», Το Σ, (2001/4).

Σκορδάς Χ. Αχιλλέας, «Η χρήση βίας από το ΝΑΤΟ κατά της Γιουγκοσλαβίας: Ελληνική Εξωτερική πολιτική και διεθνής νομιμότητα στην ζώνη του λυκόφωτος», Το Σ, τ. 4/2001.

Τελαλιάν Μαρία, «Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στις σύγχρονες διεθνείς και εσωτερικές συγκρούσεις», Το Σύνταγμα, τχ.4, 2001.

Χολέβας Κ., «Το ΝΑΤΟ απειλεί πάλι τους Σέρβους», Οικονομικός Ταχυδρόμος, Φ 12 (2342) 25/3/99, σελ. 34.

Ξενογλωσση

Bourantonis Dimitris, «*The history and politics of UN Security Council reform*», London: Routledge, 2005.

Buchanan Allen, «*Justice, Legitimacy and Self-determination. Moral foundations for International Law*», Oxford University Press, 2004.

Bull Hedley, «*Intervention in World Politics*», Oxford University Press, New York, 1984.

Carley Patricia, «*Self-determination, Sovereignty, Territorial Integrity, and the Right to Secession*», United States Institute of Peace, Peaceworks No.7. First published March 1996.

Chadwick Elizabeth, «*Self-determination, Terrorism and the International Humanitarian Law of armed conflict*», Martinus Nijhoff Publishers, 1996.

Chesterman Simon, «*Just War or Just Peace?: humanitarian intervention and international law*», Oxford University Press, 2001.

Duijzngs Ger, «*Religion and the politics of identity in Kosovo*», London, Hurst, 2000.

Gerald B. Solomon, «*The NATO enlargement debate, 1990-1997: blessings of liberty*», Westport, Conn: Praeger, 1998.

Gow James, «*The Serbian Project and its Adversaries, a tragedy of war crimes*», Hurst & Company, London, 2003.

Haass Richard «*Intervention: the use of American Military Force in the Post- Cold War world*», Brookings Institution Press, Washington D.C., 1999.

Heldt Birger and Wallenstein Peter, «*Peacekeeping Operations: Global Patterns of Intervention and Success, 1948–2000*», Folke bernadotte academy publications.

Kirton John, Stefanova Radoslava, «*The G-8, the United Nations and conflict prevention*», Aldershot: Ashgate, 2004.

Knop Karen, «*Diversity and self-determination in International Law*», Cambridge University Press, 2002.

Lee M John, Robert von Pagenhardt, Stanley W Timothy, «*To Unite our strength: Enhancing the United Nations Peace and Security System*», University Press of America, 1992.

Leurdijk D., «*The United Nations and NATO in Former Yugoslavia*», Netherlands Atlantic Commission, The Hague, 1994.

Luck Edward C , «*UN Security Council: practise and promise*», London: Routledge, 2006.

MacFarlane S. Neil, «*Intervention in Contemporary World Politics*», Adelphi Paper 350, Oxford: Oxford University Press for the IISS, 2002.

Mc Coubrey Hilaire, Morris Justin, «*Regional Peacekeeping in the Post-Cold War Era*», Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 2000.

Muller W. Joachim, «*The Reform of the United Nations*», vol. 1, Oceana Publications Inc, New York, London, Rome, 1992.

Muthiah Alagappa and Takashi Inoguchi, «*International security management and the United Nations*», Tokyo: United Nations, University Press, 1999: Muthiah Alagappa, «*Regional Institutions, the UN and international security*».

Noel Malcolm, «*Kosovo: a short history*», London: Papermac, 1998.

Pavlowitch Stevan, «*Serbia: the history behind the name*», Hurst & Company, London, 2002.

Prins Gwyn, «*The heart of war: on power, conflict and obligation in the twenty-first century*», London, Routledge, 2002.

Raju G. C. Thomas, «*Yugoslavia unraveled: Sovereignty, Self-determination, Intervention*», Lexington Books, 2003.

Saksena KP, «*Reforming the United Nations, the Challenge of relevance*», Sage Publications, New Delhi/Newbury, Park/London, 1993.

Siani – Davies Peter, «*International intervention in the Balkans since 1995*», London: Routledge, 2003: Popovski Vesselin, «*The concept of humanitarian intervention*».

Stern Brigitte, «*Peace-keeping operations: a guide to French Policies*», United Nations University Press, 1998.

Thakur Ramesh, Schnabel Albrecht, «*United Nations Peacekeeping Operations, Ad hoc missions Permanent Engagement*», United Nations, University Press, Tokyo, New York, Paris, 2001:

a)Karns Margaret, Mingst Karen, «*Peacekeeping and the changing role of the UN:four dilemmas*».

b)Nambiar Satish, «*UN peacekeeping Operations in the former Yugoslavia, from UNPROFOR to Kosovo*».

c)Thakur Ramesh, Schnabel Albrecht, «*From an Agenda for Peace to the Brahimi Report: towards a new era of UN peace operations?*».

Thomas Robert, «*Serbia under Milosevic, Politics in the 1990s*», Hurst & Company, London, 1999.

Vickers Miranda, «*Between Serb and Albanian: a history of Kosovo*», Hurst & Co, 1998.

Warbrick Colin, Lowe Vaughan, «*The United Nations and the Principles of International Law*», (επιμ), Routledge, 1999: McGoldrick Dominic, «*The principle of non-intervention: human rights*».

Wellman Christopher, «*A theory of secession. The case for Political self-determination*», Cambridge University Press, 2005.

Ξενόγλωσση Αρθρογραφία

Chang Mei-Ling, «*State Sovereignty as Social Construct: A case study of Kosovo's pursuit of independence*», SGIA Research Working Papers Series, Feb 2008, pg. 3-16.

Coppieters Bruno, «*Kosovo and the principles of just secession*», CEPS Policy Brief, No 146, Nov 2007, pg. 1-14.

Coppieters Bruno, «*The Recognition of Kosovo: Exceptional but not unique*», στο «*What is 'Just' Secession? (Is Kosovo Unique?)*», ESF WORKING PAPER NO. 28, Feb 2008, pg. 3-13.

Falk Richard, «*Kosovo, World Order and the Future of International Law*», The American Journal of International Law, Vol. 93, No 4, 1999, pg. 841-849.

Gallis Paul E, «*Kosovo: Lessons Learned from Operation Allied Force*», CRS Report for Congress, Received through the CRS Web, November 19, 1999, pg. 9, 13.

Goodwin Morag, «*From Province to Protectorate to State? Speculation on the Impact of Kosovo's Genesis upon the Doctrines of International Law*», German Law Journal, Vol. 08, No. 01, pg. 1-20.

Jeffrey Simon, «*Preventing Balkan Conflict: The role of Euroatlantic Institutions*», Strategic Forum, No 226, April 2007, pg. 1-9.

Lombardi Ben, «*Kosovo and a unilateral declaration of independence*», The Defence Academy Journal, January 2008, pg. 8-9.

Lombardi Ben, «*Great Game in the Balkans: the US, Europe, Russia and Kosovo*», Defence R & D Canada, Centre for Operational Research and Analysis, pg. iii-iv.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Αθανάσινας Παναγιώτης, Οικονόμου Αναστάσιος, «*Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ*», (23-10-06), www.kathimerini.gr.

Καρακατσάνης Αναστάσιος, «*Η Δυτική και Ευρωπαϊκή Διπλωματία στο Κόσοβο και στην Παλαιστίνη υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: όψεις δημοκρατικής λειτουργίας διεθνών οργανισμών*», <http://www.eliamep.gr/eliamep/files/>.

Barrinha Andre, «*Towards a global dimension: EU's conflict management in the neighborhood and beyond*», Fundação Friedrich Ebert: Pedro Caldeira Rodrigues, «*Kosovo: the Balkans' tip of the iceberg*», <http://www.feslisbon.org/docs/publicacoes/Towards.pdf>.

Drago Flis, «*Kosovo awaiting formal independence*», http://pdc.ceu.hu/archive/00003177/03/flis_kosovo_independence.

Natsis Ioannis, «UN in Kosovo: 1999-2005, an assessment of international administration» www.eliamep.gr/eliamep/files.

Oksana Antonenko «Russia and the deadlock over Kosovo», Ifri Russia/NIS Center, July 2007, www.ifri.org .

Radeljic, Branislav, «Kosovo 1998-2008: Human Rights from War to Independence», MPRA Paper No. 8684, May 2008, (<http://mpra.ub.uni-muenchen.de/8684/>).

Ward Adam, «Kosovo's clouded future», Volume 12, Issue 10, December 2006 (www.iiss.org/stratcom).

Woehrel Steven, «Kosovo's future status and US Policy», http://www.pards.org/crs_country.

Wright Julian, «Lost in transition: finding a future for Kosovo», <http://www.irpp.org/po/archive/feb06/wright.pdf> .

NATO: <http://www.nato.int/rev-pdf/9904-gr.pdf>.

EE: www.europa.eu.int

ΟΑΣΕ: <http://www.osce.org>

ΟΗΕ: <http://www.un.org/>

Καταστατικός Χάρτης ΟΗΕ :<http://www.un.org/aboutun/Charter>.

Καταστατικό της ΚτΕ: <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/leagcov.htm>

KFOR: <http://www.nato.int/KFOR/> (για τις δραστηριότητες της KFOR)

UNMIC: www.unmiconline.org

Σύνδεσμος Επιτελών Εθνικής Άμυνας: <http://www.seetha.gr/seetha/item.asp?ReportID=364>

Σχέδιο Αχτισάαρι: www.unosek.org (S/2007/168/Add.1, 26.3.2007)

<http://www.e-tipos.com/>

<http://www.setimes.com>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Το **Κοσσυφοπέδιο** ή **Κόσοβο** (**Κοσονο**, σερβικά: Κοσοβο и Μετοχιγια, λατινικά *Kosovo i Metohija* και *Kosmet*, αλβανικά *Kosova* ή *Kosovë*) είναι μια περιοχή των Βαλκανίων (πρώην επαρχία της Σερβίας), η οποία από το 1999 βρίσκεται υπό την προσωρινή διοίκηση του ΟΗΕ και την στρατιωτική προστασία του NATO.

Την 17η Φεβρουαρίου 2008, η Βουλή του Κοσσυφοπεδίου ανακοίνωσε, μονομερώς, την ανεξαρτησία του από τη Σερβία, η οποία όμως δεν αποδέχθηκε την απόσχισή του. Το Κοσσυφοπέδιο αναγνωρίστηκε άμεσα από κάποιες χώρες, συμπεριλαμβανομένων των ΗΠΑ και των τεσσάρων μεγάλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Γερμανία) μεταξύ άλλων, ενώ κάποιες άλλες όπως η Ρωσία και η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας θεωρούν την απόσχισή του παράνομη. Σήμερα (2008) 43 χώρες αναγνωρίζουν την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου, ανάμεσά τους και η Δημοκρατία της Κίνας (Ταϊβάν).

Το Κοσσυφοπέδιο έχει έκταση 10.887 τετραγωνικά χιλιόμετρα και συνορεύει με το Μαυροβούνιο, με την Αλβανία, τη Σερβία και με την ΠΓΔΜ. Ο πληθυσμός του μόλις ξεπερνά τα 2 εκατομμύρια των οποίων το 92% αποτελούν Αλβανόφωνοι, ενώ το υπόλοιπο 8% αποτελούν Σέρβοι, Τούρκοι, Ρομά και άλλοι. Πρωτεύουσα και μεγαλύτερη πόλη στο Κοσσυφοπέδιο είναι η Πρίστινα.

Πολιτική και εκλογές Κυβέρνηση

Τη διοίκηση ασκεί η Προσωρινή Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στο Κόσοβο (UNMIK) με τη βοήθεια της προσωρινής Τοπικής Αυτοδιοίκησης (PISG), ενώ για την ασφάλεια είναι αρμόδια η υπό τη διοίκηση του NATO Δύναμη του Κοσόβου (KFOR). Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη αναλάβει την συνέχιση του έργου και τη σταδιακή αντικατάσταση των δυνάμεων του NATO καθώς και τη συμμετοχή στη διακυβέρνηση της χώρας μέσω αποστολής 2000 διοικητικού, στρατιωτικού και δικαστικού προσωπικού.

Γεωγραφία του Κοσσυφοπεδίου

Μείζον - πιθανώς διεθνούς σημασίας - ζήτημα αποτελεί το πολιτικό καθεστώς του Κοσσυφοπεδίου, καθώς σοβεί η διαμάχη (πολιτική και εδαφική) ανάμεσα στην σερβική (πρώην Γιουγκοσλαβική) κυβέρνηση και στους αλβανοφώνους του Κοσόβου. Οι διεθνείς διαπραγματεύσεις για την επίλυση της κρίσης ξεκίνησαν το 2006 με στόχο να δώσουν τέλος στο θέμα του προσωρινού καθεστώτος για το Κοσσυφοπέδιο. Στις 28 Νοεμβρίου του 2007 η διεθνής τρικόα ανακοίνωσε την αποτυχία των συνομιλιών στο Μπάντεν της Αυστρίας. Στις 10 Δεκεμβρίου 2007 τερματίστηκε η εντολή του ΟΗΕ. Στις 15 Ιανουαρίου 2008 το Κουβέιτ έγινε η πρώτη αραβική χώρα που διά του ηγέτη της (του εμίρη) δήλωσε έτοιμη να αναγνωρίσει ένα ανεξάρτητο Κοσσυφοπέδιο. Τον ίδιο μήνα η ηγεσία των αλβανοφώνων του Κοσσυφοπεδίου δήλωσαν πως θα προχωρήσουν σε μονομερή δήλωση ανεξαρτησίας, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 17 Φεβρουαρίου του 2008, μετά εντόνων αντιδράσεων τόσο από τη Σερβία όσο και από τη Ρωσία. Ένα σημαντικό μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της Γαλλίας, της Βρετανίας, της Γερμανίας και της Ιταλίας, καθώς και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής είχαν εκ των προτέρων δηλώσει τη πρόθεσή τους να αναγνωρίσουν το νέο κράτος. Στις 18 Φεβρουαρίου 2008 η Ρωσία καταδίκασε την απόσχιση του Κοσσυφοπεδίου, ονομάζοντάς το 'ψευδοκράτος'. Η Σερβική κυβέρνηση, παρ' ότι απέκλισε τη χρήση βίας δήλωσε πως θα εμποδίσει την ένταξη του 'αυτοαποκαλούμενου κράτους του Κοσόβου' στους μεγάλους διεθνείς οργανισμούς και δήλωσε τη μη αναγνώριση του. Παράλληλα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ισπανία, Ελλάδα, Κύπρος, Βουλγαρία, Ρουμανία και Σλοβακία εξέφρασαν την ανησυχία τους σχετικά με τη σημασία που η παράτυπη αποδοχή της μονομερούς απόσχισης από μέρος της διεθνούς κοινότητας ενδέχεται να έχει για άλλα κινήματα που προσδοκούν στην μονομερή ανεξαρτητοποίηση περιοχών ανά τον κόσμο και δήλωσαν πως δεν πρόκειται να αναγνωρίσουν το νέο κράτος. Η Γαλλία επανέλαβε τη πρόθεσή της να αναγνωρίσει άμεσα το νέο κράτος, ενώ το ίδιο έπραξαν το Αφγανιστάν, η Αυστραλία, η Αλβανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ. Η Γερμανία, εν διαμέσου του Υπουργού Εξωτερικών της χώρας, Φράνκ Ουάλτερ Στάινμαϊερ, δήλωσε επίσης πως θα αναγνωρίσει το Κοσσυφοπέδιο στο προσεχές μέλλον. Τέλος η Κίνα, η Ινδονησία και η Σρι Λάνκα εξέφρασαν την ανησυχία τους για τις εξελίξεις στη περιοχή. Τα νησιά Μάρσαλ αναγνώρισαν την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου στις 17 Απριλίου του 2008 και η Λιθουανία στις 6 Μαΐου του 2008

Βουλευτικές εκλογές 2007

Η Βουλή του Κοσσυφοπεδίου έχει 120 βουλευτές, οι οποίοι εκλέγονται από το λαό. Στις βουλευτικές εκλογές, οι οποίες διεξήχθησαν στις 17 Νοεμβρίου του 2007 αναδείχθηκε νικητής ο Χασίμ Θάτσι, ο οποίος είναι υπέρ της ανεξαρτησίας της επαρχίας από τη Σερβία. Οι περισσότεροι Σέρβοι αρνήθηκαν να ψηφίσουν στις εκλογές αυτές, οι οποίες συνέπεσαν με τις δημοτικές.

Προεδρικές εκλογές 2008

Στις 9 Ιανουαρίου του 2008 ο Φατμίρ Σεϊντιού επανεξελέγη Πρόεδρος στο Κοσσυφοπέδιο στην τέταρτη ψηφοφορία στο Κοινοβούλιο, με 63 ψήφους υπέρ (εκ των 120 συνολικά βουλευτών) για άλλη μια πενταετή θητεία.

Σύνταγμα

Στις 9 Απριλίου του 2008 υιοθετήθηκε το πρώτο Σύνταγμα, το οποίο τέθηκε σε ισχύ στις 15 Ιουνίου του ίδιου έτους, χωρίς όμως να το αναγνωρίσει η Σερβία. Στις 28 Ιουνίου του 2008 οι Σέρβοι του βόρειου Κοσσυφοπεδίου προχώρησαν στη σύσταση εθνοσυνέλευσης, ανήμερα της επετείου της μάχης του Κοσσυφοπεδίου, ιστορικής επετείου που εορτάζεται από όλους τους Σέρβους. Η εθνοσυνέλευση θα συσταθεί στα βόρεια της πόλης Μιτρόβιτσα, όπου κατοικούν οι Σέρβοι και θα αποτελείται από εκπροσώπους του σερβικού πληθυσμού από ολόκληρο το Κόσοβο. Το όργανο δεν θα έχει νομοθετικές και εκτελεστικές εξουσίες αλλά σκοπός του είναι ο συντονισμός του αγώνα για την διατήρηση του Κοσόβου στην επικράτεια της Σερβίας. Η εθνοσυνέλευση απαρτίζεται από 45 αντιπροσώπους που εξελέγησαν στις τοπικές εκλογές του Μαΐου

Διεθνής αναγνώριση

Χάρτης των χωρών που αναγνωρίζουν το Κόσοβο.

Το Κοσσυφοπέδιο αναγνωρίζεται σήμερα από 46 χώρες. Οι χώρες αυτές είναι μέλη του ΟΗΕ και με χρονολογική σειρά αναγνώρισης είναι οι ακόλουθες:

- Αφγανιστάν
- Βέλγιο
- Λιχτενστάιν
- Κόστα Ρίκα
- Πολωνία
- Νότια Κορέα
- Αλβανία
- Ελβετία
- Νορβηγία
- Γαλλία
- Αυστρία
- Μάρσαλ Νήσοι
- Τουρκία
- Ιρλανδία
- Ναουρού
- ΗΠΑ
- Σουηδία
- Μπουρκίνα Φάσο
- Ηνωμένο Βασίλειο
- Ολλανδία
- Λιθουανία
- Αυστραλία
- Ισλανδία
- Άγιος Μαρίνος
- Σενεγάλη
- Σλοβενία
- Τσεχία
- Λετονία
- Φιλανδία
- Λιβερία
- Γερμανία
- Ιαπωνία
- Σιέρα Λεόνε
- Εσθονία
- Καναδάς
- Κολομβία
- Ιταλία
- Μονακό
- Μπελίσε
- Δανία
- Ουγγαρία
- Μάλτα
- Λουξεμβούργο
- Κροατία
- Σαμόα (στις 17 Σεπτεμβρίου του 2008)
- Περού
- Βουλγαρία

Οικονομία

Νόμισμα στο Κοσσυφοπέδιο είναι, de facto, το ευρώ. Στα μέρη που κατοικούνται από Σέρβους χρησιμοποιείται για τις συναλλαγές το Δηνάριο της Σερβίας.

Διοικητική διαίρεση

Η επαρχία διαιρείται σε 7 περιφέρειες:

- Τζακοβίτσα (Đakovica)
- Γηjilane
- Κόσοβσκα Μιτρόβιτσα (Kosovska Mitrovica)
- Πετς (Peć)
- Πρίστινα (Priština)
- Πρίζρεν (Prizren)
- Ουρόσεβατς (Uroševac)

(πηγή Βικιπαίδεια)

Κοσσυφοπέδιο – χρονοδιάγραμμα γεγονότων

1989

Ανάκληση της αυτονομίας του Κοσσυφοπεδίου με τροποποίηση του σερβικού Συντάγματος, υπαγωγή της επαρχίας υπό τον άμεσο έλεγχο του Βελιγραδίου.

Εκλογή του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς στην προεδρία της Σερβίας

1990

Χιλιάδες αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου συμμετέχουν σε ταραχές. Το Βελιγράδι ενισχύει την παρουσία του γιουγκοσλαβικού στρατού και αστυνομίας στην επαρχία

Ιούλιος – Οι ηγέτες των αλβανών του Κοσσυφοπεδίου κηρύσσουν ανεξαρτησία. Η Σερβία καταλύει το κοινοβούλιο της επαρχίας.

Μέχρι τον Σεπτέμβριο απολύονται περισσότεροι από 100.000 αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου που εργάζονται σε κρατικές επιχειρήσεις και οργανισμούς. Καταστολή της λειτουργίας των αλβανικών πολιτιστικών οργανισμών και αναστολή της διδασκαλίας στην αλβανική γλώσσα μέχρι την επαναφορά της το 1994.

1991

Η Αλβανία αναγνωρίζει την αυτοκληθείσα Δημοκρατία του Κοσσυφοπεδίου.

1992

Απρίλιος – Μετά την απόσχιση της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, της Κροατίας, της πΓΔΜ και της Σλοβενίας από τη Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, η Σερβία και το Μαυροβούνιο σχηματίζουν την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας.

Οι αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου οργανώνουν δημοψήφισμα το οποίο δεν αναγνωρίζεται από το Βελιγράδι ή από άλλη ξένη κυβέρνηση. Ο συγγραφέας Ιμπραΐμ Ρουγκόβα, υποστηρικτής της «παθητικής αντίστασης» εκλέγεται πρόεδρος της αυτοκληθείσας Δημοκρατίας του Κοσσυφοπεδίου και δημιουργείται κοινοβούλιο στην επαρχία.

1995

Ιούλιος – Σερβικό δικαστήριο καταδικάζει 68 αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου σε φυλάκιση έως 8 ετών, με την κατηγορία δημιουργίας ενός παράλληλου αστυνομικού σώματος.

Αύγουστος – Κίνηση των σερβικών αρχών να εγκαταστήσει στο Κοσσυφοπέδιο αρκετές εκατοντάδες σέρβους πρόσφυγες από την Κροατία αποτελεί το έναυσμα διαμαρτυριών από πλευράς της αλβανικής μειονότητας.

1996

Εμφανίζεται για πρώτη φορά, η επαναστατική ομάδα του χωριστικού κινήματος, η οποία αυτοαποκαλείται Απελευθερωτικός Στρατός Κοσσυφοπεδίου (ΑΣΚ), η οποία αναλαμβάνει την ευθύνη για σειρά βομβιστικών επιθέσεων κατά της σερβικής αστυνομίας και κρατικών αξιωματούχων.

1997

Το ΑΣΚ οργανώνει αριθμό επιθέσεων κατά της σερβικής αστυνομίας και ηγετών καθώς και αλβανών του Κοσσυφοπεδίου οι οποίοι συνεργάζονται με τους σέρβους. Η σερβικές μειονότητες εκδιώκονται από πολλά χωριά που έχουν ανάμεικτο πληθυσμό.

Οκτώβριος – Οι διαδηλώσεις των αλβανών φοιτητών του Κοσσυφοπεδίου καταστέλλονται από τη σερβική αστυνομία, πράγμα που οδηγεί σε νέες επιθέσεις του ΑΣΚ.

1998

Φεβρουάριος-Μάρτιος – Η Σερβία θέτει σε εφαρμογή πειθαρχικά μέτρα στο Κοσσυφοπέδιο. Δεκάδες άνθρωποι θανατώνονται και εκατοντάδες χιλιάδες πολίτες, κυρίως αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου, αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις εστίες τους.

Απρίλιος – Δημοψήφισμα όπου το 95% των σέρβων τάσσεται κατά της διεθνούς μεσολάβησης στο Κοσσυφοπέδιο

Μάιος – Ο Μιλόσεβιτς και ο Ρουγκόβα διεξάγουν για πρώτη φορά συνομιλίες αλλά μετά τη σερβική επίθεση στο Ντεκάνι, η οποία άφησε νεκρούς αρκετές δεκάδες αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου, η αλβανική πλευρά αρνείται να παραστεί σε περαιτέρω συναντήσεις.

Σεπτέμβριος – Είκοσι δύο αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου βρέθηκαν σφαγιασμένοι στο κεντρικό Κοσσυφοπέδιο μετά από σερβικές επιθέσεις στην περιοχή. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών υιοθετεί ψήφισμα με το οποίο καλείται κατάπαυση του πυρός στο Κοσσυφοπέδιο και προειδοποιούνται οι αρχές του Βελιγραδίου ότι θα αντιμετωπίσουν «πρόσθετα μέτρα» εάν δεν συμμορφωθούν με την απόφαση.

Οκτώβριος – Αντιμετωπίζοντας νατοϊκές απειλές για αεροπορικές επιδρομές κατά σερβικών στρατιωτικών στόχων και βάσει συμφωνίας η οποία επετεύχθη με τη μεσολάβηση του ειδικού απεσταλμένου των ΗΠ Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ, ο Μιλόσεβιτς συμφωνά να αποσύρει ορισμένα στρατεύματα και να επιτρέψει 2000 παρατηρητές της OSCE στο Κοσσυφοπέδιο.

Δεκέμβριος – Τριάντα έξι μαχητές του ΑΣΚ πέφτουν νεκροί από πυρά σερβικών δυνάμεων στη χειρότερη σύγκρουση από τη στιγμή κατάπαυσης του πυρός. Έξι σέρβοι σκοτώνονται σε καφενείο πράγμα που προκαλεί ευρείες σερβικές διαμαρτυρίες. Νέες συγκρούσεις στο βορρά αφήνουν τουλάχιστον 15 νεκρούς.

1999

Ιανουάριος – Ανακαλύπτονται τα πτώματα 45 αλβανών στο χωριό Ρασάκ.

Φεβρουάριος-Μάρτιος – Διεξαγωγή ειρηνευτικών συνομιλιών, οι οποίες διεξάγονται μετά από μεσολάβηση της διεθνούς κοινότητας, μεταξύ των αντιμαχόμενων παρατάξεων στο Ραμπουιλέ της Γαλλίας. Οι συνομιλίες διακόπτονται στις 19 Μαρτίου μετά την απόρριψη από τους εκπροσώπους της Σερβίας της προτεινόμενης συμφωνίας, η οποία υπεγράφη από την πλευρά των αλβανών του Κοσσυφοπεδίου.

20 Μαρτίου – Απομάκρυνση των διεθνών παρατηρητών με αφορμή το ενδεχόμενο νατοϊκών επιδρομών από αέρος.

24 Μαρτίου – Το NATO ξεκινά τις επιδρομές από αέρος κατά της Γιουγκοσλαβίας.

10 Ιουνίου – Ο γενικός γραμματέας του NATO Χαβιέ Σολάνα διακόπτει τις αεροπορικές επιδρομές. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των ΗΕ ψηφίζει την απόφαση 1244 με την οποία γίνεται δεκτή η αποδοχή από πλευράς Γιουγκοσλαβίας πολιτικής συμφωνίας, περιλαμβανομένης και της άμεσης παύσης της βίας και της ταχείας απόσυρσης των στρατιωτικών, αστυνομικών και παραστρατιωτικών της δυνάμεων. Το Κοσσυφοπέδιο τίθεται υπό τη διοίκηση των ΗΕ. Η απόφαση εγκρίνει τη σύσταση της UNMIK και την εγκατάσταση της ειρηνευτικής δύναμης του NATO (KFOR).

2001

Νοέμβριος – Διεξάγονται στο Κοσσυφοπέδιο οι πρώτες δημοκρατικές γενικές εκλογές τις οποίες κερδίζει το κόμμα του Δημοκρατικού Συνδέσμου Κοσσυφοπεδίου (ΔΣΚ) του οποίου ηγείται ο Ρουγκόβα.

2002

Φεβρουάριος – Ο Ρουγκόβα εκλέγεται πρόεδρος του Κοσσυφοπεδίου, ενώ ο Ιμπραήμ Ρεζχέπι αναλαμβάνει την πρωθυπουργία.

2003

14 Οκτωβρίου – οι ηγέτες των σέρβων και των αλβανών του Κοσσυφοπεδίου συναντώνται στη Βιέννη για τις πρώτες συνομιλίες πρόσωπο με πρόσωπο από το τέλος των συγκρούσεων της περιόδου 1998-1999.

Δεκέμβριος – Τα ΗΕ ορίζουν ένα σύνολο προϋποθέσεων που πρέπει να πληροί το Κοσσυφοπέδιο κατά τις συνομιλίες καθορισμού του ζητήματος του καθεστώτος που πρόκειται να ξεκινήσουν το 2005.

2004

Μάρτιος – Τριήμερο εθνοτικών συγκρούσεων -- οι χειρότερες από το τέλος των συγκρούσεων της περιόδου 1998-1999 -- που αφήνουν 19 άτομα νεκρούς και εκατοντάδες άλλους τραυματίες. Εκατοντάδες σπίτια και δεκάδες θρησκευτικά μνημεία υφίστανται ζημιές ή καταστρέφονται κατά τη διάρκεια των ταραχών σε όλη την επαρχία.

Οκτώβριος – Ο πρόεδρος Ρουγκόβα επανεκλέγεται όταν το κόμμα ΔΣΚ κερδίζει τις γενικές εκλογές, τις οποίες μπουκοτάρισαν οι σέρβοι του Κοσσυφοπεδίου. Ο πρώην αρχηγός του ΑΣΚ και ηγέτης του κόμματος της Συμμαχίας για το Μέλλον του Κοσσυφοπεδίου Ραμούς Χαραντινά ηγείται της κυβέρνησης ως πρωθυπουργός.

2005

Μάρτιος – Ο Χαραντινί παραιτείται από την πρωθυπουργία του Κοσσυφοπεδίου για να αντιμετωπίσει κατηγορίες εγκλημάτων πολέμου ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY). Ο Μπαϊράμ Κοσούμι τον αντικαθιστά στο αξίωμα.

2006

21 Ιανουαρίου – Αποβιώνει ο πρόεδρος Ρουγκόβα από καρκίνο των πνευμόνων στην οικία του στην Πρίστινα και τον διαδέχεται τον επόμενο μήνα ο Φατμίρ Σέιντιου.

20 Φεβρουαρίου – Ξεκινούν στη Βιέννη άμεσες συνομιλίες για το μελλοντικό καθεστώς της επαρχίας μεταξύ σέρβων και αλβανών αξιωματούχων του Κοσσυφοπεδίου. Οι συνομιλίες διεξάγονται με τη μεσολάβηση και καθοδήγηση του ειδικού απεσταλμένου του γενικού γραμματέα των ΗΕ Κόφι Ανάν, πρώην προέδρου τα Φινλανδίας Μάρτι Αχτισάρι.

Μάρτιος – Αντιμετωπίζοντας τις επικρίσεις του ίδιου του κόμματος, ο Κοσούμι παραιτείται από την πρωθυπουργία και αντικαθίσταται από τον πρώην αρχηγό του ΑΣΚ Αγίμ Τσέκου.

Οκτώβριος – Οι σέρβοι ψηφοφόροι εγκρίνουν με δημοψήφισμα το νέο σύνταγμα στο οποίο το Κοσσυφοπέδιο περιγράφεται ως αναπόσπαστο τμήμα της επικράτειας της χώρας.

2007

2 Φεβρουαρίου -- Ο ειδικός απεσταλμένος του ΟΗΕ, Μάρτι Αχτισάρι, παρουσιάζει προσχέδιο πρότασης για το μελλοντικό καθεστώς του Κοσσυφοπεδίου. Επιδιώκει προστασία των μειονοτήτων του Κοσσυφοπεδίου δίδοντας ταυτόχρονα στην επαρχία το δικαίωμα να ενταχθεί σε διεθνείς οργανισμούς και να υιοθετήσει εθνικά σύμβολα.

26 Μαρτίου -- Ο Αχτισάρι ενημερώνει το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Αναφέρει ότι Βελιγράδι και Πρίστινα δεν μπορούν να επιτύχουν συμφωνία και πως η διεθνώς επιτηρούμενη ανεξαρτησία αποτελεί τη μοναδική λύση για το Κοσσυφοπέδιο.

3 Απριλίου -- Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ξεκινά συζητήσεις για το σχέδιο Αχτισάρι, το οποίο γίνεται δεκτό από τους Αλβανούς ηγέτες όχι όμως και από το Βελιγράδι.

20 Ιουλίου -- Προσχέδιο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας το οποίο βασίζεται στο σχέδιο Αχτισάρι εγκαταλείπεται λόγω αντίθεσης της Ρωσίας.

10 Αυγούστου -- Η "τρίκα" μεσολαβητών που εκπροσωπούν ΕΕ, Ηνωμένες Πολιτείες και Ρωσία ξεκινά νέο γύρο συνομιλιών για το καθεστώς του Κοσσυφοπεδίου.

29 Νοεμβρίου -- Οι συνομιλίες της τρίκα ολοκληρώνονται χωρίς συμφωνία.

2008

16 Ιανουαρίου -- Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ συνεδριάζει για να συζητήσει για το Κοσσυφοπέδιο, ωστόσο εξακολουθεί να είναι διχασμένο σε ό,τι αφορά στο ζήτημα.

28 Ιανουαρίου -- Οι υπουργοί Εξωτερικών της ΕΕ συζητούν προγραμματισμένη αποστολή στο Κοσσυφοπέδιο.

17 Φεβρουαρίου -- Το κοινοβούλιο του Κοσσυφοπεδίου ψηφίζει για να διακηρύξει ανεξαρτησία από τη Σερβία. Παρεπόμενα, το Κοσσυφοπέδιο αναγνωρίζεται ως ανεξάρτητο κράτος από τις Ηνωμένες Πολιτείες, αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ και άλλες χώρες ανά την υφήλιο.

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

RESOLUTION 1160 (1998)

Adopted by the Security Council at its 3868th meeting,
on 31 March 1998

The Security Council,

Noting with appreciation the statements of the Foreign Ministers of France, Germany, Italy, the Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America (the Contact Group) of 9 and 25 March 1998 (S/1998/223 and S/1998/272), including the proposal on a comprehensive arms embargo on the Federal Republic of Yugoslavia, including Kosovo,

Welcoming the decision of the Special Session of the Permanent Council of the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) of 11 March 1998 (S/1998/246),

Condemning the use of excessive force by Serbian police forces against civilians and peaceful demonstrators in Kosovo, as well as all acts of terrorism by the Kosovo Liberation Army or any other group or individual and all external support for terrorist activity in Kosovo, including finance, arms and training,

Noting the declaration of 18 March 1998 by the President of the Republic of Serbia on the political process in Kosovo and Metohija (S/1998/250),

Noting also the clear commitment of senior representatives of the Kosovar Albanian community to non-violence,

Noting that there has been some progress in implementing the actions indicated in the Contact Group statement of 9 March 1998, but stressing that further progress is required,

Affirming the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia,

Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. Calls upon the Federal Republic of Yugoslavia immediately to take the further necessary steps to achieve a political solution to the issue of Kosovo through dialogue and to implement the actions indicated in the Contact Group statements of 9 and 25 March 1998;

2. Calls also upon the Kosovar Albanian leadership to condemn all terrorist action, and emphasizes that all elements in the Kosovar Albanian community should pursue their goals by peaceful means only;

3. Underlines that the way to defeat violence and terrorism in Kosovo is for the authorities in Belgrade to offer the Kosovar Albanian community a genuine political process;

4. Calls upon the authorities in Belgrade and the leadership of the Kosovar Albanian community urgently to enter without preconditions into a meaningful dialogue on political status issues, and notes the readiness of the Contact Group to facilitate such a dialogue;

5. Agrees, without prejudging the outcome of that dialogue, with the proposal in the Contact Group statements of 9 and 25 March 1998 that the

principles for a solution of the Kosovo problem should be based on the territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and should be in accordance with OSCE standards, including those set out in the Helsinki Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe of 1975, and the Charter of the United Nations, and that such a solution must also take into account the rights of the Kosovar Albanians and all who live in Kosovo, and expresses its support for an enhanced status for Kosovo which would include a substantially greater degree of autonomy and meaningful self-administration;

6. Welcomes the signature on 23 March 1998 of an agreement on measures to implement the 1996 Education Agreement, calls upon all parties to ensure that its implementation proceeds smoothly and without delay according to the agreed timetable and expresses its readiness to consider measures if either party blocks implementation;

7. Expresses its support for the efforts of the OSCE for a peaceful resolution of the crisis in Kosovo, including through the Personal Representative of the Chairman-in-Office for the Federal Republic of Yugoslavia, who is also the Special Representative of the European Union, and the return of the OSCE long-term missions;

8. Decides that all States shall, for the purposes of fostering peace and stability in Kosovo, prevent the sale or supply to the Federal Republic of Yugoslavia, including Kosovo, by their nationals or from their territories or using their flag vessels and aircraft, of arms and related matériel of all types, such as weapons and ammunition, military vehicles and equipment and spare parts for the aforementioned, and shall prevent arming and training for terrorist activities there;

9. Decides to establish, in accordance with rule 28 of its provisional rules of procedure, a committee of the Security Council, consisting of all the members of the Council, to undertake the following tasks and to report on its work to the Council with its observations and recommendations:

(a) to seek from all States information regarding the action taken by them concerning the effective implementation of the prohibitions imposed by this resolution;

(b) to consider any information brought to its attention by any State concerning violations of the prohibitions imposed by this resolution and to recommend appropriate measures in response thereto;

(c) to make periodic reports to the Security Council on information submitted to it regarding alleged violations of the prohibitions imposed by this resolution;

(d) to promulgate such guidelines as may be necessary to facilitate the implementation of the prohibitions imposed by this resolution;

(e) to examine the reports submitted pursuant to paragraph 12 below;

10. Calls upon all States and all international and regional organizations to act strictly in conformity with this resolution, notwithstanding the existence of any rights granted or obligations conferred or imposed by any international agreement or of any contract entered into or any license or permit granted prior to the entry into force of the prohibitions imposed by this resolution, and stresses in this context the importance of continuing implementation of the Agreement on Subregional Arms Control signed in Florence on 14 June 1996;

11. Requests the Secretary-General to provide all necessary assistance to the committee established by paragraph 9 above and to make the necessary arrangements in the Secretariat for this purpose;

12. Requests States to report to the committee established by paragraph 9 above within 30 days of adoption of this resolution on the steps they have taken to give effect to the prohibitions imposed by this resolution;

13. Invites the OSCE to keep the Secretary-General informed on the situation in Kosovo and on measures taken by that organization in this regard;

14. Requests the Secretary-General to keep the Council regularly informed and to report on the situation in Kosovo and the implementation of this resolution no later than 30 days following the adoption of this resolution and every 30 days thereafter;

15. Further requests that the Secretary-General, in consultation with appropriate regional organizations, include in his first report recommendations for the establishment of a comprehensive regime to monitor the implementation of the prohibitions imposed by this resolution, and calls upon all States, in particular neighbouring States, to extend full cooperation in this regard;

16. Decides to review the situation on the basis of the reports of the Secretary-General, which will take into account the assessments of, inter alia, the Contact Group, the OSCE and the European Union, and decides also to reconsider the prohibitions imposed by this resolution, including action to terminate them, following receipt of the assessment of the Secretary-General that the Government of the Federal Republic of Yugoslavia, cooperating in a constructive manner with the Contact Group, have:

(a) begun a substantive dialogue in accordance with paragraph 4 above, including the participation of an outside representative or representatives, unless any failure to do so is not because of the position of the Federal Republic of Yugoslavia or Serbian authorities;

(b) withdrawn the special police units and ceased action by the security forces affecting the civilian population;

(c) allowed access to Kosovo by humanitarian organizations as well as representatives of Contact Group and other embassies;

(d) accepted a mission by the Personal Representative of the OSCE Chairman-in-Office for the Federal Republic of Yugoslavia that would include a new and specific mandate for addressing the problems in Kosovo, as well as the return of the OSCE long-term missions;

(e) facilitated a mission to Kosovo by the United Nations High Commissioner for Human Rights;

17. Urges the Office of the Prosecutor of the International Tribunal established pursuant to resolution 827 (1993) of 25 May 1993 to begin gathering information related to the violence in Kosovo that may fall within its jurisdiction, and notes that the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia have an obligation to cooperate with the Tribunal and that the Contact Group countries will make available to the Tribunal substantiated relevant information in their possession;

18. Affirms that concrete progress to resolve the serious political and human rights issues in Kosovo will improve the international position of the Federal Republic of Yugoslavia and prospects for normalization of its international relationships and full participation in international institutions;

19. Emphasizes that failure to make constructive progress towards the peaceful resolution of the situation in Kosovo will lead to the consideration of additional measures;

20. Decides to remain seized of the matter.

RESOLUTION 1199 (1998)

Adopted by the Security Council at its 3930th meeting,
on 23 September 1998

The Security Council,

Recalling its resolution 1160 (1998) of 31 March 1998,

Having considered the reports of the Secretary-General pursuant to that resolution, and in particular his report of 4 September 1998 (S/1998/834 and Add.1),

Noting with appreciation the statement of the Foreign Ministers of France, Germany, Italy, the Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America (the Contact Group) of 12 June 1998 at the conclusion of the Contact Group's meeting with the Foreign Ministers of Canada and Japan (S/1998/567, annex), and the further statement of the Contact Group made in Bonn on 8 July 1998 (S/1998/657),

Noting also with appreciation the joint statement by the Presidents of the Russian Federation and the Federal Republic of Yugoslavia of 16 June 1998 (S/1998/526),

Noting further the communication by the Prosecutor of the International Tribunal for the Former Yugoslavia to the Contact Group on 7 July 1998, expressing the view that the situation in Kosovo represents an armed conflict within the terms of the mandate of the Tribunal,

Gravely concerned at the recent intense fighting in Kosovo and in particular the excessive and indiscriminate use of force by Serbian security forces and the Yugoslav Army which have resulted in numerous civilian casualties and, according to the estimate of the Secretary-General, the displacement of over 230,000 persons from their homes,

Deeply concerned by the flow of refugees into northern Albania, Bosnia and Herzegovina and other European countries as a result of the use of force in Kosovo, as well as by the increasing numbers of displaced persons within Kosovo, and other parts of the Federal Republic of Yugoslavia, up to 50,000 of whom the United Nations High Commissioner for Refugees has estimated are without shelter and other basic necessities,

Reaffirming the right of all refugees and displaced persons to return to their homes in safety, and underlining the responsibility of the Federal Republic of Yugoslavia for creating the conditions which allow them to do so,

Condemning all acts of violence by any party, as well as terrorism in pursuit of political goals by any group or individual, and all external support for such activities in Kosovo, including the supply of arms and training for terrorist activities in Kosovo and expressing concern at the reports of continuing violations of the prohibitions imposed by resolution 1160 (1998),

Deeply concerned by the rapid deterioration in the humanitarian situation throughout Kosovo, alarmed at the impending humanitarian catastrophe as described in the report of the Secretary-General, and emphasizing the need to prevent this from happening,

Deeply concerned also by reports of increasing violations of human rights and of international humanitarian law, and emphasizing the need to ensure that

the rights of all inhabitants of Kosovo are respected,

Reaffirming the objectives of resolution 1160 (1998), in which the Council expressed support for a peaceful resolution of the Kosovo problem which would include an enhanced status for Kosovo, a substantially greater degree of autonomy, and meaningful self-administration,

Reaffirming also the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia,

Affirming that the deterioration of the situation in Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, constitutes a threat to peace and security in the region,

Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. Demands that all parties, groups and individuals immediately cease hostilities and maintain a ceasefire in Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, which would enhance the prospects for a meaningful dialogue between the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia and the Kosovo Albanian leadership and reduce the risks of a humanitarian catastrophe;
2. Demands also that the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia and the Kosovo Albanian leadership take immediate steps to improve the humanitarian situation and to avert the impending humanitarian catastrophe;
3. Calls upon the authorities in the Federal Republic of Yugoslavia and the Kosovo Albanian leadership to enter immediately into a meaningful dialogue without preconditions and with international involvement, and to a clear timetable, leading to an end of the crisis and to a negotiated political solution to the issue of Kosovo, and welcomes the current efforts aimed at facilitating such a dialogue;
4. Demands further that the Federal Republic of Yugoslavia, in addition to the measures called for under resolution 1160 (1998), implement immediately the following concrete measures towards achieving a political solution to the situation in Kosovo as contained in the Contact Group statement of 12 June 1998:
  - (a) cease all action by the security forces affecting the civilian population and order the withdrawal of security units used for civilian repression;
  - (b) enable effective and continuous international monitoring in Kosovo by the European Community Monitoring Mission and diplomatic missions accredited to the Federal Republic of Yugoslavia, including access and complete freedom of movement of such monitors to, from and within Kosovo unimpeded by government authorities, and expeditious issuance of appropriate travel documents to international personnel contributing to the monitoring;
  - (c) facilitate, in agreement with the UNHCR and the International Committee of the Red Cross (ICRC), the safe return of refugees and displaced persons to their homes and allow free and unimpeded access for humanitarian organizations and supplies to Kosovo;
  - (d) make rapid progress to a clear timetable, in the dialogue referred to in paragraph 3 with the Kosovo Albanian community called for in resolution 1160 (1998), with the aim of agreeing confidence-building measures and finding a political solution to the problems of Kosovo;
5. Notes, in this connection, the commitments of the President of the Federal Republic of Yugoslavia, in his joint statement with the President of the Russian Federation of 16 June 1998:
  - (a) to resolve existing problems by political means on the basis of

equality for all citizens and ethnic communities in Kosovo;

(b) not to carry out any repressive actions against the peaceful population;

(c) to provide full freedom of movement for and ensure that there will be no restrictions on representatives of foreign States and international institutions accredited to the Federal Republic of Yugoslavia monitoring the situation in Kosovo;

(d) to ensure full and unimpeded access for humanitarian organizations, the ICRC and the UNHCR, and delivery of humanitarian supplies;

(e) to facilitate the unimpeded return of refugees and displaced persons under programmes agreed with the UNHCR and the ICRC, providing State aid for the reconstruction of destroyed homes,

and calls for the full implementation of these commitments;

6. Insists that the Kosovo Albanian leadership condemn all terrorist action, and emphasizes that all elements in the Kosovo Albanian community should pursue their goals by peaceful means only;

7. Recalls the obligations of all States to implement fully the prohibitions imposed by resolution 1160 (1998);

8. Endorses the steps taken to establish effective international monitoring of the situation in Kosovo, and in this connection welcomes the establishment of the Kosovo Diplomatic Observer Mission;

9. Urges States and international organizations represented in the Federal Republic of Yugoslavia to make available personnel to fulfil the responsibility of carrying out effective and continuous international monitoring in Kosovo until the objectives of this resolution and those of resolution 1160 (1998) are achieved;

10. Reminds the Federal Republic of Yugoslavia that it has the primary responsibility for the security of all diplomatic personnel accredited to the Federal Republic of Yugoslavia as well as the safety and security of all international and non-governmental humanitarian personnel in the Federal Republic of Yugoslavia and calls upon the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia and all others concerned in the Federal Republic of Yugoslavia to take all appropriate steps to ensure that monitoring personnel performing functions under this resolution are not subject to the threat or use of force or interference of any kind;

11. Requests States to pursue all means consistent with their domestic legislation and relevant international law to prevent funds collected on their territory being used to contravene resolution 1160 (1998);

12. Calls upon Member States and others concerned to provide adequate resources for humanitarian assistance in the region and to respond promptly and generously to the United Nations Consolidated Inter-Agency Appeal for Humanitarian Assistance Related to the Kosovo Crisis;

13. Calls upon the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia, the leaders of the Kosovo Albanian community and all others concerned to cooperate fully with the Prosecutor of the International Tribunal for the Former Yugoslavia in the investigation of possible violations within the jurisdiction of the Tribunal;

14. Underlines also the need for the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia to bring to justice those members of the security forces who have been involved in the mistreatment of civilians and the deliberate destruction of

property;

15. Requests the Secretary-General to provide regular reports to the Council as necessary on his assessment of compliance with this resolution by the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia and all elements in the Kosovo Albanian community, including through his regular reports on compliance with resolution 1160 (1998);

16. Decides, should the concrete measures demanded in this resolution and resolution 1160 (1998) not be taken, to consider further action and additional measures to maintain or restore peace and stability in the region;

17. Decides to remain seized of the matter.

RESOLUTION 1203 (1998)

Adopted by the Security Council at its 3937th meeting,
on 24 October 1998

The Security Council,

Recalling its resolutions 1160 (1998) of 31 March 1998 and 1199 (1998) of 23 September 1998, and the importance of the peaceful resolution of the problem of Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia,

Having considered the reports of the Secretary-General pursuant to those resolutions, in particular his report of 5 October 1998 (S/1998/912),

Welcoming the agreement signed in Belgrade on 16 October 1998 by the Minister of Foreign Affairs of the Federal Republic of Yugoslavia and the Chairman-in-Office of the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) providing for the OSCE to establish a verification mission in Kosovo (S/1998/978), including the undertaking of the Federal Republic of Yugoslavia to comply with resolutions 1160 (1998) and 1199 (1998),

Welcoming also the agreement signed in Belgrade on 15 October 1998 by the Chief of General Staff of the Federal Republic of Yugoslavia and the Supreme Allied Commander, Europe, of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) providing for the establishment of an air verification mission over Kosovo (S/1998/991, annex), complementing the OSCE Verification Mission,

Welcoming also the decision of the Permanent Council of the OSCE of 15 October 1998 (S/1998/959, annex),

Welcoming the decision of the Secretary-General to send a mission to the Federal Republic of Yugoslavia to establish a first-hand capacity to assess developments on the ground in Kosovo,

Reaffirming that, under the Charter of the United Nations, primary responsibility for the maintenance of international peace and security is conferred on the Security Council,

Recalling the objectives of resolution 1160 (1998), in which the Council expressed support for a peaceful resolution of the Kosovo problem which would include an enhanced status for Kosovo, a substantially greater degree of autonomy, and meaningful self-administration,

Condemning all acts of violence by any party, as well as terrorism in pursuit of political goals by any group or individual, and all external support for such activities in Kosovo, including the supply of arms and training for terrorist activities in Kosovo, and expressing concern at the reports of continuing violations of the prohibitions imposed by resolution 1160 (1998),

Deeply concerned at the recent closure by the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia of independent media outlets in the Federal Republic of Yugoslavia, and emphasizing the need for these to be allowed freely to resume their operations,

Deeply alarmed and concerned at the continuing grave humanitarian situation throughout Kosovo and the impending humanitarian catastrophe, and re-emphasizing the need to prevent this from happening,

Stressing the importance of proper coordination of humanitarian initiatives undertaken by States, the United Nations High Commissioner for Refugees and international organizations in Kosovo,

Emphasizing the need to ensure the safety and security of members of the Verification Mission in Kosovo and the Air Verification Mission over Kosovo,

Reaffirming the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia,

Affirming that the unresolved situation in Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, constitutes a continuing threat to peace and security in the region,

Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. Endorses and supports the agreements signed in Belgrade on 16 October 1998 between the Federal Republic of Yugoslavia and the OSCE, and on 15 October 1998 between the Federal Republic of Yugoslavia and NATO, concerning the verification of compliance by the Federal Republic of Yugoslavia and all others concerned in Kosovo with the requirements of its resolution 1199 (1998), and demands the full and prompt implementation of these agreements by the Federal Republic of Yugoslavia;

2. Notes the endorsement by the Government of Serbia of the accord reached by the President of the Federal Republic of Yugoslavia and the United States Special Envoy (S/1998/953, annex), and the public commitment of the Federal Republic of Yugoslavia to complete negotiations on a framework for a political settlement by 2 November 1998, and calls for the full implementation of these commitments;

3. Demands that the Federal Republic of Yugoslavia comply fully and swiftly with resolutions 1160 (1998) and 1199 (1998) and cooperate fully with the OSCE Verification Mission in Kosovo and the NATO Air Verification Mission over Kosovo according to the terms of the agreements referred to in paragraph 1 above;

4. Demands also that the Kosovo Albanian leadership and all other elements of the Kosovo Albanian community comply fully and swiftly with resolutions 1160 (1998) and 1199 (1998) and cooperate fully with the OSCE Verification Mission in Kosovo;

5. Stresses the urgent need for the authorities in the Federal Republic of Yugoslavia and the Kosovo Albanian leadership to enter immediately into a meaningful dialogue without preconditions and with international involvement, and to a clear timetable, leading to an end of the crisis and to a negotiated political solution to the issue of Kosovo;

6. Demands that the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia, the Kosovo Albanian leadership and all others concerned respect the freedom of movement of the OSCE Verification Mission and other international personnel;

7. Urges States and international organizations to make available personnel to the OSCE Verification Mission in Kosovo;

8. Reminds the Federal Republic of Yugoslavia that it has the primary

responsibility for the safety and security of all diplomatic personnel accredited to the Federal Republic of Yugoslavia, including members of the OSCE Verification Mission, as well as the safety and security of all international and non-governmental humanitarian personnel in the Federal Republic of Yugoslavia, and calls upon the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia, and all others concerned throughout the Federal Republic of Yugoslavia including the Kosovo Albanian leadership, to take all appropriate steps to ensure that personnel performing functions under this resolution and the agreements referred to in paragraph 1 above are not subject to the threat or use of force or interference of any kind;

9. Welcomes in this context the commitment of the Federal Republic of Yugoslavia to guarantee the safety and security of the Verification Missions as contained in the agreements referred to in paragraph 1 above, notes that, to this end, the OSCE is considering arrangements to be implemented in cooperation with other organizations, and affirms that, in the event of an emergency, action may be needed to ensure their safety and freedom of movement as envisaged in the agreements referred to in paragraph 1 above;

10. Insists that the Kosovo Albanian leadership condemn all terrorist actions, demands that such actions cease immediately and emphasizes that all elements in the Kosovo Albanian community should pursue their goals by peaceful means only;

11. Demands immediate action from the authorities of the Federal Republic of Yugoslavia and the Kosovo Albanian leadership to cooperate with international efforts to improve the humanitarian situation and to avert the impending humanitarian catastrophe;

12. Reaffirms the right of all refugees and displaced persons to return to their homes in safety, and underlines the responsibility of the Federal Republic of Yugoslavia for creating the conditions which allow them to do so;

13. Urges Member States and others concerned to provide adequate resources for humanitarian assistance in the region and to respond promptly and generously to the United Nations Consolidated Inter-Agency Appeal for Humanitarian Assistance Related to the Kosovo crisis;

14. Calls for prompt and complete investigation, including international supervision and participation, of all atrocities committed against civilians and full cooperation with the International Tribunal for the former Yugoslavia, including compliance with its orders, requests for information and investigations;

15. Decides that the prohibitions imposed by paragraph 8 of resolution 1160 (1998) shall not apply to relevant equipment for the sole use of the Verification Missions in accordance with the agreements referred to in paragraph 1 above;

16. Requests the Secretary-General, acting in consultation with the parties concerned with the agreements referred to in paragraph 1 above, to report regularly to the Council regarding implementation of this resolution;

17. Decides to remain seized of the matter.

RESOLUTION 1239 (1999)

Adopted by the Security Council at its 4003rd meeting,
on 14 May 1999

The Security Council,

Recalling its resolutions 1160 (1998) of 31 March 1998, 1199 (1998) of 23 September 1998, and 1203 (1998) of 24 October 1998, and the statements of its President of 24 August 1998 (S/PRST/1998/25), 19 January 1999 (S/PRST/1999/2), and 29 January 1999 (S/PRST/1999/5),

Bearing in mind the provisions of the Charter of the United Nations and guided by the Universal Declaration of Human Rights, the international covenants and conventions on human rights, the Conventions and Protocol relating to the Status of Refugees, the Geneva Conventions of 1949 and the Additional Protocols thereto of 1977, as well as other instruments of international humanitarian law,

Expressing grave concern at the humanitarian catastrophe in and around Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, as a result of the continuing crisis,

Deeply concerned by the enormous influx of Kosovo refugees into Albania, the former Yugoslav Republic of Macedonia, Bosnia and Herzegovina, and other countries, as well as by the increasing numbers of displaced persons within Kosovo, the Republic of Montenegro and other parts of the Federal Republic of Yugoslavia,

Stressing the importance of effective coordination of humanitarian relief activities undertaken by States, the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) and international organizations in alleviating the plight and suffering of refugees and internally displaced persons,

Noting with interest the intention of the Secretary-General to send a humanitarian needs assessment mission to Kosovo and other parts of the Federal Republic of Yugoslavia,

Reaffirming the territorial integrity and sovereignty of all States in the region,

1. Commends the efforts that have been taken by Member States, the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) and other international humanitarian relief organizations in providing the urgently needed relief assistance to the Kosovo refugees in Albania, the former Yugoslav Republic of Macedonia and Bosnia and Herzegovina, and urges them and others in a position to do so to contribute resources for humanitarian assistance to the refugees and internally displaced persons;

2. Invites the UNHCR and other international humanitarian relief organizations to extend relief assistance to the internally displaced persons in Kosovo, the Republic of Montenegro and other parts of the Federal Republic of Yugoslavia, as well as to other civilians being affected by the ongoing crisis;

3. Calls for access for United Nations and all other humanitarian personnel operating in Kosovo and other parts of the Federal Republic of Yugoslavia;

4. Reaffirms the right of all refugees and displaced persons to return to their homes in safety and in dignity;

5. Emphasizes that the humanitarian situation will continue to deteriorate in the absence of a political solution to the crisis consistent with the principles adopted by the Foreign Ministers of Canada, France, Germany, Italy, Japan, the Russian Federation, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America on 6 May 1999 (S/1999/516), and urges all concerned to work towards this aim;

6. Decides to remain actively seized of the matter.

RESOLUTION 1244 (1999)

Adopted by the Security Council at its 4011th meeting,
on 10 June 1999

The Security Council,

Bearing in mind the purposes and principles of the Charter of the United Nations, and the primary responsibility of the Security Council for the maintenance of international peace and security,

Recalling its resolutions 1160 (1998) of 31 March 1998, 1199 (1998) of 23 September 1998, 1203 (1998) of 24 October 1998 and 1239 (1999) of 14 May 1999,

Regretting that there has not been full compliance with the requirements of these resolutions,

Determined to resolve the grave humanitarian situation in Kosovo, Federal Republic of Yugoslavia, and to provide for the safe and free return of all refugees and displaced persons to their homes,

Condemning all acts of violence against the Kosovo population as well as all terrorist acts by any party,

Recalling the statement made by the Secretary-General on 9 April 1999, expressing concern at the humanitarian tragedy taking place in Kosovo, Reaffirming the right of all refugees and displaced persons to return to their homes in safety,

Recalling the jurisdiction and the mandate of the International Tribunal for the Former Yugoslavia,

Welcoming the general principles on a political solution to the Kosovo crisis adopted on 6 May 1999 (S/1999/516, annex 1 to this resolution) and welcoming also the acceptance by the Federal Republic of Yugoslavia of the principles set forth in points 1 to 9 of the paper presented in Belgrade on 2 June 1999 (S/1999/649, annex 2 to this resolution), and the Federal Republic of Yugoslavia's agreement to that paper,

Reaffirming the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and the other States of the region, as set out in the Helsinki Final Act and annex 2,

Reaffirming the call in previous resolutions for substantial autonomy and meaningful self-administration for Kosovo,

Determining that the situation in the region continues to constitute a threat to international peace and security,

Determined to ensure the safety and security of international personnel and the implementation by all concerned of their responsibilities under the present resolution, and acting for these purposes under Chapter VII of the Charter of the United Nations,

1. Decides that a political solution to the Kosovo crisis shall be based on the general principles in annex 1 and as further elaborated in the principles and other required elements in annex 2;

2. Welcomes the acceptance by the Federal Republic of Yugoslavia of the principles and other required elements referred to in paragraph 1 above, and demands the full cooperation of the Federal Republic of Yugoslavia in their

rapid implementation;

3. Demands in particular that the Federal Republic of Yugoslavia put an immediate and verifiable end to violence and repression in Kosovo, and begin and complete verifiable phased withdrawal from Kosovo of all military, police and paramilitary forces according to a rapid timetable, with which the deployment of the international security presence in Kosovo will be synchronized;

4. Confirms that after the withdrawal an agreed number of Yugoslav and Serb military and police personnel will be permitted to return to Kosovo to perform the functions in accordance with annex 2;

5. Decides on the deployment in Kosovo, under United Nations auspices, of international civil and security presences, with appropriate equipment and personnel as required, and welcomes the agreement of the Federal Republic of Yugoslavia to such presences;

6. Requests the Secretary-General to appoint, in consultation with the Security Council, a Special Representative to control the implementation of the international civil presence, and further requests the Secretary-General to instruct his Special Representative to coordinate closely with the international security presence to ensure that both presences operate towards the same goals and in a mutually supportive manner;

7. Authorizes Member States and relevant international organizations to establish the international security presence in Kosovo as set out in point 4 of annex 2 with all necessary means to fulfil its responsibilities under paragraph 9 below;

8. Affirms the need for the rapid early deployment of effective international civil and security presences to Kosovo, and demands that the parties cooperate fully in their deployment;

9. Decides that the responsibilities of the international security presence to be deployed and acting in Kosovo will include:

(a) Deterring renewed hostilities, maintaining and where necessary enforcing a ceasefire, and ensuring the withdrawal and preventing the return into Kosovo of Federal and Republic military, police and paramilitary forces, except as provided in point 6 of annex 2;

(b) Demilitarizing the Kosovo Liberation Army (KLA) and other armed Kosovo Albanian groups as required in paragraph 15 below;

(c) Establishing a secure environment in which refugees and displaced persons can return home in safety, the international civil presence can operate, a transitional administration can be established, and humanitarian aid can be delivered;

(d) Ensuring public safety and order until the international civil presence can take responsibility for this task;

(e) Supervising demining until the international civil presence can, as appropriate, take over responsibility for this task;

(f) Supporting, as appropriate, and coordinating closely with the work of the international civil presence;

(g) Conducting border monitoring duties as required;

(h) Ensuring the protection and freedom of movement of itself, the international civil presence, and other international organizations;

10. Authorizes the Secretary-General, with the assistance of relevant international organizations, to establish an international civil presence in

Kosovo in order to provide an interim administration for Kosovo under which the people of Kosovo can enjoy substantial autonomy within the Federal Republic of Yugoslavia, and which will provide transitional administration while establishing and overseeing the development of provisional democratic self-governing institutions to ensure conditions for a peaceful and normal life for all inhabitants of Kosovo;

11. Decides that the main responsibilities of the international civil presence will include:

(a) Promoting the establishment, pending a final settlement, of substantial autonomy and self-government in Kosovo, taking full account of annex 2 and of the Rambouillet accords (S/1999/648);

(b) Performing basic civilian administrative functions where and as long as required;

(c) Organizing and overseeing the development of provisional institutions for democratic and autonomous self-government pending a political settlement, including the holding of elections;

(d) Transferring, as these institutions are established, its administrative responsibilities while overseeing and supporting the consolidation of Kosovo's local provisional institutions and other peace-building activities;

(e) Facilitating a political process designed to determine Kosovo's future status, taking into account the Rambouillet accords (S/1999/648);

(f) In a final stage, overseeing the transfer of authority from Kosovo's provisional institutions to institutions established under a political settlement;

(g) Supporting the reconstruction of key infrastructure and other economic reconstruction;

(h) Supporting, in coordination with international humanitarian organizations, humanitarian and disaster relief aid;

(i) Maintaining civil law and order, including establishing local police forces and meanwhile through the deployment of international police personnel to serve in Kosovo;

(j) Protecting and promoting human rights;

(k) Assuring the safe and unimpeded return of all refugees and displaced persons to their homes in Kosovo;

12. Emphasizes the need for coordinated humanitarian relief operations, and for the Federal Republic of Yugoslavia to allow unimpeded access to Kosovo by humanitarian aid organizations and to cooperate with such organizations so as to ensure the fast and effective delivery of international aid;

13. Encourages all Member States and international organizations to contribute to economic and social reconstruction as well as to the safe return of refugees and displaced persons, and emphasizes in this context the importance of convening an international donors' conference, particularly for the purposes set out in paragraph 11 (g) above, at the earliest possible date;

14. Demands full cooperation by all concerned, including the international security presence, with the International Tribunal for the Former Yugoslavia;

15. Demands that the KLA and other armed Kosovo Albanian groups end immediately all offensive actions and comply with the requirements for

demilitarization as laid down by the head of the international security presence in consultation with the Special Representative of the Secretary-General;

16. Decides that the prohibitions imposed by paragraph 8 of resolution 1160 (1998) shall not apply to arms and related matériel for the use of the international civil and security presences;

17. Welcomes the work in hand in the European Union and other international organizations to develop a comprehensive approach to the economic development and stabilization of the region affected by the Kosovo crisis, including the implementation of a Stability Pact for South Eastern Europe with broad international participation in order to further the promotion of democracy, economic prosperity, stability and regional cooperation;

18. Demands that all States in the region cooperate fully in the implementation of all aspects of this resolution;

19. Decides that the international civil and security presences are established for an initial period of 12 months, to continue thereafter unless the Security Council decides otherwise;

20. Requests the Secretary-General to report to the Council at regular intervals on the implementation of this resolution, including reports from the leaderships of the international civil and security presences, the first reports to be submitted within 30 days of the adoption of this resolution;

21. Decides to remain actively seized of the matter.

Annex 1

Statement by the Chairman on the conclusion of the meeting of the G-8 Foreign Ministers held at the Petersberg Centre on 6 May 1999

The G-8 Foreign Ministers adopted the following general principles on the political solution to the Kosovo crisis:

- Immediate and verifiable end of violence and repression in Kosovo;
- Withdrawal from Kosovo of military, police and paramilitary forces;
- Deployment in Kosovo of effective international civil and security presences, endorsed and adopted by the United Nations, capable of guaranteeing the achievement of the common objectives;
- Establishment of an interim administration for Kosovo to be decided by the Security Council of the United Nations to ensure conditions for a peaceful and normal life for all inhabitants in Kosovo;
- The safe and free return of all refugees and displaced persons and unimpeded access to Kosovo by humanitarian aid organizations;
- A political process towards the establishment of an interim political framework agreement providing for a substantial self-government for Kosovo, taking full account of the Rambouillet accords and the principles of sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and the other countries of the region, and the demilitarization of the KLA;
- Comprehensive approach to the economic development and stabilization of the crisis region.

Annex 2

Agreement should be reached on the following principles to move towards a resolution of the Kosovo crisis:

1. An immediate and verifiable end of violence and repression in Kosovo.
2. Verifiable withdrawal from Kosovo of all military, police and paramilitary forces according to a rapid timetable.
3. Deployment in Kosovo under United Nations auspices of effective international civil and security presences, acting as may be decided under Chapter VII of the Charter, capable of guaranteeing the achievement of common objectives.
4. The international security presence with substantial North Atlantic Treaty Organization participation must be deployed under unified command and control and authorized to establish a safe environment for all people in Kosovo and to facilitate the safe return to their homes of all displaced persons and refugees.
5. Establishment of an interim administration for Kosovo as a part of the international civil presence under which the people of Kosovo can enjoy substantial autonomy within the Federal Republic of Yugoslavia, to be decided by the Security Council of the United Nations. The interim administration to provide transitional administration while establishing and overseeing the development of provisional democratic self-governing institutions to ensure conditions for a peaceful and normal life for all inhabitants in Kosovo.
6. After withdrawal, an agreed number of Yugoslav and Serbian personnel will be permitted to return to perform the following functions:
  - Liaison with the international civil mission and the international security presence;
  - Marking/clearing minefields;
  - Maintaining a presence at Serb patrimonial sites;
  - Maintaining a presence at key border crossings.
7. Safe and free return of all refugees and displaced persons under the supervision of the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees and unimpeded access to Kosovo by humanitarian aid organizations.
8. A political process towards the establishment of an interim political framework agreement providing for substantial self-government for Kosovo, taking full account of the Rambouillet accords and the principles of sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and the other countries of the region, and the demilitarization of UCK. Negotiations between the parties for a settlement should not delay or disrupt the establishment of democratic self-governing institutions.
9. A comprehensive approach to the economic development and stabilization of the crisis region. This will include the implementation of a stability pact for South-Eastern Europe with broad international participation in order to further promotion of democracy, economic prosperity, stability and regional cooperation.
10. Suspension of military activity will require acceptance of the principles set forth above in addition to agreement to other, previously identified, required elements, which are specified in the footnote below.¹ A military-technical agreement will then be rapidly concluded that would, among other things, specify additional modalities, including the roles and functions of Yugoslav/Serb personnel in Kosovo:

Withdrawal

- Procedures for withdrawals, including the phased, detailed schedule and delineation of a buffer area in Serbia beyond which forces will be withdrawn;

Returning personnel

- Equipment associated with returning personnel;
- Terms of reference for their functional responsibilities;
- Timetable for their return;
- Delineation of their geographical areas of operation;
- Rules governing their relationship to the international security presence and the international civil mission.

Notes

1 Other required elements:

- A rapid and precise timetable for withdrawals, meaning, e.g., seven days to complete withdrawal and air defence weapons withdrawn outside a 25 kilometre mutual safety zone within 48 hours;
- Return of personnel for the four functions specified above will be under the supervision of the international security presence and will be limited to a small agreed number (hundreds, not thousands);
- Suspension of military activity will occur after the beginning of verifiable withdrawals;
- The discussion and achievement of a military-technical agreement shall not extend the previously determined time for completion of withdrawals.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ